

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

SAMO RAUTER

**SOCIALNI PROFIL ŠPORTNIH TURISTOV –
UDELEŽENCEV MNOŽIČNIH ŠPORTNIH
PRIREDITEV V SLOVENIJI**

DOKTORSKA DISERTACIJA

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

SAMO RAUTER

**SOCIALNI PROFIL ŠPORTNIH TURISTOV –
UDELEŽENCEV MNOŽIČNIH ŠPORTNIH
PRIREDITEV V SLOVENIJI**

DOKTORSKA DISERTACIJA

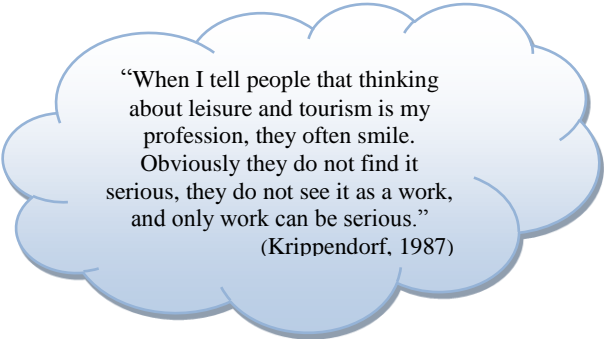
Mentorica: prof. dr. Mojca Doupona Topič

Ljubljana, 2012

Doktorska disertacija z naslovom: SOCIALNI PROFIL ŠPORTNIH TURISTOV —
UDELEŽENCEV MNOŽIČNIH ŠPORTNIH PRIREDITEV V SLOVENIJI, je rezultat lastnega
znanstveno-raziskovalnega dela.

Samo Rauter

PREDGOVOR

“When I tell people that thinking about leisure and tourism is my profession, they often smile. Obviously they do not find it serious, they do not see it as a work, and only work can be serious.”
(Krippendorf, 1987)

Že spet greš na kolo? Zakaj? Kam greš na maraton? Kaj imaš od tega?...

Znanci in prijatelji zelo dobro vedo, da pri meni praktično ne mine vikend brez kolesarjenja, teka ali sodelovanja na športni prireditvi. Že za voljo tega, so zame s športom povezane prostočasne dejavnosti, lahko povsem resne in truda vredne dejavnosti. Celo tako, da sem se lotil pričujoče disertacije.

Od vsega začetka sem se zavedal, da bo že velik uspeh in mnogo opravljanega dela zgolj dejstvo, prepričati posameznike o resnosti mojega področja raziskovanja. Zaradi tega gre zahvala vsem, ki so me vzeli resno in se odzvali vabilu ter sodelovali v raziskavi.

Za pomoč se zahvaljujem mentorici prof. dr. Mojci Douponi Topič ter vsem ostalim, od katerih sem kadarkoli dobil še tako majhen napotek ali pojasnilo. Vsi ti še tako majhni nasveti, vse to je na koncu predstavljalo tisto piko na i, zaradi katere sem vso raziskovalno delo bistveno lažje strnil v celoto.

Prav tako ne smem in ne morem pozabiti tega, da so me za čas izvajanja podiplomskega študija v podjetju Segrap d.o.o. zaposlili ter mi omogočili status mladega raziskovalca v gospodarstvu. Na podlagi zaposlitve v podjetju in sodelovanja s Fakulteto za šport, so mi bila omogočena sredstva, ki so mi bila v pomoč pri izvedbi celotne raziskave in hkrati tudi pri pridobivanju znanja, kar je pri vsem skupaj še najbolj pomembno.

Ostanejo še starši, sorodniki, prijatelji...

Njim se pravzaprav sploh ni mogoče zahvaliti. Vselej so imeli in imajo razumevanje za moja prizadevanja in želje, ki so pogosto razumljiva samo meni.

HVALA...

UDK 316:796.035

SOCIALNI PROFIL ŠPORTNIH TURISTOV – UDELEŽENCEV MNOŽIČNIH ŠPORTNIH PRIREDITEV V SLOVENIJI

Samo Rauter

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2012

Strani: 171, preglednic: 33, grafikonov:1, slik: 6, uporabljenih virov: 186, prilog: 3

IZVLEČEK

V doktorski disertaciji smo želeli ugotoviti stratifikacijske značilnosti udeležencev množičnih športnih prireditev v povezavi z ukvarjanjem s športom ter njihovimi potovalnimi navadami. Analizirali smo pogostost ukvarjanja s športom in pogostost udeležbe na športnih prireditvah, navade in doživetja udeležencev na prireditvah ter pojasnili povezavo med udeležbo ljudi na množičnih športnih prireditvah z njihovim načinom življenja.

V vzorec raziskave smo zajeli udeležence dveh »največjih« množičnih športnih prireditev v Sloveniji (Ljubljanskega maratona in Kolesarskega maratona Franja). V spletni anketi je sodelovalo 858 udeležencev, od tega 664 udeležencev tekaške prireditve in 194 udeležencev kolesarske prireditve. V raziskavi smo uporabili tako kvantitativno kot kvalitativno raziskovanje. Za ugotavljanje potovalnih navad udeležencev v povezavi z ukvarjanjem s športom smo uporabili prilagojen vprašalnik TRPS (Gibson in Yiannakis, 2002). Rezultati raziskave kažejo, da se športnih prireditev udeležujejo visoko izobraženi ljudje. Delež udeležencev v raziskavi, ki se v svojem prostem času s športnimi aktivnostmi ukvarjajo več kot trikrat tedensko, znaša 54,7%. Na leto pa se v povprečju udeležijo $5,01 \pm 5,62$ prireditev. Na osnovi pogostosti ukvarjanja s športom in udeležbe na športnih prireditvah smo dobili tri skupine: priložnostni udeleženci – 48,5%; navdušeni udeleženci – 44,9%; zagnani udeleženci – 6,6%). Pri ugotavljanju potovalnih navad rezultati raziskave kažejo, da 32,5% udeležencev obeh prireditev zavzema vlogo športnih turistov. Ljudje, ki na potovanjih zavzemajo vlogo športnih turistov, se tudi pogosteje udeležujejo množičnih športnih prireditev doma in v tujini ter so nasploh bolj pogosto športno aktivni.

S pomočjo poglobljenih intervjujev (24 udeležencev) in razprave v obliki fokusne skupine (9 udeležencev) smo pojasnili razloge in načine ukvarjanja s športom tako na potovanjih kot v

vsakdanjem življenju. Ugotovili smo, da različne navade na potovanjih in doživetja na preteklih športnih prireditvah vplivajo na način življenja ljudi. Udeležba na športni prireditvi pomeni posamezniku obliko samopotrjevanja, družabni dogodek in motiv za gibanje. Le-ta prispeva k pogostejšemu preživljanju prostega časa na športno aktiven način, bodisi v domačem okolju ali na različnih potovanjih.

S pomočjo različnih metod raziskovanja pri obravnavi udeležencev množičnih športnih prireditev smo dosedanjim raziskavam, ki so ugotovljale, predvsem kdo in koliko ljudi se udeležuje športnih prireditev, dodali odgovor na vprašanje: zakaj in na kakšen način so športne aktivnosti del življenja posameznika.

Spoznanja v raziskavi bodo na ta način odprla številne možnosti implementacije množičnih športnih prireditev v celostno pododobo turistične ponudbe, kar lahko bistveno prispeva k odličnosti na vse bolj zahtevnem turističnem trgu.

Ključne besede: množične športne prireditve, prosti čas, športni turizem, potovalne navade, socialno-demografske značilnosti, spletna anketa, kvalitativno raziskovanje

THE SOCIAL PROFILE OF SPORT TOURISTS – PARTICIPANTS IN MASS SPORT EVENTS IN SLOVENIA

Samo Rauter

University of Ljubljana, Faculty of Sport, 2012

Pages: 171, tables: 33, graphs: 1, figures: 6, references: 186, attachments: 3

ABSTRACT

The doctoral thesis aimed to establish the stratification characteristics of participants in mass sport events in relation to their engagement in sport activities and their travel habits. The frequency of sport activity and of participation in sport events as well as the habits and experiences of the sport event participants were analysed and the importance and influence of participation in mass sport events explained.

The study sample included participants in the two “biggest” mass sport events in Slovenia (the Ljubljana Marathon and the Franja Cycling Marathon). An on-line survey was completed by 858 participants, of whom 664 were running event participants and 194 were cycling event participants. The study was based on quantitative and qualitative research. A modified TRPS questionnaire (Yiannakis in Gibson, 2002) was used to identify the participants’ travel habits in relation to their involvement in sport activities. The results of the study show that these sport events are attended by highly educated people. The share of sport event participants who engage in sport activities more than three times a week is 54.7%. They attend 5.01 ± 5.62 events a year on average. Based on the frequency of their sport engagement and participation in sport events, the subjects were divided into three groups: incidental participants (48.5%), enthusiastic participants (44.9%) and driven participants (6.6%). As regards travel habits, the results show that 32.5% of the participants in both events assume the role of sport tourists. People who take on the role of sport tourists while travelling more often participate in mass sport events at home and abroad and are generally more frequently physically active.

By means of in-depth interviews (24 participants) and a focus group discussion (9 participants) the reasons for engaging in sport activities and the ways of doing it were explained, both during

travelling and in everyday life. It was established that different travel habits and experiences from earlier sport events have influenced the participants' lifestyles. A person sees their participation in a sport event as a way of self-assertion, a social event and a motive for physical activity. The latter helps them spend their leisure time in a physically active way more often, be it in their home environment or while travelling.

By comprehensively discussing the mass sport event participants in this study, we have managed to add to previous studies – which mainly investigated who and how many people attend sport events – the answer to the questions of why and how sport activities become part of a person's life.

The findings of this study will thus open a number of possibilities for integrating mass sport events into the overall tourist offer, thereby contributing considerably to excellence in today's ever more demanding tourist market.

Key words: *mass sport events, leisure time, sport tourism, travel habits, sociodemographic characteristics, on-line survey, qualitative research*

KAZALO VSEBINE

1	Uvod	1
2	Množične športne prireditve	4
2.1	Množične športne prireditve v Sloveniji in Evropi.....	10
2.2	Značilnosti obeh obravnavanih množičnih športnih prireditev v disertaciji.....	12
3	Socialna stratifikacija	15
3.1	Socialna stratifikacija in ukvarjanje s športom	17
4	Prosti čas.....	21
4.1	Ukvarjanje s športom in prosti čas.....	25
5	Turizem in šport	32
5.1	Razlogi za potovanja.....	34
5.2	Potovalne navade	36
5.3	Športni turizem	40
5.3.1	Kategorije športnega turizma	43
6	Turizem športnih prireditev	50
7	Predmet in problem	58
8	Cilji in hipoteze	61
9	Metode dela	62
9.1	Kvantitativni del: Spletni vprašalnik	63
9.1.1	Vzorec merjencev	63
9.1.2	Postopek	64
9.1.3	Pripomočki	64
9.2	Kvalitativno raziskovanje: Poglobljeni intervju	67
9.2.1	Vzorec merjencev	67

9.2.2	Postopek	67
9.2.3	Pripomočki	69
9.3	Kvalitativno raziskovanje: Fokusna skupina	70
9.3.1	Vzorec merjencev	70
9.3.2	Postopek	70
9.3.3	Pripomočki	71
9.4	Vir financiranja	71
10	Rezultati in Razprava.....	72
10.1	Kvantitativni del raziskave – rezultati	72
10.1.1	Socialno-demografske značilnosti.....	72
10.1.2	Razlogi udeleževanja na množičnih športnih prireditvah.....	79
10.1.3	Ukvarjanje s športom in pogostost udeležbe na množičnih športnih prireditvah....	82
10.1.4	Skupine udeležencev množičnih športnih prireditev glede na pogostost ukvarjanja s športom in udeležbe na športnih prireditvah	88
10.1.5	Potovalne navade udeležencev obeh množičnih športnih prireditev	93
10.1.6	Analiza udeležencev obeh prireditev, ki zavzemajo vlogo športnih turistov	97
10.1.7	Ukvarjanje s športom kot razlogom izbire potovanja pri udeležencih obeh prireditev, ki zavzemajo vlogo športnih turistov	100
10.1.8	Portret udeleženca množičnih športnih prireditev – kvantitativni del raziskave...	102
10.2	Kvalitativno raziskovanje	105
10.2.1	Obravnavanje intervjujev in ugotovitve	105
10.2.1.1	Obraavnane teme.....	106
10.2.1.2	Analiza vsebine: O prostem času	106
10.2.1.3	Analiza vsebine: O potovanjih	113
10.2.1.4	Analiza vsebine: O množičnih športnih prireditvah.....	121
10.2.2	Obravnavanje in ugotovitve razprave v fokusni skupini.....	127

10.2.2.1	Obravnavane teme.....	127
10.2.2.2	Analiza vsebine: Povezanost pogostosti ukvarjanja s športom in udeležbe na športnih prireditvah	128
10.2.2.3	Analiza vsebine: Doživetja na množičnih športnih prireditvah	130
10.3	Profil udeleženca množičnih športnih prireditev – triangulacija	134
11	Sklep.....	138
11.1	Preverjanje hipotez	139
11.2	Doprinos raziskave k znanosti in praksi	144
11.3	Omejitve raziskave in možnosti za nadaljnje raziskovanje	145
12	Literatura:	148
13	Priloge.....	161
1.1	Priloga 1: Anketni vprašalnik	161
13.1	Priloga 2: Priprava na intervju	167
13.2	Priloga 3 Priprava razprave v fokusni skupini.....	170

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Rast števila sodelujočih na Ljubljanskem tekaškem maratonu	12
Preglednica 2: Sodelujoči na obeh množičnih športnih prireditvah	13
Preglednica 3: Starostna struktura sodelujočih na obeh množičnih športnih prireditvah.....	13
Preglednica 4: Turistične vloge, ki jih ljudje zavzemajo na potovanjih.....	37
Preglednica 5: Značilnosti in pomen ukvarjanja s športom pri športnih turistih (povzeto in prirejeno po Weed in Bull, 2004)	48
Preglednica 6 : Nekatere izbrane raziskave na temo: »turizem športnih prireditev«	51
Preglednica 7: Preverjanje in korelacija trditev, s katerimi določimo združljivost posamezne turistične vloge, ki jo zavzemajo udeleženci obeh množičnih športnih prireditev.....	66
Preglednica 8: Vprašanja in potek poglobljenih intervjujev	68
Preglednica 9: Potek in vprašanja za razpravo v fokusni skupini	71
Preglednica 10: Struktura udeležencev obeh prireditev v raziskavi glede na spol.....	72
Preglednica 11: Regija, iz katere prihajajo udeleženci obeh prireditev v raziskavi	74
Preglednica 12: Starostne kategorije udeležencev obeh prireditev v raziskavi.....	74
Preglednica 13: Mesečni neto dohodek udeležencev obeh prireditev v raziskavi	76
Preglednica 14: Izobrazbena struktura udeležencev obeh prireditev v raziskavi.....	77
Preglednica 15: Prikaz strukture udeležencev obeh prireditev v raziskavi glede na zakonski stan	78
Preglednica 16: Število otrok pri udeležencih obeh prireditev v raziskavi	79
Preglednica 17: Razlog in pomen posameznih trditev v zvezi z udeležbo na množičnih športnih prireditvah.....	80
Preglednica 18: Pogostost ukvarjanja s športom	83
Preglednica 19: Pogostost udeležbe na množičnih športnih prireditvah	86
Preglednica 20: Značilnosti ukvarjanja s športom ter udeleževanja na športnih prireditvah za posamezne skupine udeležencev obeh prireditev	88
Preglednica 21: Struktura udeležencev v raziskavi razvrščenih v skupine glede na spol in udeležbo na posamezni prireditvi	90
Preglednica 22: Dosežena stopnja izobrazbe za posamezne skupine udeležencev obeh prireditev	91

Preglednica 23: Razlogi udeleževanja na množičnih športnih prireditvah glede na skupine udeležencev v raziskavi	92
Preglednica 24: Turistične vloge, ki jih zavzemajo udeleženci obeh prireditev v raziskavi	94
Preglednica 25: Pogostost ukvarjanje s športom glede na to, ali udeleženci v raziskavi zavzemajo vlogo športnega turista	97
Preglednica 26: Prikaz socialno-demografskih značilnosti glede na to ali udeleženci v raziskavi zavzemajo vlogo športnega turista	99
Preglednica 27: Pomen ukvarjanja s športom na potovanjih za udeležence v raziskavi, ki zavzemajo vlogo športnih turistov	100
Preglednica 28: Značilnosti udeležencev v raziskavi razvrščenih v skupine glede na ukvarjanje s športom	102
Preglednica 29: Portret udeleženca glede na tip oziroma vlogo športnega turista	103
Preglednica 30: Značilnosti udeležencev, ki so sodelovali v intervjuju	105
Preglednica 31: Značilnosti sodelujočih v fokusni skupini	127
Preglednica 32: Značilnosti udeležencev raziskave	134
Preglednica 33: Stališča udeležencev športnih prireditev – pregled ključnih tem analize kvalitativnega raziskovanja	135

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1: Primerjava posameznih turističnih vlog glede na navade na potovanjih v izbranih raziskavah	38
--	----

KAZALO SLIK

Slika 1: Prikaz priljubljenih športnih zvrsti udeležencev obeh prireditev	85
Slika 2: Model preživljanja prostega časa	107
Slika 3: Prikaz različnih vrst potovanj, za katere se odločajo udeleženci v raziskavi	116
Slika 4: Model, ki prikazuje razloge udeleževanja na množičnih športnih prireditvah	122
Slika 5: Pomen doživetij na različnih množičnih športnih prireditvah	131
Slika 6: Profil udeleženca množičnih športnih prireditev v raziskavi	136

1 UVOD

Športnih prireditev, ki so namenjena širokemu krogu ljudi, je iz dneva v dan več (Hallman in Breuer, 2010). Samo v Sloveniji je tovrstnih tekaških in kolesarskih prireditev dovolj za še tako gibanja in druženja željne posameznike. Šport in športno preživljanje prostega časa sta v zadnjem obdobju postala sinonim za zdravo in kvalitetno življenje posameznika. To je tudi razlog, da se ponudba povezana s športom iz leta v leto povečuje in pridobiva na kakovosti, raznovrstnosti ter atraktivnosti. Vse to je opazno tudi v povečanem številu ljudi, ki se v svojem prostem času ukvarjajo z mnogimi različnimi športnimi zvrstmi in navsezadnje tudi v spremembi miselnih vzorcev ljudi. Še pred desetletjem so ljudje, ki so se ukvarjali s športom, veljali za »čudake« in pogosto tudi za brezdelneže. V današnjem času se je tovrstno mišljenje dodobra spremenilo in je tovrstnega mišljenja vse manj. Celo nasprotno, ljudje vedno bolj prepoznavajo in hkrati izkoriščajo pozitivne lastnosti aktivnega življenjskega sloga. Ukvarjanje s športnimi aktivnostmi mnogim pogosto predstavlja tudi način preživljanja prostega časa. Za najbolj zagnane športne navdušence marsikdaj tudi način življenja.

Iz tega vidika je v današnji družbi šport in ukvarjanje s športom vse pomembnejša vsakodnevna družbena praksa. S svojimi družbenimi, kulturnimi in ekonomskimi razsežnostmi postaja šport fenomen preživljanja prostega časa. Športne aktivnosti nesporno ponujajo možnost dinamičnega srečevanja ljudi in komunikacije med njimi, prevzemanja različnih vlog, učenja socialnih veščin, sprejemanja vedenjskih navad povezanih z aktivnostmi, spoznavanja emocij, ki niso prisotne na ostalih področjih življenja, sprejemanja nekaterih pozitivnih elementov življenjskega stila, prilagajanja skupinskim zahtevam (Doupona Topič in Petrovič, 2007).

Šport mnogim predstavlja tudi prostor za druženje. Narašča število ljudi na športnih prireditvah, ki jim udeležba na teh prireditvah pomeni družabni dogodek (Getz, 2007). Najpogosteje se to odraža v pasivnem spremljanju športnih dogodkov; od »mega« športnih dogodkov, kot so olimpijske igre, svetovna prvenstva ali zgolj športnih prireditev na lokalni ravni (Hinch in Higham, 2001). Na drugi strani so posamezniki, ki uresničujejo svoje cilje s pomočjo aktivne udeležbe na športnih prireditvah, kot so različne množične tekaške, pohodniške ali kolesarske prireditve. Najpogosteje razlogi za udeležbo na športnih prireditvah izhajajo iz predhodne povezanosti s športom, želje po sodelovanju na organizirani prireditvi, socialni interakciji v smislu druženja na prireditvi ter hkrati tudi priljubljenosti posamezne

prireditve. S tem predstavlja športna prireditve za večino ljudi več kot le pasivno ali aktivno preživljanje prostega časa (Green in Jones, 2005).

Ukvarjanje s športom se ne pojavlja zgolj v preživljanju prostega časa v vsakdanjem življenju, ampak ljudje uporabljajo tovrsten način življenja tudi na različnih izletih, potovanjih, počitnicah ipd. Ljudje se vse pogosteje odločajo za dnevne izlete in daljša potovanja, ki so vsebinsko povezana s športom (Brey in Lehto, 2007). Mnogi se odločajo za potovanja primarno zaradi športa in preživljajo čas na potovanjih, tako da se na potovanjih ukvarjajo s priljubljenimi športnimi zvrstmi. S športom se na potovanjih lahko ukvarjajo samostojno v smislu organizacije v lastni režiji oziroma se odločajo za organizirano ukvarjanje s športom, kamor uvrščamo tudi udeležbo na športnih prireditvah, kjer lahko posamezniki zgolj spremljajo športne dogodke ali se aktivno udeležujejo množičnih športnih prireditev.

Aktivno oziroma pasivno obiskovanje športnih prireditev pogosto povezujemo tudi s področjem turizma, še posebej, če gre za obisk športnih prireditev izven kraja bivanja (Standeven in De Knop, 1999). Športne prireditve in z njimi povezano potovanje sodelujočim predstavlja zanimivo doživetje in svojevrstno turistično atrakcijo (Yusof, Omar-Fauzee, Shah in Geok, 2009). Povezavo športa in turizma združimo v pojem športnega turizma, kamor lahko uvrščamo tudi različne športne prireditve. Področje športnega turizma, v vseh svojih oblikah, vzbuja vse več pozornosti, tudi v znanstveni sferi (Gibson, 1998; Standeven in De Knop, 1999; Weed, 2008).

Številne turistične organizacije ugotavljajo, da turizem v povezavi s športnimi prireditvami predstavlja enega izmed najbolj pomembnih segmentov športnega turizma. Mnogi izpostavljajo dejstvo, da je vpliv športnih prireditev na razvoj turizma vse večji, saj so prav prireditve oziroma dogodki izvrstna promocija destinacije in vir dodatnih prenočitev, ki posledično destinaciji prinašajo tudi več dobička (Deery, Jago in Fredline, 2004). Prav organizacija prireditev bi naj za organizatorje predstavljala dobičkonosno dejavnost. Že zaradi tega se pretežni del raziskav osredotoča predvsem na ekonomske učinke športnega turizma v povezavi s športnimi prireditvami (Yusof idr., 2009).

V znanstveni sferi so predvsem tisti avtorji, ki so se lotevali preglednih člankov ugotovili, da se vse preveč zapostavlja udeležence množičnih športnih prireditev in ugotavljanje njihovih značilnosti (Gibson, 2004; Hinch in Higham, 2001; Weed, 2006). Posamezne študije, ki so obravnavale udeležence množičnih športnih prireditev, so proučevale socialno-demografske značilnosti udeležencev športnih prireditev (Harrison-Hill in Chalip, 2005), kar je za

organizacijo prireditev še posebej pomembno. Poznavanje strukture ljudi glede na njihov spol, starost, dohodke, zakonski stan itn., je ključno za načrtovanje programov in ponudbe storitev na različnih športnih prireditvah. Vsi ti dejavniki so predstavljali dovolj dobro iztočnico za odločitve, da smo v raziskavi želeli ugotoviti, kdo vse se v Sloveniji udeležuje množičnih športnih prireditev.

Hkrati smo raziskovalno delo nadaljevali tako, da smo se dotaknili področja, ki se ga je do sedaj v svetovni literaturi zapostavljalo. Le redke študije so namreč ugotavljale doživetja udeležencev na množičnih športnih prireditvah (Bull, 2006). Predpostavljamo, da se mnogo ljudi udeležuje množičnih športnih prireditev predvsem na podlagi čustev in doživetij, ki so jih doživeli na predhodnih prireditvah. Množične športne prireditve so pogosto prostor, kjer so udeleženci obkroženi z množico podobno mislečih ljudi. Številni avtorji poudarjajo, da so prav doživetja, ki se udeležencem pripetijo na prireditvah, eden izmed ključnih dejavnikov za ponovno udeležbo na naslednjih prireditvah (Getz in McConnell, 2011; Hallman in Breuer 2010).

Raziskovanje in razumevanje udeležencev množičnih športnih prireditev se tako ne bo osredotočalo zgolj na vprašanje v smislu, »kdo« so ljudje, ki se udeležujejo športnih prireditev, ampak tudi »zakaj« se ljudje v tolikšni meri udeležujejo množičnih športnih prireditev. Prav omenjeno vprašanje postaja vse bolj aktualno in zanimivo in bo verjetno tudi v prihodnosti deležno vse večje pozornosti (Gibson, 2004).

2 MNOŽIČNE ŠPORTNE PRIREDITVE

Obrazložitev pojma prireditev¹ in opredelitev različnih oblik prireditev predstavlja področje, ki je zelo široko in nima povsem enotne terminološke razlage (Ali-Knight, Robertson, Fyall, in Ladkin, 2008; Getz, 2008). Pojavlja se vse več prireditev z različnimi značaji, ki se med seboj ločijo po svoji odmevnosti in hkrati tudi po številu obiskovalcev. Obiskovanje različnih prireditev je ob današnjem tempu življenja zelo pomembno, saj ljudje čutimo vse večjo potrebo po medsebojnem druženju. Getz (1997) poudarja, da posameznik s svojo prisotnostjo na prireditvi zadovolji svoje socialne in fizične potrebe. Udeležba na prireditvi velikokrat predstavlja tudi njegov umik od vsakdanjih delovnih obveznosti. Hkrati pa zlasti »mega« prireditve postajajo vse pomembnejša gospodarska dejavnost, ki se kaže v smislu pozitivnih ekonomskih učinkov (Kaplanidou, 2006).

Obravnavo različnih prireditev in njihov vpliv je vse bolj prisoten tudi v znanstveni sferi. Mnogi avtorji razvrščajo prireditve v različne kategorije (Ali-Knight idr., 2008; Erickson in Kushner, 1999; Getz, 2007; Joanne in Hamm, 2006; Karadakis, Kaplanidou in Karlis, 2010; Roche, 2003). V preteklosti so jih različni avtorji najpogosteje obravnavali glede na velikost ali obliko prireditve.

Glede na velikost ločimo (Getz, 1997):

- **manjše prireditve** – to so prireditve lokalnega značaja in namenjene manjšemu številu udeležencev. Služijo za sprostitev in družabno življenje domačinov.
- **večje prireditve** – prireditve, ki pritegnejo večje število udeležencev in vzbudijo zanimanje medijev. Za njih se uporablja izraz »major events«.
- **velike prireditve** – pritegnejo veliko število obiskovalcev in imajo dolgoročno velik vpliv na gospodarstvo. Getz (2007) loči med dvema vrstama velikih prireditev in sicer med pristnimi »hallmark²« in velikimi »mega³« prireditvami.

¹ Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ, 2002) prireditev opredeli kot javni dogodek, zlasti kulturni, športni, glasbeni. Dogodek pa kot nekaj kar se zgodi.

² Pristine »hallmark« prireditve so pogosto sinonim za mesto, državo ter hkrati s svojo vsebino, tradicijo, atraktivnostjo pritegnejo veliko pozornost obiskovalcev in medijev.

Getz (2007) v preglednem delu na temo raziskovalnih študij v povezavi s prireditvami, loči med naslednjimi nenačrtovanimi in načrtovanimi oblikami prireditev, kjer slednje razdeli na zasebne in javne prireditve⁴. Loči med naslednjimi kategorijami javnih prireditev:

- kulturne prireditve (festivali, karnevali, zgodovinske proslave, religiozne prireditve),
- politične in državne prireditve (slovesne otvoritve, zborovanja, obiski državnikov),
- zabavne prireditve (glasbeni koncerti, podelitve nagrad, plesne predstave...),
- umetniške prireditve (gledališče, umetniške razstave...),
- poslovne in prodajne prireditve (poslovna srečanja, sejmi, ekshibicije...),
- izobraževalne in znanstvene prireditve,
- športne prireditve.

Šugman (1995) navaja, da je športna prireditev javni dogodek športnega obeležja v obliki športnega srečanja ali tekmovanja. Športne prireditve razvrsti glede na namen in sicer na:

- športne shode,
- splošne športno-kulturne prireditve,
- kongrese, simpozije,
- tekmovanja.

Športna prireditev, kjer tekmovanje predstavlja osrednji namen, je najbolj razširjena oblika prireditve v športu. Športna tekmovanja delimo na (Šugman, 1995):

- uradna in neuradna,
- velika in mala,
- odprtega in zaprtega tipa,
- kakovostna in množična,
- globalna in enovita.

³ »Mega« prireditve bi lahko označili, kot prireditve, ki privabljajo milijone obiskovalcev in imajo velik vpliv na ekonomijo in turizem. Med prepoznavne »mega« športne dogodke sta Hinch in Higham (2001) uvrstila olimpijske igre, svetovna prvenstva in druge športne dogodke globalnega značaja.

⁴ Zakon o javnih zbiranjih (Uradni list RS, št. 59/2002) definira in pravi, da je javna prireditev vsako organizirano zbiranje oseb zaradi izvajanja kulturne, športne, izobraževalne, verske ali druge aktivnosti tako, da je udeležba brezpogojno ali pod določenimi pogoji dovoljena vsakomur.

Prav razširjenost športnih tekmovanj pogosto privede do tega, da športna tekmovanja pogosto enačimo s športnimi prireditvami. Športna tekmovanja večina ljudi razume kot skoraj eno in edino obliko športne prireditve, na njej pa smo lahko prisotni kot gledalci oziroma aktivni udeleženci.

Športne prireditve imajo zaradi svoje priljubljenosti vse pomembnejšo vlogo v sodobni družbi. Njihov vpliv se neposredno kaže v gospodarstvu in ima hkrati tudi vpliv na družbo in življenjski slog mnogih ljudi (Snelgrove in Wood, 2010). Z gospodarskega vidika športne prireditve predstavljajo orodje za gospodarski razvoj regije (Pons, Murali in Nyeck, 2006). Športni dogodki namreč ponujajo močno čustveno vrednost za uporabnike in imajo zaradi tega pomembno vlogo v njihovem življenju (Pons idr., 2006). Še posebej tako imenovani »mega« športni dogodki, kot so olimpijske igre, različna svetovna prvenstva ipd., privabljajo že od nekdaj množico ljudi in imajo tudi pozitivne ekonomske učinke (Green, 2007).

Organizatorji namreč vselej razmišljajo v smeri, kako privabiti čim več ljudi, kar hkrati poveča tudi dobičkonosnost posameznih prireditev. S prirejanjem dogodkov želijo zagotoviti pozitivne učinke, kar pa ne pomeni zgolj finančnega dobička, ampak tudi širši vpliv na družbo in hkrati promocijo določene destinacije, ki gosti športno prireditev. Za zagotovitev kakovostnih športnih prireditev in posledično zadovoljnih obiskovalcev morajo imeti organizatorji športnih prireditev visoka merila in organizacija prireditev postaja vse bolj kompleksen sistem. Iz teh razlogov že dolgo ni več mogoče organizirati kakovostnih prireditev na podlagi improvizacije in neorganiziranosti.

Posamezne prireditve se zelo pogosto organizira z namenom, da se privabi čim večje število ljudi. To je konec koncev cilj vseh, tako organizatorjev kot udeležencev in gledalcev. Organizatorji, s ciljem pritegniti čim večji spekter ljudi, razširjajo svojo ponudbo in k osrednjim dogodkom dodajajo številne spremljevalne dejavnosti, ki ponujajo zabavo, zanimivost ter dramatičnost in tako ustvarjajo svojevrsten športni spektakel (Flak, 2008). Spremljevalni programi potekajo večinoma dan prej ali med prireditvijo v obliki sejmov, koncertov ipd. Ves ta vrvež in številni spremljevalni programi okrog osrednje prireditve so še posebej pogosti na različnih »mega« športnih dogodkih, kot so olimpijske igre, svetovna prvenstva. V zadnjem obdobju pa tudi na športnih prireditvah, ki so namenjene širši množici, kamor nedvomno uvrščamo tekaške maratone v različnih svetovnih prestolnicah.

Splošno znano je, da športne prireditve že dolgo ne zagotavljajo užitek zgolj ob spremljanju vrhunskega športa, ampak se pojavlja vse večje število športnih prireditev, ki ljudem omogočajo tudi to, da so sami aktivni. To se dogaja v obliki različnih tekaških, kolesarskih, pohodniških, triatlonskih in drugih množičnih športnih dogodkov, ki so kot navaja Hanold (2008) že vse od osemdesetih let prejšnjega stoletja med ljudmi vse bolj priljubljeni.

Na največjih množičnih športnih prireditvah, kot so na primer tekaški maratoni v večjih mestih, se zbere tudi več deset tisoč udeležencev (Shipway in Jones, 2008). Bistvenega pomena za udeležence prireditev je tudi to, da gre za množico podobno mislečih ljudi, ki jim udeležba največkrat predstavlja motiv za gibanje in hkrati tudi družabni dogodek (Kaplanidou in Gibson, 2010). To pa je tudi eden izmed pglavitnih razlogov sodelovanja na tovrstnih množičnih športnih prireditvah.

Ne glede na to ali gre za športne prireditve ali poslovna srečanja, je bistvenega pomena edinstvenost in neponovljivost vsebine dogodka. Dogodki predstavljajo udeležencem svojevrsten učinek spektakla in druženja, kar ima moč na pozitivna čustva udeležencev. Že zaradi tega velja načelo, da »moraš biti tam«, da popolnoma doživiš dogodek, saj je v nasprotnem primeru to »zapravljena« priložnost. Prav podoživljanje različnih dogodkov, pozitivna doživetja in prisotna čustva predstavljajo zelo močne razloge udeležbe, ki privabljajo na športne prireditve množico ljudi (Funk, Alexandris in Ping, 2009).

Razlog velike priljubljenosti množičnih športnih prireditev gre iskati predvsem v dejstvu, da ljudem udeležba na prireditvah predstavlja neko enkratno doživetje, ki ga ne moremo doseči v tipičnem vsakdanjiku (Schmid, 2006). Večina izmed nas v življenju neprestano išče svojo identiteto, pomen, namen, kreativnost, neodvisnost in dosežke. Eden izmed načinov, kjer lahko zadovoljimo svoje težnje, je udejstvovanje na množičnih športnih prireditvah. Množične športne prireditve lahko predstavljajo prostor, kjer se družimo, merimo s prijatelji, z vrstniki, drugimi udeleženci ali še boljše sami s seboj, se zabavamo in nasploh nas želja po sodelovanju žene v zdrav način življenja (Chen in Funk, 2010).

Množične športne prireditve⁵ se v svojem bistvu od »običajnih« športnih dogodkov razlikujejo predvsem v velikem številu udeležencev, kjer tekmovalnost naj ne bi bila preveč prisotna (Filo, Funk, in O'Brien, 2008). Vsekakor pa to ne velja za vse udeležence množičnih športnih prireditev, saj se jih udeležujejo tudi vrhunski športniki. Množične športne prireditve, glede na klasifikacijo po Šugmanu (1995), lahko razvrstimo med velika množična športna tekmovanja odprtega tipa. Predvsem na večjih množičnih športnih prireditvah organizatorji ponujajo najboljšim tudi denarne nagrade, kar je tudi razlog udeležbe vrhunskih športnikov. Vrhunski šport se je v današnjem času razvil do te mere, da je športnikovo življenje usmerjeno zgolj v šport in mu le-ta pomeni vir preživetja. Namreč, če se hoče športnik preživljati s športom, mu ne preostane nič drugega kot to, da enostavno mora doseči primeren uspeh. Uspehi na tekmovanjih pa za športnike pomenijo ogromno odrekanja ter prilagajanja »špartanskemu« načinu življenju, vse v luči enega samega cilja, biti najboljši (Rauter, 2007). Zagotovo na množičnih športnih prireditvah to lastnost želje po zmagi, prevzema le peščica najboljših udeležencev množičnih športnih prireditev. Njihov osrednji motiv udeležbe se lahko povzame v načelu: »Biti najboljši je edino, kar zares šteje« (Roberts in Olson, 1989).

Navkljub temu, da vrhunski športniki predstavljajo zgolj majhen delež vseh udeležencev množičnih športnih prireditev, brez njih tovrstne športne prireditve tudi za preostale udeležence ne bi bile tako zanimive in vabljive. Večini udeležencev teh prireditev prav možnost biti del množice in sodelovati na prireditvi, kjer so del množice tudi vrhunski športniki, predstavlja pomemben razlog udeležbe (McCarville, 2007). Iz tega vidika so vrhunski športniki na množičnih športnih prireditvah zgolj sredstvo oziroma način organizatorjev, da privabijo množico ljudi in s tem izboljšajo »imidž« prireditev.

Nogawa, Yamaguchi in Hagi (1996) v definiciji množičnih športnih prireditev poudarjajo, da se jih lahko udeleži vsak izmed nas in se na njih ni potrebno vnaprej uvrstiti. Posebna značilnost teh športnih prireditev je odsotnost tekmovalnosti, saj udeleženci za svoje dosežke niso posebej nagrajeni in tekmujejo zaradi občutkov zadovoljstva in užitka. Še posebej izpostavljajo dejstvo, da je vsak udeleženec množične športne prireditve zmagovalec v smislu slogana »tekmuji sam s sabo – kdor dokonča je zmagovalec.«

⁵ Za bolj razširjen izraz »športno-rekreativne prireditve« smo v nalogi uporabili izraz »množične športne prireditve«, predvsem zaradi velikega števila udeležencev. V tuji znanstveni literaturi se v tem kontekstu za tovrstne prireditve uporablja izraz »sport for all events« oziroma »mass sport events«

Podobno definicijo množičnih športnih prireditev imata tudi Hallman in Breuer (2010), ki navajata, da so le-te izključno rekreativnega značaja, saj absolutni rezultat posameznika na prireditvi nikakor ni pomemben. Bolj pomembno je tekmovanje s samim seboj. Ob športnih užitkih so udeleženci deležni tudi »estetskih« užitkov, saj je proga na kateri potekajo različni tekaški ali kolesarski maratoni velikokrat zanimiva tudi iz turističnega vidika. To omogoča spoznavanje značilnosti regije vsem udeležencem, zlasti tistim, ki prihajajo od drugje. S tem vzbujajo množične športne prireditve veliko pozornost na znanstvenem področju, saj jih lahko povežemo s športnim turizmom, ki velja za enega izmed najhitreje naraščajočih segmentov turizma (Fan, 2008).

2.1 Množične športne prireditve v Sloveniji in Evropi

Že samo površno opazovanje priljubljenosti ukvarjanja z različnimi športnimi zvrstmi pokaže določene trende priljubljenosti posameznih, zlasti individualnih športnih zvrsti (Nicholson, Hoye, in Houlihan, 2011). Tek in kolesarjenje sta dve športni panogi, kjer trend priljubljenosti v zadnjem obdobju nikakor ni ostal neopažen. Prav priljubljenost teka in kolesarjenja je nenehno v porastu, saj ju uvrščamo na vrh najbolj priljubljenih športnih zvrsti v večini evropskih držav (Sheerder, Vanderneerschen, Tuyckom, Hoekman, Breedveld in Vos, 2011). Pojavlja se vprašanje, zakaj sta ti dve športni zvrsti sploh postali tako množični obliki rekreacije. Razlogov za to je več. En izmed njih je nedvomno ta, da tako kolesarjenje kot tek po podatkih raziskave Športnorekreativna dejavnost sodita med pet najbolj priljubljenih športnih zvrsti (Sila, 2010).

V svetu je trend priljubljenosti teka začel naraščati konec šestdesetih in v začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja, predvsem zaradi vse večjega pomena ohranjanja zdravja, dobrega počutja ali delitve izkušenj oziroma druženje z enako mislečimi ljudmi, ki jih srečujemo na tekaških prireditvah (Galloway, 2003).

Zanimivo je, da trend priljubljenosti množičnih športnih prireditev v različnih evropskih državah ostaja in celo narašča. Hallman in Breuer (2010) ugotavljata, da je v Nemčiji iz leta v leto več udeležencev na različnih tekaških maratonih, triatlonih ipd. Najodmevnejše športne prireditve pa niso le športni, ampak tudi turistični izziv. Trend naraščanja števila udeležencev ter vse večjo priljubljenost tovrstnih športnih prireditev izkoriščajo predvsem v turizmu, saj prireditve nedvomno privabljajo številne športne turiste (Chalip in Costa, 2005). Tako denimo Berlinski maraton z več kot 40.000 tekači iz več kot sto držav mestu zagotavlja veliko število prenočitev, kar predstavlja tudi vir zaslužka. K temu je potrebno prišteti še nenehno pojavljanje berlinskih znamenitosti na fotografijah in posnetkih, objavljenih v tujih medijih, kar je za mesto zanesljivo odlična promocija. Množične športne prireditve imajo predvsem zaradi odmevnosti in popularnosti lahko zelo velik vpliv na samo prepoznavnost in popularnost določene turistične destinacije (Kaplanidou, in Vogt, 2007).

Množične športne prireditve so zelo priljubljene tudi v Sloveniji (Šetina in Pišot, 2009). Samo, če opazujemo dogajanje okrog številnih množičnih ali športno-rekreativnih prireditev v Sloveniji, se zdi, da so tovrstne množične športne prireditve pri nas še vedno v porastu in da se »revolucija« in večanje števila prireditev in udeležencev na njih šele začena.

Na to kažejo nekatera dejstva, ki smo jim lahko še posebej priča v zadnjih letih:

- organizacija novih množičnih prireditev,
- naraščanje števila udeležencev na posameznih prireditvah iz leta v leto,
- večje število športnih društev (razmah tekaških oziroma kolesarskih rekreativnih skupin),
- prirejanje »športnih (tekaških, kolesarskih) kampov« v obliki športnih vikendov in seminarjev,
- sistematično prizadevanje organizatorjev k dvigu popularnosti športnih prireditev v medijih.

Po podatkih Zavoda za šport v Sloveniji zasledimo na leto več kot 3000 športno rekreativnih oziroma turistično-športnih prireditev ter deset in več tisoč športnih programov. Med najbolj priljubljene množične športne prireditve nedvomno sodijo Ljubljanski maraton, Kolesarski maraton Franja, Tek trojk, Pohod ob žici, DM tek za ženske, Maraton treh src v Radencih, Kraški maraton in številne druge. Izbira različnih tekaških, kolesarskih, pohodnih in drugih rekreativnih prireditev po celotni Sloveniji je iz leta v leto večja. Kljub temu, da imajo nekatere množične športne prireditve v Sloveniji že vsaj tridesetletno tradicijo, število udeležencev na mnogih prireditvah še vedno narašča. V letu 2012 je bila izvedena že 32. Izvedba Maratona treh src v Radencih, ki velja za eno izmed najstarejših množičnih tekaških prireditev v tem delu Evrope (www.maraton-radenci.si). Podobno velja tudi za Kolesarski maraton Franja, ki je bil v letu 2012 organiziran že tudi več kot tridesetlet (31) in ima še posebej pestro zgodovino same trase kolesarskega maratona in poimenovanja te prireditve. Trenutno najbolj množična športna prireditev v Sloveniji je nedvomno tekaški maraton v Ljubljani, saj kot organizatorji radi rečejo teče na tej prireditvi približno 1% Slovencev.

2.2 Značilnosti obeh obravnavanih množičnih športnih prireditev v disertaciji

Prvi Ljubljanski maraton je bil v organizaciji Mestne občine Ljubljane prvič organiziran leta 1996. Udeleženci prireditve so lahko od vsega začetka izbirali in nastopili na treh različnih razdaljah. To je bila razdalja maratona (42.195 km); polmaratona (21.097 km); ter razdalja rekreativnega teka na razdalji 10 km. Tem trem razdaljam, ki predstavljajo osrednjo nedeljsko prireditev, so leta 2000 dodali tudi različne prireditve za otroke in številne spremljevalne dogodke, ki potekajo dan prej. Število sodelujočih na Ljubljanskem maratonu je tako iz leta v leto vseskozi naraščalo. Na prvi prireditvi v letu 1996 je na njej sodelovalo vsega 673 tekačev, medtem ko jih je leta 2011 sodelovalo že kar 18482 (preglednica 1).

Preglednica 1: Rast števila sodelujočih na Ljubljanskem tekaškem maratonu

LETO	42 km		21 km		Rekreativni		OŠ		SŠ		Lumpi		Revijalni		SKUPAJ
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	
2011	1024	162	4096	1982	2022	2719	826	975	197	323	975	1008	1163	1010	18482
2010	894	129	3893	1565	2232	2445	676	787	152	211	1014	958	1028	921	16905
2009	824	119	4017	1525	2200	2588	527	690	102	189	940	850	982	846	16399
2008	682	89	3408	1203	1811	1952	557	684	94	162	749	636	762	621	13410
2007	663	76	2683	891	1209	1222	502	564	105	115	521	445	553	469	10018
2006	596	70	2082	657	916	935	591	649	109	158	303	311	462	448	8287
2005	571	61	1833	581	669	676	525	616	175	147	370	360	368	357	7309
2004	523	57	1571	557	461	484	490	495	151	88	315	211	222	198	5823
2003	380	50	1435	408	386	368	379	322	92	77	114	117	320	224	4672
2002	355	36	1190	342	341	310	308	249	66	71	127	118	140	110	3763
2001	286	26	875	233	221	238	240	187	74	59	71	58	185	120	2873
2000	253	36	717	180	246	221	148	136	57	60	34	21			2109
1999	207	26	582	155	196	143									1309
1998	170	16	486	131	175	118									1096
1997	163	14	366	88	189	124									944
1996	145	8	276	51	130	63									673

(vir: www.ljubljanskimaraton.si)

Kolesarska prireditev ima vsaj enkrat daljšo tradicijo, saj je bil prvi Kolesarski maraton Franja⁶ izveden leta 1982. Na prvi izvedbi je sodelovalo okoli 700 kolesarjev. Ti so se 150 km dolge trase po takrat še ne v celoti asfaltirani cesti udeležili povečini na običajnih kolesih. Vse

⁶ V disertaciji smo uporabili med kolesarji razširjeno in prepoznavno poimenovanje Kolesarski maraton Franja. V zadnjem obdobju je prireditev »Maraton Franja« imela različne predpone ali končnice poimenovanj, ki se je spreminjalo glede na generalnega pokrovitelja prireditve. Uradno ime prireditve v letu 2011 je bilo 31. Maraton Franja BTC City Museew Classic.

do leta 2002 je bil štart in cilj Franje v Tacnu pred Srednjo policijsko šolo. Leta 2003 pa se je preselil v BTC City v Ljubljani. Nov zagon je prireditev dobila leta 2005, ko je maraton potekal v okviru Festivala kolesarstva. Tradicionalni progi so organizatorji dodali še Mali maraton Franja, dve preizkušnji za gorske kolesarje (2005), družinsko-šolski maraton za vsakogar ter prireditev za otroke, kjer je leta 2011 nastopilo skupaj že 3925 kolesarjev na vseh omenjenih trasah (povzeto po: www.franja.org).

Preglednici 2 in 3 prikazujeta podatke o številu sodelujočih na Ljubljanskem tekaškem maratonu (2010) ter Kolesarskem maratonu Franja 2011.

Preglednica 2: Sodelujoči na obeh množičnih športnih prireditvah

	KOLESARSKI MARATON FRANJA 2011	LJUBLJANSKI TEKAŠKI MARATON 2010
Moški %	3581 91,2%	7020 62,9%
Ženske %	344 8,8%	4140 37,1%
	3925	11160

Legenda: V število sodelujočih so zajeti udeleženci, ki so sodelovali na maratonu, polmaratonu ter rekreativnem teku na Ljubljanskem tekaškem maratonu 2010; ter udeleženci velikega oziroma malega Kolesarskega maratona Franja 2011 (vir: www.timingljubljan.si).

Preglednica 3: Starostna struktura sodelujočih na obeh množičnih športnih prireditvah

STAROST	KOLESARSKI MARATON FRANJA 2011	LJUBLJANSKI TEKAŠKI MARATON 2010
< 20 let	3,7 %	6,2 %
21–30 let	16,5 %	24,5 %
31–40 let	31,7 %	35,8 %
41–50 let	29,5 %	23 %
51–60 let	13,8 %	8,6 %
> 60 let	4,8 %	1,9 %

Legenda: Starostna struktura sodelujočih na obeh prireditvah je pridobljena od organizatorjev (vir: www.timingljubljan.si).

Podatki o številu udeležencev na obeh prireditvah kažejo, da tako na kolesarski, kot tudi na tekaški prireditvi prevladujejo moški srednjih let. Podobno strukturo sodelujočih glede na spol in starost kažejo tudi podatki o udeležencih na drugih množičnih športnih prireditvah po svetu (Bull, 2006; Getz in McConnell, 2011; Martos in Salguero, 2009a). Kljub temu, da se ženske

v manjšem številu udeležujejo različnih športnih prireditvah, se njihov delež v zadnjih letih povečuje.

Nedavno tega, zgolj pred štirimi desetletji so bili na primer tekaški maratoni domena moškega spola. Spomin na tekaški maraton v Bostonu leta 1967, ko se je Katherine Switzer želela uradno udeležiti in nastopiti na maratonu v Bostonu, priča o tem. Navkljub temu, da so ji organizatorji na vse kriptje (tudi fizično) skušali preprečiti dokončanje maratona, je z voljo in pomočjo »moških« prijateljev, ki so jo na svoj način varovali (tekli ob njej) tudi dokončala maraton (Switzer, 2007). Odmevnost in prepoznavnost njene zgodbe v tekaških krogih, je nedvomno pripomogla, sprva sploh k prisotnosti žensk na različnih tekaških maratonih in kasneje tudi k vse večjemu številu udeleženk na množičnih tekaških prireditvah.

3 SOCIALNA STRATIFIKACIJA

Judt (2011) navaja, da materialistična in sebična plat sodobnega življenja ljudi predvsem v zahodnem svetu vodi do prevelikih neenakosti, ki so lahko za družbo uničujoče. Obsedenost z ustvarjanjem bogastva pri peščici bogatih privede do še večjih razlik med bogatimi in revnimi in hkrati k temu, da posamezniki pripadajo različnim družbenim razredom in imajo različen družbeni status. Le-ta temelji na neenaki razdelitvi dohodka, poklica, izobrazbe, premoženja in življenjskih priložnosti. Tako lahko posamezniki višjega družbenega razreda zaužijejo več tistih stvari, ki jih družba ceni, kot osebe nižjih družbenih razredov (Kerbo, 1983).

Socialno-ekonomski položaj vpliva na dosegljivost virov, s katerimi posamezniki zadovoljujejo svoje potrebe. Dimenzije socialnega razslojevanja razvrščajo ljudi, ki imajo podoben ekonomski položaj, v smislu dohodkov, zaposlitve in izobrazbe, v različne družbene sloje. Čim boljši je socialno-ekonomski položaj, tem večja je možnost, na primer tudi preživljanja vsakdanjika z različnimi prostočasnimi dejavnostmi.

Stratifikacijske dimenzije so karakteristike populacije, s pomočjo katerih lahko hierarhično razvrstimo populacijo (Darity, 2007). Coakley (2008) navaja, da prepletanje teh dimenzij pojasnjuje delitev ljudi in njihov položaj v družbi. Najznačilnejše socialno stratifikacijske dimenzije so tiste, ki prikažejo materialni položaj ljudi ter njihov način življenja:

- prihodki (denar in kapital),
- premoženje,
- izobraževanje (kulturni kapital),
- poklic (položaj),
- socialna mreža.

Posameznikom, ki pripadajo višjemu socialnemu sloju omogoča to več možnosti in dostop do ugodnosti v življenju. Ti ljudje bodo v primerjavi s tistimi, ki nimajo teh možnosti, imeli dostop in lažje izkoristili ugodnosti v življenju. To pomeni, da bodo oni sami in njihovi družinski člani, imeli možnost boljšega izobraževanja, boljše zdravstvene oskrbe, udobnejšega življenjskega okolja ter hkrati tudi boljše možnosti za preživljanje svojega prostega časa (Eitzen, 2009).

Pod pojmom socialno razlikovanje (socialna diferenciacija) razumemo proces razvrščanja ljudi glede na omenjene stratifikacijske dimenzije. Socialno razlikovanje se nanaša na

celovitost socialnih razlik v dani družbi in je tako neposredno posledica razlik, do katerih prihaja v procesu ustvarjanja in delitve materialnih in duhovnih dobrin. Znano je, da v primeru, če se socialne razlike v istih socialnih skupinah ponavljajo dalj časa ali se celo povečujejo, postane socialno razlikovanje osnova za nastanek socialnega razslojevanja–stratifikacije, ki kaže na razlike v socialnih interesih posameznikov oziroma skupin. Stratifikacija pomeni razdeljenost družbe na posamezne družbene sloje (Petrovič in Doupona Topič, 1996).

Vse družbe imajo neko obliko socialne stratifikacije. Odnosi znotraj posameznih slojev so pomemben vidik razmerij moči v družbi (Eitzen, 2009). Med stratifikacijske kriterije, ki delijo prebivalstvo v posamezne družbene sloje (stratume), se najpogosteje uvršča: poreklo, premoženjsko stanje, religija, rasa, višina dohodka, poklic, izvor dohodka, življenjski stil, potrošnja, mesto prebivališča, spol, starost, izobrazba, delovno mesto, pomen dela, funkcionalna uspešnost ali kombinacije vseh omenjenih kriterijev.

3.1 Socialna stratifikacija in ukvarjanje s športom

Socialna stratifikacija je v današnjem športu zelo prisotna in ji dajemo velik pomen. Obstaja namreč povezava med socialno stratifikacijo in športno aktivnostjo (Beranič, 2001). Šport je pogosto dejavnost, s pomočjo katere mnogi ljudje oblikujejo in vzdržujejo družbeni sloj, ki se nato kaže kot oblika njihovega načina življenja (Coakley, 2008).

Področje športa nam še vedno dokazuje in izraža določene lastnosti, ki se povezujejo s strukturo družbe in družbenimi razredi. Med ljudmi obstajajo velike razlike glede na njihovo izobrazbo in poklic, ki ga le-ti opravljajo. Višje izobraženi ljudje zasedajo vodilna delovna mesta, kar posledično pomeni razlike v premoženju, glede na ljudi z nižjo izobrazbo. To privede do neenakosti tudi pri izbiri in možnosti aktivnega preživljanja prostega časa v obliki ukvarjanja s športom. Opazno v današnji družbi je to, da ljudje z višjimi prihodki, višjo izobrazbo in višjim položajem v družbi, več časa namenjajo ukvarjanju s športnimi aktivnostmi (Coakley, 2008). Nasprotno nižji sloji prebivalstva zaradi visokih stroškov ukvarjanja s športom, pogosto nimajo možnosti biti športno aktivni. Plačljivost različnih programov športa onemogoča tudi njihovim otrokom ukvarjanje s športom. Kljub temu, da imajo ti otroci talent in sposobnosti, da bi se ukvarjali tudi z vrhunskim športom, prav zaradi finančnega pomanjkanja nimajo ustreznih pogojev, ki jih zahteva vrhunski šport. Iz tega razloga tudi, ko so starejši, nimajo več možnosti za ukvarjanje s športom profesionalno, kjer bi jih lahko vrhunski dosežki povzdignili na družbeni lestvici.

Vse te razlike med ljudmi nas opozarjajo, da so družbeni razredi v današnji družbi vsekakor še vedno prisotni, saj si mnogi ne zmorejo privoščiti aktivnega preživljanja prostega časa. Pomanjkanje finančnih sredstev zelo vpliva tudi na izbiro športne zvrsti. Pri čemer gre za povezavo med družbenim statusom in ukvarjanjem z različnimi športnimi zvrstmi (Kahma, 2012). Socialni status posameznika tako v veliki meri odloča in pogojuje izbiro športne panoge, saj se nižji sloji ukvarjajo s športi, ki so bolj tradicionalni, globalni športi (boks, nogomet itn.) in hkrati omogočajo posameznikom, da se lahko povzpnejo po družbeni lestvici navzgor (Eitzen, 2009). Športi, s katerimi se ukvarjajo višji sloji prebivalstva, so lahko povsem drugačni. Ukvarjanje z izbrano športno zvrstjo (npr. golf, tenis itn.) pomeni tem ljudem svojevrsten statusni simbol.

Šport na specifičen način odraža socialno razlikovanje in razzlojevanje, ki se skozi šport povečujeta ali zmanjšujeta, odvisno pač od obstoječe socialne klime. V družbi se posameznik

ukvarja s športom, ki je tipičen za sloj, kateremu pripada in na ta način ohranja oz. sprejema norme, vzorce in vrednote obnašanja te socialne skupine. Posledica tega je, da športne dejavnosti niso enakomerno porazdeljene po vseh socialnih kategorijah (Petrovič in Doupona Topič, 1996).

Sodobna družba je med ostalimi spremembami in novostmi prinesla tudi drugačne, moderne športne zvrsti, ki so se bolj prijele med »elito« (Wilson, 2002). Razlog je v tem, da so tradicionalni športi za nekatere družbene skupine postali dolgočasni in so premožnejši ljudje potrebovali nekaj novega, kar bi jih potegnilo iz sivine dolgočasnega vsakdana. Ti športi pogosto izhajajo iz že uveljavljenih tradicionalnih športnih zvrsti in se od njih razlikujejo predvsem po tem, da so drugačni v smislu zanimivosti in težavnosti (Rinehart, 2005). Za njih se odločajo zgolj tisti, ki si lahko to privoščijo.

Prav zaradi dejstva, da je ukvarjanje s športom ter tudi udeleževanje na množičnih športnih prireditvah odsev osebnih človekovih potreb in želja, se je v znanstveni sferi pojavila težnja po prepoznavanju stratifikacijskih dimenzij ljudi, ki se ukvarjajo z različnimi športi. Za lažje razumevanje je potrebno poznati njihovo starostno strukturo, razmerje med spoloma, družinski status, velikost družine, njihove poklice, stopnje izobrazbe in družbeni položaj (Best, 2010).

Veliko predhodnih raziskav je potrdilo, da je izobrazba in z njo povezana pripadnost določenim družbenim skupinam izredno pomemben dejavnik za vključevanje posameznika v različne oblike ukvarjanja s športom (Doupona Topič in Petrovič, 2007). Izobrazba najpogosteje pogojuje možnost zaposlitve in položaj na delovnem mestu. Stopnja izobrazbe je tako posredno povezana z višino dohodka ter materialnim položajem posameznika. Ta je eden izmed ključnih dejavnikov pri zadovoljevanju številnih potreb in motivov, ki jih ima posameznik v družbi. Omenjeni razlogi so tudi vzrok, da so ljudje z višjo izobrazbo pogostejši udeleženci športnih prireditev in posegajo po vse zahtevnejših, vsebinsko bogatejših in izvirnejših ter bolj atraktivnih in zanimivih dogodkih (Rinehart, 2005).

Šport, ki sodi v področje splošne kulture, nam prav tako zrcali razlike med spoloma v dani družbi. Ko smo danes priča nenehnim pozitivnim spremembam v smislu bolj množičnega vključevanja žensk v različne oblike športne dejavnosti, ugotavljamo, da pripomorejo k tem spremembam predvsem socialni in kulturni dejavniki. V spremni besedi knjige *Ženske in šport* je avtorica Doupona Topič (2004) navedla, da so v današnjem času razlike med spoloma manj vidne kot v preteklosti, zato pa so le-te bolj subtilne, saj so se skozi čas izoblikovali

stereotipi o pojmovanju vloge spolov, predsodki in stališča, ki so se močno zakoreninila v zavesti ljudi.

Starost udeležencev predstavlja pomemben dejavnik razslojevanja, saj raziskave kažejo, da so najpogostejši udeleženci športnih prireditev ljudje srednjih let, ki dajejo večji poudarek udobju ter kakovosti (Barnett, 2008; Gibson, 1998; Harrison-Hill in Chalip, 2005; Hinch in Higham, 2001; Kaplanidou in Vogt, 2007; Yusof, idr., 2009). Z daljšanjem življenjske dobe prebivalstva se večja število še vedno vitalnih ljudi v tretjem življenjskem obdobju, ki se želijo športno udeleževati in imajo povsem drugačne interese kot mladi ljudje in ljudje srednjih let. Le-ti si želijo predvsem druženja, varnosti, udobja, doživetij ipd. (Barnett, 2008).

Z družinskim statusom so povezani predvsem motivi oziroma razlogi za ukvarjanje s športom. Samski iščejo družbo ter komunikacijo, družine z otroki pa iščejo predvsem otrokom primerne vsebine (Chen, Prebensen, in Huan, 2008).

Dojemanje športa in z njim povezana stopnja oziroma pogostost ukvarjanja s športom je v različnih kulturah in družbah različna. V Evropi so opazne velike razlike med posameznimi državami. Stamm in Lamprecht (2011) pojasnujeta velike razlike med državami na severu (Finska, Norveška, Danska), kjer so prebivalci bistveno bolj športno aktivni in državami na jugu Evrope (Španija, Portugalska, Italija).

Dosedanje raziskave kažejo, da se sicer ljudje vse pogosteje ukvarjajo s športom, vendar je kljub temu v različnih družbah opazen in še vedno viden posameznikov družbeni položaj in vzorci socialne stratifikacije, ki so značilni za posamezno družbo (Doupona Topič, 2010). Pomanjkljivost primerjalnih raziskav je predvsem ta, da se v različnih državah spremljanja aktivnega preživljanja prostega časa lotevajo na različne načine (Stamm in Lamprecht, 2011). Glavna pomanjkljivost teh raziskav je različna metodologija, saj je potrebno pri pojasnjevanju razlik pri športni aktivnosti prebivalcev različnih evropskih državah upoštevati, da se države med seboj razlikujejo v razumevanju pomena športnega udejstvovanja, ter da vsaka država razvija svoj športni sistem.

Ena redkih medkulturno primerljivih študij, ki spremlja ukvarjanje s športnimi zvrstmi je raziskava Eurobarometer (2010). Podatki v tej študiji prikazujejo, da je 40% Evropejcev vsaj enkrat tedensko športno aktivnih. Še vedno pa so prisotne razlike med obema spoloma, hkrati je moč zaslediti tudi povezavo med višjo izobrazbo ter pogostejšo športno aktivnostjo.

Slovenijo lahko po podatkih raziskave o športno-rekreativni dejavnosti Slovencev, glede na delež redno športno aktivnih ljudi, uvrščamo v zgornjo polovico držav v Evropski Uniji. Glede na podatke o deležu redno športno aktivnih zaostajamo za skandinavskimi državami, omeniti pa velja, da so Slovenci bistveno bolj pogosto športno aktivni kot prebivalci Italije, Španije in Grčije (Eurobarometer, 2010). Za Slovenijo in njene prebivalce je značilno, da je način preživljanja prostega časa povezan s socialno ekonomskim položajem in življenjskim stilom. Med odločujočimi dejavniki so spol, starost, izobrazba in seveda povprečni dohodek na prebivalca. V skupino neaktivnih ljudi v Sloveniji sodijo tako predvsem ženske, starejši ljudje, posamezniki z nizkim socialno ekonomskim statusom ter ljudje, ki živijo na vasi (Doupona Topič, 2010).

4 PROSTI ČAS

Prosti čas in dejavnosti, ki jih ljudje opravljajo v tem času, imajo za ljudi v razvitem svetu vse večji pomen, še posebej, če imamo v mislih današnji tempo življenja. Mnogim se zdi, da ob vseh delovnih obveznostih sploh več nimajo časa zase. Prav »imeti čas« zase, postaja ena izmed najpomembnejših vrednot sodobne družbe. Pojem prostega časa je zelo širok in ga je že samo zaradi tega težko opredeliti. Vsak posameznik bi ga seveda v skladu z lastnimi željami in načinom preživljanja lahko definiral povsem drugače. Tudi oblika preživljanja prostega časa, kjer je ukvarjanje s športom osrednja prostočasna dejavnost, je lahko nekomu v veselje in hkrati priljubljen način preživljanja prostega časa, za drugega pa povsem nasprotno in lahko zanj ukvarjanje s športom predstavlja tudi obliko trpljenja.

Prosti čas je na podlagi definicije sestavljen iz številnih dejavnosti, v katerih lahko posameznik izrazi svojo lastno svobodno voljo do počitka, zabave, izpopolnjevanja znanja, izboljšanja svojih sposobnosti ali povečanja prostovoljnega sodelovanja v družbenem življenju – potem, ko je opravil svoje poklicne, družinske in socialne obveznosti (Dumazedier, 1967). V ospredje življenja posameznika se na podlagi tovrstnih definicij prostega časa postavlja odnos med delom in drugimi področji življenja (Haralambos in Holborn, 2001).

Izhajajoč iz zgornje definicije, se pri opredeljevanju prostega časa osredotočamo na čas izven delovnih obveznosti. Ljudje namreč izvajamo prostočasne aktivnosti po svobodni izbiri, kar pri posamezniku vzbudi občutke sreče, zadovoljstva in užitka (Černigoj-Sadar, 1991). Cilj prostega časa je tako občutiti neko zadovoljstvo, ki nam bo dalo moči za nove življenjske in delovne naloge. Ob tem je prosti čas hkrati tudi sredstvo za doseg tega zadovoljstva.

V obstoječi literaturi na temo prostega časa, nekateri avtorji predlagajo tudi drugačen pristop, kjer definicije niso odvisne od delovnih obveznosti, ampak se poudarja in osredotoča na izvajanje dejavnosti v prostem času. Iz tega vidika prosti čas ne predstavlja le časa izven delovnih obveznosti. Tako pri razumevanju in pojmovanju prostega časa ne gre zgolj za opredeljevanje »dela« z »ne-delom«, ampak lahko ti dve področji tudi povežemo. Prosti čas je v tem kontekstu uporabljen bolj kot opis posameznih dejavnosti oziroma kaj bi naj dejansko ljudje počeli v svojem prostem času (Seeohe, 2009). Ta in podobni predlogi opredeljevanja prostega časa temeljijo na dejavnikih, ki so povezani s kakovostjo preživljanja prostega časa. Pomembno pri tem je, da sta pri posamezniku hkrati poudarjeni dve lastnosti in sicer svobodna

izbira dejavnosti v prostem času ter motiviranost za izvajanje izbrane aktivnosti (Rauter, 2005).

Pogosto se opredeljuje, da zadostna količina prostega časa in z njim povezane raznovrstne prostočasne dejavnosti, lahko zelo pripomorejo k osebnostno – razvojni funkciji. Glyptis (1989) opredeli prosti čas kot »redko in eksotično stanje svobodne izbire«, kar za današnji svet poln hitrih in nenadnih sprememb, zagotovo velja.

Posamezniki se najpogosteje vključujejo v prostočasne dejavnosti, ko začutijo, da lahko sami izbirajo, kaj bodo počeli v svojem prostem času. Ljudje namreč izbirajo prostočasne dejavnosti, ki ustrezajo njihovim osebnim lastnostim, življenjskemu slogu in družbenemu sloju, ki mu pripadajo. Aktivnost v prostem času se najpogosteje lotevajo s pozitivnimi pričakovanji, ki bodo v njih vzbudila zadovoljstvo (Best, 2010). Prav zadovoljstvo in uživanje sta osrednja elementa v vseh oblikah preživljanja prostega časa. Ljudje se v neko aktivnost vključijo in v njej vztrajajo, če pri tem uživajo. Ko nato užitek izgine, jo pogosto opustijo (Tušak in Tušak, 2001).

Ule in Kuhar (2003) poudarjata, da je izbira aktivnosti v prostem času odvisna tudi od življenjskega cikla, kar pomeni potovanje posameznika skozi življenje in je hkrati soodvisna tudi od družbenega konteksta. Iz tega vidika se nanaša tako na razvoj samega sebe, kot tudi na razvoj človeške osebnosti in duha. Nanj delujejo kulturni modeli, družbeni red, institucije, osebna pričakovanja, načrti in individualne značilnosti. Tako posameznik v različnih obdobjih življenja doživlja različne potrebe in se sooča z različnimi sposobnostmi. V različnih obdobjih svojega življenja imajo ljudje različna stališča do dela, družine ter načina preživljanja prostega časa.

Preživljanje prostega časa je seveda v sorazmerju s časom, ki ga ima posameznik na voljo. Vsekakor pa ni pomembna le količina prostega časa, ampak tudi dejanska kakovost preživljanja prostega časa. Če karikiramo, ima lahko posameznik na voljo veliko količino neizkoriščenega prostega časa (npr. gledanje televizije, pijančevanje, kockanje ipd.), ampak bo nekdo drug s precej manj prostega časa tega preživel bolj kakovostno (npr. z obiskom kulturnih prireditev, športnimi dejavnostmi, različnimi konjički ipd.). Na splošno lahko posameznik prosti čas preživi pasivno ali aktivno. V današnji družbi velja, da je aktivno preživljanje prostega časa vrednejše in učinkovitejše od pasivnega, saj gre za pozitivno koriščenje prostega časa. Vse to omogoča zadovoljevanje njegovih treh glavnih funkcij; zabave, sprostitve in osebnega razvoja (Rauter, 2005), s čimer se poudarjajo predvsem

naslednje oblike in spodbude za izkoriščanje prostega časa: dejavno preživljanje prostega časa, obnavljanje telesnih in duševnih moči, hedonizem, uživanje v naravi ipd. (Lorch, 1995).

Kako bomo živel svojo življenjsko zgodbo je v veliki meri odvisno od naše izbire, tudi kadar se to nanaša na področje preživljanja prostega časa, ki ga imamo na voljo. Povezava med življenjskim stilom in preživljanjem prostega časa je opazna že, če o neki osebi najprej rečemo »ta oseba veliko svojega časa namenja športnim dejavnostim«, saj takrat že nakažemo njen prevladujoči življenjski stil. To osebo mnogokrat že uvrstimo med športno aktivne ljudi, za katere je značilno, da npr. živijo dejavno, imajo veliko energije, skrbijo za svoje zdravje, so radi v družbi, svoje pozornosti ne namenjajo samo delu, niso dolgočasni ipd. Takšni ljudje imajo večjo sposobnost nadzorovanja lastnega življenja, težave jemljejo kot izziv in ne kot grožnjo (Seeohe, 2009).

Sodobni trendi preživljanja prostega časa postavljajo v ospredje aktivni življenjski slog in so razvrednotili pojmovanje prostega časa, ki je bilo zasidrano v preteklosti. V preteklosti so bile najbolj poudarjene vrednote pasivnega preživljanja prostega časa, kamor sodi želja po spanju, počitku, nedelu in miru. Današnji trendi narekujejo, da so pri preživljanju prostega časa te vrednote vse manj pomembne. Ljudem so bolj pomembne dejavnosti, ki jim prinašajo posebno zadovoljstvo, ali si ljudje želijo z njimi razširiti svoje obzorje (Smeral, 1994):

- Ljudje izkoriščajo svoj prosti čas za obnavljanje in krepitev telesnih in duševnih moči, kjer je vedno bolj prisotno ukvarjanje s športom.
- Želja po veselju, zabavi in uživanju življenja se predstavlja kot protiutež službenim obveznostim.
- Prijazno okolje in želja po doživljanju in uživanju v naravnem okolju predstavlja pomemben dejavnik pri izbiri preživljanja prostega časa.
- Zaradi vse višje informiranosti ter višje izobrazbene ravni, se krepi želja po razlikovanju od drugih. Tako postaja preživljanje prostega časa bolj individualizirano.

Na izbiro prostočasnih dejavnosti zelo vplivajo socialno-ekonomski dejavniki. Med te dejavnike uvrščamo izobrazbo, redne dohodke, družino ter posameznikov smisel za organizacijo lastnega življenja (Bertozzi, 2008). Smisel za organizacijo lastnega življenja lahko pri posameznikih navkljub mogoče slabšemu materialnemu položaju pomeni bolj kakovostno življenje.

Ekonomski in socialni položaj posameznika v družbi ima vpliv pri vključevanju in izbiri dejavnosti, ki nato predstavljajo posamezniku preživljanje njegovega prostega časa (Kerbo, 1983). Tako je nabor prostočasnih dejavnosti odvisen od materialnega položaja in se pri posamezniku izoblikuje v družini in v njenem socialnem okolju. Zaradi tega se ukvarjajo posamezniki določenega družbenega razreda s športi, ki so pogosto izbrani s strani njihovih staršev že v njihovem otroštvu (Cunningham, 2005).

Pomen izobrazbe predstavlja in je hkrati odločilen za dostop, kontrolo in izkoriščanje različnih (ne)materialnih virov, prav tako pa določa stopnjo avtonomije, ustvarjalnosti, telesnega napora ter tudi naravo dela določene prostočasne dejavnosti. Redni dohodek pa lahko, seveda v ustrezni višini, nudi občutek eksistenčne varnosti (Seraton v Rauter, 2005). Ljudje s pomembnejšimi oziroma bolj cenjenimi poklici, večjim številom izkušenj ter višjo izobrazbo imajo posledično tudi višje dohodke in lahko zaradi tega več vlagajo v svoj prosti čas. Iz tega vidika imajo na voljo pestrejšo izbiro prostočasnih dejavnosti. Po drugi strani ljudje na višjih položajih lahko uporabljajo prosti čas tudi kot neke vrste družbeni simbol, s katerim hočejo opozoriti na svoj socialni položaj. Z organiziranimi prostočasnimi dejavnostmi se bodo tako več ukvarjali mlajši izobraženi z boljšimi poklici, kot pa starejši in revni ljudje z nizko stopnjo izobrazbe (Cunningham, 2005).

4.1 Ukvarjanje s športom in prosti čas

Družbeno okolje je preplet družbenih, kulturnih, političnih in ekonomskih razmer. Krog prijateljev, sorodnikov, znancev, šole, društva, klubi in različne organizacije vplivajo na oblikovanje stališč do ukvarjanja s športom. Osebnostne lastnosti pa v veliki meri določajo posameznikov odnos do ukvarjanja s športom (Yair, 1990).

V Sloveniji narašča ozaveščenost o pomenu ukvarjanja s športom in vplivu, ki ga ima aktivno preživljanje prostega časa na kvaliteto življenja (Doupona Topič in Petrovič, 2000). Evropski in svetovni trendi razvoja športne rekreacije kažejo, da je ta izjemno hiter in dinamičen, kar pa velja tudi za šport nasploh, ki zajema vrhunski šport, športno vzgojo in športno rekreacijo (Berčič, Sila, Slak Valek in Pintar, 2010).

Rekreativni šport posega v vse pore družbenega življenja in je zagotovo svojevrsten fenomen današnjega časa. Vključuje posameznike, ožje in širše družbene skupine ter različne sloje prebivalstva. Športno rekreacijo lahko definiramo kot tisto svobodno izbrano in igrivo gibalno/športno dejavnost, ki človeka psihično in socialno bogati in sprošča ter ga od zgodnjega obdobja do pozne starosti vodi skozi veselje, užitek in zadovoljstvo, k celovitemu ravnovesju in zdravju (Berčič, 2001).

Ukvarjanje s športom predstavlja pomembno sestavino življenjskega sloga in kakovosti življenja velikega števila ljudi (Berčič, 2005). Izboljšanje kakovosti življenja se ne navezuje le na izboljšanje fizičnih sposobnosti in ohranjanja zdravja, ampak pušča sled tudi na osebnostnem in socialnem nivoju. Zavedanje o kakovostnejšem življenju na osnovi popolnejše skladnosti duha in telesa je glede na rezultate o motivih za ukvarjanje s športom vse bolj razširjeno (Doupona Topič in Petrovič, 2000).

Tušak in Tušak (2001) navajata, da obstajajo razlike med posamezniki pri motivih za začetek ukvarjanja s športom in dolgoročnih učinkih ukvarjanja med moškimi in ženskami, med mlajšimi in starejšimi, rekreativci in vrhunskimi športniki. Zlasti med rekreativnimi športniki v primerjavi z vrhunskimi športniki prevladuje notranja motivacija. Tako bi naj bil poudarek v konceptih zadovoljstva oziroma užitka. Zadovoljstvo lahko razumemo kot notranjo motivacijo. O njej govorimo takrat, ko ni nobene zunanje nagrade, ko so ljudje v ukvarjanje s športom vključeni zgolj zaradi užitka, ki mu ga ta nudi. Značilnosti notranje motivacije so tudi opažena svoboda, odvisnost od sebe, kompetentnost in obvladovanje ter soočanje z izzivi (Deci in Ryan, 1987).

Kot najbolj pogoste dejavnike oziroma spodbujevalce motivacije za udeležbo v športnih dejavnostih se navajajo naslednji (Gill, 1983 v Rauter, 2005):

- storilnostna motivacija oziroma težnja po dosežkih,
- navezovanje prijateljskih stikov,
- odmik od vsakdanjika,
- poraba odvečne energije,
- razvoj sposobnosti,
- zabava,
- ohranjanje zdravja.

Stamm in Lamprecht (2011) ugotavljata, da so predvsem cilji povezani z zdravjem med najpogostejšimi razlogi ukvarjanja z različnimi športnimi zvrstmi zlasti med odraslo populacijo. Težnja po ohranjanju in izboljšanju zdravja je tako eden izmed ključnih oziroma najpomembnejših razlogov za začetek ukvarjanja s športom. Vendar pa ti cilji niso zadostni za nadaljevanje ukvarjanje s športom skozi daljše časovno obdobje. Pravzaprav posameznik zaradi razloga, zaradi katerega začne aktivno preživljati svoj prosti čas, ne ostane zaradi tega vključeni v športno dejavnost skozi daljše časovno obdobje. V nadaljevanju ukvarjanja s športom, razlogi povezani z zdravjem pogosto postanejo manj pomembni in jih zamenja premagovanje izzivov in uživanje ob ukvarjanju s športom. Ukvarjanje s športom si tako najlažje razložimo z motivi zadovoljstva in uživanja, razvoja sposobnosti, navezovanja prijateljskih stikov in v izzivu, povezanem s športno dejavnostjo. Preplet vseh teh dejavnikov povzroča občutke užitka, zaradi katerega so ljudje pripravljeni vložiti ogromno energije, ukvarjanje s športom pa lahko nekaterim prav zaradi tega pomeni tudi način življenja.

Pomemben vpliv na ukvarjanje s športom ima tudi socialna interakcija. Ljudi namreč privlači skupinska aktivnost, predvsem zaradi skupinske identifikacije in pripadnosti, krepiteve socialnih vezi in možnosti za skupinsko motivacijo (Green in Jones, 2005). Prav to predstavlja enega izmed ključnih razlogov množične udeležbe na dogodkih, ki so povezani z ukvarjanjem s športom.

Fox (1982) je v preteklosti za »rekreativni« šport dejal, da so zanj značilni in veljavni izrazi, kot so; *nepomemben*, *neresen* ali celo *sleparski*, če ga primerjamo z *resnim* profesionalnim športom. Kljub temu, zakaj potem mnogi jemljejo ukvarjanje s športom, kot zelo resno dejavnost, enakovredno delu oziroma poklicu, ki ga opravljajo? Za mnoge ljudi so prostočasne dejavnosti, kot je denimo ukvarjanje s športom zelo pomembne. Pri njih je

ukvarjanje s športom pogosto na ravni, ki je enakovredna delovnim obveznosti ali celo več in ukvarjanje s športom predstavlja najpomembnejšo dejavnost v življenju posameznika. Namreč marsikdaj razmišljajo npr. o teku, kolesarjenju ves svoj čas, pa naj gre to za prosti čas, ko so doma, na potovanjih ali v službi. Kljub temu ukvarjanje s športom ne sodi v okvir njihovega delovnega časa in prav tako ne prinaša nikakršne obveznosti, s katerimi bi ga lahko uvrstili v področje dela. Ampak za posameznika predstavlja ukvarjanje s športom predvsem sprostitvev oziroma zabavo in ga zaradi tega uvrščamo v domeno prostega časa. (Stebbins, 1992; 2001).

Ena izmed vej prostega časa je tudi »resen⁷« prosti čas. Stebbins (1992) je definiral to vejo prostega časa kot sistematično amatersko in prostovoljno dejavnost, kjer posameznik uporablja svoje izkušnje, znanje in veščine. Ukvarjanje s športom za mnoge posameznike pomeni »resno« preživljanje prostega časa. Značilnosti »resnega« preživljanja prostega časa pri posamezniku so različni avtorji opredelili v naslednjih značilnostih (Stebbins, 2001; Green in Jones, 2005; Shipway in Jones, 2007):

- (1) *potreba po vztrajanju in zavračanju omejitev, ki preprečujejo ukvarjanje (strah, napake, stroški, dolga potovanja...),*
- (2) *dejavnost, ki nudi možnost karijerne poti znotraj pristočasne dejavnosti (napredovanje od novinca do eksperta v dejavnosti; udeležba v začetku na majhnih, kasneje na večjih bolj pomembnih prireditvah),*
- (3) *dejavnost, ki zahteva izreden osebni trud na osnovi pridobljenega znanja in sposobnosti (uspešnost dejavnosti pomeni vložen trud v smislu tehnike in strategije, ki sta odvisna od posameznikovih sposobnosti in predhodno pridobljenega znanja),*
- (4) *udejstvovanje lahko prinaša trajno korist (izboljšanje samopodobe, družbena interakcija, občutek pripadnosti...),*
- (5) *edinstven etos v povezavi s socialnim okoljem (posamezniki znotraj skupine imajo skupne značilnosti v smislu podobnega obnašanja, podobnega izražanja ter stila oblačenja...),*
- (6) *posameznik se močno identificira z dejavnostjo (posamezniki bodo sami sebe opisovali na podlagi norm in vrednot, ki izhajajo iz značilnosti socialnega okolja te skupine športnikov).*

⁷ V tuji literaturi prostega časa se uporablja izraz: »serious leisure« (Stebbins, 1992).

Na podlagi teh šestih značilnosti »resnega« prostega časa«, ki posamezniku nudijo določene užitke in samopotrditev, se lahko z njimi v družbi tudi identificira. Že samo zaradi tega so lahko za marsikoga prostočasne dejavnosti tudi precej resne dejavnosti.

Stebbins (1992) tako razlikuje med tremi kategorijami »resnega« prostega časa:

- (1) amaterstvo,
- (2) hobi,
- (3) prostovoljstvo.

Za »amaterje« je po njegovem značilno, da določeno dejavnost opravljajo na precej visoki ravni, a ji posvečajo le del svojega časa. »Amaterji« opravljajo dejavnosti povsem identično, kot njihovi poklicni kolegi, s preprosto razliko, da za to niso plačani. Stebbins (1992) ugotavlja, da so amaterji in profesionalci del kompleksne mreže medsebojno odvisnih posameznikov. Odnosi med njimi so po njegovem mnenju bližji kot med amaterji in splošno populacijo. V športu profesionalni športniki postavijo določena merila uspešnosti v smislu znanja, tehnike, vedenja in tehnološke dovršenosti, za katera si potem »amaterji« prizadevajo. Določeni posamezniki svoj prosti čas in ukvarjanje s športom jemljejo celo preveč »resno«, da v nekaterih primerih razlikovanje v smislu sposobnosti med njimi in profesionalnimi športniki ni več opazno. Obnašanje in vedenje teh ljudi postaja podobno ali celo povsem identično načinu življenja poklicnih športnikov.

Ljudje, ki imajo nek hobi, temu hobiju namenijo svoj celoten prosti čas in jim le-ta predstavlja socialni svet, v katerem živijo. V primeru športa to pomeni, da so s športom lahko povezani na različne načine. Lahko so gledalci na športnih prireditvah, se sami ukvarjajo s športom, zbirajo dokumente o športu ali zgolj razmišljajo o športu. Kljub temu se s športom ne ukvarjajo na »visoki« ravni (Christine in Laurence, 1998).

Tretja kategorija ljudi, ki zastopajo »resni« prosti čas, so »prostovoljci«, ki v svojem prostem času opravljajo storitve brez premoženjske koristi in so vključeni v upravne, organizacijske in druge funkcije v društvih. Ti posamezniki so zelo pomembni še posebej v športu, saj je denimo organizacija večine športnih prireditev odvisna prav od teh ljudi (Stebbins, 1992).

Na splošno je mogoče trditi, da je bil pojem »resnega« prostega časa pogosto spregledan v literaturi prostega časa. Namreč že samo dejstvo, da je prosti čas lahko resna dejavnost, je v

nasprotju z večino definicij prostega časa (Green in Jones, 2005). Z opredelitvijo, da so lahko nekatere dejavnosti v prostem času »resne«, prosti čas ne temelji več toliko na hedonističnih vrednotah, ampak se mu doda pridih dela. Vse to se lahko odraža pri ljudeh, ki svoje prostočasne dejavnosti vzamejo preveč resno. Nekateri med njimi celo kot obvezo. Zlasti je to pri določeni skupini ljudi opazno pri pretiranem ukvarjanju s športom, saj mnogi »ljubitelski« športniki trenirajo in živijo po načelu poklicnih športnikov. To pomeni, da svoje življenje podredijo zgolj in samo napredovanju v športni dejavnosti, ki jo izvajajo v svojem prostem času.

Bryan (2000) za populacijo ljudi, ki se v svojem prostem času zelo »resno« ukvarjajo s športnimi aktivnostmi oziroma raje z izbranim športom⁸ pojasnjuje, da mnogi med njimi postanejo popolnoma osredotočeni na izvajanje zanje najbolj priljubljenega športa. Tudi ukvarjanje z drugimi športnimi zvrstmi, ki so si po naravi zelo podobne z njihovim priljubljenim športom, tem posameznikov predstavljajo določeno oviro. Bolj »resno« se ukvarjajo z izbranim športom, manj se bodo udeleževali tekmovanj in dogodkov, ki niso eksplicitno povezani z njihovim najbolj priljubljenim športom.

Kakšen odnos ima posameznik do ukvarjanja s športom, je tako odvisno od njegovega načina življenja, fizičnega in družbenega okolja ter bioloških in psihičnih lastnosti. Nanj sicer vplivajo številni notranji in zunanji dejavniki, vendar si vsak sam postavlja meje in določa, kaj bo storil. Način življenja med drugim določa delovanje in ravnanje ljudi pri izboru športnih vsebin (Willig, 2008a).

Način življenja se najustrezneje operacionalizira kot življenjski stil (Flere, 1999). Drozg (2006) navaja, da življenjski stil pomeni »relativno stabilen, celovit in rutiniran način delovanja človeka. Hkrati pomeni vrsto lastnosti, ki označujejo način življenja, razumevanje in ravnanje v vsakodnevnih življenjskih situacijah.

Tako imajo ljudje, ki se pogosteje ukvarjajo s športnimi aktivnostmi vse značilnosti in podoben stil življenja kot ljudje, ki jih je Stebbins (1992) v teoriji »resnega« prostega časa opredelil kot »amaterje«. Za skupino ljudi s podobnim življenjskim stilom in skupnimi vrednotami, ki hkrati tvorijo skupno socialno okolje, lahko rečemo, da so pripadniki subkulture scene. Subkulture scene v nobenem primeru ne moremo primerjati z resnično

⁸ Recreation specialization theory

subkulturo⁹, saj ne predstavlja opozicije dominantni kulturi. Predstavlja namreč njeno dopolnitev in jo hkrati vzpodbuja. Pripadniki subkulturnih scen so obravnavani kot neškodljivi, preskrbljeni nekoliko drugačni posamezniki. Subkulturne scene so s tega stališča nekakšno sredstvo sproščanja, vikendaštvo, kontrolirani eskapizem, saj svojim pripadnikom naslednje jutro omogočajo nebolečo vrnitev v običajen življenjski ritem (Stanković, Tomc in Velikonja, 1999).

Postavlja se vprašanje ali lahko to velja tudi za skupino tekaških oziroma kolesarskih navdušencev, ki so predmet obravnave v disertaciji. Nekateri avtorji ugotavljajo (Bridel, 2010; Cunningham, 2005; Heo in King, 2009; Shipway in Holloway, 2010), da naj bi bil njihov življenjski stil nekoliko drugačen od običajnega, saj predstavlja ukvarjanje s športom pri teh posameznikih osrednjo vrednoto v njihovem preživljanju prostega časa. Le-tem ukvarjanje s športom, kamor sodi tudi udeležba na različnih športnih prireditvah, predstavlja svojevrstno sprostitev ter hkrati odmik od pogosto stresnega vsakdanjika.

Green in Jones (2005) navajata, da so pri športnih navdušencih zelo pomembne značilnosti, ki narekujejo življenjski stil ali kažejo morda na njihov drugačni odnos do večinske kulture. Vsekakor ti ljudje v ospredje postavljajo ukvarjanje z izbrano športno zvrstjo. Pogosto čutijo pripadnost in se hkrati tudi vključujejo v okolje in izbirajo družbo, kjer se vse vrti okrog izbrane športne zvrsti. Začetni motivi ukvarjanja postopoma pri posameznikih oblikujejo navade in obnašanje. Vse to združuje in povzroči pri njih občutek pripadnosti določenemu krogu podobno mislečih in aktivnih posameznikov. Kot primer lahko navedemo skupino tekačev, ki v ospredje pogovorov velikokrat postavljajo težavnost posameznih tekaških preizkušenj. Le-te opisuje v posebnem, zgolj njim razumljivem žargonu oziroma besednjaku. Opazen je tudi podoben slog oblačenja, kjer so spominske majice s preteklih tekmovanj še posebej priljubljene (Shipway in Jones, 2007).

Način življenja športnih navdušencev pogosto predstavlja tudi svojevrstno obliko potrošnje oziroma vsaj želje po nakupu dovršene in najmodernejše športne opreme. Posameznikom tovrstna športna oprema pogosto predstavlja tudi statusni simbol. Zanimivo je predvsem to, da le-ti zatrjujejo, da stroški, ki so povezani z ukvarjanjem s športom za njih niso pomembni.

⁹ V sociologiji je subkulturna kultura ali subkultura posebna kultura skupine ljudi, ki je drugačna od kulture, katere del je. Bistvo subkulture, ki jo ločuje od drugih družbenih skupin, je njeno zavedanje sloga in drugačnosti v slogu, oblačilih, glasbi ali v drugih interesih (Flere, 1999).

Bolj kot sam strošek nakupa opreme je za njih pomemben »imidž«. Vrhunska športna oprema pa ni samo »imidž«, ampak pomeni tudi to, da se ti posamezniki počutijo bolj samozavestne in hkrati tudi bolj sposobne, ko se ukvarjajo z izbranim športom. Iz tega vidika je za njih po najmodernejših trendih izbrana športna oprema zelo pomembna (Bridel, 2010). Hkrati se jim zdi še posebej pomembno to, da je preizkušnja tudi dovolj naporna in jim predstavlja svojevrsten izziv. Tako mnoge udeležence različnih prireditev navdušuje težavnost preizkušenj. To se odraža v tem, da trpljenje pri ukvarjanju s športom pravzaprav častijo, kar je še posebej zanimivo (Bridel, 2010). Namreč bolj, kot je aktivnost naporna in težja, večji je njihov ponos in hkrati zadovoljstvo s samim seboj. Pri teh ljudeh so očitno v ospredju druge vrednote, kot so vztrajnost, odločnost, neizprosnost, ki hkrati pomenijo drugačen, športnim aktivnostim prilagojen način življenja. Vse to govori o posebnih, drugačnih vrednotah od manj športno aktivnih ljudi. Ti posamezniki v športu in na različnih športnih prireditvah ali v športnem turizmu iščejo srečo, zadovoljstvo, samega sebe, svojo osebnost in njeno potrditev, ki jo marsikdaj zatira enoličnost delovnega dne (Rauter in Doupona Topič, 2012).

5 TURIZEM IN ŠPORT

Svetovna turistična organizacija¹⁰ je opredelila turizem kot aktivnost, povezana s potovanjem in z bivanjem oseb izven običajnega življenjskega okolja za ne več kot eno leto in sicer zaradi zabave (počitka), poslov in drugih motivov, ki niso povezani z izvajanjem dejavnosti, ki bi ustvarjale prihodek v tem okolju (UN WTO, 2001).

Pri današnjem načinu življenja ljudje zaradi vse bolj natrpanega vsakdanjika, živijo vse bolj stresno in nezdravo ter želijo nato vse to nadomestiti v svojem prostem času, kamor lahko umestimo tudi različna potovanja (Brey in Lehto, 2007).

Ljudje doživljajo potovanja pogosto tudi kot » beg« iz vsakdanjega življenja, kjer se hočejo sprostiti in odmakniti od vsakodnevnih aktivnosti. Tako je tudi, ko govorimo o današnjem pojmovanju turizma. Le-ta se počasi odmika od klasičnih izletov in počitnic, ki smo jih bili vajeni nekoč, k izletom doživetij. Današnjim turistom ni več dovolj informacija o kraju, temveč želijo sam kraj tudi doživeti (Carr, 2002). Turistične aktivnosti si predstavljajo kot posebno dojemaje in doživetje kraja in ljudi (Urry, 2001).

Iz tega vidika turizem zaradi svoje razsežnosti močno posega v naravno, kulturno in družbeno okolje ljudi in krajev po vsem svetu (Kurtzman, 2005). Na področju znanosti je za turizem značilna interdisciplinarnost. Povezava prostega časa, turizma ter rekreacije pripomore samo še k večji kompleksnosti tega področja. To je tudi razlog, da pojem turizma obravnavajo različna področja oziroma znanstvene vede povsem različno. Ambrož (2005) navaja, da ekonomiste zanimajo ekonomski učinki turizma, gospodarski razvoj turističnih destinacij, ponudba in povpraševanje, medtem, ko sociologi in kulturni antropologi proučujejo potovalne navade, tradicijo in življenjski slog turistov in gostiteljev. Sociologija turizma se tako definira kot področje, ki se ukvarja s pomeni, ki jih turisti pripisujejo turističnim dogodkom. Ob tem se proučuje tudi motive za sodelovanje v turističnih aktivnostih z družbenimi vlogami v turizmu, družbenimi odnosi in strukturami ter vplivom turizma na družbo.

Posplošena definicijo turista je bila izoblikovana na konferenci Združenih narodov o turizmu leta 1963. Iz te definicije so razvili dva osrednja tipa turista (Murphy, 1985):

- turist, ki ostane na turistični destinaciji vsaj štiriindvajset ur,
- izletnik, ki na destinaciji ostaja manj kot štiriindvajset ur in ne prenoči na destinaciji.

¹⁰ United Nations – World tourism organization (UN WTO)

V zadnjih dveh desetletjih je predvsem tehnološki razvoj, bil razlog za dopolnitev prvotne definicije turista (Jenkins in Pigram, 2003). McCabe (2005) opredeljuje turista kot: »Osebo, ki potuje še posebej, če je namen potovanja sprostitev ali kultura, kot osebo, ki obišče več krajev zaradi privlačnosti, pokrajine ali iz kakšnega drugega razloga.« Turiste pogosto označimo za ljudi, ki potujejo zaradi uživanja in zabave. V tem kontekstu predstavlja turizem pojem, ki ga povezujemo z določeno aktivnostjo, ki se dogaja v prostem času izven domačega okolja, ko se oseba, vključena v turistično aktivnost sprošča.

Pojmovanje turizma je pogosto povezano s preživljanjem prostega časa. Le-ta pridobiva vse bolj pomembno vlogo v življenju ljudi. Turizem se pogosto razume kot obliko prostega časa, ki je namenjen sprostitvi (Jelinčič, 2009).

5.1 Razlogi za potovanja

V raziskavah, kjer se proučujejo potrebe, pričakovanja in motivi turistov, se pogosto postavi vprašanje: » Zakaj ljudje potujejo?« Moderni turist razume turistično potovanje kot družbeno akcijo, ki je izid določenega pripisovanja pomenov, navad, čustvenih reakcij in razumske odločitve (Ambrož, 2005).

Motivacijo lahko pojasnimo kot motor, ki opredeljuje različne misli in obnašanje za zadovoljevanje potreb posameznika (Eagly, Beall in Sternberg, 2005). Turistično potovanje ima nekatere značilnosti, ki motivirajo turista, da se ga bo udeležil. Razlogi za turistično potovanje izhajajo iz življenjskega stila posameznika, iz njegovih prepričanj in izkušenj s preteklimi turističnimi potovanji. Na življenjski stil posameznika, ki rad potuje vpliva tudi starost, saj ima posameznik različna stališča do dela, družine in prostega časa na različnih ravneh življenjskega ciklusa.

Posameznikom potovanje predstavlja sredstvo za zadovoljevanje določenih želja in potreb. Turiste pogosto označimo kot ljudi, ki potujejo zaradi uživanja in zabave. Motivi se obravnavajo kot pojav, ki nastane z željo po zadovoljenosti potrebe posameznika. Lahko gre za potrebo, ki se je ne zaveda in jo je treba prevesti v željo. Njegova pričakovanja so trdno povezana z motivi, potrebami in vrednotami ter pripisanim pomenom turističnega potovanja. Za potrebe preučevanja motivov je bila pogosto uporabljena »potovalna lestvica« kot prisposoba za dokazovanje, da so motivi turistov dinamični in da delujejo večplastno in se spreminjajo s starostjo in s sodelovanjem turista v različnih socialnih mrežah. Kombinacija motivov se spreminja s spreminjanjem osebnostnih in družbenih dejavnikov (Ambrož, 2005).

Dann in Sethna (1977) sta za razlago motivov turistov za turistična potovanja uporabila koncept potisnih in privlačnih motivov, ki temelji na ugotovitvah, da obstajajo motivacijske sile, ki nas silijo v določeno zadovoljevanje potreb in motivacijske sile, ki nas privlačijo pri zadovoljevanju potreb. Ta model izhaja iz Maslowove hierarhije potreb. Potisni motivi so tisti, ki nas motivirajo, da si vzamemo počitnice in odpotujemo izven meja svojega običajnega življenjskega okolja. Privlačnostni motivi so tisti, ki nas vlečejo na določeno turistično destinacijo, ko smo se odločili za turistično potovanje. Med potisne motive lahko štejemo: beg iz vsakdanje resničnosti, počitek in sprostitev, pustolovska tekmovanja, prestiž, zdravje, telesno pripravljenost in socialne stike z drugimi ljudmi. Med privlačnostne motive sodijo

značilnosti in privlačnosti fizičnega okolja, sončne plaže, restavracije z dobro hrano, poceni ogledi in potovanja na destinaciji.

Pierce in Morrison (v Ambrož, 2005) pri proučevanju motivov turistov poudarjata zlasti motiv za pridobivanje novih izkušenj, iskanje sprostitve in počitka v prijetnem okolju, zadovoljevanje posebnih interesov, ki so zlasti rekreativne narave. Osrednji razlog turističnega potovanja predstavlja beg iz okolja, ki je stresno in polno vsakodnevnih dolžnosti. Iz tega sledi teza, da prosti čas in turistično potovanje služita kot kompenzacija za dolgočasno in naporno delo. Pravzaprav je prosti čas zelo povezan s turizmom. Ryan in Glendon (1998) sta pri razlagi turističnih motivov uporabila motivacijsko lestvico prostega časa¹¹ in ugotovila dobro zanesljivost in veljavnost.

Seohee (2009) ugotavlja, da so razlogi, zaradi katerih se ljudje ukvarjajo z izbrano aktivnostjo v prostem času, zelo podobni in hkrati povezani tudi z izbiro aktivnosti, zaradi katerih se odločajo za potovanja. To ne pomeni samo psihološke povezanosti prostega časa in turizma, ampak predstavljata obe področji pomemben dejavnik v življenju ljudi in ju lahko obravnavamo celostno kot del celotnega življenjskega sloga (Seohe, 2009).

¹¹ Leisure motivation Scale (Pelletier, L., Vallerand, R., Blais, M. in Brière, N. (1991))

5.2 Potovalne navade

Proučevanje turizma se pogosto osredotoča na razumevanje potovalnih navad posameznikov. V mnogih študijah se pojavlja vprašanje, kako razvrstiti in razumeti različne tipe turistov. Nekateri raziskovalci zagovarjajo potrebo po razvoju različnih tipologij turista, ker to prispeva k razumevanju njegove osebnosti, vrednot, motivov, prepričanj, potreb in vplivov družbenega okolja (Keng in Cheng, 1999). Za tovrstne raziskave v turizmu je značilno, da pogosto poskušajo nameniti posameznikom vlogo, ki jo zavzemajo na potovanjih.

Predlagani okvir raziskovanja v disertaciji prevzema obravnavo teorije vlog in implementiranje njene uporabe v turizmu z namenom razumevanja in klasifikacije različnih tipov turističnih vlog. Teorija vlog in njena uporaba v raziskovanju turizma se ne uporablja zgolj za klasifikacijo različnih dimenzij turistov, ampak tudi v smislu razumevanja vpliva socialno kulturnih dejavnikov in družbenega razreda v povezavi z motivacijo pri izbiri tipa turizma (Gibson, 2006).

McGuiggan in Foo (2004) ugotavljata, da ljudje niso nikoli popolnoma predvidljivi. Zaradi tega posamezniku ni moč pripisati zgolj ene določene turistične vloge, kajti vedenje ljudi, še posebno v različnih družbenih okoljih, ni nikoli vnaprej predvidljivo. Različni motivi in potrebe ljudi na potovanjih so razlog, da posamezniki na potovanjih oziroma počitnicah, lahko zavzemajo različne turistične vloge. Ni nujno, da ima določen posameznik samo eno turistično vlogo, saj gre lahko na eno potovanje izključno zaradi športa, na drugo potovanje pa zaradi kakšnega drugega namena (Lepp, 2003).

S pomočjo teorije vlog izoblikujemo različne tipe ljudi, ki združujejo podobne lastnosti. Cohen (1978) je bil prvi, ki je uporabil teorijo vlog ter izoblikoval štiri tipe turistov:

- »organized mass tourist« (organiziran množični turist),
- »individual mass tourist« (samostojni turist),
- »explorer« (raziskovalec),
- »drifter« (popotnik).

Njegova razdelitev temelji na predpostavki, da je bila vsaka od teh turističnih vlog povezana z dosledno željo po novostih ali poznavanju turistične destinacije. Gibson in Yiannakis (2002) sta na podlagi Cohenove (1978) klasifikacije ljudi na potovanjih še bolj natančno opredelila in razširila posamezne turistične vloge. Na podlagi potovalnih navad sta definirala različne tipe

turistov¹². V preglednici 4 so opredeljene turistične vloge in značilnosti ljudi, ki zavzemajo posamezno turistično vlogo.

Preglednica 4: Turistične vloge, ki jih ljudje zavzemajo na potovanjih

TURISTIČNA VLOGA	ZNAČILNOSTI
»ŠPORTNI TURIST«	Na potovanjih je povezan s športom.
»RAZISKOVALEC KULTUR«	Rad spoznava domačine ter njihove običaje.
»LJUBITELJ SONCA IN VROČINE«	Rad se sprošča se v toplih krajih z veliko sonca.
»RAZISKOVALEC ZGODOVINE«	Zanima ga zgodovina, razvoj in kultura krajev, kamor potuje.
»RAZISKOVALEC«	Rad raziskuje obrobne kraje, za večino nezanimive kraje.
»ISKALEC VZNEMIRJENJA«	Išče vznemirljive aktivnosti, ki vključujejo tveganje.
"DUHOVNI" POPOTNIK«	Na potovanjih raziskuje smisel življenja in spoznava samega sebe.
»ISKALEC DOŽIVETIJ«	Uživa v zabavah in druženju z ljudmi.
»TURIST ORGANIZIRANIH POTOVANJ«	Udeležuje se organiziranih in vodenih potovanj.
»POPOTNIK«	Rad potuje iz kraja v kraj.
»IZOBRAŽEVALNI TURIST«	Udeležuje se izobraževalno usmerjenih potovanj.
»MONDENI TURIST«	Obiskuje elitne, luksuzna letovišča.
»ELITNI TURIST«	Uživa v razkošnih potovanjih.
»NEODVISNI TURIST«	Obiskuje priljubljene turistične destinacije, vendar na lastno pest.
»SAMOTAR«	Uživa v mirnem odmaknjenem okolju.

Yiannakis in Gibsonova (1992) sta izoblikovala TRPS (Tourist Role Preference Scale) vprašalnik, kjer so turistične vloge operacionalizirane kot izjave, kjer se identificirajo primarna vedenja, povezana s posebno vlogo turista. Pri vsakem posamezniku prevladujejo razlogi, na podlagi katerih se odloča za svoja potovanja. Ugotovila sta, da posameznik izbere vloge s podobnimi lastnostmi in da je navkljub vsemu, mogoče opredeliti prevladujočo vlogo, značilno za določeno potovanje. Podobno ugotavljata tudi Swarbrooke in Horner (1999), kjer pojasnjujeta, da ima posameznik redko zgolj en razlog, zaradi katerega se odloči za potovanje. Kljub temu pri večini prevladuje en dominantni razlog, ki je odločujoč pri izbiri destinacije in vrste potovanja.

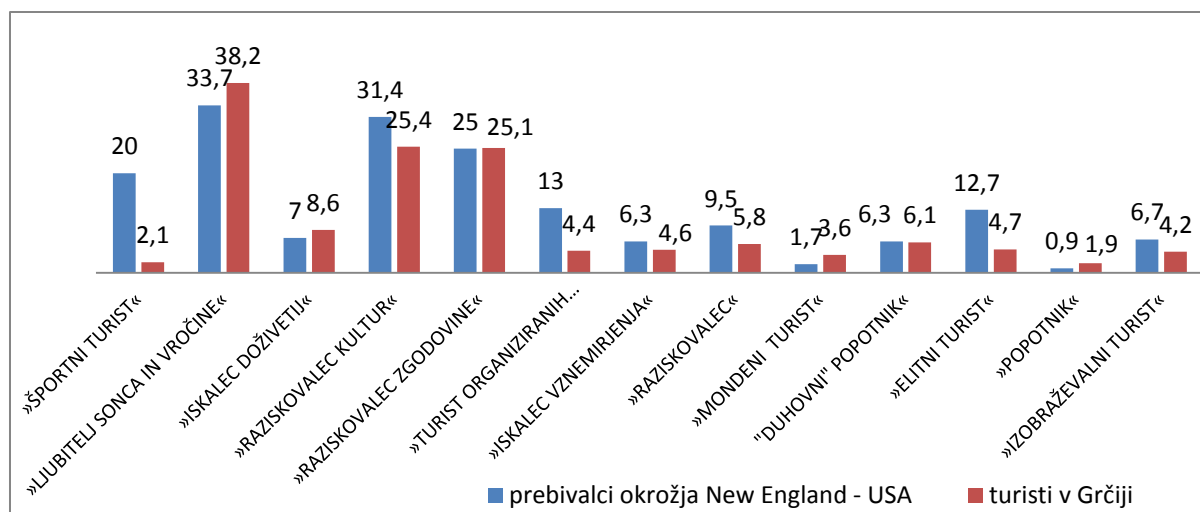
¹² SUNLOVER – ljubitelj sonca in vročine; ANTROPOLOGIST – raziskovalec kultur; SPORT TOURIST- športni turist; ARCHEOLOGIST – raziskovalec zgodovine; EXPLORER – raziskovalec; THRILL SEEKER – iskalec vznemirjenja; ACTION SEEKER – iskalec doživetij; SEEKER – "duhovni" popotnik; ORGANIZED MASS TOURIST – turist organiziranih potovanj; DRIFTER – popotnik; EDUCATIONAL TOURIST – izobraževalni turist; JETSETTER – mondeni turist; HIGH CLASS TOURIST- elitni turist; INDEPENDENT MASS TOURIST – neodvisni turist; ESCAPIST – samotar.

Razlog izbire potovanj je pogosto odvisen od strukture ljudi, kulture, obdobja v letu v povezavi z njihovimi stratifikacijskimi dimenzijami. (Foo, 2004; Gibson in Pennington-Gray, 2005; Gibson in Yiannakis, 2002; Lepp, 2003). Hkrati velja opozoriti, da se način preživljanja prostega časa in s tem tudi potovalne navade pri posameznikih skozi življenjska obdobja spreminjajo. Izbira potovanj se velikokrat odraža kot odsev osebnih potreb in želja. Le-te so pogosto odvisne od stratifikacijskih dimenzij.

Med pomembnejše stratifikacijske dimenzije sodijo starost, družinski status, velikost družine, poklic, prihodki itn. in imajo vpliv na posameznikovo izbiro potovanj. Na primer: starost udeležencev je pomemben dejavnik, kar pojasnjujejo tudi Murdy, Gibson in Yiannakis (2002), kjer ugotavljajo, da je s procesom staranja opaziti manjšo pripadnost in zavzemanje za vlogo »iskalca doživetij«, »iskalca vznemirjenja« ter vlogo »športnega turista«. Iz tega razloga imajo ljudje v mlajših letih lahko povsem drugačne navade kot v starosti, kar je zaradi značilnosti poteka življenjskih ciklov pri posamezniku povsem razumljivo.

Najpogosteje so avtorji v tovrstnih raziskavah ugotavljali značilnosti potovalnih navad med splošno populacijo oziroma obiskovalci zanimivih turističnih destinacij. V grafikonu 1 so prikazani rezultati raziskav, kjer je bila uporabljena obravnavana metodologija razvrščanja in pripisovanja različnih turističnih vlog glede na potovalne navade različnih populacij (Gibson in Yiannakis, 2002; Yfantidou, Costa in Michalopoulos, 2008). Predlagani okvir raziskovanja obravnava razvrščanje glede na teorijo vlog v turizmu in sicer z namenom razumevanja in klasifikacije različnih tipov turističnih vlog.

Grafikon 1: Primerjava posameznih turističnih vlog glede na navade na potovanjih v izbranih raziskavah

Legenda: 1 –modra: Raziskava na vzorcu splošnega prebivalstva v okrožju New England (Gibson in Yiannakis, 2002); 2–rdeča: Raziskava na vzorcu obiskovalcev Grčije med poletjem 2007 (Yfantidou, Costa, Michalopoulos, 2008).

Foo (2004) navaja, da so različne potovalne navade in razvrščanje turistov glede na te informacije o vedenju na potovanjih privedle do dileme razumevanja, zakaj se posamezniki na različnih potovanjih obnašajo tako, kot se. Po njegovem mnenju bi hkrati s poznavanjem psiholoških motivov pri izbiri turistične vloge pridobili celovit vpogled za razumevanje obnašanja ljudi na potovanjih.

Za mnoge ljudi, še posebej v današnji družbi velja, da se vse pogosteje ukvarjajo s športom. Ukvarjanje s športom predstavlja za skupino najbolj zagnanih posameznikov osrednji pomen in pravzaprav njihov življenjski stil (Wheaton, 2004). Pri teh posameznikih se to odraža tako v vsakdanjem življenju, kot na potovanjih, kjer izbirajo potovanja zaradi boljših pogojev za ukvarjanje z izbranim športom. Mnogi avtorji nakazujejo, da so prav s športom povezana potovanja eden izmed najpomembnejših segmentov turizma. Med njimi se zelo pogosto postavlja vprašanje, zakaj se ljudje vedno pogosteje odločajo za potovanja, ki so povezana s športom (Gibson, 1998, 2004; Robinson in Gammon, 2004).

5.3 Športni turizem

Sodobni pogledi na razvoj športa ne morejo mimo dejstva o pomembnosti športno - turističnih programov na področju turizma. V današnjem času predstavlja šport enega izmed pomembnejših potovalnih motivov (Berčič, 2008). Povsem običajno postaja, da se vse več ljudi redno ukvarja s športnimi aktivnostmi in veliko teh ljudi hodi tudi na različna potovanja, izlete ali počitnice, ki so tudi povezani s športnimi aktivnostmi. Turistična ponudba zgolj z dobro hrano in udobjem že dolgo ni več tisto, kar ljudi na različnih potovanjih zadovolji in privlači (Berčič, Sila, Slak Valek in Pintar, 2010). Ljudje se v današnjem času pogosteje odločajo za dnevne izlete in daljša potovanja, kjer vsebinsko prevladujejo športne aktivnosti (Brey in Lehto, 2007). Hinch in Higham (2001) namreč ugotavljata, da je na prehodu v enaindvajseto stoletje eden izmed najbolj hitro naraščajočih segmentov v turizmu prav povpraševanje po potovanjih, ki združujejo šport in turizem.

Povezava športa in turizma, ki sicer obstaja že dolgo časa, ima kot navaja Weed (2009) globalne razsežnosti. Hitro je tako postalo jasno, da sta si šport in turizem zelo blizu in se hkrati dopolnjujeta (Hinch in Higham, 2001). Šport in športne aktivnosti so za turizem vse bolj zanimivo in zaželeno tržišče, ki se nenehno širi.

Šport je tisto, kar dela športni turizem tako posebno in različno od preostalih zvrsti turizma (Weed, 2006). Šport, ki je danes družbeni in kulturni fenomen planetarnih dimenzij, je prodril v življenje ljudi vseh starosti, moških, žensk, otrok in njihovih staršev, delovnih ljudi in upokojencev (Coakley, 2008). Standeven in De Knop (1999) sta opisala razliko med definiranjem športa, kot ga pojmujejo v Severni Ameriki v nasprotju s pojmovanjem v Evropi. Pojem športa sta umestila v področje športnega turizma. Za aktivnosti, ki niso strogo definirane s pravili in nimajo tekmovalnega namena, v Severni Ameriki uporabljajo izraz »recreation« (rekreacija), medtem ko izraz »sport« (šport) predstavlja tisto, kar je definirano s pravili in vključuje tekmovalno komponento. Evropske definicije športa ne ločujejo med tekmovalnimi in ne-tekmovalnimi vidiki športa in so zaradi tega bližje športni rekreaciji. S tem so tudi bližje športnemu turizmu, ki naj bi bil omogočen vsem in ne le izbranim vrhunskim športnikom.

Svet športa Evrope (1992, v Standeven in De Knop, 1999) je definiral šport kot vse vrste fizične aktivnosti, ki imajo skozi organizirano ali neorganizirano vadbo za posledico izboljšanje telesnih in psihičnih sposobnosti, oblikovanje socialnih vezi ali doseganje

rezultatov na tekmovanjih različnih kakovostnih nivojev. Omenjeno širše dožemanje športa je omogočilo hitrejši razvoj povezave med športom in turizmom. Tako lahko šport smatramo kot preizkušanje telesnih sposobnosti, turizem pa kot izkušnjo potovanja in kraja (Slak, 2008).

Hinch in Higham (2001) navajata, da je športni turizem hitro naraščajoči in razvijajoči se segment turizma. Povezavo med športom in turizmom smo začeli raziskovati šele pred kratkim v zadnjih desetletjih. Leta 1966 je Anthony napisal razpravo z naslovom »Šport in turizem« in to je bilo eno prvih del, ki je obravnavalo športni turizem in pomeni začetek proučevanja tega družbenega fenomena. Kljub temu povezovanje športa in turizma zasledimo že od antičnih časov naprej. Antične olimpijske igre so bile pravi magnet tako za gledalce, kot za tekmovalce, ki so zaradi samega dogodka prepotovali velike razdalje (Zauhar, 2004).

Športni turizem v vseh svojih oblikah¹³, kamor lahko uvrščamo tudi različne športne prireditve, vzbuja vse več pozornosti tudi med raziskovalci na znanstvenem področju (Gibson, 1998; Hinch in Higham, 2001; Standeven in De Knop, 1999; Weed, 2006).

Povezava športa in turizma se je v preteklosti obravnavalo kot dve ločeni področji (Weed in Bull, 2004). Različni avtorji so pripisovali športu v turizmu različen pomen. Vsekakor športni turizem predstavlja kombinacijo bivanja, športa in kraja (Slak, 2008). Iz tega izhajajo tudi številne različne definicije športnega turizma, generalno pa lahko športni turizem delimo na aktivno in pasivno ukvarjanje s športom na potovanjih (Glyptis, 1982; Hall, 1992; Standeven in De Knop, 1999). Tako športni turizem predstavlja:

- (1) potovanje, ki je povezano z ukvarjanjem s športom,
- (2) potovanje, ki omogoča gledanje športnih prireditev.

Iz predlagane definicije in delitve športnega turizma lahko športnemu turizmu (ukvarjanju s športom na potovanjih) dodamo vsaj dve lastnosti. Prvo lastnost predstavlja stopnjo oziroma nivo ukvarjanja s športom (od manj aktivnih do bolj aktivnih športnih turistov). Druga lastnost pomeni in predstavlja motiv in razlog za potovanja povezana s športom (tekmovalne oziroma rekreativne dejavnosti na potovanjih).

¹³ **Sports tourism** – športni turizem v ožjem kontekstu, kjer so osredotoča in proučuje predvsem ali zgolj vidik športa oziroma ukvarjanja s športom na potovanjih

Sport tourism – pojem zajema širši kontekst športnega turizma, kar pomeni proučevanje športnega turizma z večih vidikov (ekonomski, družbeni, psihološki, zdravstveni, izobraževalni...)

To razlago sta uporabila tudi Robinson in Gammon (2004), ki športnemu turizmu pripišeta dve različni definiciji glede na pomen športa na potovanjih. V »strogi« definiciji¹⁴, športni turisti aktivno ali pasivno sodelujejo na tekmovanjih in jim šport in z njim povezane aktivnosti predstavljajo primarni pomen potovanj. V »blagi« definiciji¹⁵ športnega turizma ljudje potujejo primarno zaradi uživanja v prostočasnih dejavnostih, kjer je šport le en del vseh aktivnosti na potovanjih. Kar lahko pomeni, da primarni namen potovanja na primer predstavlja ogled turističnih znamenitosti destinacije. Medtem, ko je šport in z njim povezane aktivnosti sekundarnega pomena in predstavlja spremljevalno, vendar prisotno aktivnost na potovanjih.

Značilnost omenjenih definicij športnega turizma sta zajela Standeven in De Knop (1999), ki definirata športni turizem kot vse oblike aktivne in pasivne udeležbe v športnih aktivnostih, organizirano in neorganizirano ukvarjanje s športom, s komercialnim in nekomercialnim razlogom, ki vključuje potovanje oddaljeno od doma.

Gibsonova (1998; 2006) je k slednji definiciji dodala še potovanja za ogled športnih znamenitosti. V svoji razlagi športnega turizma pojasni, da prostočasne aktivnosti povezane s športnimi aktivnosti predstavljajo glavni razlog potovanja. Ljudje se odpravljajo na potovanja zaradi udeležbe v športnih aktivnostih, gledanja športnih aktivnosti ali občudovanja atrakcij povezanih s športom.

Hall (1992) poudarja, da športni turizem ni le povezava športa in turizma. Športni turizem predstavlja različno povezavo turizma z »mega« dogodki, zunanjimi aktivnostmi ter povezava turizma v odnosu do zdravja. Od teh treh domen imajo »mega« športni dogodki najbolj direktno povezavo s turizmom, saj vzbudijo posebno zanimanje turistov in športnikov. Neločljivo povezanost s športnim turizmom izražajo zunanje aktivnosti v obliki različnih športnih aktivnosti (npr: smučanje, kolesarjenje, kajakaštvo, deskanje na vodi...). Razvoj in ponudba teh aktivnosti sta seveda odvisna od naravnih pogojev določene turistične destinacije. Povezava zdravja in turizma je tretje obravnavano področje športnega turizma in se najpogosteje pojavlja v povezavi s pomenom gibanja oziroma ukvarjanja s športnimi aktivnostmi na potovanjih. Športni turizem privablja medije, ljudje postajajo vedno bolj ozaveščeni glede pomena gibanja za ohranjanje njihovega zdravja. Razumevanje pojma

¹⁴ »hard definition«

¹⁵ »soft definition«

športnega turizma najpogosteje predstavlja športno preživljanje prostega časa na različnih potovanjih (Smith in Weed, 2007).

5.3.1 Kategorije športnega turizma

Glyptis (1982) je bila ena izmed začetnic raziskovanja povezave športa in turizma. Predlagala je pet različnih tipologij oziroma kategorij športnega turizma:

- *športni trening* (potovanja vrhunskih športnikov na priprave);
- *športne počitnice*¹⁶ (potovanja zaradi aktivnega ukvarjanja s športom);
- *aktivnosti na počitnicah*¹⁷ (potovanja zaradi ukvarjanja s športom, ki predstavlja le en del aktivnosti);
- *priložnost za šport na splošnih počitnicah*¹⁸ (šport predstavlja naključno spremljevalno dejavnost);
- *športni ogledi*¹⁹ (potovanja povezana s spremljanjem športnih dogodkov).

Iz navedene tipologije lahko povzamemo dva temeljna koncepta razvrščanja, na katerih temelji večina razprav, ki razvrščajo športne turiste v različne kategorije (Wang, 2007). Prvi koncept ponazarja delitev na aktivno ukvarjanje s športom ali pasivno spremljanje športa na potovanjih, kamor lahko dodamo zadnjo kategorijo »športnih ogledov«. Takšnega koncepta pasivnega in aktivnega obravnavanja so se posluževale številne kasnejše študije, ki so obravnavale in klasificirale športnega turista. Tovrstnim klasifikacijam športnega turista je vsekakor skupno to, da gre za ljudi, ki so na izletih, potovanjih, počitnicah na nek način povezani s športom (Weed, 2008).

Športne turiste si na podlagi tega predstavljamo kot tiste, ki se na izletih izven domačega okolja aktivno ukvarjajo s športom oziroma so zgolj gledalci na športnih prireditvah (Standeven in De Knop, 1999). Standeven in De Knop (1999) sta se posluževala aktivnega/pasivnega koncepta, kjer sta športni turizem ločila glede na to ali potovanja predstavljajo počitnice ali izlete, kjer so v odnosu do športa lahko pasivni ali aktivni. S športom se lahko ukvarjajo na počitnicah ali na izletih, ki so lahko poslovni ali zasebni.

¹⁶ Up-market sports holidays

¹⁷ Activity holidays

¹⁸ Sports opportunities on general holidays

¹⁹ Sports spectating

Pasivni udeleženci športa na počitnicah so lahko poznavalci športa ali le naključni gledalci. Glyptisova (1982) je v omenjenih kategorijah športnega turizma upoštevala tudi segment vrhunskega športa, kamor lahko umestimo kategorijo »športni trening«. Pri tem je mišljeno, da lahko med športne turiste uvrstimo tudi vrhunske športnike, ki se udeležijo športnih tekmovanj oziroma športnih priprav v oddaljenem kraju.

Drugi koncept, ki ga ob pasivnem spremljanju ali aktivnem ukvarjanju s športom na potovanjih navaja Glyptisova (1982), predstavlja pomembnost ukvarjanja s športom na potovanjih. Za športnega turista lahko športne aktivnosti na potovanjih predstavljajo primarni razlog potovanj, spet drugim pa predstavlja šport in z njim povezane aktivnosti zgolj dodatno spremljevalno aktivnost na potovanjih.

Robinson in Gammon (2004) sta na podlagi tega opredelila dve kategoriji športnega turizma in sicer »turizem s športno vsebino²⁰«, kjer je šport naključen pojav in ne predstavlja primarnega razloga potovanja. Druga kategorija bi bila »športni turizem²¹«, kjer ukvarjanje s športom predstavlja primarni razlog potovanja. Slednji verjetno najbolj predstavlja splošno razumevanje izraza športni turizem. Na podlagi tega lahko športne turiste razdelimo na tiste, ki jim šport predstavlja primarni razlog potovanja ter na tiste, kjer šport pomeni le dodatno, spremljevalno turistično aktivnost.

Standeven in De Knop (1999) sta aktivne športne turiste opredelila in razvrstila glede na to, ali je šport na počitnicah primarna aktivnost (športno aktivne počitnice²²) ali zgolj slučajna aktivnost (počitnice s športnimi aktivnostmi²³).

Športno aktivne počitnice sta Standeven in De Knop (1999) razdelila na dve kategoriji:

- »počitnice z enim športom«, kjer se posamezniki ukvarjajo z enim športom in specifičen šport predstavlja najpomembnejšo aktivnost celotnega potovanja);
- »počitnice z več športi«, kjer se posamezniki ukvarjajo z večjim številom različnih športnih zvrsti.

Pri potovanjih, kjer ukvarjanje s športom predstavlja naključno dejavnost (počitnice s športnimi aktivnostmi), ločimo dve kategoriji in sicer priložnostno ukvarjanje s športnimi aktivnostmi na organiziran način oziroma na neorganiziran način.

²⁰ Tourism sport

²¹ Sport tourism

²² Sport holidays

²³ Holiday sports

V znanosti se je uveljavila klasifikacija športnega turizma, kjer je športni turizem razvrščen v različne kategorije glede na tematski vidik proučevanja. Gibsonova (1998; 2006) tako navaja, da je športni turizem generalno prepoznaven pod tremi kategorijami potovanj:

- (1) potovanje, potrebno za ogled športnih prireditev (*Event Sport Tourism*);

V to kategorijo sodijo ogledi športnih prireditev, zaradi katerih je potrebno odpotovati in prenočiti izven svojega doma. Gre za organizirane prireditve, ki so pogosto povezane s krajšim potovanjem. Najpogosteje v to kategorijo uvrščamo športne prireditve na visoki ravni, kot so npr. olimpijske igre in različna svetovna prvenstva. V znanstveni sferi je obravnavanje in raziskovanje tega segmenta športnega turizma temeljijo predvsem na ekonomskih vidikih proučevanja, saj imajo lahko ti »mega« športni dogodki velik vpliv na gospodarstvo (Slak, 2008).

- (2) potovanje namenjeno ogledu športnih znamenitosti (*Nostalgia Sport Tourism*)

Druga kategorija, ki jo navaja Gibsonova, zajema ogled pomembnih športnih znamenitosti oziroma vse kar je povezano z zgodovinskimi aspekti športa. Pri tem navajamo športne stadione, športne muzeje ipd. Tej kategoriji športnega turizma se posveča najmanj pozornosti tako v znanstveni sferi, kot v praksi. Kot primer v Sloveniji lahko navedemo smučarske skakalnice v Planici, ki bi jih lahko veliko bolje izkoristili za namen športno turistične ponudbe.

- (3) potovanje povezano z aktivnim ukvarjanjem s športom (*Active Sport Tourism*)

Pri aktivnem ukvarjanju s športom na potovanjih gre za najbolj neposredno povezavo turista s športom. Aktivna udeležba oziroma športno - aktivni turizem zajema posameznike, ki potujejo, da so sami športno aktivni. Ločimo tiste, ki se odpravljajo na potovanje, da bi bili športno aktivni in tiste, ki so športno aktivni po naključju, torej športne aktivnosti niso načrtovali, so se je pa vseeno udeležili (Gibson, 2006).

Gibsonova (2004) med drugim tudi poudarja, da se pri obravnavanju športnega turizma vse preveč poudarja ekonomski vpliv, premalo pa se posveča družbenim in kulturnim vidikom športnega turizma. Tako na področju športnega turizma prevladujejo raziskave, kjer se analizirajo udeleženci (športni turisti), v smislu »kdo« vse in ne toliko »zakaj« se ljudje udeležujejo s športom povezanih potovanj.

Weed in Bull (2004) predlagata raziskovanje področja športnega turizma, kjer preučevanje področja sloni bolj na izkušnjah in doživetjih ljudi ob športnih aktivnostih zunaj domačega kraja, namesto da se poudarja zgolj raziskovanje različnih dejavnosti na potovanjih ter njihovih ekonomskih vplivov. Poudarjata, da je športni turizem večplastni družbeni, ekonomski in kulturni pojav, ki izhaja iz edinstvene interakcije različnih športnih aktivnosti, ljudi ter destinacije. Na osnovi tega sta dopolnila klasifikacijo Glyptisove (1982), kjer navajata pet različnih tipov športnega turizma:

- *turizem s športno vsebino*, kjer je šport naključen pojav in ne predstavlja primarnega razloga izleta,
- *aktivni športni turizem*, kjer ukvarjanje s športom predstavlja osnovni namen in verjetno najbolj predstavlja splošno razumevanje izraza športni turizem,
- *športni trening*, kjer predstavlja trening ali športno izobraževanje osnovni namen potovanja,
- *športne prireditve*, kjer osnovni namen predstavlja obisk športne prireditve, bodisi kot aktivni udeleženec ali gledalec,
- *luksuzni športni turizem* je povezan z vsemi predhodnimi kategorijam, vendar kakovost storitev, infrastrukture in nastanitve definira to kategorijo športnega turizma (Weed in Bull, 2004).

Weed in Bull (2004) sta pojasnila, da je za vsako predlagano kategorijo športnega turizma in posamezne tipe športnih turistov značilno to, da so razlogi za ukvarjanje s športom in razlogi za potovanja presenetljivo podobni. Za lažje razumevanje povezave sodelovanja in ukvarjanja s športom v domačem okolju in na potovanjih je pomembno razumevanje razlogov in motivov ukvarjanja s športom v celoti.

Perić, (2010) navaja številne in različne razloge sodelovanja v športu. Navede, da obstajajo povsem jasni razlogi, ki jih lahko identificiramo s športom; to so konkurenčnost, želja po zmagi, preizkušanje lastnih zmogljivosti in razvoj spretnosti in kompetenc zlasti med vrhunskimi športniki. Ozadje razlogov ukvarjanja s športom vključuje predvsem lastnosti posameznika, kot so njegovi interesi, potrebe, ki so značilni tudi za turizem.

Weed in Bull (2004) sta pri razumevanju in pojasnjevanju, zakaj se ljudje na svojih potovanjih ukvarjajo s športom uporabila sistem razvrščanja različnih potovalnih motivov v povezavi z motivi ukvarjanja s športom. Uporabila sta sistem klasifikacije potovalnih motivov

po McIntoshu in Goeldnerju (1986), ki vključujejo fizične, medosebne in statusne motivatorje pomembne za ukvarjanje s športom na potovanjih:

- Fizični motivatorji:
 - osvežitev telesa in duha – sprostitvev in poživitev,
 - ohranjanje zdravja – skrb za dobro počutje oziroma zdravje, zunanji izgled, fizično pripravljenost in splošno počutje,
 - zadovoljstvo – prijetno počutje.

- Medosebni (družbeni) motivatorji:
 - želja po spoznavanju ljudi – socialna integracija, socialna interakcija, pripadnost skupini
 - obiskovanje sorodnikov in prijateljev,
 - iskanje novih in drugačnih doživetij (pričakovanje nepričakovanega),
 - odmik iz rutine vsakdanjega življenja

- Motivatorji prestiža in izboljšanja ugleda v družbi:
 - osebni razvoj
 - doseganje cilja (»goal achievement«)
 - ojačanje ega (»ego encancement«)

Kakšen vpliv ima motivacija na ukvarjanje s športom pri izbiri s športom povezanih potovanj, sta analizirala Weed in Bull (2004). Prikazan je v modelu: »Značilnosti športnih aktivnosti v športnem turizmu«²⁴. Poudarjata pomen s športom povezane motivacije pri izbiri športno turističnih potovanj. Primerjata športne turiste, ki so bolj »resni« in se v svojem prostem času pogosteje ukvarjajo s športom. Za njih velja, da je ukvarjanje s športom pogosto edini in odločilni dejavnik pri izbiri potovanj. Na drugi strani so športni turisti, pri katerih ukvarjanje s športom ni primarnega namena na potovanjih in sploh ne vpliva na izbiro potovanj (preglednica 5).

²⁴ Sports tourism demand continuum (Weed in Bull, 2004)

Preglednica 5: Značilnosti in pomen ukvarjanja s športom pri športnih turistih (povzeto in prirejeno po Weed in Bull, 2004)

<i>POMEN ŠPORTA NA POTOVANJIH</i>	NAKLJUČEN	PRILOŽNOSTNI	OBČASEN	OBIČAJEN	PRIPADEN	ZAGNAN
<i>DEJAVNIK</i>	ŠPORTNI TURIST	ŠPORTNI TURIST	ŠPORTNI TURIST	ŠPORTNI TURIST	ŠPORTNI TURIST	ŠPORTNI TURIST
POMEN ŠPORTA – DEJAVNIK ODLOČITVE	Nepomemben	Neobvezujoč; dodatna aktivnost	Lahko je odločujoč faktor	Pomemben	Zelo pomemben	Nujen
RAZLOGI UDELEŽBE ZARADI ŠPORTA	Samo zaradi zabave ali dolžnosti do drugih	Redko, le če je priročno	Priljubljen dodatek turističnim aktivnostim	Značilen del doživetij	Središče doživetij	Največkrat razlog potovanja
DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO, DA NI ŠPORTA	Prioriteta je sprostitvev in neaktivnost	Zelo lahko se preskoči te aktivnosti	Mnogo različnih drugih možnosti	Denar ali čas predstavlja omejitev.	Samo nepredvidljivi ali pomembni dogodki	Poškodba, bolezen ali strah pred boleznijo
PROFIL SKUPIN	Družine	Družine in družbe prijateljev	Prijatelji ali poslovne skupine	Skupine ali posamezniki	Skupine ali podobno misleči ljudje, ki imajo radi šport	Vrhunski športniki ali športni navdušenci s spremljevalci
ŽIVLJENJSKI STIL	Šport ni pomemben	Šport ni nujen. Je priljubljen, vendar ni prioriteta.	Šport ni nujen, vendar značilna aktivnost	Šport je pomemben.	Šport predstavlja del življenja.	Šport predstavlja način življenja.
IZDATKI ZA ŠPORT	Majhni	Majhni, razen občasno	Visoki, predvsem ob posebnih priložnostih	Precejšnji	Zelo visoki in redni	Ogromni

V modelu: »Značilnosti ukvarjanja s športom na različnih potovanjih« (preglednica 5) so športni turisti, glede na podobne lastnosti razdeljeni v različne skupine²⁵. Leva stran modela prikazuje »naključne« športne turiste, kjer šport ne predstavlja osrednjega pomena pri izbiri potovanja. Kljub temu za »naključne« športne turiste velja, da je možnost ukvarjanja s športom včasih lahko tudi eden izmed dejavnikov pri izbiri turistične destinacije. Rezultati raziskav so pokazali, da je najobsežnejša skupina športnih turistov (Weed in Bull, 2004). V to skupino pogosto lahko uvrščamo tudi športno aktivne turiste na običajnih tradicionalnih počitnicah na morju.

²⁵ Povzeto in prirejeno po Weed in Bull (2004): INCIDENTAL SPORT TOURIST– naključen športni turist; SPORADIC SPORT TOURIST – priložnostni športni turist; OCCASIONAL SPORT TOURIST – občasen športni turist; REGULAR SPORT TOURIST – običajen športni turist; COMMITTED SPORT TOURIST – pripaden športni turist; DRIVEN SPORT TOURIST – zagnan športni turist

V osrednjem delu modela so prikazane značilnosti športnih turistov, kjer šport predstavlja ključni razlog pri izbiri potovanja. Ob športnih motivih na potovanjih, so pri njih pomembni tudi drugi motivi. Ti se nanašajo na druženje, obiskovanje turističnih znamenitosti ipd. Primer tovrstnih športnih turistov predstavljajo npr. smučarji, kjer imajo večinoma družabne aktivnosti po samem smučanju podoben pomen, kot pa sama športna aktivnost (Tonge, 2007).

Desna stran modela pa prikazuje športne turiste, ki so najbolj »zagnani«. Ukvarjanje s športom pomeni tem posameznikom edini in ključni razlog za izbiro potovanja. Vrhunski športniki so najznačilnejši predstavniki te skupine. Ob njih so tu še najbolj zagnani športni navdušenci (rekreativni športniki). Za njih je značilno, da jim ukvarjanje s športom predstavlja način življenja. Tej skupini športih turistov ni pomembna destinacija potovanja, ampak dejstvo, da imajo na tej destinacije še boljše možnosti za ukvarjanje z izbrano športno zvrstjo. V to skupino »resnih« športnih turistov uvrščamo tudi športnike, ki se ukvarjajo z različnimi športi na prostem (jadranje, deskanje, deskanje na snegu, gorsko kolesarjenje, alpinizem itn.) in udeležence množičnih športnih prireditev. Značilno za njih je predvsem to, da se s tovrstnimi aktivnostmi ne morejo ukvarjati v svojem domačem okolju in predvsem zaradi tega uporabljajo s športom povezana potovanja (Weed in Bull, 2004).

6 TURIZEM ŠPORTNIH PRIREDITEV

Ko govorimo o športnem turizmu predstavljajo športne prireditve zelo pomembno vlogo pri posameznikih, ki jih uvrščamo v skupino športnih turistov (Fan, 2008). Deery, Jago in Fredline (2004) razpravljajo, da je glavna značilnost športnih prireditev tekmovanje, kar je prisotno tudi v definiciji športa. Ob tem navajajo, da turizem športnih prireditev²⁶ predstavlja enega izmed poglavitnih segmentov športnega turizma.

Športne prireditve so seveda odlična promocija destinacije in hkrati lahko množici ljudi na povsem nevsiljiv način približajo in prikažejo značilnosti turistične destinacije. Priljubljene in znane turistične destinacije izkoriščajo potencial športnih prireditev za razvoj turizma. Iz tega vidika športne prireditve postajajo vse bolj pomembne tudi za gospodarstvo in s tem vplivajo tudi na razvoj kraja, regije ali celo države, odvisno od velikosti in razsežnosti športne prireditve (Yusof idr., 2009). Športne prireditve imajo tako neposreden vpliv na »imidž« turistične destinacije (Hallman, Kaplanidou, in Breuer, 2010).

Osrednji razlog za izbiro potovanja predstavlja mnogim ljudem prav udeležba na različnih športnih prireditvah. »Mega« športne prireditve, kot so npr. olimpijske igre oziroma različna svetovna prvenstva privabljajo številne obiskovalce (gledalce prireditev) in imajo že povsem globalne razsežnosti (Chalip in Costa 2005). Ob tem velja upoštevati, da ljudje pogosto potujejo tudi zaradi aktivnega sodelovanja na različnih športnih tekmovanjih.

Omenjeni razlogi so podlaga, da se obiskovanje športnih prireditev povezuje tudi s turizmom, saj gre povečini za obiskovanje športnih prireditev izven domačega kraja (Standeven in De Knop, 1999). Športne prireditve s tem predstavljajo svojevrstno turistično atrakcijo (Yusof idr., 2009). Mnogim udeležencem športnih prireditev predstavlja obisk prireditve glavni razlog potovanja in potujejo zaradi aktivne oziroma pasivne udeležbe, hkrati pa obišejo tudi turistične zanimivosti (atraktivnosti) destinacije in najpogosteje tam tudi prenočijo.

Zaradi omenjenih razlogov so mnogi avtorji udeležbo na (množičnih) športnih prireditvah uvrstili v kategorijo športnega turizma (Hallman idr., 2010; Kaplanidou in Gibson, 2010; Nogawa idr., 1996; Yusof idr., 2009). Športni turizem v vseh svojih oblikah, kamor lahko uvrstimo tudi udeležbo na športnih prireditvah, namreč predstavlja interakcijo športnih aktivnosti, druženja in spoznavanja novih krajev (Weed in Bull, 2004).

²⁶ Sport event tourism

Področje raziskovanja športnih prireditev vzbuja vse več pozornosti tudi v znanstveni literaturi (Chalip in Costa, 2005; Weed, 2009). Večina literature povezane s športnimi prireditvami je usmerjena predvsem na »mega« športne prireditve. Raziskovalno področje predstavlja ugotavljanje predvsem ekonomskih vplivov, kjer so mnenja o smiselnosti organiziranja ter pozitivnih učinkih »mega« športnih prireditev, med različnimi avtorji vedno bolj deljena (Gammon in Kurtzman, 2002; Hinch in Higham, 2001).

Kaplanidou in Gibson (2010) navajata, da so mnogi šele v zadnjih letih spoznali, da imajo množične športne prireditve prav tako velik oziroma še večji potencial za turizem. Postopoma tovrstne športne prireditve, kamor najpogosteje uvrščamo »maratone«, dobivajo veljavo in se jih v turizmu obravnava kot »dobre prireditve«.

Preglednica 6 : Nekatere izbrane raziskave na temo: »turizem športnih prireditev«

AVTOR	NASLOV	OPIS in VZOREC
Getz, D. (2008)	Event tourism: Definition, evolution, and research.	Teoretični članek
Nogava, Yamaguchi in Hagi (1996)	An Empirical Research Study on Japanese Sport Tourism in Sport-for-All Events: Case Studies of a Single-Night Event and a Multiple-Night Event	Raziskava med aktivnimi udeleženci športnih prireditev
Ogles in Masters (2003)	A Typology of Marathon Runners Based on Cluster Analysis of Motivations	Raziskava med tekači
Kim in Chalip (2004).	Why travel to the FIFA World Cup? Effects of motives, background, interest, and constraints.	Raziskava med pasivnimi udeleženci prireditev
McGehee, Yoon in Cardenas (2003)	Involvement and Travel for Recreational Runners in North Carolina	Raziskava med skupino rekreativnih tekačev
Bull (2006)	Racing cyclists as sports tourists: The experiences and behaviours of a case study group of cyclists in east Kent, England.	Raziskava med skupino rekreativnih kolesarjev
Filo, Funk in O Brian (2008)	It is really not about bike: Exploring attraction and attachment to the events of the Lance Armstrong Foundation.	Kvalitativna raziskava med udeleženci prireditev
Yusof, Omar-Fauzee, Shah, in Geok. (2009).	Exploring Small-Scale Sport Event Tourism in Malaysia.	Raziskava med udeleženci kolesarske prireditev
Shipway in Jones (2007)	Running away from home: understanding visitor experiences and behaviour at sport tourism events	Kvalitativna raziskava med udeleženci štiri dnevne tekaške prireditev
Shipway in Jones, (2008)	The Great Suburban Everest: An 'Insiders' Perspective on Experiences at the 2007 Flora London Marathon	Kvalitativna raziskava med udeleženci prireditev
Kaplanidou in Gibson (2010)	Predicting Behavioral Intentions of Active Event Sport Tourists	Raziskave med udeleženci manjših prireditev
Heo in King (2009)	Senior Games as Serious Sport Tourism	Raziskava med udeleženci veteranskih iger
Hallman, Kaplanidou in Breuer (2010)	Event image perceptions among active and passive sports tourists at marathon races	Raziskava med udeleženci različnih tekaških prireditev
Getz in McConnel (2011)	Serious Sport Tourism and Event Travel Careers	Raziskava med udeleženci kolesarske prireditev
Getz in Andersson (2011)	The Event-Tourist Career Trajectory: A Study of High-Involvement Amateur Distance Runners	Raziskava med rekreativnimi tekači

Higham in Hinch (2006) podobno navajata velik vpliv prireditev na turizem in pojasnjujeta, da so množične športne prireditve primerne tako za aktivne udeležence ter hkrati tudi za obiskovalce, ki si prireditve zgolj ogledajo. Pogosto so le-ti spremljevalci aktivnim udeležencem množičnih športnih prireditev. Tako so destinacije, kjer so organizirani tovrstni športni dogodki, vse bolj priljubljene med udeleženci prireditev, ki pridejo od drugje. S tem, ko prireditve privabljajo številne tuje udeležence, postajajo tudi bolj zanimive za turizem.

Podobnikova (2007) je v vzorcu udeležencev akcije Slovenija kolesari²⁷ ugotavljala povezanost socialno-demografskih značilnosti in kolesarjenja kot turističnega proizvoda. Najpomembnejšo vlogo pri povezanosti omenjenih dejavnikov in kolesarjenjem, kot turističnim proizvodom, odigra izobrazba ter velikost kraja, v katerem prebivajo udeleženci. Hkrati je ugotovila, da v prostoru izbranih socialno demografskih značilnosti ne obstajajo statistično značilne razlike glede na pogostost kolesarjenja in udeležbo na športnih kolesarskih prireditvah po Sloveniji.

Predvsem dejstvo, da imajo množične športne prireditve potencial za razvoj turizma, je pripomoglo k temu, da so tudi raziskovalci obrnili pozornost na udeležence teh prireditev. Posamezniki, ki se zaradi udeležbe na množični športni prireditvi odpravijo na potovanje ali celo počitnice, imajo glede na kategorije po Gibsonovi (1998), vse značilnosti » aktivnih športnih turistov« (Funk idr., 2009; McGehee, Yoon, in Cardenas, 2003). Gibsonova (1998) je aktivne športne turiste opredelila kot posameznike, ki potujejo, da so sami športno aktivni. Tako se zdi, da lahko aktivnim športnim turistom, ki se na potovanjih ukvarjajo z izbranimi športnimi aktivnostmi, dodamo še kategorijo aktivnih udeležencev množičnih športnih prireditev, ki definira »aktivnega športnega turista na prireditvah²⁸« kot osebo, ki potuje zaradi aktivne udeležbe na množični (rekreativni) športni prireditvi.

Filo, Funk in Hornby (2009) so ugotavljali razloge udeleževanja na množičnih športnih prireditvah v povezavi s športnim ukvarjanjem, potovalnimi motivi in priljubljenostjo destinacije. Ugotovili so, da motivacija za udeležbo na športni prireditvi izhaja iz predhodne povezanosti s športom, želje po sodelovanju na organizirani prireditvi, socialne interakcije v smislu druženja na prireditvi ter hkrati tudi priljubljenosti same destinacije. Ogles in Masters

²⁷ Akcija Slovenija kolesari je v Sloveniji trenutno najširša akcija športno-rekreativnega značaja. Organizirajo jo Kolesarska zveza Slovenije, Turistična zveza Slovenije in Odbor športa za vse pri OKS – ZŠZ.

²⁸ Posameznik, ki potuje na izbrano množično športno prireditve, je bil znanstveni literaturi poimenovan »active sport event tourist«.

(2003) sta ugotovila, da so osebni motivi in motivi po samopotrditvi bolj pomembni, kot motivi druženja in tekmovanja.

McGehee, Yoon in Cardenas (2003) so udeležence različnih rekreativnih tekaških prireditev razvrstili glede na pogostost ukvarjanja s športom. Ugotovili so, da se pogostejši udeleženci različnih tekaških prireditev tudi bistveno pogosteje ukvarjajo s športom v svojem prostem času.

Pogosto so avtorji, ki so obravnavali udeležence množičnih športnih prireditev, slednje definirali in jim pripisali značilnosti športnih turistov. Povečini so primerjali aktivne in pasivne udeležence športnih prireditev. Tako sta Kulczycki in Halpenny (2011) primerjala pomembnost športa na potovanjih pri aktivnih oziroma pasivnih udeležencih kolesarskih prireditev. Ugotovila sta, da ima komponenta aktivnega sodelovanja na prireditvi večjo pomembnost pri izbiri s športom povezanih potovanj. To pomeni, da aktivno sodelovanje na športni prireditvi v oddaljenem kraju predstavlja močnejši motiv za potovanje, kot če nam osrednji motiv za potovanje predstavlja zgolj gledanje oziroma pasivno spremljanje športne prireditve.

Yusof idr. (2009) so primerjali razloge sodelovanja na prireditvi. Udeležence gorsko kolesarske prireditve so razdelili na aktivne športne turiste, izletnike povezane s športom ter gledalce, ki si tovrstne prireditve ogledajo. Razlogi udeležbe so pri aktivnih športnih turistih povezani z osebnimi motivi premagovanja lastnih sposobnosti in izboljševanjem lastnih dosežkov, medtem, ko so pri ostalih dveh skupinah v ospredju družbeni vidiki prireditve. Hallman idr. (2010) so na vzorcu udeležencev štirih tekaških maratonov v Nemčiji ugotovili, da imajo aktivni udeleženci prireditve najraje, da je prireditev zahtevna v smislu, da se zadovolji fizična in čustvena komponenta udeležbe na prireditvi. Gledalcem na teh prireditvah so bolj pomembni družbeni vidiki prireditve ter druge turistične znamenitosti destinacije.

Chen in Funk (2010) sta udeležence tekaških prireditev razvrstila v dve skupini glede na namen potovanja oziroma sodelovanja na prireditvi. Prvo skupino so sestavljali tisti, ki se na potovanja odpravijo z namenom sodelovanja na športni prireditvi. Sodelovanje je lahko aktivno (tekači na prireditvi) ter pasivno (spremljevalci, trenerji, novinarji in volonterji na prireditvi). To skupino sta poimenovala športni turisti. Drugo skupino sestavljajo obiskovalci destinacije z drugimi razlogi potovanja, ki niso povezani z udeležbo na športni prireditvi (poslovneži, počitnikarji, obiskovalci prijateljev in svojcev...). Ugotovila sta razlike med obema skupinama. Športni turisti želijo udobno namestitev, kakovostno hrano in občutek

varnosti, v primerjavi z »ne« športnimi turisti, katere bolj zanimajo zgodovinske in kulturne zanimivosti destinacije.

Navkljub tej povezavi in ugotovitvah, da se mnogi udeleženci na potovanja odpravljajo primarno zaradi udeležbe na športni prireditvi, so spet pri drugih udeležencih v ospredju drugačni razlogi udeleževanja, kot je na primer obiskovanje turističnih znamenitosti, spoznavanje lokalnih običajev in kulinarike ipd. (Chalip in Costa, 2005).

Kaplanidou in Vogt (2007) sta primerjala večkratne udeležence množično športnih prireditev ter tiste, ki so se prireditve udeležili prvič. Ugotovila sta, da naj bi večkratni udeleženci prireditve imeli pozitiven odnos do prireditve, kjer jim sama udeležba na prireditvi predstavlja osnovni namen potovanja. Medtem, ko je pri tistih, ki so se prvič udeležili prireditve pomembnejši razlog obisk destinacije, kjer je turistična destinacija in obisk različnih znamenitosti sekundarnega pomena.

Šetina in Pišot (2009) sta med udeleženci kolesarskih prireditev v Sloveniji preverjala ali obstaja povezava med sodelovanjem na prireditvah in kakovostjo življenja. Navajata, da aktivno sodelovanje na športnih prireditvah ter ukvarjanje s športom v njihovem prostem času pozitivno vpliva na vidike kakovosti življenja, predvsem tiste, ki se nanašajo na dobro počutje in vključenost v družbeno življenje.

Najpogosteje so avtoriji v raziskavah obravnavali ekonomske vidike športnih prireditev ter v nekoliko manjšem obsegu značilnosti udeležencev (množičnih) športnih prireditev. Raziskave, ki so obravnavale udeležence tovrstnih prireditev, so posvečale največ pozornosti opisovanju udeležencev v smislu socialno-demografskih značilnosti ter njihovih motivacijskih dejavnikov (Harrison-Hill in Chalip, 2005). Le redke študije so obravnavale doživetja udeležencev, ki predstavljajo pomemben dejavnik za ponovno udeležbo na športnih prireditvah (Bull, 2006; Weed, 2009). Kljub temu (Green in Jones, 2005) ugotavljata, da ni dovolj samo opisovanje različnih dogodkov na prireditvah. Potrebna bi bilo kvalitativna obravnava in analiza udeležencev, kjer bi se osredotočali na pomen različnih dogodkov, ki se pripetijo udeležencem na tovrstnih prireditvah. Shipway in Jones (2007) prav tako opozarjata, da bi se raziskovanje moralo bolj osredotočiti na razumevanje in pojasnjevanje dogodkov na prireditvah, ki povzročijo pri udeležencih določene pozitivne ali negativne občutke. Predvsem v smislu, zakaj posamezna doživetja in dogodki, ki se zgodijo na prireditvah, povzročajo pozitivne oziroma negativne občutke pri udeležencih. Hkrati bi raziskovalce moralo zanimati

tudi, zakaj so ti pozitivni občutki pri udeležencih prireditvah pogosto vzrok za ponovno udeležbo na prireditvah.

Green in Jones (2005) sta obrazložila, kako lahko pozitivni občutki in doživetja pri udeležencih prireditvah vplivajo na spreminjanje samega odnosa do ukvarjanja s športom v vsakdanjem preživljanju prostega časa. Kot primer sta navedla športnega turista, ki se na potovanju povsem naključno odloči in sreča z določeno športno aktivnostjo. Pozitivno doživetje ga tako navduši, da se naslednjič odpravi na potovanje primarno zaradi ukvarjanja s tem športom. Ukvarjanje s športom po določenem času temu posamezniku predstavlja in hkrati pomeni način oziroma preživljanje različnih potovanj, na katera se najpogosteje odpravlja s skupino podobno mislečih posameznikov. Za razlago in razumevanje navad in pomembnosti posameznih doživetij povezanih s športom v prostem času in na potovanjih sta uporabila teorijo »resnega« prostega časa. Teorijo »*resnega prostega časa*« in »*socialne identifikacije*« mnogi avtorji pogosto uporabljajo tudi v turizmu, še posebno smo to zasledili pri opisovanju in razumevanju aktivnosti športnih turistov (Green in Jones, 2005; Shipway in Jones, 2007; Stebbins, 2001).

Pojem »resni prosti čas« je Stebbins (1992) uporabil pri razlagi pristočasnih dejavnosti, ki posamezniku vzbudijo zanimanje za nadaljnje bolj resno udejstvovanje. Povezava s športnim turizmom govori o tem, da gre pri posamezniku za postopno oblikovanje podobe športnega turista, kateremu izbrana športna aktivnost opredeljuje in hkrati tudi predstavlja osnovni razlog potovanj (Green in Jones, 2005). S tem postane športni turizem »resna« aktivnost v življenju posameznika nasploh. Postopoma ti »športni turisti« oblikujejo občutek pripadnosti in identifikacije s skupino podobno mislečih posameznikov, ki nato predstavljajo temu posamezniku njegovo socialno okolje.

Green in Jones (2005) pojasnjujeta, da lahko udeleževanje na športnih prireditvah predstavlja posameznikom priložnost za sodelovanje v aktivnostih, ki jim predstavljajo »resno« preživljanje prostega časa. S tem, ko mnogi med njimi potujejo na prireditve in tam ob udeležbi na prireditvi hkrati obišejo tudi turistične znamenitosti, še ne pomeni, da so prišli tja na počitnice. Njihova primarna dejavnost na potovanju (aktivno udeležba na športni prireditvi) njim osebno ne predstavlja motiva sprostitve, zabave ali odmika od vsakdanjih težav, ampak resno, predano dejavnost, s katero hočejo zadovoljiti svoje osebne cilje in zaradi tega mnogi med njimi prav vse aktivnosti v svojem življenju podredijo tem ciljem.

Shipway in Jones, (2007; 2008) sta v dveh raziskavah pojasnila navade in obnašanje športnih turistov. Njun vzorec zajema »resne« udeležence dveh tekaških prireditev. Obravnavala sta udeležence štiridnevne tekaške prireditve na Cipru ter udeležence maratona v Londonu. Ugotovila sta pglavitne značilnosti udeležencev obeh tekaških prireditev, ki se kažejo v njihovi močni identifikaciji s športno zvrstjo ter vključenosti v socialno okolje »tekačev«. Med tekači in ostalimi udeleženci prireditev sta opazila tudi zelo močno izraženo pripadnost skupini tekačev. Navzven se pripadnost določeni skupini najlažje opazi v stilu oblačenja. Pri tekačih sta opazila podobne značilnosti oblačenja, saj so pogosto pripadnost teku izražali z majicami iz preteklih tekmovanj, kar kaže na njihovo tekaško preteklost ter njihov ponos ob tem, da so končali »naporno« preizkušnjo. Med tekači sta ugotovila, da imajo podoben slog obnašanja. Hkrati sta ugotovila tudi podoben žargon pogovora, ki so ga uporabljali tekači, ko so se med seboj pogovarjali o »teku«.

Willig (2008b) obravnava navdušene športnike in pojasnjuje dva dejavnika, ki ločujeta skupino »športnikov« od »nešportnikov«. Loči jih prav želja po znanju o vsem okrog športne zvrsti ter neizmerna priljubljenost napornih preizkušenj, sta (Willig, 2008). Po njihovem mnenju »oni« ne bodo nikoli razumeli smisla uživanja v napornih preizkušnjah. Značilno za skupino bolj »zagnanih« oziroma »resnih športnikov« je, da od sebe zahtevajo neizmerno pripravljenost za preseganje svojih lastnih meja in sposobnosti. Prenašanje bolečin v smislu napora in pridobivanje izkušenj ter znanj, ki so povezana s športno aktivnostjo, so ključnega pomena v njihovem načinu razmišljanja in vedenja (Bridel, 2010).

McCarville (2007) pojasni pomen večletnega udeleževanja na različnih triatlonskih prireditvah pri dojetanju ukvarjanja s športom in kasneje tudi na življenjski stil udeležencev triatlonskih tekmovanj. Udeležba na prireditvah ima po njegovem mnenju tudi dolgoročno korist za posameznika, če ukvarjanje s športom predstavlja zdrav življenjski slog. Najpogosteje se triatlonci v začetku, ko se še spoznavajo s športno zvrstjo, lotevajo krajših prireditev. Šele po pridobljenih izkušnjah in znanju, ko postanejo »eksperti« v svoji panogi, se udeležijo daljših razdalj, vse tja do razdalje »ironmana²⁹«. Iz vseh teh tekmovanj čez več let pridobijo vztrajnost in se naučijo premagovati skrajne napore do te mere, da jim to postane

²⁹ Ironman predstavlja tekmovanje v triatlonu, kjer morajo udeleženci premagati razdaljo treh različnih športnih zvrsti in sicer: 3,2 km plavanja; 180 km kolesarjenja; ter 42 km teka.

povsem sprejemljivo in celo zaželeno. Občutki, ki jih podoživljajo na tekmovanjih, tem posameznikom predstavljajo zadovoljstvo in užitek.

Iz tega vidika ima pomen športnega turizma oziroma udeleževanja športnih prireditev, pri skupini »zagnanih« športnikov, še večji pomen. Možnost, da se lahko udeležijo potovanja primarno zaradi sodelovanja na različnih prireditvah, je za njih ključnega pomena pri izbiri potovanj. Dogodki, ki jih doživljajo na teh potovanjih, so pomembni pri identifikaciji s športno aktivnostjo in v njihovem družbenem okolju. Še posebej so ponosni sami nase, če se na prireditvi zgodi, kaj nepredvidljivega oziroma še bolje, če je ta dogodek povezan z neizmernim naporom, ki ga komaj zmorejo. Takrat dobi celotno potovanje veljavo in pri njih sproža nostalgijo in spomine še dolgo po samem potovanju. Vse to pa pogosto predstavlja razlog za ponoven obisk prireditve, saj so zanimivi dogodki oziroma doživetja tisto, kar privlači ljudi, da jih morda še enkrat podoživijo.

Prav poznavanje vseh omenjenih značilnosti in razumevanje navad udeležencev množičnih prireditev je za organizatorje prireditev ključnega pomena. Na podlagi želja udeležencev izboljšajo kakovost prireditve, kar predstavlja za udeležence množičnih športnih prireditev številne priložnosti za krepitev pozitivnih vrednot. Organizatorjem pa prireditve ponujajo tudi veliko tržno nišo. To je tudi razlog, da se področju turizma v povezavi s športnimi prireditvam namenja vse večjo pozornost (Getz, 2008).

7 PREDMET IN PROBLEM

Ukvarjanje s športom predstavlja pomemben dejavnik preživljanja prostega časa vse večjega števila ljudi tako v vsakdanjem življenju, kot tudi na različnih potovanjih. Prosti čas je namreč lahko sestavljen iz različnih aktivnosti, v katerih posameznik lahko izrazi svojo lastno svobodno voljo do počitka, zabave, izpopolnjevanje znanja, izboljšanje svojih sposobnosti ali povečanja prostovoljnega sodelovanja v družabnem življenju. Mnogi svoj prosti čas izkoristijo oziroma preživljajo tudi tako, da sodelujejo na množičnih športnih prireditvah. Omenjena skupina ljudi bo osrednji predmet raziskave v pričujoči doktorski disertaciji.

Ljudje se v zadnjem obdobju pogosteje udeležujejo množičnih oziroma športno rekreativnih prireditev. Vse to je vidno v porastu zanimanja in priljubljenosti tovrstnih prireditev. Le-teh je namreč iz leta v leto več, hkrati pa na njih sodeluje tudi vse več ljudi. Podoben trend je opazen praktično v vseh evropskih državah. Na najodmevnejših množičnih športnih prireditvah se zbere tudi več deset tisoč udeležencev. Tako velika množica ljudi namreč velikokrat predstavlja posebno vzdušje ter hkrati še tisto dodatno motivacijo za aktivno preživljanje prostega časa, ki si ga sami zase velikokrat ne zmoremo ustvariti.

Zanimivi dogodki in doživetja, ki jih udeleženci doživijo na tovrstnih prireditvah, pogosto ostanejo predmet pogovora s prijatelji, znanci, soudeleženci še veliko časa po sami prireditvi. Marsikdaj pa ti dogodki ostanejo v spominu ljudi za vselej. Prav ti pozitivni občutki in čustva na prireditvah udeležence motivirajo, da se vedno znova in znova vračajo. Še več, nekateri so se samo zaradi udeležbe na prireditvi pripravljani odpraviti tudi na potovanja. Namreč najbolj odmevne in atraktivne prireditve so razpršene vsepovsod. Vse večja priljubljenost množičnih športnih prireditev se lahko na ta način izkorišča predvsem v turizmu, saj prireditve, nedvomno iz omenjenih razlogov, privabljajo številne športne turiste. Najodmevnejše športni dogodki tako niso več zgolj športni, ampak tudi turistični izziv.

Šport in turizem sta opazno povezani dejavnosti in se hkrati tudi dopolnjujeta, kajti razlogi ukvarjanja s športom postajajo zelo pomembni tudi pri izbiri potovanj. Namreč vse več ljudi se na izlete ali počitnice odpravlja predvsem zaradi ukvarjanja s športom (Bull, 2006; Hallman in Breuer, 2010; Hinch in Higham, 2001; Standeven in De Knop, 1999; Weed, 2009). Povezavo športa in turizma pojasnjujemo in definiramo v pojmovanju športnega turizma, ki je generalno prepoznaven pod tremi kategorijami: (1) potovanje, potrebno za ogled športnih prireditev; (2) potovanje namenjeno ogledu športnih znamenitosti in (3)

potovanje povezano z aktivnim ukvarjanjem s športom (Gibson, 2006), kamor lahko uvrščamo tudi udeležbo na športni prireditvi. Prav slednji kategoriji smo v disertaciji namenili največ pozornosti, saj smo obravnavali aktivne udeležence množičnih športnih prireditev.

Navkljub vsemu se lahko upravičeno vprašamo, ali so udeleženci množičnih športnih prireditev dejansko športni turisti. Namreč vsem definicijam športnega turista je vsekakor skupno to, da gre za ljudi, ki so na izletih, potovanjih, počitnicah povezani s športom (Gibson in Chalip v Weed, 2008). Prav povezovanje udeleževanja na množičnih športnih prireditvah z različnimi potovanji je privedlo do tega, da se je udeležence množičnih športnih prireditev povezovalo s pojmom športni turisti (Hallman in Breuer, 2010; Kaplanidou in Vogt, 2007). Ampak ali je to dovolj, da se udeleženci prireditev obravnavajo kot športni turisti? Velikokrat se zgodi, da udeležba na množičnih športnih prireditvah ni nujno pogojena s potovanjem. Mnogi se udeležijo teh prireditev v času vsakdanjih pristočasnih aktivnosti, na potovanja ali izlete pa se odpravljajo zaradi povsem drugačnih razlogov.

Preden posameznika opredelimo, kot športnega turista je potrebno poznavanje njegovega načina življenja tako v vsakdanjem življenju, kot na potovanjih. Prav potovalne navade ter hkratio poznavanje razlogov udeležbe na prireditvah nam omogoča lažje razvrščanje in opredeljevanje različnih tipov turistov.

Zanimivo je predvsem dejstvo, da navkljub pomembnosti športnih prireditev v povezavi s turizmom ni bilo narejenih veliko raziskav, ki bi obravnavale družbene vidike udeležbe na množičnih športnih prireditvah (Weed, 2009). Veliko več pozornosti je bilo posvečeno raziskavam, kjer so obravnavani predvsem ekonomski učinki športnega turizma v povezavi s športnimi prireditvami. Zapostavljalo se je predvsem udeležence športnih prireditev (Bull, 2006). Nekatere študije, ki so obravnavale udeležence tovrstnih prireditev, so posvečale največ pozornosti opisovanju udeležencev v smislu socialno-demografskih značilnosti (Harrison-Hill in Chalip, 2005). Le redke študije so se dotaknile opisovanja doživetij udeležencev na športnih prireditvah. Udeležencem množičnih športnih prireditev se zdijo še posebej pomembni občutki in doživetja, ki so povezani z udeležbo na tovrstnih množičnih športnih prireditvah. Skratka ne zgolj v smislu »kdo« se udeležuje športnih prireditev, ampak tudi »zakaj« udeležba na množičnih prireditvah. To postaja vse bolj aktualno in zanimivo vprašanje, ki bo nedvomno deležno vse večje pozornosti v prihodnjih raziskavah (Gibson, 2004). Prav zaradi tega je področje turizma v povezavi s športnimi prireditvami še posebej zanimivo, saj lahko za udeležence množičnih športnih prireditev predstavlja številne

priložnosti za krepitev pozitivnih vrednot, hkrati pa lahko za vse organizatorje tovrstnih prireditev predstavlja to področje tudi veliko tržno nišo (Getz, 2008).

Tudi v Sloveniji se iz leta v leto pojavljajo nove množične športne prireditve, hkrati pa je na že tradicionalnih prireditvah tudi vse več udeležencev. Že zaradi tega, si obravnavanje aktivnih udeležencev na športnih prireditvah zasluži večjo pozornost, kot do sedaj. V disertaciji nas predvsem zanima, kdo vse se udeležuje teh prireditev. Kako pogosto se Slovenci udeležujejo množičnih športnih prireditev? Kakšen pomen imajo te prireditve za udeležence ter njihov način življenja? Ali najdemo povezavo med udeležbo na množičnih športnih prireditvah in potovalnimi navadami?

Osrednji namen doktorske disertacije je ugotoviti socialni profil udeležencev množičnih športnih prireditev v povezavi s potovalnimi navadami, doživetji na prireditvah ter ukvarjanjem s športom v vsakdanjem življenju. Analizirali smo stratifikacijske značilnosti udeležencev teh prireditev v povezavi z njihovimi potovalnimi navadami, doživetji na tovrstnih športnih prireditvah ter ukvarjanjem s športom v vsakdanjem življenju. Z ozirom na ugotovljene razlike med različnimi socialnimi profili udeležencev prireditev pojasnujemo njihov življenjski slog povezan z aktivnim preživljanjem prostega časa. Na podlagi vseh teh ugotovitev lažje razumemo in hkrati pojasnujemo priljubljenost množičnih športnih prireditev ter zakaj se ljudje sploh tako množično udeležujejo tovrstnih športnih prireditev.

8 CILJI IN HIPOTEZE

V skladu s predmetom in problemom naloge so bili postavljeni naslednji cilji:

1. Ugotoviti socialni profil udeležencev množičnih športnih prireditev.
2. Ugotoviti pogostost ukvarjanja s športom v njihovem prostem času.
3. Ugotavljanje navad udeležencev športnih prireditev na izletih, potovanjih, počitnicah.
4. Ugotoviti razloge za udeležbo na množičnih športnih prireditvah.
5. Ugotoviti izkušnje in doživetja udeležencev na množičnih športnih prireditvah.

V skladu s cilji raziskave smo oblikovali naslednje hipoteze:

H1: Socialni profil udeležencev kolesarske in tekaške prireditve se razlikuje.

H2: Pogostost ukvarjanja udeležencev množičnih športnih prireditev s športom, je odvisna od socialno-demografskih značilnosti.

H3: Med udeleženci množičnih športnih prireditev prevladujejo tisti, ki zavzemajo vlogo športnega turista.

H4: Športni turisti se razlikujejo od drugih skupin turistov glede na socialno-demografske značilnosti.

H5: Razlogi udeležbe na množični športni prireditvi se razlikujejo glede na pogostost ukvarjanja s športom.

H6: Izkušnje in doživetja udeležencev množičnih športnih prireditev so povezana s pogostostjo udeleževanja na množičnih športnih prireditvah.

9 METODE DELA

V disertaciji smo obravnavali udeležence dveh odmevnih množičnih športnih prireditev v Sloveniji. Obravnavali smo udeležence Ljubljanskega tekaškega maratona, ki velja za najbolj množično tekaško prireditev v Sloveniji in udeležence Kolesarskega maratona Franja, ki ima ob tem, da je najbolj množična kolesarska prireditev v Sloveniji, že kar tri desetletja dolgo tradicijo. Obe omenjeni prireditvi sta (bili) organizirani v glavnem mestu Slovenije v Ljubljani.

Obravnavanja udeležencev³⁰ obeh množičnih prireditev smo se v disertaciji lotili v več fazah. V začetni fazi raziskovanja smo izvedli kvantitativni del raziskave z metodo anketiranja. Sledil je kvalitativni del raziskave, kjer smo z izbranimi udeleženci obeh prireditev opravili poglobljene intervjuje. V zadnji fazi raziskave smo v okviru fokusne skupine udeležencev množičnih športnih prireditev obravnavali teme, ki jih s predhodnimi metodami raziskovanja nismo povsem zajeli.

Sodelovanje v raziskavi je bilo prostovoljno. Vsi osebni podatki merjencev so ostali anonimni in uporabljeni zgolj za namen raziskovalnega dela. Celoten proces zbiranja podatkov je bil izveden v skladu z zahtevami Zakona o varovanju osebnih podatkov (Uradni list RS, št.86/2004).

³⁰ Udeležence obeh prireditev, ki so sodelovali v raziskavi, bomo v nadaljevanju pri razlagi rezultatov poimenovali »udeleženci obeh prireditev«. V kolikor ni popolnoma jasno razvidno, da gre za udeležence v raziskavi, jih bomo poimenovali »udeleženci obeh prireditev v raziskavi«.

9.1 Kvantitativni del: Spletni vprašalnik

9.1.1 Vzorec merjencev

Vzorec merjencev je zajemal aktivne udeležence dveh množičnih športnih prireditev: (1) Ljubljanski maraton 2010 (datum prireditve: nedelja, 24. 10. 2010); (2) Kolesarski maraton Franja 2011 (datum prireditve: nedelja 12. 6. 2011). Podatke udeležencev Ljubljanskega maratona smo zbrali v oktobru in novembru 2010, medtem, ko smo podatke Kolesarskega maratona Franja zbrali v mesecu juniju in juliju 2011.

V spletno anketo so bili vključeni vsi prijavljeni udeleženci obeh prireditev, ki so na svoj elektronski naslov od organizatorjev prireditve dobili elektronsko pošto s povezavo na spletno anketo. Povezavo so vsi prijavljeni udeleženci obeh prireditev prejeli hkrati z obvestili organizatorja prireditve in so se nato sami odločili za sodelovanje v raziskavi. Na ta način smo zagotovili, da so imeli vsi udeleženci obeh prireditev enako možnost izbora v vzorec raziskave. Večkratno reševanje s strani iste osebe je bilo preprečeno na način, da je bil drugi vnos z enakega IP naslova blokiran. Povezava do spletne ankete je bila na voljo v slovenskem in angleškem jeziku.

V spletni anketi je sodelovalo 858 udeležencev obeh množičnih športnih prireditev. V celotnem vzorcu je sodelovalo 370 (43,1%) žensk in 488 (56,9%) moških. Povprečna starost udeležencev obeh prireditev, ki so sodelovali v raziskavi, je znašala 36,49±9,99 let. Porazdelitev velikosti vzorca glede na obe množični športni prireditvi je bila naslednja:

- **664 udeležencev Ljubljanskega tekaškega maratona (»tekači«)**³¹

Od tega je bilo 335 (50,5%) moških in 329 (49,7%) žensk. Na 15. Ljubljanskem maratonu 2010 je na osrednji prireditvi (maraton, polmaraton, rekreativni tek) nastopilo 11160 tekačev. V spletni anketi je sodelovalo 664 (5,9% vseh) tekačev Ljubljanskega maratona. Povezavo do spletne ankete je odprlo 3022 udeležencev prireditve, kar predstavlja 21,9 % odziv.

- **194 udeležencev Kolesarskega maratona Franja (»kolesarji«)**³²

Od tega je bilo 153 (78,9%) moških in 41 (21,1%) žensk. Na Kolesarskem maratonu Franja 2011 je na osrednji prireditvi nastopilo 3925 kolesarjev. V spletni anketi je sodelovalo 194 (4,9% vseh) kolesarjev. Povezavo do spletne ankete je odprlo 833 udeležencev prireditve, kar predstavlja 23,2 % odziv.

³¹ Za udeležence Ljubljanskega tekaškega maratona smo v nadaljevanju pogosto uporabili izraz »tekači«

³² Za udeležence Kolesarskega maratona Franja smo v nadaljevanju pogosto uporabili izraz »kolesarji«

9.1.2 Postopek

Za potrebe raziskave smo uporabili metodo anketiranja s pomočjo posebej prirejenega in izdelanega vprašalnika (priloga 1). Priredili smo vprašalnik Tourist Role Preference Scale, (TRPS v 6.01; avtorja Yiannakis in Gibson, 1992). Z njim smo ugotavljali različne turistične vloge, ki jih zavzemajo ljudje na svojih potovanjih. Hkrati smo v anketnem vprašalniku preverjali tudi socialno-demografske značilnosti udeležencev (spol, starost, izobrazba, zaslužek, stan, kraj bivanja), pogostost ukvarjanja s športom v njihovem prostem času³³ ter pogostost udeleževanja množičnih športnih prireditev.

Vprašalnik smo predhodno testirali in preverili na dveh manjših športnih prireditvah s pomočjo pilotne študije: (1) Kolesarskega maratona Po Prlekiji 2009 in (2) Kolesarskega maratona Treh src Radenci 2009 (Rauter in Doupona Topič, 2011). Pilotna študija je bila izvedena s pomočjo prirejenega spletnega vprašalnika, ki je vseboval zgoraj omenjeni merski postopek za analizo proučevanja udeležencev množičnih športnih prireditev.

9.1.3 Pripomočki

Obdelavo podatkov smo izvedli s pomočjo statističnega paketa IBM SPSS Statistics, verzija 20. Podatke smo najprej analizirali z metodami opisne statistike, kjer smo prikazali frekvenčne porazdelitve ter povezavo med socialno-demografskimi aktivnostmi, ukvarjanjem s športom ter posameznimi kategorijami turističnih vlog. Statistično značilnost razlik smo preverjali z analizo variance ter χ^2 testom, kjer smo izračunali tudi koeficiente za velikost razlik oziroma moč asociacije. Vse hipoteze smo sprejemali ali zavračali na ravni 5% statističnega tveganja ($P \leq 0.05$).

V spletni vprašalnik so bile vključene naslednje spremenljivke:

- ukvarjanje s športom (3),
- udeležba na množičnih športnih prireditvah (4),
- razlogi za udeležbo na množičnih športnih prireditvah (8),
- potovalne navade (31),
- socialno demografske značilnosti (7): starost, spol, kraj bivanja, stopnja izobrazbe, mesečni dohodek, zakonski stan, število otrok

³³ Kot predlogo za ugotavljanje spremenljivke pogostost ukvarjanja s športom smo uporabili posamezne dele vprašalnika iz raziskave Športnorekreativna dejavnost Slovencev (Sila, 2010).

Pri razlagi rezultatov vzorca smo uporabili uteževanje, kjer smo uporabili podatke organizatorja (število vseh udeležencev na obeh obravnavanih prireditvah). Da bi lahko v celoti primerjali rezultate raziskave in jih posploševali s populacijo udeležencev množičnih športnih prireditev, bi morali podatke utežiti glede na vse spremenljivke, ki nas v analizi zanimajo. V raziskavi smo za uteževanje vzorca glede na populacijske vrednosti za izbrane spremenljivke uporabili podatke, ki smo jih lahko pridobili od organizatorja. Izbrani spremenljivki za kateri smo lahko izvedli metodo uteževanja sta bili spol in starost (starostne skupine) udeležencev obeh prireditev. Za vsako od kategorij uteževanih spremenljivk so bile izračunane uteži glede na razliko med strukturo populacije in vzorca v raziskavi. Pri izbranih spremenljivkah smo po uteževanju na vzorcu izračunali tudi χ^2 kvadrat in njegovo statistiko.

Razvrščanje in združevanje udeležencev z medsebojno podobnimi lastnostmi glede na pogostost ukvarjanja s športom, je bilo izvedeno z metodo klastrske analize. S klastersko analizo, ki omogoča na osnovi oblikovanih kriterijev združevanje posameznikov (udeležencev obeh prireditev v raziskavi) v skupine, smo zagotovili homogenost oblikovanih skupin, obenem pa določili tipične predstavnike teh skupin.

Upoštevani kriteriji za razvrščanje v skupine:

- pogostost ukvarjanja s športom,
- količina ukvarjanja s športom (število ur na teden),
- pogostost sodelovanja na množičnih športnih prireditvah (število prireditev na leto),
- udeležba na množičnih športnih prireditvah v tujini.

Uporabili smo Wardovo metodo tvorbe skupin. To je zgoščena hierarhična metoda razvrščanja v klastre, v kateri je za odločanje o tem, katere enote oz. skupinice so lahko združene na vsaki stopnji v postopku, uporabljen kriterij vsote kvadratov (Ferligoj, 1989). Znotraj udeležencev obeh množičnih športnih prireditev so se izoblikovale tri skupine udeležencev z najbolj medsebojno podobnimi lastnostmi. Dobljene skupine udeležencev obeh prireditev smo glede na pogostost udeležbe na prireditvah in značilnosti udeležencev poimenovali: (1) *priložnostni udeleženec*, (2) *navdušen udeleženec* ter (3) *zagnan udeleženec*.

Za ugotavljanje različnih turističnih vlog je bil uporabljen standardizirani vprašalnik Tourist role preference scale. Standardizirani del vprašalnika je sestavljen iz 30 postavk, na katere so anketiranci odgovarjali s petstopenjsko lestvico. Po dve in dve postavki sta združljivi v posamezno turistično vlogo. Ljudje v vzorcu zavzamejo posamezno turistično vlogo, če so ovrednotili obe združljivi trditvi dovolj visoko. Združljivost smo preverili s pomočjo

medsebojne korelacije medsebojno povezanih trditev (preglednica 6). Avtorja vprašalnika Gibson in Yiannakis priporočata, da je smiselno združevati posamezne trditve ob zadostni korelaciji med njimi ($r > 0,3$). Rezultati kažejo, da združljivost dveh turističnih vlog («samotar» in «samostojni turist»), ne zadosti omenjenim kriterijem združevanja.

Preglednica 7: Preverjanje in korelacija trditev, s katerimi določimo združljivost posamezne turistične vloge, ki jo zavzemajo udeleženci obeh množičnih športnih prireditev

	POVEZAVA		TURISTIČNA VLOGA
V1: Na počitnicah se večinoma sproščam in sončim.	0,353	V16: Odidem v tople kraje z veliko sonca, morja in peska.	LJUBITELJ SONCA IN VROČINE
V2: Večino dneva preživim na plaži, vsak večer se odpravim ven s prijatelji in počnem nore stvari.	0,396	V17: Poizkusim srečevati osebe nasprotnega spola za nezahtevne in sproščene romantične izkušnje.	ISKALEC DOŽIVETIJ
V3: Uživam v spoznavanju domačinov, preizkušanju domače hrane in uporabi tujega jezika.	0,387	V18: Poizkusim spoznati kulturno raznolikost in se nasploh izogibam običajnih turističnih poti.	RAZISKOVALEC KULTUR
V4: Rad obiskujem muzeje.	0,618	V19: Obiskovanje najdišč in preučevanje zgodovine imata zame poseben pomen.	RAZISKOVALEC ZGODOVINE
V5: Ko odhajam na počitnice, prepustim vso načrtovanje, urejanje hotelskih rezervacij, vodenih ogledov, idr. svojemu turističnemu agentu.	0,610	V20: Udeležujem se počitnic v obliki turističnih aranžmajev in vodenih ogledov.	TURIST ORGANIZIRANIH POTOVANJ
V6: Na počitnicah sodelujem v aktivnostih, kje mora biti prisotno tveganje.	0,596	V21: Na potovanjih se rad vključujem v tvegane/razburljive aktivnosti, ki mi nudijo čustvene viške.	ISKALEC VZNEMIRJENJA
V7: Zanimajo me pustolovska potovanja, kot so denimo trekking potovanja.	0,396	V22: Raziskujem obrobne kraje in uživam v izzivih in tegobah, ki spremljajo mojo pot do njih.	RAZISKOVALEC
V8: Obiskujem ekskluzivne nočne klube, udeležujem se zabav na jahtah in se družim z znanimi osebnostmi.	0,344	V23: Počitnikujem v elitnih, eksotičnih, ali oddaljenih prvovrstnih svetovnih letoviščih.	MONDENI TURIST
V9: Zame so počitnice neke vrste duhovno iskanje, kjer želim imeti svoj mir.	0,510	V24: Namen mojih potovanj je raziskovati smisel življenja in možnih spoznanj o sebi.	DUHOVNI POPOTNIK
V10: Obiskujem običajne turistične znamenitosti, a se izogibam turističnih aranžmajev in vodenih ogledov.	0,071*	V25: Medtem ko prepustim nekaj načrtovanja potovanj svojemu potovalnemu agentu, sam načrtujem svojo pot/destinacijo, si rezerviram bivanja v hotelih in pogosto v tem sproti improviziram.	SAMOSTOJNI TURIST
V11: Bivam v hotelih najvišje kategorije, obiskujem prireditve in obedujem v najboljših restavracijah.	0,625	V26: Potujem v prvem razredu in bivam v najboljših luksuznih letoviščih.	ELITNI TURIST
V12: Poizkušam preživeti tako, da sem odvisen od samega sebe; bivam z domačini in pogosto poiščem delo, da lahko še naprej shajam.	0,364	V27: Na potovanjih se rad gibam od enega do drugega kraja, kjer se sproti najdem in se tako tudi preživljam.	POPOTNIK
V13: Sprostim se in pobegnem od vseh bremen in težav.	0,193 *	V28: Namenim se v kraje, ki so tihi in mirni, kot so denimo zapuščena plaža, koč v hribih, itd.	UBEŽNIK
V14: Ostajam fizično aktiven, ko se ukvarjam s svojimi najljubšimi športi.	0,548	V29: Na počitnice odidem večinoma zato, da se ukvarjam s svojimi najljubšimi športi (npr.: tenis, jadranje, golf, smučanje, kolesarjenje, tek itd.)	ŠPORTNI TURIST
V15: Sodelujem v načrtovanih študijskih programih, ki lahko vključujejo predavanja, delavnice in podobno.	0,425	V30: Odločim se za izobraževalno usmerjene počitnice, ki mi omogočijo učenje in/ali pridobivanje novih veščin in znanja.	IZOBRAŽEVALNI TURIST

Legenda: Cronbach's Alpha = 0,777; * - Združevanje postavk v posamezno turistično vlogo ni smiselno, če povezava ni zadostna $< 0,3$ (Vir: navodila avtorja vprašalnika – (Gibson) preko elektronske pošte, dne 4. 3. 2010).

9.2 Kvalitativno raziskovanje: Poglobljeni intervju

9.2.1 Vzorec merjencev

Kvalitativni del raziskave smo začeli izvajati po končani tekaški oziroma kolesarski prireditvi. Intervjuji z udeleženci tekaške prireditve so bili izvedeni v obdobju med novembrom 2010 in aprilom 2011, medtem, ko so bili intervjuji z udeleženci kolesarske prireditve izvedeni med junijem in oktobrom 2011.

Začetni kriterij izbire udeležencev v intervju je bil vnaprej opredeljen, saj so bili le-ti izvedeni z udeleženci različne starosti, spola ter pogostosti udeleževanja na množičnih športnih prireditvah. Eden izmed pristopov, ki se pogosto uporablja v vzorčenju specifičnih populacij, je metoda snežne kepe, oziroma vzorčenje preko socialnih mrež. Ta metoda vzorčenja je bila uporabljena tudi v obravnavani raziskavi. Z omenjeno metodo smo v prvem koraku vse sodelujoče v spletni anketi povprašali o pripravljenosti za morebitno sodelovanje v kvalitativnem delu raziskave. Zanimanje za sodelovanje v raziskavi ni doseglo pričakovanj, zato smo na začetku zbrali nekaj posameznikov, ki se udeležujejo izbrane množične športne prireditve. Ti so nam nato bili v pomoč in so posredovali kontaktne informacije nekaterih preostalih članov specifične populacije – udeležencev množičnih športnih prireditev. Izbrana raziskovalna metoda ima določeno slabost, saj vzorčenje temelji na socialnih povezavah, kar lahko pomeni, da v vzorec niso bili vključeni tisti posamezniki, ki nimajo močnih socialnih mrež, kar se lahko odraža tudi v njihovih odgovorih (Brečko, 2005). To slabost smo zmanjšali s samo velikostjo vzorca in s številom sodelujočih ter s tem zagotovili pojasnjevanje fenomena razširjenosti in priljubljenosti množičnih športnih prireditev.

Udeležencem je bila pred začetkom intervjuja zagotovljena anonimnost, zato navajamo samo splošne podatke sodelujočih v intervjuju. V intervjujih je sodelovalo 24 udeležencev obeh prireditev. Sodelovalo je 15 »tekačev« in 9 »kolesarjev«. Med njimi je bilo 16 moških in 8 žensk. Njihova povprečna starost je znašala $43,04 \pm 13,85$ let v razponu med 21. in 73. letom.

9.2.2 Postopek

Udeležencem so bile predstavljene informacije o namenu, metodah, postopkih in trajanju raziskave. Zagotovljeno jim je bilo, da bodo analizirani podatki uporabljeni zgolj za potrebe raziskave. V ta namen smo pri razlagi rezultatov uporabili izmišljena imena. Z njimi smo se

predhodno dogovorili glede termina in kraja, kjer je bil izveden intervju. Največkrat je bila to prepuščeno sodelujočim – udeležencem v intervjuju. Z njihovim dovoljenjem smo vse intervjuje tudi zvočno posneli. Dolžina intervjujev je znašala med 9 in 16 minutami.

Oporne točke poglobljenih intervjujev smo priredili glede na teoretični okvir in cilje doktorske disertacije. V intervjujih so bila vprašanja vnaprej načrtovana. Vsak izmed sodelujočih je dobil identična vprašanja, ki smo jih nato glede na potek intervjuja občasno dopolnjevali s posameznimi podvprašanji. Potek intervjuja oziroma vprašanja smo razdelili v tri sklope: (1) preživljanje prostega časa; (2) vrste potovanj; (3) udeležba na množičnih športnih prireditvah. Z njimi smo ugotavljali pomen ukvarjanja s športom v vsakdanjem življenju in na potovanjih ter vse skupaj povezovali z razlogi udeležbe na množičnih športnih prireditvah.

Preglednica 8: Vprašanja in potek poglobljenih intervjujev

PROSTI ČAS

1. Kako najbolj pogosto preživljate svoj prosti čas?
2. Kako ste povezani s športom? Se tudi sami ukvarjate s katerim športom? (ljubiteljsko, tekmovalno, čas posvečen ukvarjanju s športom, tipičen vsakdanjik...)

POTOVANJA

3. Se odpravljate na potovanja (na kakšna potovanja, kam, kako pogosto)?
4. Kaj je glavni kriterij za izbiro potovanj oziroma kakšna potovanja najraje izbirate? (kaj počnete, kaj si ogledate, tipičen dan...)
5. Ali pri načrtovanju destinacije potovanja upoštevate možnost aktivnega preživljanja dopusta (npr. ukvarjanje s športom, udeležbo na prireditvah, ogled športnih dogodkov, s športom povezanih znamenitosti...)?
6. Ali bi lahko zase rekli, da ste športni turist (zakaj ja, zakaj ne)?

MNOŽIČNE ŠPORTNE PRIREDITVE

7. Ali se pogosto udeležujete množičnih športnih prireditev (aktivni ali pasivni udeleženec, športna zvrst)?
8. Katere so tiste prireditve, ki se jih udeležujete in kako daleč (km) greste na prireditev?
9. V kolikšni meri so za vas pomembne športne prireditve (kaj vam osebno pomenijo, predpriprava na njih...)?
10. Kakšen je odziv bližnjih na to, da se vi udeležujete športnih prireditev? (podpora, vključevanje družine, prijateljev, sodelavcev...)?
11. Kaj je vaš glavni razlog udeleževanja športnih prireditev (druženje, dokazovanje, tekmovalnost, izziv, nagrade, zabava...)?
12. Kakšni so vaši občutki na športnih prireditvah (pred, med in po koncu prireditve)?
13. Kaj menite o ljudeh, ki vas obkrožajo na teh prireditvah? (Zakaj se udeležujejo teh prireditev?)
14. Lahko morda opišete, kakšno zanimivo izkušnjo ali doživetje, ki se vam je pripetilo na tej ali na kateri drugi množični športni prireditvi? (pozitivna in negativna izkušnja)

9.2.3 Pripomočki

Po opravljenih intervjujih smo naredili prepis intervjuja, kjer smo ohranili govorni slog udeležencev, tako da so bile posamezne besedne zveze zapisane, tako kot so jih le-ti izgovorili. Podatki so bili obdelani s programskim paketom za kvalitativno raziskovanje NVivo9 (QSR International). Program sam od sebe ne dela analize, ampak je le orodje za lažjo analizo. Programski paket omogoča, da po končanem prepisu intervjuja vsebino bistveno lažje in bolj pregledno obdelamo in analiziramo. Prednost kvalitativnega dela s pomočjo programskega paketa je ta, da samo tehniko in proces kodiranja vsebine naredi bolj transparentnega, saj olajša pregled med posameznimi kodiranimi pojmi. Hkrati smo lahko s pomočjo programskega paketa NVivo9 posamezne pojme in kategorije vsebinsko medsebojno povezali in jih potem med procesom analize tudi lahko kvantificirali v obliki frekvenčne porazdelitve.

Pri analizi kvalitativnih podatkov smo uporabili metodo hierarhične analize vsebine (Onwuegbuzie, Leech in Collins, 2009). To je postopek, pri katerem s kategoriziranjem in klasificiranjem posameznih vsebinskih enot oblikujemo pojme, ki jih nato med seboj povežemo in oblikujemo teoretične modele in pojasnitve. Pri interpretaciji rezultatov smo si pri vsebinski razlagi pomagali z vstavljanjem posebej zanimivih citatov.

9.3 Kvalitativno raziskovanje: Fokusna skupina

9.3.1 Vzorec merjencev

Raziskovalni del v disertaciji smo zaključili z razpravo v obliki fokusne skupine. Udeleženci razprave v fokusni skupini so bili posamezniki, ki imajo izkušnje z udeležbo na različnih tekaških ali kolesarskih prireditvah v Sloveniji in tujini. Ponovno smo uporabili pristop snežene kepe, saj smo poslali vabila za sodelovanje v fokusni skupini predstavnikov rekreativnih športnih društev in v vabilu navedli, naj posredujejo to vabilo svojim aktivnim članom, ki se udeležujejo množičnih športnih prireditev.

Razprave v fokusni skupini se je udeležilo 9 udeležencev množičnih prireditev. Njihova povprečna starost je bila $37,66 \pm 12,44$ let. Sodelovalo je 5 moških in 4 ženske. Med njimi so bili štirje sodelujoči, ki so se opredelili, kot kolesarji. Preostalih pet je pogosteje sodelovalo na tekaških prireditvah in so se opredelili kot tekači.

9.3.2 Postopek

Fokusna skupina je bila organizirana, dne, 22. 12. 2011 ob 16.30 uri, v prostorih sejne sobe Inštituta za šport na Fakulteti za šport. Pred začetkom razprave smo sodelujočim predstavili dosednji potek in cilje raziskovalnega dela doktorske disertacije. Z njihovim dovoljenjem smo celotno razpravo v fokusni skupini tudi slikovno in zvočno posneli. Dolžina razprave je znašala 79 minut.

S predhodnimi metodami smo pridobili osnovne značilnosti udeležencev množičnih športnih prireditev v povezavi s potovalnimi navadami, pogostostjo ter razlogi sodelovanja na prireditvah. Organizacija fokusne skupine je bila izvedena z namenom ugotavljanja ciljev raziskave, ki jih z dosedanjimi metodami nismo povsem pojasnili. Namen razprave v fokusni skupini je bilo analizirati navade in doživetja udeležencev na športnih prireditvah ter pojasniti pomen prireditev v njihovem vsakdanjem življenju. Razprava v fokusni skupini omogoča sodelujočim podajanje svojih argumentov in interakcijo med sodelujočimi v smislu, da drug drugemu zastavljajo vprašanja in na ta način ponovno ocenijo in razmislijo o svojih pogledih na določene izkušnje. Osrednji namen raziskovanja v fokusni skupini je bilo dobiti vpogled v stališča, občutke, izkušnje in reakcije sodelujočih v razpravi (rekreativni tekači in kolesarji), ki jih z drugimi metodami zbiranja podatkov ne bi mogli dobiti (Gibbs, 1997).

POVEZANOST UDELEŽBE NA MNOŽIČNIH ŠPORTNIH PRIREDITVAH IN ŽIVLJENJSKEGA SLOGA

1. Ali prosti čas vključuje ukvarjanje s športom?
2. Kaj je vaš glavni razlog udeleževanja športnih prireditev?
3. Zakaj hodite oziroma ste šli na Ljubljanski maraton ali Kolesarski maraton Franja?
4. Ali hodite sami na športne prireditve?
5. Ali tudi vi preživljate dopust povezan s športom?
6. Katera je bila najbolj oddaljena športna prireditev ali drug športen dogodek, ki ste se ga udeležili izven kraja (države) vašega bivanja?
7. Ali ste zaradi tega dogodka izbrali to destinacijo oz. kaj je bil razlog vaše izbire?

DOŽIVETJA NA ŠPORTNIH PRIREDITVAH

8. Kako bi opisali pozitivno izkušnjo, ki ste jo doživeli na domači rekreativni prireditvi (Maraton Franja – Ljubljanski Maraton) oz. na prireditvi v tujini?
9. Kako bi opisali negativno izkušnjo, ki ste jo doživeli na domači rekreativni prireditvi (Maraton Franja - Ljubljanski Maraton) oz. na prireditvi v tujini?
10. Vaši občutki med tekmovanjem ? (Kaj razmišljate?)
11. Zakaj mislite, da se drugi ljudje udeležujejo tekaških oz. kolesarskih maratonov (njihove zgodbe)?
12. Kaj menite o ljudeh, ki vas obkrožajo na teh prireditvah ?

9.3.3 Pripomočki

Podatki, ki smo jih pridobili z organizacijo fokusne skupine, so bili prepisani in obdelani s programskim paketom za kvalitativno raziskovanje NVivo9 (QSR International). Tako kot pri obravnavi intervjujev smo uporabili hierarhično metodo analize vsebine.

9.4 Vir financiranja

Raziskovalna sredstva za potrebe raziskovalnega dela projekta doktorske disertacije so se porabljala iz vira materialnih stroškov mladega raziskovalca iz gospodarstva (Tehnološka agencija Slovenije), zaposlenega v podjetju Segrap d.o.o., v skladu s pogodbo št.: P-MR 08/13.

10 REZULTATI IN RAZPRAVA

10.1 Kvantitativni del raziskave – rezultati

10.1.1 Socialno-demografske značilnosti

Vzorec raziskave, kjer smo uporabili spletno anketiranje, je zajemal 858 udeležencev obeh množičnih športnih prireditev (Ljubljanski maraton 2010 ter Kolesarski maraton Franja 2011). Preglednica 10 prikazuje število sodelujočih v raziskavi in njihovo strukturo glede na spol. V vzorcu raziskave iz obeh prireditev so prevladovali moški udeleženci. Njihov delež je znašal 56,9%, v primerjavi z manjšim deležem žensk (43,1%). Vzorec lahko primerjamo z vsemi sodelujočimi na obeh prireditvah, kjer so prav tako prevladovali moški kolesarji oziroma tekači, kar je bil prikazano že v poglavju 2.2 (preglednica 2 in 3). Kljub temu rezultati raziskave kažejo na višji delež žensk, ki so sodelovali v raziskavi, v primerjavi z deležem vseh žensk sodelujočih na obeh prireditvah. To kaže na večjo pripravljenost sodelovanja med ženskimi udeleženkami obeh prireditev. Zaradi tega, smo v nadaljevanju pri pojasnjevanju rezultatov uporabili uteževanje podatkov glede na spol udeležencev.

Preglednica 10: Struktura udeležencev obeh prireditev v raziskavi glede na spol

	KOLESARSKI MARATON FRANJA¹	LJUBLJANSKI TEKAŠKI MARATON²	SKUPAJ
Moški	153	335	488
%	78,9%	50,5%	56,9%
Ženske	41	329	370
%	21,1%	49,5%	43,1%
n	194	664	858

Legenda: 1- udeleženci Kolesarskega maratona Franja 2011 v raziskavi, 2- udeleženci Ljubljanskega maratona 2010 v raziskavi

Tudi druge študije (Getz in McConnell, 2011; Martos in Salguero, 2009a; Nogawa idr., 1996; Stamm in Lamprecht, 2011), ki proučujejo bodisi ukvarjanje s športom ali socialno-demografske značilnosti udeležencev športnih ali športno rekreativnih prireditev, ugotavljajo višji delež moških, ki so športno aktivni ali pa se aktivno udeležujejo različnih športnih prireditev. Martos in Salguero (2009b) navajata, da je bilo v letu 2008 na New York City maratonu skoraj 39 tisoč udeležencev iz 106 držav, kar ga uvršča med tako imenovanih »velikih pet³⁴« tekaških prireditev. Med vsemi udeleženci na omenjeni prireditvi je bilo 66% moških. Podobno ugotavlja tudi Bull (2006), kjer je njegov vzorec raziskave zajemal redne

³⁴ Po navedbi priznane tekaške revije »Runner's world« so največje tekaške prireditve poimenovali z nazivom »velikih pet (Big five)«. Med omenjene prireditve uvrščajo maraton v Berlinu, Londonu, New Yorku, Bostonu in Chicagu (Willey, 2010).

udeležence kolesarskih prireditev na Škotskem. Med njimi so prevladovali moški (91%) udeleženci. Poudariti velja, da so razlike v deležu udeležencev glede na spol večje zlasti pri udeležencih kolesarskih prireditev v primerjavi s tekaškimi prireditvami. Primerjava z vzorcem sodelujočih v naši raziskavi, kjer so bile na kolesarski prireditvi ženske prav tako v manjšini, kaže na podobnosti s predhodnimi raziskavami različnih avtorjev (Bull, 2006; Filo idr., 2008). Med udeleženci kolesarske prireditve v raziskavi je namreč delež kolesark znašal 21,2%.

V raziskavi Športno rekreativna dejavnost Slovencev iz leta 2008, kjer so avtorji ugotavljali priljubljenost posameznih športnih zvrsti, kolesarjenje velja kot eden izmed najbolj priljubljenih športov ne glede na spol. Namreč za vsaj petino Slovencev predstavlja kolesarjenje zelo priljubljen šport, s katerim se najraje ukvarjajo v svojem prostem času (Pori in Sila, 2010). To velja tudi za ženske med katerimi je kolesarjenje, kot oblika preživljanja prostega časa prav tako zelo priljubljeno. Kljub temu ugotavljamo, da se ženske ne udeležujejo kolesarskih prireditev v tolikšni meri kot moški. Eden izmed razlogov je pravzaprav ta, da se večino kolesarskih »maratonov« udeleži množica ljudi, kjer poteka vožnja v strnjeni skupini kolesarjev. Vožnja v skupini pa zahteva obvladovanje kolesarskih veščin in določeno mero poguma. Pogosto se prav zaradi »neobvladovanja« lastnega kolesa pojavljajo na kolesarskih prireditvah številne nesreče v obliki padcev. Prav strah pred padcem oziroma nezaupanje v svoje sposobnosti kolesarjenja v skupini, predstavlja enega izmed glavnih razlogov manjšega deleža kolesark na prireditvah. V številnih predhodnih raziskavah so avtorji ugotavljali, da se ženske nerade udeležujejo aktivnosti, kjer se je potrebno soočiti s strahom in biti ves čas pazljiv (Donnelly, 2006; Gilchrist, 2007; Laurendeau in Sharara, 2008).

Na množičnih športnih prireditvah v Sloveniji večinoma prevladujejo udeleženci iz Slovenije, kar velja tudi za obe športni prireditvi, vključeni v raziskavo. Na osnovi podatkov, ki smo jih pridobili od organizatorja, je na obeh prireditvah skupaj znašal delež Slovencev kar 94,1%. V vzorcu raziskave je pripravljenost na sodelovanje izkazal le en tujec, kljub temu, da je bil vprašalnik na voljo tudi v angleškem jeziku. V preglednici 11 je prikazana frekvenčna porazdelitev udeležencev obeh prireditev v raziskavi in sicer glede na to, iz katere regije prihajajo. Središče dogajanja obeh prireditev je bilo v Ljubljani, zato je razumljivo, da so tudi med udeleženci v raziskavi prevladovali prebivalci ljubljanske regije (59%). Rezultati kažejo, da je bilo v vzorcu kar tretjina (32,6%) prebivalcev Ljubljane. Med kolesarji je bil, v

primerjavi s tekači, višji delež kolesarjev iz pomurske in dolenske regije. Kolesarjenje ima v teh regijah dolgoletno tradicijo in tam med prebivalci velja za zelo priljubljeno športno zvrst .

Preglednica 11: Regija, iz katere prihajajo udeleženci obeh prireditev v raziskavi

REGIJA	CELOTEN VZOREC	KOLESARSKI MARATON FRANJA 2011	LJUBLJANSKI TEKAŠKI MARATON 2010
Ljubljanska	59 %	51 %	61,2 %
Mariborska	7,5 %	7,3 %	7,6 %
Celjska	6,5 %	5,7 %	6,7 %
Gorenjska	10,5 %	12,5 %	10 %
Koprška	4,6 %	4,7 %	4,6 %
Goriška	3,5 %	4,2 %	3,3 %
Dolenjska	5,2 %	9,4 %	4,1 %
Pomurska	3,1 %	5,2 %	2,4 %
Tujina	0,1 %	0 %	0,1 %
$\chi^2 = 15,64$; $p = 0,029^*$			

Legenda: Statistična značilnost ($p < 0.05^$). Ljubljanska regija predstavlja poštno številke stalnega bivališča od 1000 do 1600; Mariborska od 2000 do 2610; Celjska od 3000 do 3600; Gorenjska od 4000 do 4600; Koprška od 5000 do 5600; Goriška do 6000 do 6600; Dolenjska od 8000 do 8600; Pomurska od 9000 do 9600.*

Mnogi avtorji ugotavljajo, da med udeleženci množičnih športnih prireditev prevladujejo ljudje srednje starosti, kjer se njihova povprečna starost giblje med 35 in 40 leti (Bull, 2006; Getz in McConnell, 2011; Kaplanidou in Vogt, 2007; Martos in Salguero, 2009b; Nogawa idr., 1996; Yusof idr., 2009). Pate in O'Neill (2007) sta povzela različne študije in pojasnila starostno strukturo udeležencev množičnih športnih prireditev. Ugotavljata, da naj bi na tovrstnih prireditvah prevladovali moški med 30 in 50 letom starosti, medtem ko so ženske nekoliko mlajše, saj prevladujejo ženske, stare med 25 in 45 letom.

Preglednica 12: Starostne kategorije udeležencev obeh prireditev v raziskavi

STAROSTNE KATEGORIJE	CELOTEN VZOREC	KOLESARSKI MARATON FRANJA 2011	LJUBLJANSKI TEKAŠKI MARATON 2010	MOŠKI	ŽENSKE
< 20 let	3,3 %	3,6 %	3,3 %	3,3 %	4,3 %
21–30 let	27,9 %	25,8 %	28,5 %	22,1 %	35,3 %
31–40 let	36,5 %	35,6 %	37,7 %	37,3 %	35,3 %
41–50 let	22,4 %	24,7 %	21,7 %	25,7 %	18 %
51–60 let	8,4 %	9,3 %	8,1 %	9,8 %	6,7 %
> 60 let	1,2 %	1 %	1,2 %	1,8 %	0,4 %
$\chi^2 = 2,26$; $p = 0,894$				$\chi^2 = 26,13$; $p = 0,000$	

Legenda: Statistična značilnost ($p < 0.05^$)*

Podobno starostno strukturo udeležencev športnih prireditev ugotavljamo tudi v naši raziskavi, kjer prevladujejo udeleženci stari med 30 in 40 leti (36,5%). Udeleženci obeh prireditev, ki so sodelovali v raziskavi, so bili v povprečju stari 36,51±9,97 let. Kolesarji (37,54±10,21 let) v raziskavi so v povprečju za več kot leto dni starejši od tekačev (36,21±9,89 let).

V vzorcu udeležencev raziskave opazimo tudi statistično značilne razlike med spoloma ($F=19,14$; $p=0,000$), saj so moški (37,91±10,16 let) v povprečju za več kot tri leta starejši kot ženske (37,45±10,25 let). Frekvenčna porazdelitev starostnih kategorij kaže (preglednica 12), da prevladujejo moški stari med 31 in 40 leti (37,3%). Sledijo tisti, ki so stari med 41 in 50 leti (25,6%). Največji delež žensk, ki so se udeležile obeh športnih prireditev, je bil v starostni kategoriji med 21 in 30 letom (35,3%) in v starostni kategoriji med 31 in 40 leti, kjer je njihov delež prav tako znašal 35,3%. Zanimivo je to, da udeležba na prireditvah pri moških upada po 51. letu starosti, medtem ko pri ženskah že po 41. letu.

Kaplanidou (2006) je v svoji raziskavi ugotovila, da lahko udeležence na različnih množičnih športnih prireditvah uvrščamo v sloj prebivalstva z višjimi dohodki. Getz in McConell (2011) povezujeta višji standard udeležencev in starostno strukturo udeležencev z visokimi stroški prijavnine na različnih prireditvah ter stroški prevoza na prireditve. Po njunem mnenju so prav stroški udeležbe vzrok, da se po njihovih podatkih prireditve udeležuje petina mlajših od 30 let, saj le-ti večinoma nimajo stalnega vira dohodka. Množične športne prireditve iz omenjenih razlogov tako vse bolj postajajo priložnost za ljudi srednjih let, z rednimi višjimi dohodki.

Med udeleženci obeh prireditev v raziskavi smo dobili statistično značilne razlike med višino mesečnega dohodka in starostnimi skupinami ($\chi^2=497,98$; $p=0,000$). Znotraj tistih udeležencev, ki imajo svoje mesečne prihodke višje od 2001€, je namreč kar 37,9% takih, ki so stari med 31 in 40 leti. Med njimi je bilo zgolj 4,5% mlajših od 30 let.

Na osnovi podatkov Statističnega urada³⁵ je znašala povprečna neto mesečna plača v času tekaške prireditve (oktober 2010) 963,84€ oziroma (junij 2012) 985,95€ v času kolesarske prireditve. Največji delež udeležencev (22,6%) uvrščamo v skupino ljudi z mesečnimi neto prihodki v razponu med 1101€ in 1400€, kar je več od povprečne slovenske plače. Manj kot

³⁵ Statistični urad Republike Slovenije (www.stat.si) v »demografsko socialnem področju« vsebuje podatke o mesečnih dohodkih prebivalcev Slovenije.

petina udeležencev obeh prireditev v raziskavi (19%) ima nižje mesečne dohodke od 800€, kar pomeni, da med njimi prevladujejo ljudje s sorazmerno visokimi mesečnimi dohodki (preglednica 13).

Preglednica 13: Mesečni neto dohodek udeležencev obeh prireditev v raziskavi

Mesečni neto dohodek	CELOTEN VZOREC	MOŠKI	ŽENSKÉ
nimam lastnih dohodkov	4,7 %	3,3 %	6,7 %
< 200€	2,1%	2 %	2,4 %
201 - 500€	4,7 %	3,8 %	5,5 %
501 - 800€	7,5 %	5,4 %	10,2%
801 - 1100€	19,7 %	17,7 %	22%
1101 - 1400€	22,8 %	22,7 %	23 %
1401 - 2000€	19 %	21,9 %	15,3 %
> 2001€	7,5 %	9 %	5,5 %
ne želim odgovoriti	12 %	14 %	9,4 %
		$\chi^2=23,4; p=0,003$	

*Legenda: Statistična značilnost ($p < 0.05$ *)*

Stroški ukvarjanja med posameznimi športnimi zvrstmi se razlikujejo med seboj. Višina potrebnih sredstev za ukvarjanje s športom je tako odvisna od posamezne športne zvrsti ter od nivoja oziroma načina ukvarjanja s temi športi. Kolesarjenje velja za športno zvrst, kjer športna oprema skupaj s kolesom zahteva precej finančnih sredstev. Cena koles, ki jih najpogosteje uporabljajo udeleženci na rekreativnih kolesarskih prireditvah, se po predvidevanju giblje okrog 1500€. Nekateri udeleženci imajo v lasti kolesa, ki so vredna tudi več tisoč evrov. Kljub temu velja, da se kolesarskega maratona lahko udeležimo tudi s kolesom, ki morda stane nekaj sto evrov in ga tudi uspešno zaključimo. Ampak za kolesarja, ki se redno ukvarja s kolesarjenjem, se »ne spodobi« imeti »cenene« opreme. To seveda ni v skladu z vrednotami, ki so značilne za kolesarje. Namreč dobra oprema kolesarja predstavlja hkrati tudi njegov »imidž«, ki je pri kolesarjih še posebej pomemben. Getz in McConnell (2011) ugotavljata, da stroški povezani z opremo in udeležbo na prireditvah za posameznike, ki se zelo resno ukvarjajo s svojim hobijem, ne predstavljajo posebnih omejitev. Kolo za kolesarja ne predstavlja le prevoznega sredstva, ampak predstavlja statusni simbol. To je opazno na množičnih kolesarskih maratonih, ki postajajo pravo razstavišče vrhunskih koles. Zelo podobno velja tudi za tekače, saj so prav udeleženci različnih prireditev nosilci in promotorji najnovejše opreme in najnovejših modnih trendov športnih oblačil. Kljub vsemu pa stroški ukvarjanja s tekom ne dosegajo stroškov ukvarjanja s kolesarstvom. Zgolj že samo zaradi tega bi lahko pričakovali, da imajo udeleženci kolesarske prireditve višje dohodke kot

udeleženci tekaške prireditve, vendar rezultati raziskave ne kažejo statistično značilnih razlik ($\chi^2 = 10,03$; $p = 0,263$) med udeleženci obeh prireditev.

Večina študij (Cunningham, 2005; Daniels, 2007; Lee in Bhargava, 2004; West, 2009) povezuje življenjski standard z višino izobrazbe, saj naj bi ljudje z višjo stopnjo izobrazbe zasedali bolj plačana delovna mesta. Kljub temu pa ugotovitve v predhodnih demografskih študijah kažejo, da imajo ženske v primerjavi z moškimi nižje dohodke ne glede na stopnjo izobrazbe (Nomaguchi in Bianchi, 2004). Podobne zakonitosti se kažejo tudi v naši raziskavi, saj so rezultati med spoloma pokazali statistično značilne razlike pri višini mesečnega dohodka ($\chi^2 = 23,4$; $p = 0,003$). Rezultati kažejo, da ima 30,9 % moških in le 20,8% žensk višje mesečne dohodke od 1400€. Izobrazbena struktura pa prikazuje ravno obratno tendenco, saj ima vsaj univerzitetno stopnjo izobrazbe 61,1 % žensk in le 52,2% moških ($\chi^2 = 10,07$; $p = 0,122$).

Preglednica 14: Izobrazbena struktura udeležencev obeh prireditev v raziskavi

Dosežena stopnja izobrazbe	CELOTEN VZOREC
brez formalne izobrazbe	0,1 % (1)
osnovna šola	0,2 % (2)
poklicna šola	4 % (34)
srednja šola	29,7 % (254)
višja šola	10,7 % (92)
univerzitetna izobrazba	45,7 % (392)
magisterij znanosti ali doktorat znanosti	9,6 % (83)

Legenda: Frekvenčna porazdelitev v % in število udeležencev

V mnogih predhodnih raziskavah je bilo prav tako ugotovljeno, da obstaja povezanost med višino izobrazbe in pogostostjo ukvarjanja s športom. Med ljudmi z višjo izobrazbo, je tudi večji delež tistih, ki so bolj pogosto športno aktivni. To velja tudi za udeležence množičnih športnih prireditev, ki so v primerjavi s splošno populacijo, kar kažejo rezultati predhodnih raziskav tudi višje izobraženi (Chalip in Costa, 2005; Getz in McConnell, 2011; Lee in Bhargava, 2004; Nogawa idr., 1996; Rauter in Doupona Topič, 2011). V naši raziskavi ima več kot polovica (55,3%) udeležencev obeh prireditev vsaj univerzitetno stopnjo izobrazbe, medtem ko je med njimi zanemarljiv delež tistih z osnovnošolsko stopnjo izobrazbe

(preglednica 14). Rezultati ISSP³⁶ študije za leto 2007 kažejo, da ima 12,4% ljudi v Sloveniji dokončano univerzitetno izobrazbo, največji delež pa predstavljajo ljudje s srednjo stopnjo izobrazbe 51,6% (dokončana srednja šola).

V nekaterih predhodnih raziskavah je bilo ugotovljeno, da zakonski stan vpliva in pogosto tudi pogojuje preživljanje prostega časa ter posledično vpliva predvsem na količino ukvarjanja s prostočasnimi aktivnostmi. Tako bi naj ljudje, ki so samski, več časa namenjali prostočasnim dejavnostim, ne glede na to ali gre za ukvarjanje s športom, druženje s prijatelji oziroma prisostvovanje na kulturnih manifestacijah (Kei, 2004; Lee in Bhargava, 2004; Mansfield, 2007; Nomaguchi in Bianchi, 2004). Med udeleženci obeh prireditev v raziskavi so prevladovali poročeni (40,2%) ter tisti, ki živijo skupaj s partnerjem v skupnem gospodinjstvu (25,2%). Delež udeležencev obeh prireditev, ki so samski, je v raziskavi znašal 19,6%.

Preglednica 15: Prikaz strukture udeležencev obeh prireditev v raziskavi glede na zakonski stan

Zakonski stan	CELOTEN VZOREC	MOŠKI	ŽENSKE
Samski	19,6 %	18,7 %	20,5 %
Poročeni	40,2 %	44,9 %	33,9 %
Partnerska zveza v skupnem gospodinjstvu	25,2 %	22,9 %	28,3 %
Partnerska zveza, vendar ne živita skupaj	12 %	11 %	13,4 %
Ločeni	3 %	2,5 %	3,9 %
		$\chi^2=9,81; p=0,044$	

*Legenda: Statistična značilnost ($p < 0.05$ *);*

Rezultati spremenljivke zakonski stan kažejo na statistično značilne razlike med spoloma ($\chi^2=9,81; p=0,044$). Med udeleženci obeh prireditev v raziskavi je bil delež poročenih moških (44,9%) višji v primerjavi s poročenimi ženskami (33,9%). Med kolesarji in tekači v vzorcu raziskave ni ugotovljenih statistično značilnih razlik v zakonskem stanu ($\chi^2=2,83; p=0,586$). Podobno strukturo udeležencev glede na spremenljivko zakonski stan so pri analizi socialno-demografskih značilnosti dobili avtorji, ki so se ukvarjali z obravnavanjem udeležencev množičnih športnih prireditev. V teh raziskavah je bila v povprečju vsaj polovica sodelujočih na prireditvah poročenih, z že ustvarjenimi družinami z otroci, kjer so med udeleženci prevladovali moški. Delež samskih oseb je v omenjenih raziskavah znašal okrog četrtnine vseh udeležencev (Bull, 2006; Getz in McConnell, 2011; McGehee idr., 2003). Tudi primerjava s

³⁶ The International Social Survey Programme

podatki statističnega urada Slovenije³⁷ za leto 2011 prikazuje, da je bil delež samskih oseb v Sloveniji 38%, medtem, ko je bilo poročenih 46%.

Med udeleženci obeh prireditev v raziskavi prevladujejo udeleženci, ki že imajo ustvarjeno družino in svoje otroke. Delež udeležencev s svojimi lastnimi otroci je znašal 55,9%, kjer so se pojavile statistično značilne razlike tudi med spoloma ($F=5,66$; $p=0,018$). V vzorcu je bil delež moških (59,1%) s svojimi otroci višji kot pri ženskah (51,1%).

Preglednica 16: Število otrok pri udeležencih obeh prireditev v raziskavi

Število otrok	CELOTEN VZOREC	MOŠKI	ŽENSKO
brez otrok	44,1%	40,9 %	48,8%
1	14,6 %	15,7 %	12,9%
2	31,8 %	32, %	31%
3 in več	9,5%	11,4 %	7,3%

Iz omenjenega lahko povzamemo, da dejstvo ali živimo sami oziroma skupaj s partnerjem ter ali imamo svoje otroke, naj ne bi pogojevalo udeležbe na množičnih športnih prireditvah. Z družinskim statusom so bolj povezani predvsem vzroki oziroma razlogi za udeležbo na prireditvi. Samski iščejo družbo ter komunikacijo, medtem ko družina z otroci išče predvsem otrokom primerne vsebine (Best, 2010). Zaradi omenjenih razlogov veliko množičnih športnih prireditev k osrednji športni prireditvi dodaja še spremljevalne dogodke, ki so namenjeni celotnim družinam in zabave željnim posameznikom.

10.1.2 Razlogi udeleževanja na množičnih športnih prireditvah

Zakaj se ljudje udeležujejo prireditev in zakaj so tudi sami aktivni na različnih prireditvah, ostaja in bo vselej ostalo še posebej aktualno vprašanje. Ogles in Masters (2003) navajata širok nabor motivacijskih dejavnikov aktivne udeležbe na različnih športnih prireditvah, kot je recimo tekmovanje, samopotrditev ali zgolj udeleževanje zaradi druženja in zabave. Številni avtorji ugotavljajo, da so tudi pričakovanja in cilji zaradi katerih se udeležijo teh prireditev različni in odvisni od vsakega posameznika posebej. Mnogi udeleženci tem ciljem prilagodijo tudi preživljanje svojega prostega časa, ki se vsekakor razlikuje tudi glede na različne socialno-demografske značilnosti udeležencev (Brey in Lehto, 2007; Jeffery, 2010; Seohe, 2009; Weed in Bull, 2004).

³⁷ Statistični urad Republike Slovenije (www.stat.si) v »demografsko socialnem področju« prikazuje podatke o: Prebivalcih Slovenije, starih 15 let in več, in sicer glede na starost, spol in zakonski stan v letu 2011

V preglednici 17 so prikazani različni razlogi udeleževanja na množičnih športnih prireditvah. Le-ti so predstavljeni v obliki trditev, ki so jih udeleženci raziskave ovrednotili na lestvici pomembnosti od 1 do 5 (1 – nepomembno; 5 – zelo pomembno). Množične športne prireditve najpogosteje predstavljajo za udeležence raziskave svojevrstno »*sprostitev telesa in duha*«, saj so ta razlog udeležbe ovrednotili najvišje in sicer s povprečno oceno $4,24 \pm 0,99$. Med njimi je bilo kar 51,4% takih, ki so trditev »*sprostitev telesa in duha*«, ovrednotili kot zelo pomemben razlog udeležbe na prireditvi in sicer so ga ovrednotili z oceno 5. Med udeleženci kolesarske in tekaške prireditve ni bilo statistično značilnih razlik ($F=2,783$, $p=0,096$) pri ovrednotenju razloga »*sprostitev telesa in duha*«, kot razloga udeležbe na množični športni prireditvi.

Preglednica 17: Razlog in pomen posameznih trditev v zvezi z udeležbo na množičnih športnih prireditvah

	CELOTEN VZOREC	KOLESARSKI MARATON FRANJA	LJUBLJANSKI TEKAŠKI MARATON	Sig.	MOŠKI	ŽENSKE	Sig.
<i>Sprostitev telesa in duha</i>	4,24	4,34	4,21	$F=2,783$ $p=0,096$	4,22	4,20	$F=0,279$ $p=0,548$
<i>Beg od vsakdanjih aktivnosti</i>	2,49	2,75	2,42	$F=8,124$ $p=0,004$	2,55	2,42	$F=1,525$ $p=0,217$
<i>Iskanje novih in drugačnih doživetij</i>	3,91	4,01	3,88	$F=2,245$ $p=0,134$	3,80	4,06	$F=9,925$ $p=0,02$
<i>Izboljšanje ugleda med prijatelji in znanci</i>	1,91	1,99	1,88	$F=1,685$ $p=0,195$	2,03	1,74	$F=13,254$ $p=0,000$
<i>Pridobivanje novih prijateljstev</i>	2,71	2,80	2,68	$F=1,577$ $p=0,210$	2,69	2,73	$F=0,211$ $p=0,646$
<i>Preživljanje prostega časa z družino</i>	2,31	2,17	2,35	$F=3,068$ $p=0,08$	2,15	2,55	$F=16,679$ $p=0,000$
<i>Omogočanje in doseganje lastnih želja in sanj</i>	4,05	3,90	4,09	$F=4,747$ $p=0,030$	3,89	4,26	$F=20,546$ $p=0,000$
<i>Moj način življenja</i>	3,64	3,84	3,55	$F=8,066$ $p=0,005$	3,70	3,51	$F=4,32$ $p=0,027$

Legenda: Vrednosti posameznih trditev na Likartovi lestvici od 1 do 5 (1-nepomembno; 5-zelo pomembno) so prikazane, kot povprečne vrednosti; Sig. predstavlja statistično značilnost ($p < 0,05$ *)

V preteklih študijah so nekateri avtorji navajali, da se ljudje udeležujejo športnih prireditev, ker jim to predstavlja odmik od vsakdanjih obveznosti v smislu, da pozabijo na vsakodnevne obveznosti (Shipway in Jones, 2007). V obravnavani raziskavi so rezultati pokazali, da ima udeležba zaradi odmika od delovnih obveznosti v vsakdanjem življenju precej manjši pomen. Trditev »*beg od vsakdanjih aktivnosti*« so udeleženci obeh prireditev ovrednotili s povprečno oceno $2,49 \pm 1,34$.

Rezultati v preglednici 17 kažejo, da so udeleženci obeh prireditev v raziskavi zelo visoko ovrednotili trditev: »*iskanje novih in drugačnih doživetij*« in sicer s povprečno oceno $3,91 \pm 1,09$. Chen in Funk (2010) sta v svoji raziskavi primerjala tekače, ki so bili prvič na množični športni prireditvi in redne udeležence prireditve. Ugotovila sta, da je bilo med

tistimi, ki so se prvič udeležili katerekoli množične športne prireditve, večji delež žensk. Ravno obratno je bilo med rednimi udeleženci prireditve več moških tekačev. Tega v naši raziskavi nismo preverjali, možno pa je, da je tudi med ženskami na obeh prireditvah več tistih, ki so se izbrane prireditve udeležile prvič. Med udeleženkami raziskave so slednje ovrednotile razlog »iskanje novih in drugačnih doživetij« precej višje od moških. Za zelo pomembnega je ta razlog ovrednotilo 42,8% žensk in le 31,2% moških. Poudariti velja, da aktivna udeležba na prireditvah mnogim sodelujočim predstavlja svojevrsten izziv in ob tem hkrati tudi določen strah pred nepričakovanimi dogodki, ki se lahko pripetijo na sami prireditvi. Strah pred nepričakovani dogodki ima lahko povsem drugačen učinek od običajnega dojetja strahu, saj lahko udeležence prav nepričakovani dogodki še bolj privlačijo (Wheaton, 2004). To je lahko tudi vzrok, da lahko pojasnimo visoko ovrednoteno trditev »iskanje novih in drugačnih doživetij« med udeleženci raziskave. Podobno je ugotovil tudi Yair (1990), ki je ugotovljal razloge udeležbe na tekaških prireditvah in med tekači, prepoznal željo po udeležbi na maratonu v smislu hrepenenja po tem, da bi se jim zgodilo nekaj nenavadnega in nepričakovanega, kljub dejstvu, da jih je bilo tega občutka, hkrati tudi zelo strah.

Rezultati kažejo, da se mnogi udeleženci raziskave odločajo za sodelovanje na prireditvi zaradi tega, ker želijo preseči svoje lastne cilje. Med njimi je bilo takih kar 44,4%, ki so trditev »omogočanje in doseganje lastnih želja in ciljev«, ovrednotili kot za zelo pomemben razlog udeležbe. Omenjeni razlog udeležbe na prireditvi kaže na statistično značilne razlike med spoloma ($F=24,918$; $p=0,000$). Ženske so ovrednotile trditev o razlogu udeležbe na prireditvi zaradi »omogočanja in doseganja lastnih želja in ciljev« z višjo povprečno oceno ($4,26 \pm 0,95$) od moških ($3,89 \pm 1,11$).

V spletni anketi so rezultati pokazali, da so udeležence raziskave nižje ovrednotili razloge udeležbe, ki so bili povezani predvsem z družabnimi razlogi. Analiza rezultatov kaže na to, da udeleženci obeh prireditev pripisujejo manjšo pomembnost druženju na prireditvah, kot je npr: »pridobivanje novih prijateljev« ($2,71 \pm 1,16$) in »preživljanju prostega časa z družino« ($2,31 \pm 1,23$). Podobno je ugotovil tudi Jeffery (2010), kjer pri skupini tekačev razlogi povezani z druženjem na prireditvah, niso predstavljali primarnega razloga udeležbe na tekaških prireditvah. V vzorcu raziskave so rezultati pokazali statistično značilne razlike med spoloma pri vrednotenju pomembnosti druženja kot razloga udeležbe. Trditev »preživljanje prostega časa z družino« so ženske ovrednotile višje od moških ($F=19,973$; $p=0,000$). Prav tako so ženske višje ovrednotile pomembnost trditve »pridobivanje novih prijateljev« od

moških. Sklenemo lahko, da ima druženje kot razlog udeležbe na prireditvah višji pomen pri ženskah. Podobno so potrdile tudi že predhodne študije, kjer so avtorji primerjali razloge udeležbe aktivnih udeležencev različnih športnih prireditev (Funk in Bruun, 2007; McGehee idr., 2003; Ogles in Masters, 2003).

Udeležencem obeh prireditev se »izboljševanje ugleda med prijatelji in znanci« ne zdi zelo pomemben razlog udeležbe na prireditvi. Ta razlog udeležbe je bil ovrednoten najnižje in sicer s povprečno oceno $1,91 \pm 1,02$. Pomembnost udeleževanja na različnih prireditvah zaradi pridobivanja ugleda kaže na statistično značilne razlike med spoloma ($F=16,063$; $p=0,000$). Pogosto se predvsem moški po končanem nastopu v družbi zelo radi pohvalijo in obujajo spomine in zgodbe o športnih doživetjih, ki jih radi pripovedujejo še dolgo po sami prireditvi. Podobnosti je ugotovila tudi Kay (2001) med udeleženci »pustolovskih« tekmovanj³⁸. Predpostavljamo, da je lahko to tudi vzrok, da moški sodelujejo na prireditvah zaradi tega, ker »izboljševanju ugleda med prijatelji in znanci« pripisujejo višji pomen.

Udeleženci obeh prireditev v raziskavi so bolj kot ugled, ki bi ga naj pridobili z udeležbo na množičnih športnih prireditvah, izražali težnjo po tem, da jim redno in pogosto udeleževanje na teh prireditvah predstavlja način preživljanja prostega časa oziroma nekaterim celo način življenja (preglednica 17). Rezultati prikazujejo, da so le-ti ovrednotili trditev, da jim udeležba na prireditvah predstavlja »način življenja« s povprečno oceno $3,64 \pm 1,21$. Med njimi je skoraj tretjina (30%) udeležencev obeh prireditev omenjeno trditev ovrednotila kot zelo pomembno.

10.1.3 Ukvarjanje s športom in pogostost udeležbe na množičnih športnih prireditvah

S predhodno analizo rezultatov pomembnosti posameznih razlogov udeležbe na množičnih športnih prireditvah smo ugotovili, da sodelujočim v raziskavi ukvarjanje s športom in udeležba na prireditvah predstavljata pomemben del njihovega načina življenja. Nenazadnje so bili vsi sodelujoči aktivni udeleženci množičnih športnih prireditev. Zato je povsem

³⁸ Adventure race – Pustolovska tekmovanja povezujejo različne športe, ki se odvijajo v naravi (planinarjenje, alpinizem, kajakaštvo, gorsko kolesarstvo, rafting) so le nekateri med njimi. Vsebina in vrstni red disciplin sta odvisna od konfiguracije terena ter od odločitve organizatorjev. Tekmovanja trajajo različno dolgo, od nekoliko ur pa vse tja do nekaj dni. Pravila za uradna pustolovska tekmovanja zahtevajo, da so ekipe sestavljene iz štirih članov, pri čemer je zanimivost te športne zvrsti, da morata biti v ekipi zastopana oba spola, kjer morajo uspešno najti vse kontrolne točke, označene na zemljevidih. S sabo morajo ves čas nositi vso predpisano opremo in tudi hrano.

razumljivo, da so sodelujoči v raziskavi v primerjavi s splošno populacijo pogosteje športno aktivni. Primerjava z raziskavo Športno rekreativne dejavnosti Slovencev v letu 2008, kjer je bilo ugotovljeno, da je še vedno skoraj tretjina (28,9%) Slovencev športno neaktivnih (Sila, 2010) kaže na to. Med udeleženci raziskave skoraj ni bilo popolnoma športno neaktivnih ljudi (preglednica 18). V celotnem vzorcu je bil namreč le eden udeleženec, ki se v svojem prostem času nikdar ne ukvarja s športom. Med udeleženci raziskave prevladujejo tisti (54,7%), ki so vsaj trikrat tedensko športno aktivni.

Preglednica 18: Pogostost ukvarjanja s športom

	KOLESARSKI MARATON FRANJA	LJUBLJANSKI MARATON	Sig.
Pogostost ukvarjanja s športom*			
Sploh se ne ukvarjam	0 %	0,1 %	$\chi^2=6,81$ $p=0,146$
1–3 krat mesečno	2,6 %	1,6 %	
1 krat tedensko	4,6 %	3,3 %	
2–3 krat tedensko	32,5 %	42 %	
več kot 3x tedensko	60,3 %	53 %	
Število ur ukvarjanja s športom na teden	9,07±4,23	5,68±3,5	F=128,41; p=0,000*

*Legenda: Vrednosti frekvenčne porazdelitve so prikazane v %. *Pri ukvarjanju s športom je mišljeno organizirano ali neorganizirano ukvarjanje s telesno aktivnostjo najmanj 30 min; Število ur ukvarjanja s športom je prikazano kot povprečna vrednost±SD; Sig. predstavlja statistično značilnost ($p<0.05$).*

Primerjava pogostosti in tedenske količine ukvarjanja z različnimi športi kaže na razlike v vzorcu udeležencev kolesarske in tekaške prireditve. Delež tistih, ki se ukvarjajo s športom vsaj trikrat tedensko, je višji med kolesarji (60,3%). V povprečju so se udeleženci obeh prireditev, ki so sodelovali v raziskavi, ukvarjali s športom 6,45±3,92 ur tedensko. Primerjava kolesarjev in tekačev glede na njihovo tedensko količino ukvarjanja s športom pokaže na statistično značilne razlike med njimi (F=128,4; p=0,000). Kolesarji namenijo več časa ukvarjanju tudi z drugimi športi. Tedensko se kolesarji ukvarjajo s športom v povprečju tri ure več kot tekači (preglednica 18).

Rezultati v raziskavi so povsem primerljivi s predhodno raziskavo, kjer so obravnavani rekreativni tekači, ki se redno udeležujejo tekaških prireditev. V povprečju so bili ti športno aktivni 4,5 dni na teden in je njihova tedenska količina teka znašala 20 milj (32 km), kar ob zmernem tempu predstavlja (približno 5 min/km) šest ur teka na teden (McGehee idr., 2003). V drugi raziskavi je Bull (2006) pri skupini rekreativnih kolesarjev ugotovil, da so bili v povprečju športno aktivni 11,4 ur na teden.

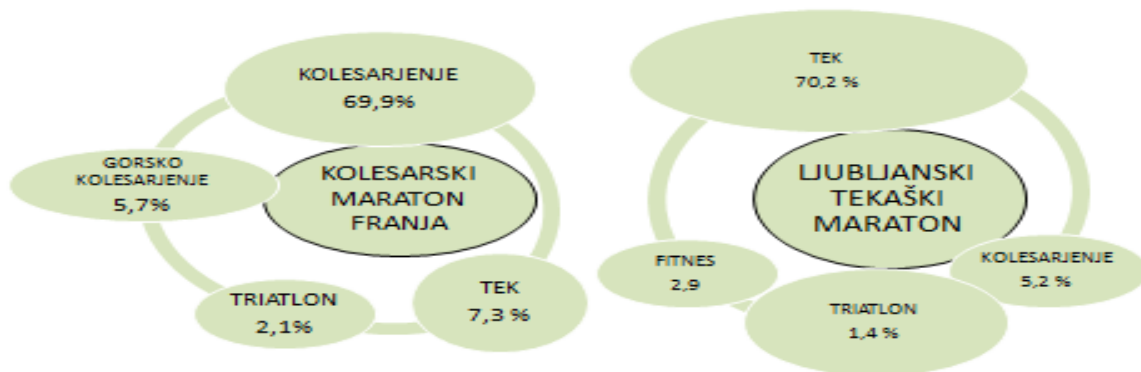
Iz omenjenih rezultatov različnih raziskav lahko sklepamo, da kolesarji in tekači opravijo podobno število enot vadbe, ampak aktivnost na vadbeni enoti kolesarjev traja dlje časa. Vzrok za to gre iskati predvsem v fiziologiji in biomehaniki izbranega športa. Utrujenost ter mehanske obremenitve na telo povzročajo, pri enaki količini časa in napora kolesarjenja oziroma teka, pri teku večjo utrujenost (Millet, Vleck, in Bentley, 2009). Upoštevati velja tudi družabni vidik kolesarjenja. Avtorji, ki so proučevali navade kolesarjev, so ugotovili, da med kolesarji ne prevladujejo tisti, ki se odpravljajo na vadbo sami, ampak tisti, ki kolesarijo v paru ali v večji skupini kolesarjev (Bull, 2006; DuRoy, 2000; Rauter in Doupona Topič, 2007). Nasprotno sta ugotovila Ogles in Masters (2003) in sicer, da med udeleženci tekaških maratonov kar tri četrtine tekačev teče samih. Jeffery (2010) omenja, da v zadnjem obdobju, predvsem zaradi vpliva medijev in oglaševanja tekaške vadbe, več ljudi kot v preteklosti teče v posebnih tekaških skupinah. Kljub vsemu pa ugotavlja, da še vedno med tekači prevladujejo tisti, ki gredo na tek samostojno in v tem smislu niso odvisni od drugih.

Na vprašanje kako pogosto se udeleženci obeh prireditev ukvarjajo s športom, razlike med spoloma niso bile statistično značilne ($\chi^2=1,79$; $p=0,774$). Rezultati tedenske količine ukvarjanja s športom kažejo na statistično značilne razlike med spoloma ($F=23,29$; $p=0,000$). Moški se v povprečju ukvarjajo s športom $7,08\pm 4,27$ ur na teden, medtem ko se ženske tedensko ukvarjajo s športom $5,73\pm 6,48$ ur. Statistično značilne razlike med obema spoloma ($F=29,06$; $p=0,000$) se pojavljajo pri količini časa, ki ga udeleženci obeh prireditev namenijo ukvarjanju s športom. Moški udeleženci obeh prireditev v povprečju skoraj dve uri več časa na teden namenijo ukvarjanju s športom ($7,08\pm 4,23$ ur) od žensk ($5,63\pm 3,31$ ur). To velja zlasti za udeležence tekaške prireditve. Med udeleženci kolesarske prireditve razlike med spoloma pri tedenski količini ukvarjanja s športom niso bile statistično značilne ($F=3,08$; $p=0,081$). Kolesarji se ukvarjajo s športom $9,35\pm 4,31$ ur na teden, medtem ko kolesarke namenijo ukvarjanju s športom $8,05\pm 3,71$ ur na teden.

Podobno poročajo tudi nekatere predhodne raziskave, ki so ugotovljale socialno-demografske značilnosti v povezavi z ukvarjanjem s športom. V raziskavi Eurobarometer (2010), ki zajema športno aktivnost prebivalcev članic Evropske Unije, avtorji ugotavljajo, da se več moških (43%) od žensk (39%), vsaj enkrat tedensko ukvarja s športom. Tudi za Slovenijo velja podobno, saj se moški pogosteje v svojem prostem času ukvarjajo s športom. Doupona Topič (2010) ugotavlja, da so razlike med spoloma vse manjše in po podatkih raziskave Športno rekreativne dejavnosti Slovencev v letu 2008 le-te niso bile statistično značilne. To se je

zgodilo prvič od leta 1973, odkar poteka ta longitudinalna študija, ki proučuje športno aktivnost Slovencev.

Slika 1: Prikaz priljubljenih športnih zvrsti udeležencev obeh prireditev

Legenda: Na sliki so prikazane najbolj priljubljene športne zvrsti in deleži udeležencev tekaške in kolesarske prireditve, glede na to za katero športno zvrst so se odločili.

Na sliki 1 so prikazane športne zvrsti, ki so jih udeleženci obeh prireditev v raziskavi izbrali za njihove najbolj priljubljene športe. Udeleženci kolesarske oziroma tekaške športne prireditve se tudi v svojem prostem času v največji meri ukvarjajo z izbrano športno zvrstjo, v kateri so sodelovali tudi na prireditvi. Med udeleženci kolesarske prireditve prevladujejo tisti, ki so za svojo najbolj priljubljeno športno aktivnost izbrali kolesarjenje (69,9%). Podobno velja za udeležence tekaške prireditve, kjer se je za tek odločilo 70,2% udeležencev. Navkljub vsemu so bili med udeleženci obeh prireditev tudi posamezniki, ki se v svojem prostem času ukvarjajo tudi z drugimi športnimi zvrstmi. Med temi športnimi zvrstmi prevladujejo tiste, ki zahtevajo oziroma vsebujejo vzdržljivostno komponento.

Med udeleženci kolesarske prireditve je na drugem mestu med najbolj priljubljenimi športnimi zvrstmi tek (7,3%). Kolesarjenje pa je na drugem mestu pri udeležencih tekaške prireditve (5,2%). Med kolesarji vadba teka pogosto predstavlja alternativno obliko vadbe, še posebno ob neugodnih vremenskih razmerah, katere ne dopuščajo kolesarjenja. Mnogi predvsem rekreativni kolesarji se v tem obdobju udeležujejo tudi tekaških prireditev (Getz in

McConnel, 2011). Podobno velja za tekače, saj jim prav kolesarjenje predstavlja zanimivo popestritev tekaške vadbe (Jeffery, 2010).

Med udeleženci kolesarske prireditve v raziskavi je bila skoraj petina (18,6%) takih, ki so se v preteklosti že udeležili tudi tekaške prireditve. Podobno sta ugotovila že Getz in McConnell (2011), ki sta proučevala udeležence gorsko kolesarske prireditve³⁹. Med njimi so bili mnogi udeleženci obravnavane gorsko kolesarske prireditve hkrati tudi udeleženci različnih množičnih športnih prireditev drugih športnih zvrsti. V rezultatih navajata, da so bili mnogi med njimi v istem letu tudi udeleženci tekaških (43%), triatlonskih (23%), plavalnih (11,7), smučarsko tekaških (20,3%) in podobnih športnih prireditev, kjer je prisotna zlasti vzdržljivostna komponenta izvajanja aktivnosti.

Preglednica 19: Pogostost udeležbe na množičnih športnih prireditvah

	CELOTEN VZOREC	KOLESARSKI MARATON FRANJA	LJUBLJANSKI MARATON	Sig.
Število prireditev na leto	5,01±5,86	7,91±8,76	4,16±4,33	F=66,03 p=0,000*
Udeležba na prireditvah v tujini				
Nikoli	64,8 %	48,5 %	69,6 %	χ ² =36,08 p=0,000*
redko (do 2x letno)	29,2 %	39,1 %	26,3 %	
Pogosto	6 %	12,4 %	4,1 %	

Legenda: Število prireditev na leto je prikazano kot povprečna vrednost ± SD; Vrednosti frekvenčne porazdelitve pogostosti udeležbe na prireditvah v tujini so prikazane v %.; Sig. predstavlja statistično značilnost (p<0.05).*

Udeleženci raziskave so se v povprečju udeležili 5,01±5,86 prireditev na leto, kar je povsem primerljivo z dosedanjimi študijami, kjer so se udeleženci različnih prireditev v povprečju udeleževali približno petih prireditev na leto (Bull, 2006; Getz in McConnell, 2011; McGehee idr., 2003; Nogawa idr., 1996). Za kolesarje smo ugotovili, da več svojega prostega časa namenijo ukvarjanju s športom. Morda je to tudi vzrok, da so kolesarji pogostejši udeleženci množičnih športnih prireditev. V povprečju se udeležijo 7,91±8,76. Udeleženci tekaške prireditve se udeležujejo manjšega števila prireditev, kjer se v povprečju udeležijo 4,16±4,36 različnih množičnih športnih prireditev na leto.

Primerjava pogostosti udeležbe na različnih množičnih športnih prireditvah prikazuje statistično značilne razlike med spoloma (F=13,63; p=0,000). To velja zlasti za udeležence, kjer so moški pogostejši udeleženci množičnih športnih prireditev. Med udeleženci tekaške prireditve se moški (4,67±4,81) pogosteje udeležujejo množično športnih prireditev kot

³⁹ Trans Rookies Challenge je gorsko kolesarska prireditev v Kanadi, ki traja cel teden in kjer morajo udeležencev po brezpotjih prevoziti preko 400km.

ženske ($3,64 \pm 3,72$) in so razlike med njimi statistično značilne ($F=24,032$; $p=0,000$). Nasprotno velja za udeležence kolesarske prireditve, kjer razlike med obema spoloma, ko primerjamo pogostost udeleževanja na različnih športnih prireditvah, niso bile statistično značilne ($F=0,17$; $p=0,683$). Kolesarji se namreč v povprečju udeležijo podobnega števila prireditev na leto ($9,07 \pm 0,7$) kot kolesarke ($8,71 \pm 1,42$). Vzrok za manj pogosto udeležbo žensk na kolesarskih prireditvah gre morda pripisati nevarnostim in številnim padcem na omenjenih prireditvah. Predvsem zaradi tega se za udeležbo odločajo večinoma bolj »resne« kolesarke, ki so navajene in večje vožnje v skupini kolesarjev. Albert (1999) povzema navade kolesarjev in opredeljuje kolesarjenje v skupini kolesarjev kot soočanje s tveganjem. Omenja tudi značilnost kolesarjev kot je odsotnost strahu, kar velja zlasti za udeležence kolesarskih tekmovanj in prireditev.

10.1.4 Skupine udeležencev množičnih športnih prireditev glede na pogostost ukvarjanja s športom in udeležbe na športnih prireditvah

Ugotovili smo, da se udeleženci v raziskavi v svojem prostem času zelo pogosto ukvarjajo s športom. Kljub temu smo med njimi ugotovili določene razlike in jih nato razvrstili v skupine udeležencev s podobnimi lastnostmi. Razvrščanje in združevanje udeležencev z medsebojno podobnimi lastnostmi je bilo izvedeno z metodo hierarhične klastrske analize, kjer smo upoštevali pogostost ukvarjanja s športom ter pogostost udeležbe na množičnih športnih prireditvah. Na podlagi Wardove metode tvorbe skupin so se znotraj udeležencev obeh množičnih športnih prireditev izoblikovale tri skupine⁴⁰. Skupine smo poimenovali glede na značilnosti pripadnikov vsake posamezne skupine (preglednica 20).

Preglednica 20: Značilnosti ukvarjanja s športom ter udeleževanja na športnih prireditvah za posamezne skupine udeležencev obeh prireditev

	PRILOŽNOSTNI UDELEŽENCI	NAVDUŠENI UDELEŽENCI	ZAGNANI UDELEŽENCI
	N=407	N=377	N=55
	48,5%	44,9%	6,6%
Število ur športne aktivnosti na teden:	4,34±1,69	8,13±4,18	10,71±4,92
Pogostost ukvarjanja s športom			
Sploh se ne ukvarjam	0,2%	0%	0%
1–3 krat mesečno	3,2%	0%	0%
1 krat tedensko	6,6%	1,1%	0%
2–3 krat tedensko	52,7%	29,7%	12,7%
več kot 3x tedensko	37,3%	69,2%	87,3%
Udeležba na množičnih športnih prireditvah			
Število prireditev na leto	1,92±1,02	5,82±2,68	22,62±9,52
Udeležba na prireditvah v tujini			
nikoli	88,5%	47,2%	5,5%
redko (do 2x letno)	10,8%	46,9%	47,2%
Pogosto	0,7%	5,9%	47,3%

Legenda: Vrednosti frekvenčne porazdelitve so prikazane v %. Število ur ukvarjanja s športom in število udeležbe na prireditvah na leto je prikazano kot povprečna vrednost±SD. V hierarhično klastersko analizo je bilo zajetih 97,8% vseh v vzorcu.

Pregled rezultatov pokaže, da najbolj izstopa skupina poimenovana »zagnani udeleženci«. Ta je po številu udeležencev številčno tudi najmanjša. Od preostalih dveh skupin, se udeleženci te skupine od preostalih dveh razlikujejo zlasti v tem, da bistveno več časa namenijo ukvarjanju s svojim priljubljenim športom. To je tudi razlog, da smo značilnega predstavnika

⁴⁰ Poimenovanje skupin smo določili glede na značilnosti udeležencev posamezne skupine, kjer smo upoštevali dobljene rezultate tako kvantitativnega kot kvalitativnega dela raziskave. Oprli smo se tudi na obstoječo literaturo, kjer so različni avtorji obravnavali udeležence množičnih športnih prireditev (Donald Getz & McConnell, 2011; Ogles & Masters, 2003; Shipway & Jones, 2007; Stebbins, 2007): PRILOŽNOSTNI UDELEŽENEC – incidental participant; NAVDUŠEN UDELEŽENEC – enthusiastic participant; ZAGNAN UDELEŽENEC – serious (driven) participant

te skupine poimenovali »zagnan udeleženec«. Delež udeležencev v raziskavi, ki smo jih uvrstili v skupino »zagnanih udeležencev«, znaša zgolj 6,6%. V okviru teorije prostega časa⁴¹ so podobne značilnosti pripisali skupini ljudi, ki so jih poimenovali »amaterji«. Za njih je značilno, da obnašanje in vedenje teh posameznikov postaja povsem podobno vrhunskim športnikom. Razlika je le ta, da za svoje aktivnosti ne prejemajo plačila in zaradi tega niso odvisni od vrhunskih rezultatov na tekmovanjih (Stebbins, 1992). Preglednica 20 kaže, da je v skupini »zagnanih športnikov« kar 87,3% takšnih, ki se več kot trikrat tedensko ukvarjajo s športom. V povprečju so športno aktivni več kot 10 ur na teden ($10,71 \pm 4,92$). Še bolj izstopajo po tem, da se zelo pogosto udeležujejo množičnih športnih prireditev, saj se jih v povprečju udeležijo $22,62 \pm 9,52$ na leto. Med njim je kar 47,3% takih, ki se pogosteje udeležujejo tudi množičnih športnih prireditev v tujini.

V drugo skupino smo uvrstili udeležence obeh prireditev v raziskavi, ki so bili v primerjavi s skupino »zagnanih udeležencev« manj pogosto športno aktivni. Delež udeležencev obeh prireditev uvrščenih v to skupino je večji in znaša 44,9% udeležencev raziskave. To skupino smo poimenovali »navdušeni udeleženci«. Njim predstavlja ukvarjanje s športom pomemben del preživljanja prostega časa. Med njimi je kar 69,2% takšnih, ki so več kot trikrat tedensko športno aktivni. Ukvarjanju s športom v povprečju namenijo $8,13 \pm 4,18$ ur na teden. Kljub temu so »navdušeni udeleženci« v svojem prostem času pogosto športno aktivni, vendar se v primerjavi z »zagnanimi udeleženci« množičnih športnih prireditev ne udeležujejo tako zelo pogosto. V povprečju se udeležijo $5,82 \pm 2,68$ množičnih športnih prireditev na leto. Zelo majhen delež »navdušenih udeležencev« se redno udeležuje množičnih športnih prireditev v tujini (5,9%).

Za skupino »priložnostnih udeležencev« velja, da so v primerjavi s preostalima dvema skupina še najmanj športno aktivni in se tudi bolj redko udeležujejo množičnih športnih prireditev. Predstavljajo največji delež udeležencev raziskave, saj njihov delež znaša 48,5%. V povprečju se le-ti udeležijo manj kot dveh množičnih športnih prireditev na leto ($1,92 \pm 1,02$). Za njih je značilno, da se ne udeležujejo množičnih športnih prireditev v tujini. Delež takšnih, ki se nikoli ne udeležujejo prireditev v tujini, znaša znotraj skupine »priložnostnih udeležencev« 88,5%. Ti namenijo ukvarjanju s športom v povprečju $4,34 \pm 1,69$ ure na teden. Med »priložnostnimi udeleženci«, za razliko od preostalih dveh skupin, največji delež ne predstavljajo tisti, ki se več kot trikrat tedensko ukvarjajo s športnimi aktivnostmi.

⁴¹ Serious leisure theory (Stebbins, 1992; 2007) – opisano v poglavju: 4. Prosti čas

Delež takih, ki se več kot trikrat na teden ukvarjajo s športom, znaša med »priložnostnimi udeleženci« 37,3%. V tej skupini udeležencev prevladujejo manj pogosto športno aktivni, saj se največji delež izmed njih ukvarja s športom dva do trikrat na teden (52,7%). Kljub vsemu so »priložnostni udeleženci« obeh prireditiv v raziskavi še vedno bistveno bolj športno aktivni od splošne populacije. Primerjava z raziskavo Športno rekreativna dejavnost Slovencev kaže na manj pogosto ukvarjanje prebivalcev Slovenije, kjer delež več kot trikrat tedensko športno aktivnih znaša 16,4% (Sila, 2010).

Ugotovili smo že, da so udeleženci kolesarske prireditve bolj športno aktivni in se tudi pogosteje udeležujejo množičnih športnih prireditiv. Prav to je tudi razlog, da je med kolesarji višji delež »zagnanih udeležencev« (16,6%), kot med tekači (3,6%). Nasprotno smo ugotovili, da se udeleženci manj pogosto ukvarjajo s športom. To je tudi vzrok, da med tekači prevladujejo tisti, ki jih uvrščamo v skupino »priložnostni udeleženec« (56,2%).

Preglednica 21: Struktura udeležencev v raziskavi razvrščenih v skupine glede na spol in udeležbo na posamezni prireditvi

	KOLESARSKI MARATON FRANJA	LJUBLJANSKI TEKAŠKI MARATON	MOŠKI	ŽENSKO
PRILOŽNOSTNI UDELEŽENEC	22,8%	56,2%	41%	58,4%
NAVDUŠEN UDELEŽENEC	60,6%	40,2%	50%	38,4%
ZAGNAN UDELEŽENEC	16,6%	3,6%	9%	3,2%
	$\chi^2=86,37; p=0,000^*$		$\chi^2=24,74 p=0,000^*$	

*Legenda: Vrednosti frekvenčne porazdelitve so prikazane v %; * predstavlja statistično značilnost ($p < 0.05$ *)*

Iz preglednice 21 je razvidno, da se pojavljajo statistično značilne razlike med spoloma in sicer glede na zastopanost obeh spolov v posameznih skupinah ($\chi^2=29,47; p=0,000$). Med moškimi je več takih, ki smo jih uvrstili v skupino »zagnanih udeležencev« (9%), kot to velja za ženske (3%).

Med skupinami udeležencev v raziskavi se pojavljajo statistično značilne razlike v povprečni starosti posameznikov znotraj skupin ($F=5,138; p=0,006$). Zanimivo je to, da rezultati kažejo, da se pri ljudeh predvsem v obdobju srednjih let (30–50 let) s starostjo povečuje tudi udeležba na množičnih športnih prireditvah in da se pogosteje ukvarjajo s športom. Ugotovili smo, da so bili najstarejši posamezniki skupine »zagnani udeleženci«, ki so v povprečju stari $38,94 \pm 11,06$ let, medtem ko so bili udeleženci v preostalih dveh skupinah mlajši. »Navdušeni

udeleženci« so bili v povprečju stari 37,38±10,36 let. Še najmlajši so bili »priložnostni udeleženci«, ki so bili v povprečju stari 35,47±9,38 let.

Izobrazbena struktura udeležencev v raziskavi kaže na statistično značilne razlike med skupinami udeležencev v raziskavi ($\chi^2=22,77$; $p=0,030$). V skupini, ki je najbolj številna (»priložnostni udeleženci«), so rezultati pokazali višji delež bolj izobraženih posameznikov. Dokončano univerzitetno stopnjo izobrazbe ali več ima namreč 58,2% »priložnostnih udeležencev«, medtem ko je bilo med »zagnanimi udeleženci« takih manj in je njihov delež znašal 43,9%.

Podobno tendenco odgovorov med rezultati je bilo moč zaslediti tudi pri primerjavi mesečnih neto prihodkov. Med tistimi, ki imajo visoke prihodke (več kot 2001€), predstavljajo najmanjši delež »zagnani udeleženci«. Takih z višjimi prihodki od 2001 je le 3,7%. Nasprotno kažejo dobljeni rezultati med »priložnostnimi udeleženci«, kjer je delež takih z višjimi mesečnimi prihodki od 2001€ znašal 6,9%.

Preglednica 22: Dosežena stopnja izobrazbe za posamezne skupine udeležencev obeh prireditev

Dosežena stopnja izobrazbe	PRILOŽNOSTNI UDELEŽENCI	NAVDUŠENI UDELEŽENCI	ZAGNANI UDELEŽENCI
	N=407 48,5%	N=377 44,9%	N=55 6,6%
brez formalne izobrazbe	0%	0,3%	0%
osnovna šola	0%	0,3%	1,8%
poklicna šola	2,9%	4,5%	9,1%
srednja šola	29,7%	29,1%	30,9%
višja šola	9,1%	12%	16,4%
univerzitetna izobrazba	46,4%	46,4%	38,2%
magisterij znanosti ali doktorat znanosti	11,8%	7,5%	3,6%
	$\chi^2=22,77$; $p=0,030^*$		

Legenda: Vrednosti frekvenčne porazdelitve so prikazane v %; * predstavlja statistično značilnost ($p<0,05^*$).

Dosedanje raziskave, ki so pojasnjevale ukvarjanje s športom v povezavi s stopnjo izobrazbe in dohodki teh posameznikov kažejo na to, da so višje izobraženi ljudje tudi bolj pogosto športno aktivni (Sheerder idr., 2011). Podobno smo ugotovili tudi v obravnavani raziskavi, saj smo ugotovili, da imajo udeleženci množičnih športnih prireditev v primerjavi s splošno populacijo višje dohodke ter da so bistveno bolj športno aktivni. Kljub temu rezultati v raziskavi kažejo na to, da posamezniki v skupini »zagnanih udeležencev« nimajo več tako visokih dohodkov in izobrazbe. Ugotovili smo, da na stopnji, ko zmerna športna aktivnost preraste v skoraj vsakodnevno »potrebo«, tudi stopnja izobrazbe ne narašča več. Namreč ljudje, ki skoraj ves svoj prosti čas namenjajo ukvarjanju s svojim priljubljenim športom, niso

tako izobraženi in nimajo nadpovprečnih dohodkov kot ljudje, ki so pogosto oziroma zmerno športno aktivni (preglednica 22).

Avtorji v predhodnih raziskavah so posamezne razlike med udeleženci, najpogosteje tekaških rekreativnih prireditev, prav tako pojasnjevali z razvrščanjem udeležencev v skupine s podobnimi lastnostmi. McGehee idr. (2003) so naredili primerjavo med rednimi in manj pogostimi udeleženci tekaških maratonov. Med njimi so ugotovili številne razlike v navadah, ki so povezane s preživljanjem prostega časa povezanega s športnim udejstvovanjem. Ogles in Masters (2003) sta med udeleženci tekaških maratonov izoblikovala različne skupine na podlagi razlogov udeležbe na prireditvi in primerjala njihovo povezanost s športnim načinom preživljanja prostega časa. V omenjenih raziskavah so avtorji povezovali in ugotovili povezanost med posameznikovo zavzetostjo ukvarjanja s športom in razlogi udeležbe na različnih športnih prireditvah (Getz in McConnell, 2011; Jeffery, 2010; Mcgehee idr., 2003; Ogles in Masters, 2003).

Preglednica 23: Razlogi udeleževanja na množičnih športnih prireditvah glede na skupine udeležencev v raziskavi

Razlog udeležbe	PRILOŽNOSTNI UDELEŽENCI	NAVDUŠENI UDELEŽENCI	ZAGNANI UDELEŽENCI	Sig.
	N=407 48,5%	N=377 44,9%	N=55 6,6%	
Beg od vsakdanjih aktivnosti	2,31	2,68	2,65	F=34,33; p=0,000*
Pridobivanje novih prijateljev	2,43	2,95	3,22	F=68,31; p=0,000*
Preživljanje prostega časa z družino	2,13	2,45	2,57	F=26,01; p=0,000*
Sprostitev telesa in duha	4,21	4,28	4,18	F=2,69; p=0,247
Iskanje novih in drugačnih doživetij	3,85	3,98	3,85	F=4,77 p=0,136
Izboljšanje ugleda med prijatelji in znanci	1,86	1,92	2,25	F=7,05; p=0,037*
Moj način življenja	3,16	3,97	4,53	F=187,; p=0,000*
Omogočanje in doseganje lastnih želja in sanj	3,97	4,1	4,29	F=12,19; p=0,000*

*Legenda: Vrednosti posameznih trditev na Likartovi lestvici od 1 do 5 (1-nepomembno; 5-zelo pomembno) so prikazane, kot povprečne vrednosti; * predstavlja statistično značilnost ($p < 0.05$).*

Poglavitna značilnost udeležencev v raziskavi, ki so bili uvrščeni v skupino »zagnanih udeležencev« je ta, da so bistveno bolj športno aktivni od preostalih dveh skupin. Zato ne preseneča, da udeležba na množičnih športnih prireditvah prav njim predstavlja zelo pomemben način preživljanja prostega časa in posledično lahko tudi način življenja. V

povprečju so »zagnani udeleženci« ovrednotili trditev, kjer jim udeležba na množičnih športnih prireditvah predstavlja »način življenja«, s povprečno oceno $4,53 \pm 0,74$. To je bistveno višje od preostalih dveh skupin. »Priložnostni udeleženci« so omenjeno trditev ovrednotili s povprečno oceno $3,16 \pm 1,22$. Tudi razlog udeležbe na prireditvi zaradi »omogočanja lastnih želja in sanj« so »zagnani udeleženci« ovrednotili višje od preostalih udeležencev (preglednica 23). Udeležba na prireditvi lahko predstavlja tudi razlog za druženje in preživljanje prostega časa z družino. Prav slednji motivi druženja pri udeleževanju na prireditvah so pri »zagnanih udeležencih« bolj pomembni v primerjavi s preostalimi udeleženci v raziskavi. Tako lahko predvsem za »zagnane udeležence« potrdimo, da je pri njih ukvarjanje s športom ena izmed njihovih najbolj pomembnih vrednot v življenju. Ob tem, da so zelo pogosto športno aktivni in hkrati tudi pogosti udeleženci športnih prireditev, udeležba na prireditvah za njih postaja tudi prostor za doseganje njihovih lastnih ciljev in želja. Tem posameznikom se zdi zelo pomembno, da jih obkrožajo tudi podobno misleči ljudje. Z njimi tvorijo skupino ljudi s podobnimi značilnostmi, kjer izstopa značilnost, da so prav vsi zelo povezani s športom in največkrat tudi redni udeleženci prireditev.

10.1.5 Potovalne navade udeležencev obeh množičnih športnih prireditev

Pogosto ukvarjanje s športom ter hkrati tudi redna udeležba na množičnih športnih prireditvah so značilnosti preživljanja prostega časa polovice udeležencev množičnih športnih prireditev, ki so sodelovali v raziskavi. Že zaradi tega bi pričakovali, da ti ljudje svoja potovanja zelo pogosto povezujejo s športom, če ne celo z aktivno udeležbo na različnih športnih prireditvah. Navkljub temu Seohe (2009) navaja, da se prostočasne aktivnosti v vsakdanjem življenju in na različnih potovanjih lahko povsem razlikujejo.

Potovalne navade udeležencev obeh prireditev, ki so sodelovali v raziskavi, smo preverili s pomočjo standardiziranega vprašalnika »Tourist Role Preference Scale«. Na osnovi tega smo udeležencem obeh prireditev pripisali različne turistične vloge, ki jih le ti zavzemajo na potovanjih. Gibson in Yiannakis (2002) sta ob proučevanju turističnih vlog ugotovila, da pri vsakem posamezniku prevladuje nek osrednji razlog izbire potovanja. Na podlagi tega je mogoče opredeliti prevladujočo turistično vlogo pri posamezniku značilno za določeno potovanje.

Mnogi avtorji povezujejo udeležbo na množičnih športnih prireditvah s potovanji in posledično nato tudi s športnim turizmom. Pogosto so zaradi tega udeleženci množičnih športnih prireditev obravnavani kot športni turisti (Deery idr., 2004; Hallman idr., 2010; Kaplanidou in Vogt, 2007). Ugotovili smo, da je med njimi skoraj tretjina takih (32,5%), ki so tudi na svojih potovanjih povezani s športom in jim lahko pripišemo lastnosti športnih turistov. Kljub temu rezultati kažejo na to, da se ti ljudje ne odločajo zgolj za potovanja povezana s športom, ampak za različne vrste potovanj. Omenjeno posploševanje, kjer so avtorji aktivne udeležence označevali kot športe turiste, privede do vprašanja, kam lahko potem uvrstimo več kot dve tretjini (67,5%) udeležencev v obravnavani raziskavi, ki so bili aktivni udeleženci obeh prireditev in niso zavzeli vloge športnih turistov.

Preglednica 24: Turistične vloge, ki jih zavzemajo udeleženci obeh prireditev v raziskavi

TURISTIČNA VLOGA	CELOTEN VZOREC	LJUBLJANSKI MARATON	KOLESARSKI MARATON FRANJA	Sig.
»ŠPORTNI TURIST« Na potovanjih je povezan s športom.	32,5%	29,8%	41,8%	$\chi^2=9,743$ $p=0,001^*$
»RAZISKOVALEC KULTURE« Spoznava domačine ter njihove običaje.	10,8%	11,9%	7,2%	$\chi^2=3,404$ $p=0,039^*$
»LJUBITELJ SONCA IN VROČINE« Sprošča se v toplih krajih z veliko sonca.	8,5%	9,9%	3,6%	$\chi^2=7,732$ $p=0,002^*$
»RAZISKOVALEC ZGODOVINE« Zanima ga zgodovina in razvoj kraja, kulture.	6,8%	7,5%	4,1%	$\chi^2=2,764$ $p=0,062$
»RAZISKOVALEC« Rad raziskuje obrobne kraje, za večino nezanimive kraje.	6,4%	7,1%	4,1%	$\chi^2=2,185$ $p=0,091$
»ISKALEC VZNEMIRJENJA« Išče vznemirljive aktivnosti, ki vključujejo tveganje.	6,2%	6,3%	5,7%	$\chi^2=0,111$ $p=0,446$
"DUHOVNI" POPOTNIK« Na potovanjih raziskuje smisel življenja in spoznava samega sebe.	2,8%	2,9%	2,6%	$\chi^2=0,045$ $p=0,532$
»ISKALEC DOŽIVETIJ« Uživa v zabavah in druženju z ljudmi.	1,4%	1,5%	1%	$\chi^2=0,246$ $p=0,467$
»TURIST ORGANIZIRANIH POTOVANJ« Udeležuje se organiziranih in vodenih potovanj.	1,2%	0,9%	2,1%	$\chi^2=1,748$ $p=0,170$
»POPOTNIK« Rad potuje iz kraja v kraj.	1%	1,4%	0%	$\chi^2=2,657$ $p=0,078$
»IZOBRAŽEVALNI TURIST« Udeležuje se izobraževalno usmerjenih potovanj.	0,9%	1,1%	0,5%	$\chi^2=1,748$ $p=0,17$
»MONDENI TURIST« Obiskuje elitna, luksuzna letovišča.	0,5%	0,6%	0%	$\chi^2=1,174$ $p=0,358$
»ELITNI TURIST« Uživa v razkošnih potovanjih.	0,2%	0,3%	0%	$\chi^2=0,586$ $p=0,599$

Legenda: Vrednosti so izražene v % in sicer predstavljajo delež ljudi, ki zavzema posamezno turistično vlogo; Sig. - predstavlja statistično značilnost ($p < 0.05^$)*

Delež takih udeležencev v raziskavi, ki na svojih potovanjih uživajo v spoznavanju različnih kultur in navad domačinov (»raziskovalec kulture«), je znašal 10,8%. Med udeleženci kolesarske in tekaške prireditve rezultati kažejo na statistično značilne razlike ($\chi^2=3,404$; $p=0,039$) pri zavzemanju vloge »raziskovalca kulture«, saj večji delež tekačev (11,2%) kot

kolesarjev (7,2%) na svojih potovanjih zavzema turistično vlogo »raziskovalec kulture«. Iz preglednice 24 je razvidno tudi, da višji delež tekačev v primerjavi s kolesarji zavzema turistično vlogo poimenovano »raziskovalec« in »raziskovalec zgodovine«. Iz vsega omenjenega lahko predpostavljamo, da je med udeleženci tekaške prireditve v raziskavi več takih, ki radi raziskujejo in spoznavajo zgodovino, kulturo kraja ter raziskujejo nove odmaknjene kraje, kot med udeleženci kolesarske prireditve.

Podobno velja za turistične vloge, kjer osrednji motiv potovanj predstavlja zabava (»iskalec doživetij«) ter uživanje ter sproščanje v toplih krajih (»ljubitelj sonca in vročine«). Udeleževanje na zabavah ter druženje s prijatelji predstavlja predvsem mlajšim udeležencem v raziskavi pomemben dejavnik pri odločitvi za izbiro potovanja. Gibson in Yiannakis (2002) pojasnjujeta, da se pri posamezniku skozi življenjska obdobja spreminjajo turistične vloge. S procesom staranja je opaziti manjšo pripadnost in zavzemanje za vlogo »iskalca doživetij«, »iskalca vznemirjenja« ter vlogo »športnega turista«. Rezultati raziskave kažejo statistično značilne razlike med udeleženci, ki zavzemajo turistično vlogo poimenovano »iskalec doživetij« (6,2%) v povezavi z njihovo starostjo ($\chi^2=26,13$; $p=0,000$). Med njimi prevladujejo mlajši udeleženci, saj je kar 83,3% mlajših od 30 let zavzemalo turistično vlogo »iskalec doživetij«.

Priljubljen motiv, zlasti preživljanja počitnic, predstavlja udeležencem obeh množičnih športnih prireditev uživanje in sproščanje v toplih krajih. Turistično vlogo poimenovano »ljubitelj sonca in vročine« zavzema 8,5% udeležencev. Med udeleženci tekaške prireditve je več takih (9,9%), ki se najraje odločajo za potovanja v »tople kraje v primerjavi z udeleženci kolesarske prireditve (3,6%), kar kaže na statistično značilne razlike med njimi ($\chi^2=7,32$; $p=0,002$). Prav tako ugotavljamo, da je omenjena turistična vloga (»ljubitelja sonca in vročine«), bolj priljubljena pri ženskah, saj rezultati kažejo na statistično značilne razlike med spoloma ($\chi^2=23,26$; $p=0,000$) v deležu udeležencev, ki zavzemajo omenjeno turistično vlogo. Delež žensk, ki zavzemajo turistično vlogo »ljubitelja sonca in vročine«, je znašal 13,8% in je bil višji kot med moškimi 4,5%. Zanimivo je predvsem to, da so v dosedanjih raziskavah avtorji ugotavljali, da je turistična vloga »ljubitelj sonca in vročine« med splošno populacijo ljudi najbolj pogosta in najbolj priljubljena, saj to vlogo zavzema približno tretjina sodelujočih v raziskavah (Foo, 2004; Gibson in Yiannakis, 2002; Lepp, 2003; Murdy, Gibson, in Yiannakis, 2003). Te ugotovitve zlasti veljajo za splošno populacijo, medtem ko gre v naši raziskavi za ljudi, ki so bistveno bolj športno aktivni in jim ukvarjanje s športom predstavlja

pomemben dejavnik preživljanja časa tudi na različnih potovanjih. Že samo zaradi tega je turistično vlogo »*ljubitelj sonca in vročine*« zavzel manjši delež udeležencev športnih prireditev v primerjavi s splošno populacijo v predhodnih raziskavah.

Rezultati predhodnih študij, v katerih so avtorji analizirali in klasificirali tipe turistov prikazujejo, da se ljudje pogosto odločajo tudi za organizirana turistična potovanja (Foo, 2004; Leep 2003). Med udeleženci obeh prireditev v raziskavi je bilo povsem drugače, saj skoraj ne najdemo takšnih, ki imajo radi organizirana potovanja (1,2%). Med njimi so tudi redki, ki uživajo v razkošnih potovanjih in obiskujejo znana in mondena letovišča. Namreč delež tistih, ki zavzemajo turistično vlogo »*mondeni turist*«, znaša 0,5% oziroma tistih, ki jih razvrstimo med »*elitne turiste*« pa 0,2%. Navdušenci nad športom, kamor sodijo udeleženci tekaških in kolesarskih prireditev, tako raje kot draga potovanja izbirajo povsem drugačne in različne vrste potovanj. Čeprav, kot smo predhodno ugotovili, finančno stanje in zaslužek, pri udeležencih množičnih športnih prireditev, naj ne bi bila omejitveni dejavnik.

10.1.6 Analiza udeležencev obeh prireditvev, ki zavzemajo vlogo športnih turistov

Aktivno preživljanje prostega časa v vsakdanjem življenju udeležencev množičnih športnih prireditvev prispeva k temu, da ti tudi svoja potovanja povezujejo s športom. Iz preglednice 24 je razvidno, da največji delež udeležencev v raziskavi zavzema vlogo športnih turistov (32,5%). Rezultati kažejo na to, da je bilo med udeleženci kolesarske prireditve višji delež tistih, ki zavzemajo vlogo športnih turistov (41,8%), v primerjavi z udeleženci tekaške prireditve (29,8%). V nadaljevanju smo se predvsem zaradi tega osredotočili zgolj na udeležence raziskave, ki zavzemajo vlogo športnega turista.

Preglednica 25: Pogostost ukvarjanje s športom glede na to, ali udeleženci v raziskavi zavzemajo vlogo športnega turista

Število ur ukvarjanja s športom na teden:	ŠPORTNI TURIST	»NI« ŠPORTNI TURIST	Sig. F=56,51; p=0,000*
	N=279 32,5%	N=579 67,5%	
	7,86±4,87	5,77±3,54	
Ukvarjanje s športom			
Sploh se ne ukvarjam	0%	0,2%	χ ² =8,14; p=0,000*
1–3 krat mesečno	0%	2,6%	
1 krat tedensko	0,7%	5%	
2–3 krat tedensko	30,1%	44,5%	
več kot 3x tedensko	69,2%	47,3%	
Udeležba na množičnih športnih prireditvah			
Število prireditvev na leto	5,82±4,56	1,92±7,57	F=46,54; p=0,000*
Udeležba na prireditvah v tujini			
Nikoli	48,2%	72,8%	χ ² =53,1; p=0,000*
redko (do 2x letno)	41%	23,6%	
Pogosto	10,8%	3,6%	

Legenda: Število ur ukvarjanja s športom in število množičnih športnih prireditvev na leto, je prikazano kot povprečna vrednost±SD; Vrednosti frekvenčne porazdelitve preostalih spremenljivk so prikazane v %. Sig. predstavlja statistično značilnost (p<0.05).*

Udeleženci raziskave, ki zavzemajo vlogo športnih turistov, se v primerjavi s preostalimi statistično značilno razlikujejo v vseh spremenljivkah, kjer se ugotavlja pogostost ukvarjanja s športom in udeležbo na različnih športnih prireditvah (preglednica 25). Športni turisti so bolj pogosto športno aktivni in namenijo več časa ukvarjanju s športnimi aktivnostmi (7,86±4,87 ur na teden), kot preostali udeleženci (5,77±3,54 ur na teden). Podobno so športni turisti tudi pogostejši udeleženci množičnih športnih prireditvev. V povprečju se udeležijo 5,82±4,56 prireditvev na leto v primerjavi s tistimi, ki ne zavzemajo vloge športnih turistov in se udeležijo 1,92±7,57 prireditvev na leto.

Udeležbo na prireditvah v tujini pogosto povezujemo s turizmom, saj nemalokrat udeleženci na kraju dogodka tudi prenočijo. McCabe (2005) definira pojem »turista« kot osebo, ki izven kraja svojega bivanja tudi prenoči. Med kolesarji je več takih, ki pogosteje izkoriščajo možnost prenočevanja v kraju prireditve, kot med tekači. Rezultati kažejo na statistično značilne razlike med udeleženci obeh prireditev ($\chi^2=17,58$; $p=0,001$).

Vrsto potovanj in z njimi povezan način preživljanja prostega časa je pogosto povezan tudi z družbenim položajem ljudi in posledično tudi z njihovimi finančnimi zmožnostmi. Način preživljanja prostega časa je tesno povezan s socialno ekonomskim položajem. Med odločujočimi dejavniki so spol, starost, izobrazba ter višina dohodkov. Nekatere dosedanje raziskave, ki so proučevale različne tipe športnih turistov in njihove socialno-demografske značilnosti (Bull, 2006; Weed, 2009; Yusof idr., 2009), govorijo o tem, da so socialno-demografske značilnosti zelo pomembne pri izbiri potovanj in izboru športnih aktivnosti na potovanjih. Gibsonova (1998) je mnenja, da starost posameznika in dejstvo ali je poročen ali samski zelo vplivata na odločitev o izbiri športno aktivnih potovanj. Vse to omogoča nekaterim več možnosti potovanj in bolj kakovostno preživljanje prostega časa, kar je opazno tudi v primeru, če zgolj spremljamo ukvarjanje ljudi s športnimi aktivnostmi. Gibsonova (1998) je opisala tudi profil športnih turistov s poudarkom na proučevanju socialno-demografskih značilnosti, kjer so tipični športni turisti bogatejši visoko izobraženi moški. Njihova lastnost je ta, da radi potujejo na daljše razdalje in se tam udeležujejo najbolj priljubljene športne aktivnosti.

V raziskavi, kjer smo obravnavali udeležence množičnih športnih prireditev, rezultati ne kažejo na statistično značilne razlike med moškimi in ženskami, ki zavzemajo vlogo športnih turistov ($\chi^2=0,001$; $p=0,526$), saj se med udeleženci obeh prireditev pojavlja podoben delež moških in ženskih športnih turistov (preglednica 26). Primerjava povprečne starosti udeležencev obeh prireditev kaže značilne razlike ($F=15,383$; $p=0,000$) glede na to ali jih uvrščamo v skupino športnih turistov, ali ne. Tisti udeleženci v raziskavi, ki zavzemajo vlogo športnih turistov, so starejši ($38,45 \pm 10,58$ let) v primerjavi s preostalimi, ki ne zavzemajo vloge športnih turistov ($35,58 \pm 9,54$ let).

Izobrazbena struktura udeležencev obeh prireditev se ne razlikuje po tem, ali sodelujoči v raziskavi zavzemajo vlogo športnega turista ali ne ($\chi^2=3,55$; $p=0,783$). Med udeleženci – športnimi turisti je bila namreč več kot polovica takih (56,2%), ki imajo zaključeno vsaj univerzitetno izobrazbo. Podobno velja tudi za preostale udeležence obeh prireditev, ki ne

zavzemajo vloge športnih turistov, saj je bilo med njimi 54,5% takih z zaključeno univerzitetno izobrazbo. Predhodno je bilo že ugotovljeno, da imajo udeleženci obeh množičnih športnih prireditev v raziskavi, višje dohodke v primerjavi s splošno populacijo. Glede na predhodne raziskave, kjer so avtorji proučevali značilnosti športnih turistov (Gibson, 1998; 2004; Weed in Bull, 2004), bi višje dohodke pričakovali tudi pri udeležencih, ki zavzemajo vlogo športnih turistov. Kljub temu med njimi in tistimi, ki ne zavzemajo vloge športnega turista, ni bilo statistično značilnih razlik ($\chi^2=6,54$; $p=0,587$) pri mesečnem netu dohodku.

Preglednica 26: Prikaz socialno-demografskih značilnosti glede na to ali udeleženci v raziskavi zavzemajo vlogo športnega turista

	ŠPORTNI TURIST	»NI« ŠPORTNI TURIST	Sig.
	N=279 32,5%	N=579 67,5%	
Spol			
Moški	32,6%	67,4%	$\chi^2=0,001$; $p=0,526$
Ženski	32,5%	67,5%	
Starost	38,45±10,58	35,58±9,54	F=15,383; $p=0,000^*$
Dosežena izobrazba			
brez formalne izobrazbe	0,2%	0%	$\chi^2=3,55$; $p=0,783$
osnovna šola	0,2%	0,5%	
poklicna šola	3,3%	4,5%	
srednja šola	29,2%	30%	
višja šola	10,7%	10,5%	
univerzitetna izobrazba	46,2%	46,5%	
magisterij znanosti ali doktorat znanosti	10%	8%	
Mesečni neto dohodek			
Ne želim odgovoriti	14,4%	10,9%	$\chi^2=6,54$; $p=0,587$
Brez dohodkov	3,2%	5,4%	
< 800€	14,1%	14,5%	
801–1400€	40,2%	43,7%	
<1401€	28,2%	25,7%	
Zakonski stan			
Samski	18,3%	20,2%	$\chi^2=8,14$; $p=0,087$
Poročeni	46,4%	37,2%	
Partnerska zveza	31,6%	39,8%	
Ločeni	3,6%	2%	
Število otrok	1,04±1,08	1,16±1,1	F=15,383; $p=0,000^*$

Legenda: Starost in število otrok sta prikazana kot povprečna vrednost±SD; Vrednosti frekvenčne porazdelitve preostalih spremenljivk so prikazane v %. ; Sig. predstavlja statistično značilnost ($p<0.05^$).*

Iz preglednice 26 je razvidno, da med športnimi turisti in tistimi, ki ne zavzemajo vloge športnih turistov, ni statistično značilnih razlik ($\chi^2=8,14$; $p=0,087$) pri spremenljivki, ki opredeljuje zakonski stan udeležencev. Med udeleženci v raziskavi, ki zavzemajo vlogo

športnega turista, največji delež predstavljajo poročeni (46,4%). Med njimi prevladujejo taki, ki že imajo otroke (60,6%) in ustvarjeno družino.

10.1.7 Ukvarjanje s športom kot razlogom izbire potovanja pri udeležencih obeh prireditvev, ki zavzemajo vlogo športnih turistov

V nadaljevanju smo udeležence v raziskavi, ki zavzemajo vlogo športnih turistov (n=279; 32,5%), razvrstili glede na to, kakšen pomen ima ukvarjanje s športom pri njihovi izbiri potovanja. Prvo skupino sestavljajo tisti udeleženci - »pravi športni turisti«, ki jim ukvarjanje s športom predstavlja osnovni namen potovanja. Njihov delež je znašal 71,7% vseh športnih turistov v raziskavi. V drugo skupino smo nato združili tiste, kjer šport in z njim povezane dejavnosti predstavljajo zgolj naključno oziroma spremljevalno dejavnost na potovanjih. Ti se za potovanja ne odločajo zaradi tega, da bi se tam ukvarjali s športom, ampak šport potem vključujejo v vsakodnevne dejavnosti na potovanju. Delež »s športom povezanih turistov« je znašal 28,3% vseh, ki so zavzeli vlogo športnega turista.

Preglednica 27: Pomen ukvarjanja s športom na potovanjih za udeležence v raziskavi, ki zavzemajo vlogo športnih turistov

	ŠPORTNI TURISTI	»ŠPORTNI TURISTI « na obeh prireditvah			
		KOLESARSKI MARATON FRANJA	LJUBLJANSKI MARATON	MOŠKI	ŽENSK
»PRAVI ŠPORTNI TURIST ¹ «	71,7 % (200)	84% (68)	66,7% (132)	73,6% (117)	69,2% (83)
» S ŠPORTOM POVEZAN TURIST ² «	28,3 % (79)	16% (13)	33,3% (66)	26,4% (42)	30,8% (37)

Legenda: ¹Primarni razlog potovanja je ukvarjanje s športom. ²Šport ne predstavlja primarnega razloga potovanja. Vrednosti frekvenčne porazdelitve so prikazane v %.

Med »pravimi športnimi turisti« so bolj zastopani moški udeleženci. Njihov delež znaša 73,6% v primerjavi z deležem žensk, ki znaša 69,2%. Značilnost skupine »pravih športnih turistov« je ta, da so mlajši. Njihova povprečna starost znaša 37,68±10,09 let. Medtem, ko so bili »s športom povezani turisti« v povprečju stari 39,95±11,44 let.

Rezultati, ki se nanašajo na spremenljivke povezane s socialno-demografskimi značilnostmi, ne predstavljajo statistično značilnih razlik med obema skupinama športnih turistov. Med obema skupinama športnih turistov rezultati ne pokažejo statistično značilnih razlik pri višini mesečnega dohodka ($\chi^2=3,696$; $p=0,883$), izobrazbeni strukturi ($\chi^2=2,734$; $p=0,0741$), ter

zakonskem stanu, ki ga zavzemajo posamezniki obeh skupin športnih turistov ($\chi^2=4,834$; $p=0,305$). Rezultati kažejo na statistično značilne razlike med obema skupinama športnih turistov, če imajo posamezniki že svoje otroke ali ne ($\chi^2=1,959$; $p=0,103$). Delež »pravih športnih turistov«, ki že ima svoje otroke, znaša 42%. Med preostalimi »s športom povezanimi turisti« je delež posameznikov s svojimi otroci višji in znaša 58%. Dejstvo, da posamezniki še nimajo svojih otrok, lahko pomeni, da imajo ti posamezniki več časa zase in se tudi bolj pogosto odločajo za potovanja, kjer ukvarjanje s športom predstavlja primarni razlog pri izbiri potovanja.

Bull (2006) je med skupino rekreativnih kolesarjev ugotovil, da so med njimi najbolj priljubljena tekmovanja, ki potekajo v za njih oddaljenih in nepoznanih krajih. Zanimiva trasa in raznolika pokrajina odigrata pomembno vlogo pri odločitvi za udeležbo na prireditvi. Hallman in Breuer (2010) ugotavljata, da med maratonskimi tekači priljubljenost destinacije in turistična znamenitost kraja ne predstavlja zelo pomembnega razloga udeležbe na maratonu. Naša raziskava kaže, da je med udeleženci kolesarske prireditve delež »pravih športnih turistov« znašal 84% v primerjavi z udeleženci tekaške prireditve, kjer delež le-teh znaša 66,7%. Vzrok za to gre iskati predvsem v pogostosti ukvarjanja s športom v vsakdanjem preživljanju prostega časa. To v določeni meri vpliva tudi na samo odločitev glede izbire potovanj oziroma dejstva, da gredo mnogi na potovanja predvsem ali zgolj zaradi športa.

Rezultati kažejo na statistično značilne razlike v pogostosti ukvarjanja s športom med obema skupinama športnih turistov ($\chi^2=6,331$; $p=0,042$). Med »pravimi športnimi turisti« je znašal delež takih, ki se več kot trikrat tedensko ukvarjajo s športom 73,5%. V skupini »s športom povezanimi turisti« je delež takšnih, ki so več kot trikrat tedensko aktivni manjši in je znašal 58,2%. Statistično značilne razlike med obema skupinama športnih turistov so prisotne tudi pri pogostosti udeležbe na različnih množičnih športnih prireditvah ($F=9,85$; $p=0,002$). »Pravi športni turisti« se pogosteje udeležujejo tudi množičnih športnih prireditev v tujini. Delež takih, ki se pogosto udeležujejo prireditev v tujini znaša 13,6%. Predvidevamo lahko, da to kaže na povezavo med udeležbo na množični športnih prireditvah z izbiro kraja in razloga za potovanje, kot so to ugotovili že v predhodnih raziskavah (Chalip in Costa, 2005; Chen in Funk, 2010; Hallman in Breuer, 2010; Meng in Uysal, 2008). Med preostalimi športnimi turisti (»s športom povezani turisti«) znaša delež tistih, ki se pogosto udeležujejo športnih prireditev v tujini le 3,8%.

10.1.8 Portret udeleženca množičnih športnih prireditev – kvantitativni del raziskave

V tem podpoglavju je povzet in predstavljen oris značilnosti udeleženca množičnih športnih prireditev, kjer je upoštevana dosedanja analiza anketnega raziskovanja. Rezultati raziskave kažejo, da med udeleženci množično športnih prireditev prevladujejo moški srednjih let z že ustvarjeno družino in nadpovprečnimi dohodki ter visoko izobrazbo. V svojem prostem času so zelo pogosto športno aktivni. Hkrati se tudi večkrat letno udeležujejo množično športnih prireditev, v glavnem v Sloveniji.

Naslednji korak pri analizi podatkov je bil, da smo udeležence obeh prireditev razvrstili in jim pripisali značilnosti, ki jih združujejo v skupino posameznikov s podobnimi lastnostmi. Na osnovi tega smo naredili portret oziroma pripisali značilnosti udeleženca množičnih športnih prireditev, ki smo ga uvrstili v posamezno skupino.

Preglednica 28: Značilnosti udeležencev v raziskavi razvrščenih v skupine glede na ukvarjanje s športom

IME SKUPINE	Socialno demografske značilnosti	Pomen športa
PRILOŽNOSTNI UDELEŽENCI (48,5%)	Visok delež žensk. Udeleženci tekaških prireditev. Njihova starost znaša med 30 in 35 let. Visoka izobrazba.	S športom se ukvarjajo manj pogosto, ampak še vedno redno. Redko se udeležujejo množičnih športnih prireditev, skoraj nikoli v tujini.
NAVDUŠENI UDELEŽENCI (44,9%)	Poročeni moški in ženske. Njihova starost je med 35 in 40 let. Prevladujejo taki, ki imajo otroke. Z visoko izobrazbo in nadpovprečnim dohodki.	V svojem prostem času se pogosto ukvarjajo s športom. Kljub temu na množičnih športnih prireditvah ne sodelujejo prav pogosto, še posebno ne v tujini. Udeležba na prireditvi jim predstavlja sprostitev.
ZAGNANI UDELEŽENCI (6,6%)	Njihova starost znaša med 40 in 50 let. Prevladujejo moški udeleženci. Imajo nižjo izobrazbo in nižje dohodke v primerjavi s preostalima dvema skupinama.	Svoj prosti čas preživljajo tako, da se večinoma ukvarjajo s športom. Udeležba na množičnih športnih prireditvah jim predstavlja način življenja. Prireditev se udeležujejo redno, pogosto tudi v tujini.

V preglednici 28 je prikazan portret udeležencev razvrščenih v skupine glede na pogostost ukvarjanja s športom ter pogostost udeležbe na različnih množičnih športnih prireditvah. V opisu smo opredelili socialno-demografske značilnosti in pomen aktivnega preživljanja prostega časa posameznikov znotraj teh skupin. »Zagnanim udeležencem«, ki sicer predstavljajo številčno najmanjšo skupino udeležencev, sodelovanje na različnih prireditvah tekom leta pomeni svojevrsten način življenja, saj so redno prisotni na različnih množičnih športnih prireditvah, pogosto tudi v tujini. Za njih velja, da imajo nižje dohodke ter imajo v povprečju nižjo izobrazbo od preostalih udeležencev v raziskavi. Med »navdušenimi« in »priložnostnimi« udeleženci rezultati kažejo na visoko izobrazbeno strukturo ljudi. Ti se v

primerjavi z »zagnanimi udeleženci« ne udeležujejo športnih prireditev tako zelo pogosto. Kljub temu za »navdušene udeležence« velja, da se v svojem prostem času pogosto ukvarjajo s športom in jim ta dejavnost predstavlja pomemben del njihovega prostega časa.

V preglednici 29 so prikazane značilnosti udeležencev raziskave, kjer smo pri udeležencih obeh prireditev ugotavljali s športom povezane navade na različnih potovanjih. Pogosto so ti ljudje tudi na potovanjih povezani s športom. Med športnimi turisti prevladujejo moški, ki še nimajo svojih otrok. Hkrati svoj prosti čas pogosteje preživljajo aktivno kot udeleženci obeh prireditev, ki ne zavzemajo vloge športnih turistov.

Preglednica 29: Portret udeleženca glede na tip oziroma vlogo športnega turista

	Socialno-demografske značilnosti	Pomen športa
UDELEŽENCI, ki NE zavzemajo vloge ŠPORTNIH TURISTOV (67,5%)	Starost med 35 in 40 let. Imajo že svoje otroke in živijo skupaj s partnerjem. Visoko izobraženi.	V svojem prostem času se redno, vendar ne zelo pogosto, ukvarjajo s športom. Na množičnih športnih prireditvah sodelujejo redko. Na potovanjih jim šport ne predstavlja primarnega razloga potovanja.
UDELEŽENCI – ŠPORTNI TURISTI (32,5%)		
S ŠPORTOM POVEZANI TURISTI ¹ (9,2%)	Poročeni udeleženci z lastnimi otroci. Visoko izobraženi.	Šport ne predstavlja primarnega razloga potovanja, vendar se na potovanjih kljub temu ukvarjajo s športom. V svojem vsakdanjem prostem času, so tudi zelo pogosto športno aktivni.
PRAVI ŠPORTNI TURISTI ² (23,3%)	Starost med 35 in 40 let. Med njimi prevladujejo moški. Živijo skupaj s partnerjem. Višji delež med udeleženci kolesarske prireditve.	V prostem času so zelo pogosto športno aktivni. Na potovanja se odpravljajo zaradi športa, hkrati se pogosto udeležujejo tudi množičnih športnih prireditev v tujini.

Legenda: ¹Primarni razlog potovanja je ukvarjanje s športom. ²Šport ne predstavlja primarnega razloga potovanja.

Med skupinami udeležencev obeh prireditev, kjer smo za kriterij izbrali potovalne navade in pogostost ukvarjanja s športom, najdemo številne povezave in podobnosti. Tako imajo posamezniki, ki v svojem prostem času ne posvečajo tako velike pozornosti ukvarjanju s športom (»priložnostni udeleženci«), nekatere značilnosti tistih, ki ne zavzemajo vloge športnih turistov in obratno. Ti se občasno udeležujejo množično športnih prireditev, skoraj nikoli v tujini. V primerjavi s preostalimi udeleženci obeh prireditev v raziskavi so bolj izobraženi.

Na drugi strani se podobnosti kažejo tudi med »zagnanimi udeleženci« in »pravimi športnimi turisti«, kjer ukvarjanje s športom predstavlja primarni razlog potovanja. Med njimi

prevladujejo moški, ki svoj način življenja in prosti čas prilagodijo ukvarjanju s priljubljeno športno aktivnostjo, tako v vsakdanjem življenju, kot na potovanjih.

Povzamemo lahko, da ima ukvarjanje s športom v vsakdanjem življenju vpliv na to, ali se posameznik odloči in se odpravi na potovanja predvsem zaradi ukvarjanja s športom, ali iz povsem drugačnih razlogov. Negotovost, ki se pojavlja ob tem odgovoru, je tudi vzrok za uporabljen metodo kvalitativnega raziskovanja v nadaljevanju naloge. S pomočjo kvalitativnega raziskovanja v obliki intervjujev ter razprave v fokusni skupini smo lahko bolje pojasnili povezavo med preživljanjem prostega časa na potovanjih in v vsakdanjem življenju. Metoda kvalitativnega raziskovanja namreč omogoča lažje pojasnjevanje bolj kompleksnih raziskovalnih vprašanj, ki jih zgolj z metodo anketiranja ni mogoče pojasniti. Udeleženci, ki so sodelovali v kvalitativnem delu raziskave, so nam pojasnili vzroke in razloge ukvarjanja s športom. Ti so bili pojasnjeni bistveno bolj podrobno kot zgolj ovrednotenje posameznih trditev. V nadaljevanju raziskave smo zaradi tega povezovali razloge ukvarjanja s športom z doživetji in občutki posameznikov in jih nato povezali s potovanji ter hkrati tudi z udeležbo na množičnih športnih prireditvah.

10.2 Kvalitativno raziskovanje

V kvalitativnem raziskovanju smo analizo intervjujev združili v enotno poglavje »*obravnava intervjujev in ugotovitve*« ter analizo razprave v fokusni skupini v poglavje »*obravnava in ugotovitve razprave v fokusni skupini*«. Odločili smo se, da v disertaciji analiza intervjujev in razprave v fokusni skupini ne bo predstavljena v obliki transkriptov v prilogi. Razlog je povsem praktičen, saj bi celoten prepis presegal dovoljen obseg disertacije. Hkrati bi obstajala tudi možnost, da bi se udeleženci, ki so sodelovali v raziskavi lahko tudi prepoznali. Pri analizi vsebine in vstavljanju posameznih citatov so uporabljena izmišljena imena.

10.2.1 Obravnava intervjujev in ugotovitve

Preglednica 30 prikazuje značilnosti udeležencev, ki so sodelovali v intervjuju. Predvsem socialno-demografske značilnosti nam bodo v nadaljevanju v pomoč pri analizi vsebine.

Preglednica 30: Značilnosti udeležencev, ki so sodelovali v intervjuju

	SPOL	IME	STAROST	IZOBRAZBA	POGOSTOST UDELEŽBE
UDELEŽENCI KOLESARSKE PRIREDITVE	MOŠKI	Karel	62 let	srednja šola	občasen udeleženec
		Klemen	24 let	srednja šola	reden udeleženec
		Kristjan	29 let	srednja šola	reden udeleženec
		Kevin	36 let	višja izobrazba	občasen udeleženec
		Konrad	48 let	univerzitetna izobrazba	reden udeleženec
		Krištof	56 let	srednja šola	reden udeleženec
	ŽENSKI	Katja	21 let	srednja šola	reden udeleženec
		Kaja	28 let	univerzitetna izobrazba	reden udeleženec
		Karmen	34 let	univerzitetna izobrazba	reden udeleženec
UDELEŽENCI TEKAŠKE PRIREDITVE	ŽENSKI	Tina	64 let	univerzitetna izobrazba	občasen udeleženec
		Teja	22 let	srednja šola	občasen udeleženec
		Tanja	32 let	univerzitetna izobrazba	reden udeleženec
		Tjaša	48let	univerzitetna izobrazba	občasen udeleženec
		Tamara	55 let	univerzitetna izobrazba	reden udeleženec
	MOŠKI	Tomaž	73 let	srednja šola	reden udeleženec
		Tadej	28 let	srednja šola	občasen udeleženec
		Timotej	35 let	univerzitetna izobrazba	reden udeleženec
		Tihomir	39 let	univerzitetna izobrazba	občasen udeleženec
		Tilen	33let	univerzitetna izobrazba	občasen udeleženec
		Tone	47 let	univerzitetna izobrazba	reden udeleženec
		Tevž	42 let	univerzitetna izobrazba	občasen udeleženec
		Teo	49let	višja izobrazba	občasen udeleženec
		Toni	41 let	univerzitetna izobrazba	reden udeleženec
		Tibor	58 let	srednja šola	občasen udeleženec
		Tomo	29 let	višja izobrazba	reden udeleženec

Legenda: Imena intervjuvancev so izmišljena, medtem ko so ostale spremenljivke ob izmišljenih imenih realne. Zaradi boljšega pregleda imajo intervjuvanci, ki se udeležujejo kolesarskih prireditev začetnico v imenu na K (kolesar/ka), medtem ko se imena tistih, ki se udeležujejo tekaških prireditev začnejo na T (tekač/ica).

10.2.1.1 Obravnavane teme

V intervjujih so obravnavane teme, kjer smo želeli pri aktivnih udeležencih športnih prireditvah ugotoviti značilnosti preživljanja prostega časa, navade na potovanjih ter vzroke udeležbe na teh prireditvah. Vprašanja v intervjuju smo glede na potek pogovora prilagajali, kjer smo bili osredotočeni na naslednje tematske sklope:

1. Prosti čas
 - *Ukvarjanje s športom*
2. Potovanja
 - *Vrsta potovanj*
 - *Razlogi za potovanja*
 - *Potovanja povezana s športom*
3. Udeležba na množičnih športnih prireditvah
 - *Pomen množičnih športnih prireditvah*
 - *Razlogi sodelovanja na množičnih športnih prireditvah*
 - *Dogodki in doživetja na prireditvah*
 - *Stališče o drugih udeležencih množičnih športnih prireditvah*

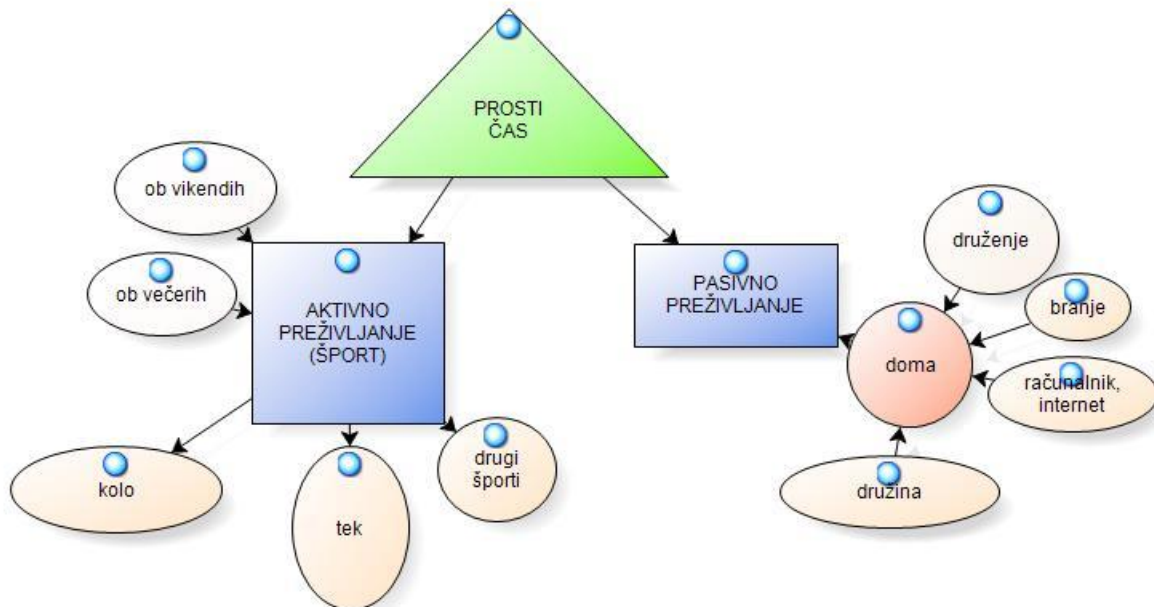
Vsi udeleženci, ki so sodelovali v intervjujih, so pokazali pripravljenost za sodelovanje in podajanje svojih razlag in stališč v zvezi njihovim preživljanjem prostega časa, potovanji in zanimivimi dogodki, ki so jih doživeli na različnih množičnih športnih prireditvah.

10.2.1.2 Analiza vsebine: O prostem času

Obravnava in analiza intervjujev z udeleženci množičnih športnih prireditvah že sama po sebi nakazuje, da bodo ti svoj prosti čas najpogosteje preživljali tako, da se ukvarjajo s svojim priljubljenim športom. Analiza intervjujev to potrjuje, vendar hkrati ugotavljamo, da je najpogostejši omejitveni dejavnik pri ukvarjanju s športom pri večini sodelujočih v intervjuju prav pomanjkanje prostega časa. Razlog pomanjkanja prostega časa so pri večini sodelujočih najpogosteje predstavljale številne službene obveznosti. Prav zaradi tega se le-ti pogosto ukvarjajo s športom ob večernih urah ali ob vikendih, ko imajo na razpolago največ prostega časa. Kljub temu preživljanje prostega časa ni nujno pogojeno z ukvarjanjem s športom.

Kako, kdaj, kje oziroma s kom preživljajo prosti čas, pojasnujemo s pomočjo modela prikazanega na sliki 2.

Slika 2: Model preživljanja prostega časa

V prvem (anketnem) delu raziskave smo ugotovili, da več kot polovica ljudi v raziskavi posebejla značilnosti »navdušenih« in »zagnanih« udeležencev, ki svoj prosti čas redno in zelo pogosto preživljajo tako, da se ukvarjajo s športom.

»Če mi znese, počnem kaj zjutraj ali pa popoldne. Tako ali da grem zjutraj na kolo, pa zvečer na tek ali grem zjutraj na tek, popoldne pa kaj drugega. Tako pač, glavno, da se gibamo«. (Teja, 22 let)

»Aktivno preživljam svoj prosti čas, na kolesu. Velikokrat med delovnikom, ene trikrat na teden kolesarim. Nato vsak vikend. Zdaj je ta razlika, da med vikendom lahko za dlje časa grem kolesarit, med tednom pa kolikor pač čas dopušča. «(Karmen, 34 let)

Analiza intervjujev vse to le potrjuje, saj so vsi sodelujoči, z izjemo enega, omenili aktivno preživljanje prostega časa, kadar smo jih povprašali o njihovem preživljanju prostega časa. Večinoma so o ukvarjanju s športom v svojem prostem času spregovorili z navdihom in omenjali pozitivne učinke aktivnega preživljanja prostega časa, kar opisuje naslednja izjava.

*»Po tem da se gibljem v naravi, po tistem ko tečem, sem dosti bolj zbrana, motivirana ter tudi dosti boljše se počutim po tistem, ko sem v naravi in ko odtečem.«
(Tjaša, 48 let)*

Predanost in usmerjenost k aktivnemu preživljanju prostega časa udeleženec opisuje s tem, da mu tudi vremenske okoliščine pogosto niso ovira za gibanje, kar je opazno iz naslednje izjave:

»Ko odlaufaš eno uro pa pol po dežju ali pa po snegu ali nekih takih razmerah, ki niso ravno udobne, je vedno fajn občutek na koncu.« (Teo, 49 let)

O tem, kako pogosto se v svojem prostem času ukvarjajo s športom, so udeleženci intervjujev povedali naslednje:

»Vestnost. Redno se držat tega, vaditi 3-krat na teden.« (Tevž, 42 let)

»Tečem trikrat, štirikrat na teden. Tako po 10 km.« (Tihomir, 39 let)

»Rada tečem, kolesarim, plavam, ter izvajam tudi druge aktivnosti. Tako da, če mi le rata, da vsaj vsak dan nekaj od tega počnem sem zadovoljna. Če mi znese, počnem kaj zjutraj in popoldne. Tako ali da grem zjutraj na kolo, pa zvečer na tek ali grem zjutraj na tek, popoldne kaj drugega. Tako pač, glavno, da se gibamo.« (Teja, 22 let)

Kljub temu, da so sodelujoči v intervjuju pogosto omenjali pomanjkanje časa, se za ukvarjanje s športom, navkljub službenim obveznostim vselej najde čas. To pojasni redna udeleženka tekaških prireditev, ki svoj delovnik opiše z naslednjo izjavo.

»Zjutraj vsak dan plavam, že pred službo, od šestih do sedmih. Potem grem na delo. Eh, po službi pa če je kakšno izredno lepo vreme mogoče še kakšna rekreacija ali pa sprehod.« (Tamara, 55 let)

Pri udeležencih množičnih športnih prireditev so najbolj priljubljene športne zvrsti, ki vključujejo vzdržljivostno komponento. Tak je tudi udeleženec, ki redno hodi na kolesarske prireditve, kjer v naslednji izjavi opiše vzdržljivostne športe, s katerimi se v svojem prostem času najraje ukvarja:

»Športi so povečini kolesarstvo, tek, hoja v hribe, tek na smučeh, športno plezanje. V bistvu pa največ kolesarjenje, tako gorsko kot cestno.« (Klemen, 24 let)

Sodelujoče v intervjuju smo povprašali o načinu ukvarjanja s športom. Predhodno smo v anketnem delu ugotovili, da se na množičnih prireditvah pojavlja velik delež »priložnostnih udeležencev« (48,5%), ki se zgolj občasno udeležujejo prireditev. Analiza intervjujev pokaže, da so o tem imeli zelo podobna stališča, saj se najpogosteje ukvarjajo neorganizirano na povsem ljubiteljski ravni. Mnogi se prireditev ne udeležujejo zaradi tega, ker bi si želeli tekmovati. Ukvarjanje s športom in udeležba na prireditvah pomeni za njih sprostitvev in ljubiteljsko preživljanje prostega časa. Udeleženca tekaških prireditev o tem, kakšni so njihovi razlogi za športno preživljanje prostega časa povesta naslednje:

»S tekom se ukvarjam zgolj ljubiteljsko. Nič tekmovalnega. Nisem imel nikoli nobenih tekmovalnih ambicij. Ampak zgolj rekreacija.« (Tibor, 58 let)

»Vse bazira na čisti amaterski ravni. Nobenih treningov, nobenih organiziranih priprav.« (Tevž, 42 let)

»Samo ljubiteljsko, nič nimam nobene naštudirane zadeve, da bi si kaj izboljšala čas. Ampak zgolj, da se sprostim, da razčistim v glavi vse stvari.« (Tjaša, 48 let)

Še posebno se med udeleženci kolesarskih prireditev, pojavlja večji delež takih, ki jim prostočasne aktivnosti pomenijo več kot le ukvarjanje s športom na ljubiteljski ravni. Stališča v intervjujih lahko povežemo z analizo rezultatov (preglednica 18), kjer ti kažejo, da se udeleženci kolesarske prireditve pogosteje ukvarjajo s športom v primerjavi z udeleženci tekaške prireditve. Pomemben dejavnik, ki lahko vpliva na motive ukvarjanja s športom in posledično tudi na bolj pogosto ukvarjanje s priljubljenim športom, predstavlja tudi oprema. V zvezi s tem ima udeleženec kolesarske prireditve zanimivo mnenje, kaj vse lahko vpliva na nivo ukvarjanja z izbranim športom:

»Poslušaj, moje ukvarjanje je glede na moje sposobnosti čisto ljubiteljsko. S tem, da če pa recimo gledam po kolesih, kakšno kolo ima kdo, potem sam nimam čisto amaterskega kolesa, saj stane okrog štiri tisoč. Tako da se mi zdi, da je moje ukvarjanje, malo več kot samo ljubiteljsko.« (Karel, 62 let)

Bridel (2010) v opisu značilnosti rekreativnih športnikov omenja, da lahko statusni simboli (npr. kvalitetna športna oprema) pomenijo posamezniku zelo veliko. Simbolizirajo in odražajo njegovo pripadnost skupini in hkrati tudi njihovo mišljenje v smislu, če imaš kvalitetno opremo, si potem tudi »dober« športnik. Tako si na primer rekreativni kolesarji zamišljajo, da

če imajo vrhunsko opremo, so predvsem zaradi tega lahko tudi bolj kvalitetni kolesarji in to ne glede na njihovo znanje in sposobnosti.

Bolj pogosti in bolj »zagnani« udeleženci pojasnjujejo tudi to, da se je potrebno na posamezna tekmovanja tudi povsem resno in načrtno pripravljati. Tjaša pojasni, da je za ukvarjanje s športom na višjem »tekmovalnem« nivoju pomembno tudi načrtovanje vadbe in bolj resen pristop. Tudi redna udeleženka različnih kolesarskih prireditvev pojasnjuje, kako si prilagodi vsakdanje življenje, da se lahko potem bolj »resno« ukvarja s svojim priljubljenim športom. O preživljanju prostega časa in razlogih udeleževanja na prireditvah pove naslednje:

»V bistvu kolesarim skoraj že tekmovalno. Saj sem nekako usmerjana tako, da bi čim bolj izboljšala svoje sposobnosti.« Nadaljuje s tem, ko pojasnjuje pomen »resnosti« ukvarjanja s športom: *»Danes, če se hočeš malo bolj resno ukvarjati s športom, moraš kar trenirati, a ne. Se pravi, hodim tud na tekme, rekreativne. Drugače sem pa športnica, se pravi, da zahajam v hribe, plezam, ter seveda preizkušam različne športe, tudi kajak pa to«*(Kaja, 28 let).

Dejstvo, da so nekateri zares dobro pripravljani, pomeni samo to, da posvečajo ogromno časa ukvarjanju z izbranim športom. S primerjavo in opisom pripravljenosti nekaterih drugih kolesarjev na prireditvah Konrad sam sebe raje opredeli kot bolj ljubiteljskega kolesarja:

»Za naš nivo slovenski, so nekateri res dobro pripravljani, pravzaprav vrhunski kolesarji. Sam sebe pa že zaradi tega vidim zgolj kot ljubiteljskega kolesarja. Težko se primerjam z njimi.« (Konrad, 48 let)

Več kot polovica (14/24) sodelujočih v intervjujih omenja pomanjkanje prostega časa, kot osrednji omejitveni dejavnik za izvajanje prostočasnih dejavnosti. S tem v zvezi so omenjali svoje delovne obveznosti. Pomanjkanje časa pravzaprav skrči nabor in količino časa, ki je namenjen ukvarjanju s športom. Tevž, ki se občasno udeležuje tekaških prireditvev, pojasni bolj pestro ukvarjanje s športom v obdobju, ko še ni imel delovnih obveznosti. Takrat je imel dovolj prostega časa in je zaradi tega svoj prosti čas preživljal drugače in se ukvarjal z različnimi oblikami rekreacije:

»Prej so bile še neke druge oblike rekreacije, nogomet, mali nogomet, badminton, ...«
(Tevž, 42 let)

Pomanjkanje časa velikokrat privede do tega, da med športno aktivnimi ljudmi pogosto slišimo, da kljub službenim obveznostim prilagodijo svoj čas in na račun kakšnih drugih aktivnosti najdejo čas za ukvarjanje s športom. Mnogi se tako s športom ukvarjajo ob večerih, ko končajo vse druge svoje delovne oziroma druge prostočasne obveznosti.

»Prilagodim dan, da je vedno čas za tek.« (Timotej, 35 let)

»Skoz dan služba, prosti čas se zame začne okrog devetih zvečer.« (Teo, 49 let)

»Na žalost je v vsakdanjem življenju ravno obratno kot bi si želel, saj je dopoldne delo, potem proti večeru pa rekreacija.« (Tibor, 58 let)

Pogosto so bili sodelujoči v intervjujih tudi mnenja, da kljub temu, da jih pesti pomanjkanje prostega časa, še ne pomeni, da le-ta ne bi bil dovolj pester. Za njih preživljanje prostega časa ni zgolj ukvarjanje s športom, ampak tudi druge oblike preživljanje prostega časa, kot so druženje s prijatelji, pasivno preživljanje prostega časa ipd.

»Ogromno berem. Knjige niso nujno povezane s športom. Seveda, če je kakšna športna knjiga, nasploh o kakšnem človeku, ki ga poznam, jo seveda preberem. Drugače pa berem vso dobro literaturo, od kriminalk do, kar pač je.« (Tamara, 55 let)

V prostem času se družim s kolegi, grem tudi z njimi na pijačo itn... (Tevž, 42 let)

Sodelujoči v intervjujih so tudi izpostavili, da se jim pogosto dogaja, da morajo predvsem zaradi službenih obveznosti prilagajati dan in preživljajo prosti čas takrat, ko lahko in ne kadar bi sami hoteli. Tako so nam udeleženci v raziskavi pojasnjevali, da pogosto svoj prosti čas prestavijo na večerne ure. Še več je takih, ki zaradi pomanjkanja prostega časa med delovnikom proste urice pogosteje izkoristijo med vikendom.

»Drugače vikend, pa v glavnem se že prej planira. Če je lepo vreme, se gre na kak izlet. Drugače pa čisto klasično. Služba, družina, malo pospraviti, kuhat itn.« (Tevž, 42 let)

»Čez vikend grem vedno kam. Pozimi in poleti se čez vikend poberem in grem. Zdaj ali bližje ali daleč. Vsekakor izkoristim in grem daleč proč.« (Tone, 47 let)

Kar so mnogi poudarjali in se kaže kot pomemben dejavnik preživljanja prostega časa je tudi to, da se pri ljudeh zelo spremeni življenje in s tem tudi preživljanje prostega časa, ko si ustvarijo lastno družino. Povsem normalno postane, da takrat več prostega časa ljudje namenijo družinskim obveznostim in otrokom:

»Trenutno, ker imam pač dva otroka pa familio, je prosti čas vezan v glavnem na otroke (Tevž, 42 let).«

Pogosto se spremeni tudi vloga in pomen aktivnega preživljanja prostega časa. Kljub temu, da namenijo manj časa ukvarjanju s športom, nekateri tako kot to opiše Tina, usklajujejo družinske obveznosti in lastno željo po gibanju:

*»Ob vsem delu so tukaj še moje družinske obveznosti, ampak medtem nekako vedno skrbim, da se čim več gibam. Če ne drugače grem nekje vmes na en hitrejši tek.«
(Tina, 64 let)*

Analiza intervjujev je pokazala, da sodelujoči v intervjujih poskušajo vedno znova vključevati tudi preostale družinske člane in jih postopno navduševati za gibanje. Izjavi pojasnjujeta, kako vključevati preostale družinske člane ter jih hkrati navduševati za aktivno preživljanje prostega časa.

»Prosti čas, če nisem na kolesu, sem na sprehodih. Glede na to, da imam dva otroka je to idealna kombinacija. So pa sprehodi, tukaj v Mariboru z okolico. V strašne gore ne hodimo. Nekje okrog 80% prostega časa pa namenim kolesarjenju.«(Konrad, 48 let)

»Drugače pa imam dve hčerki, s katerima preživljam prosti čas. Pa tudi z njima športno. Ko gremo na sprehode, gremo tudi skupaj. Ali one dve na kolesu, pa jaz zraven tečem.« (Tanja, 32 let)

10.2.1.3 Analiza vsebine: O potovanjih

Ugotovitve in rezultati raziskave kažejo, da se udeleženci množičnih športnih prireditev na svojih potovanjih v največji meri odločajo za potovanja povezana s športom. Na podlagi ugotovitev, ki smo jih pridobili s pomočjo ankete, rezultati raziskave kažejo, da skoraj tretjina (32,5%) udeležencev raziskave zavzema vlogo športnih turistov. Tudi analiza intervjujev kaže na to, da se posamezniki pogosto odločajo za potovanja, ki so povezana s športom.

Značilnosti posameznikov, ki se na potovanjih ukvarjajo s športom, v naslednji izjavi opiše Karmen, ki se redno udeležuje kolesarskih prireditev

»Športni turist je tisti, ki redno potuje in mu je na prvem mestu nek šport. Zdaj pa ni nujno, da je to res tako intenzivno ukvarjanje s športom. Ampak pomeni glavno dejavnosti. Ni nujno, da je to vsak dan. Ampak spet ne tako, da se gre na celem potovanju samo enkrat malo vozit s kolesom. Po mojem mnenju mora vsaj 50% časa na potovanju posvetiti priljubljenemu športu.« (Karmen, 34 let)

Na izbiro potovanj in potovalnih navad posameznikov vplivajo dejavniki, ki jih pogosto povezujemo z njihovim načinom življenja (Smith in Weed, 2007). Način življenja in posledično preživljanje prostega časa, sta pogosto odvisna od motivacije, finančnih zmožnosti ter časa, ki ga imamo na voljo. Omenjeni dejavniki so ključni pri izbiri potovanj in hkrati predstavljajo tudi omejitve pri daljših potovanjih. Predvsem pomanjkanje prostega časa, je lahko vzrok za izbiro krajših potovanj, ki se odvijajo v obliki izletov.

»Kot sem že rekel, za dalj časa recimo, dva tedna sigurno ne. Že zaradi dela si ne morem to privoščiti. Sem hodil svoj čas, ampak zdaj ne več. Sem ugotovil, da delo ne omogoča tega. Pač je dandanes takšen ritem tudi, če greš za en teden, se ti nabere delo. In je potem to enako, kot če ne bi šel. Potem, ko prideš nazaj, te čaka 50 neodgovorjenih mailov, 30 telefonskih klicev in kup dela za nazaj. In kaj sem rešil, s tem da sem odšel za dalj časa na dopust. Res nič, ker moram potem vse narediti za nazaj. Dobesedno spustim dušo v prvem tednu, ko pridem nazaj. Raje vsak teden po malo in mislim, da si bistveno lažje napolnim baterije.« (Tone, 47 let)

Nasprotno Tjaši krajša potovanja v obliki izletov ne predstavljajo prav posebnega zadovoljstva. Klub temu, da nima preveč časa, ga raje izkoristi tako, da se odpravi v oddaljene kraje na daljše počitnice.

»Ko imava malce več časa z možem, potem greva na kakšno daljše potovanje. Zdaj nazadnje sva bila v Barceloni, to je bilo pred kakšnih tednom dni. Med poletjem oziroma zimo pa največkrat na morje ali smučat. Na morje greva v mirne kraje, kakšne otoke, da se lažje rekreirava in malo tudi kolesariva. Največkrat pa, če le obstaja možnost finančno, pa tudi časovno grem na kakšno potovanje. Sem bila tudi na Floridi, malo Amerike. Tako, da kar dosti potujem.« (Tjaša, 48 let)

Omejiteni dejavniki, kot je pomanjkanje časa in slabše finančne zmožnosti, sicer vplivajo na izbiro potovanj, ampak dolgoročno ne predstavljajo ključnega dejavnika pri odločitvi izbire potovanj. McGuiggan in Foo (2004) sta pojasnila, da se skozi življenjska obdobja ljudje odločajo tudi za različne vrste potovanj. Najpogosteje se za izbiro potovanj odločajo na podlagi trenutnih motivov v življenju in predvsem življenjskega obdobja, v katerem se nahajajo, ki je pogosto povezano z njihovim družinskim statusom.

Obravnava intervjujev kaže na to, da ukvarjanje s športom predstavlja zelo pomemben dejavnik pri izbiri potovanja, zlasti pri bolj »zagnanih udeležencih«. Rezultati raziskave kažejo, da je bilo med udeleženci raziskave 6,6% takih, ki ukvarjanje s športom v svojem prostem času jemljejo povsem resno ter 23,3%, ki se na svoja potovanja odpravljajo primarno zaradi ukvarjanja s športom.

Med sodelujočimi v intervjuju smo ugotovili, da se nekateri med njimi opredelijo za »prave športne turiste« tako kot naslednja udeleženca:

*»Potovanja in sploh preživljanje prostega časa so vselej 100% povezana s športom.«
(Tamara, 55 let)*

*»Nikoli nisem šel na počitnice z namenom, da bi en teden poležaval. To mi ni nikoli bilo v krvi. Že od same mladosti, ko sem začel taboriti, sem to tudi potem dolgo nadaljeval to taborjenje. V glavnem je bil vedno rekreativni turizem. So bila tudi ta leta vmes, ko je bilo lenarjenje. Mislim, da mi je kar blizu ta izraz športni dopust« .
(Tibor, 58 let)*

Nasprotno pa večji del sodelujočih v intervjuju ne more povsem natančno opredeliti pomena, ki ga ima ukvarjanje s športom pri izbiri potovanj. Na potovanja se pogosto ne odpravljajo zaradi ukvarjanja s športom. Navkljub vsemu pa morajo biti športne aktivnosti nujno prisotne.

»Mislim glede potovanj pa je tako. Ne bom izbirala destinacij glede na to, kaj te nudijo v povezavi s športom, ker si vedno v vsakem kraju poiščem šport. Ne bi rekla, da če grem nekam na neko destinacijo, da grem prav zaradi športa. Bom pa sigurno našla tam športne aktivnosti, ki so mi pri srcu.« (Tanja, 32 let)

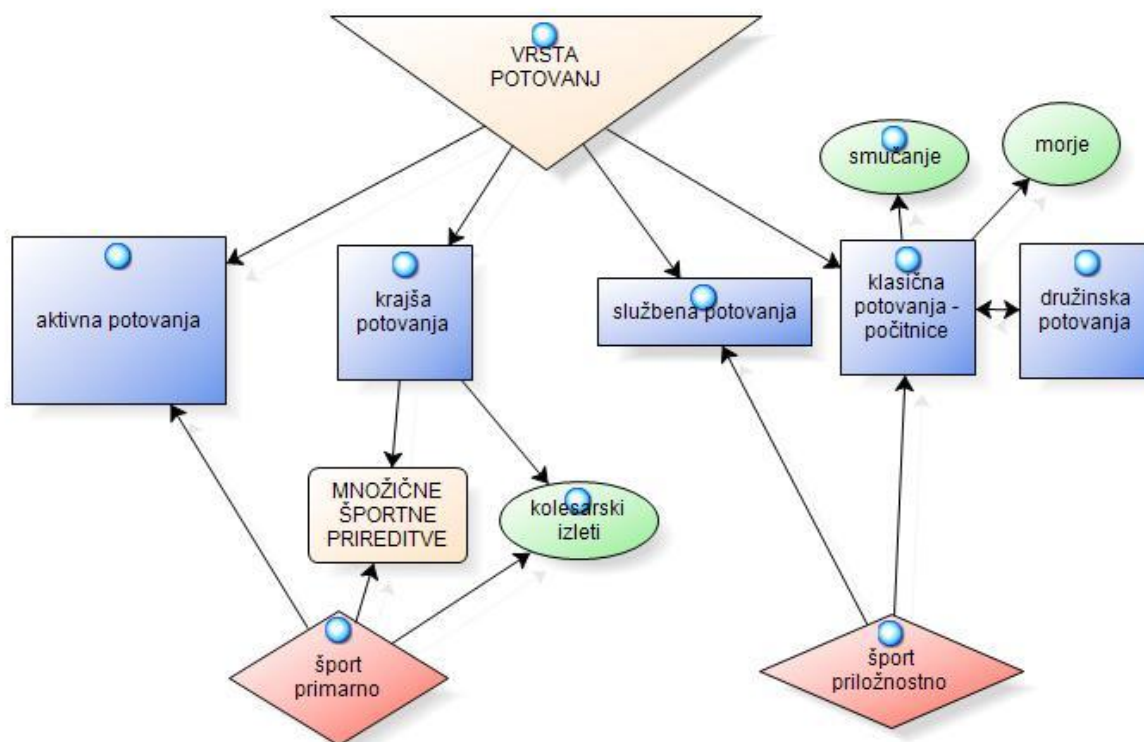
»Na potovanjih pač, v bistvu s punco potujeva precej brez načrta. Tam se s športom ukvarjam bolj priložnostno. Vedno greva za kakšen teden na treking. Če je priložnost, grem tudi na kakšno gorsko kolesarsko potovanje, drugače pa se direktno s športom na potovanjih ne ukvarjam.« (Tomo, 29 let)

»Včasih imaš obdobje, ko veliko treniraš in si utrujen. Takrat se pač odločiš, zdaj pa grem na morje na dopust, samo ležat. Včasih pa samo zamenjaš okolje za trening in tam fejest migaš. Ne morem se odločiti sedaj ali grem na potovanja zaradi športa ali zaradi počitka. Kajti nekako oboje je prisotno pri meni in se je tudi skozi čas ves čas spreminjalo.« (Katja, 21 let)

Slika 3 prikazuje različne vrste potovanj, za katere se odločajo udeleženci raziskave. Skozi obravnavo intervjujev ugotavljamo, da se sodelujoči v raziskavi zelo pogosto odločajo za potovanja povezana z ukvarjanjem s športom (aktivna potovanja). Šport predstavlja enega izmed ključnih (primarnih) dejavnikov pri izbiri potovanj. Ugotovili smo, da pogosto lahko med ta potovanja uvrščamo tudi krajša potovanja. Med krajša potovanja, ki so povezana s športom so sodelujoči omenjali prav udeleževanje različnih množičnih športnih prireditev ter s športom povezanih izletov. Pogosto so udeleženci navajali predvsem izlete s kolesom.

Med aktivna potovanja uvrščamo tudi potovanja, kjer ukvarjanje s športom pomeni ljudem spremljevalno aktivnost in ne predstavlja primarnega razloga potovanja. Najpogosteje je to značilno za »klasične počitnice«, običajno poleti na morju in pozimi na smučanju, kjer so aktivnosti povezane z obliko družine.

Slika 3: Prikaz različnih vrst potovanj, za katere se odločajo udeleženci v raziskavi

Vseskozi ugotavljamo, da je ukvarjanje s športom pri udeležencih športnih prireditev zelo pomembna aktivnost njihovega preživljanja prostega časa. Ugotavljanje in analiza navad na potovanjih kažeta, da se ti posamezniki na različnih potovanjih obnašajo podobno, kar pomeni da si velika večina izmed njih sploh ne predstavlja potovanj brez športa.

»Vedno mora bit nekaj športnega, a ne. Vedno najdemo kakšno zabavo, ali z žogo ali s kakšno drugo obliko rekreacije. Vedno smo v gibanju. Ali pa mogoče primer, da trekking, delamo dolge pohode nekje.«(Tibor, 58 let)

»Na dopustu mora nujno biti zraven šport, nima veze ali je to kolesarstvo, surfanje, planinarjenje. Dejansko, se na dopustu velik ukvarjaš s športi. Ne mislim tukaj, da je samo šport, ampak da vsaj pol dopusta preživi športno.«(Kristjan, 29 let)

»Če gremo na morje, imam jaz kolo zraven. Tam sigurno najdem prosti čas. Takrat se vozim. Kjerkoli pač sem. Smo šli v Kranjsko Goro, sem vzal kolo s sabo. Vršič, Mangart. Pa tudi, ko gremo za en dan. Če gremo recimo za en dan na Veliko Planino, grem sam s kolesom, moji pa z gondolo ali peš. « (Konrad, 48 let)

»Pozimi se gremo smučat, spet nekaj športnega. Poleti je plavanje. Lansko leto sem na morje vzela superge s sabo in sva šle s kolegico teč. Tako ob večerih. Če ne drugače. Poskusim izkoristiti, da sem aktivna, kolikor se le da.« (Teja, 22 let)

Gibson in Yiannakis (2002) navajata, da se pri ljudeh skozi njihove življenjske cikle spreminja tudi izbor potovanj. Izbira potovanj je pogosto odvisna predvsem od njihovega družinskega statusa v povezavi s starostjo, spolom, prihodki ipd.

Nedvomno to velja tudi za potovalne navade, ki jih povezujemo z ukvarjanjem s športom in zabavo. Želja po zabavi in ukvarjanje s športom sodita med motivatorje, ki se skozi življenjska obdobja ves čas spreminjajo. Profil športnih turistov je odvisen predvsem od socialno-demografskih značilnosti, kar opiše tudi eden izmed tekačev v intervjuju:

»Kot športnega turista si predstavljam nekoga, ki je še dokaj mlad ali pa da ima otroke tako velike, da lahko gre spet sam na izlet. Nekdo, ki je dobro situiran ali pa vsaj tako srednje dobro, da lahko reče, da gre za en teden nekam, kjer bo ves čas namenil samo sebi, ali eventualno svojemu partnerju. To pomeni tudi to, da sta partnerja kompatibilna. Recimo, midva nisva. Moja niti ne teče, niti se ne potaplja tako kot sam. To je tudi razlog, da iz leta nisem več tako podoben športnemu turistu.« (Tevž, 42 let)

Sodelujoči v intervjuju zelo pogosto omenjajo, da družinski status predstavlja enega izmed glavnih razlogov za spremembo navad, ki jih imamo pri preživljanju prostega časa. Te navade v življenju se seveda skozi različna obdobja v življenju spreminjajo. Vse to vpliva tudi na izbor pristočasnih dejavnosti. Izbir dejavnosti, ki jih imajo ljudje na potovanjih preden si ustvarijo družino in kasneje, ko imajo že svoje lastne otroke so lahko tudi povsem različne.

»Zgodba je precej povezana z obliko družine. Pred otrokom je bilo časa za aktivna potovanja, ki so meni predstavljala osebni užitek, bistveno več. Zdaj ga je pa manj, ampak ne v smislu drugačnega užitka. Igrat se v bazenu z otrokom je tudi velik užitek in predstavlja neko sprostitev in predstavlja po moje z vidika osebnega počutja nič kaj bistveno slabšega, kot neka športna aktivnost.« (Teo, 49 let)

Sodelujoči v intervjuju, ki imajo že ustvarjeno družino, se večinoma odločajo in poslužujejo družinskih potovanj. Med njimi so priljubljena družinska potovanja, ki jih razumemo pod pojmom počitnice. Počitnice so sodelujoči najpogosteje opredelili in povezovali z aktivnim

oddihom na morju oziroma pozimi na smučanju. Ukvarjanje s športom za posameznike na teh potovanjih predstavlja pomembno aktivnost, s katero zapolnijo svoj dan. Mnogi so mnenja, da ukvarjanje s športom skoraj mora biti prisotno in so tam tudi športno aktivni le, če imajo čas.

»Morje, zraven morja pa kolo. Potovanja so čisto usmerjena v to. Pol z družino se mogoče to mal poleže, a ne. Ampak še vseeno ne hodimo na morje tako, da bi šli tja in tam samo ležali in se malo namakali. Gremo tudi v Francijo na smučanje ali zgolj potovanje, plezanje, šport ali povežemo vse skupaj. Tako, da brez športa sigurno ne gre. Tako, nekako uskladimo.« (Kaja, 28 let)

Robinson in Gammon (2004) sta potovanja, kjer ukvarjanje s športom predstavlja zgolj priložnostno oziroma neko dodatno dejavnost na potovanjih, opredelila kot *»turizem s športno vsebino«*. S pomočjo analize intervjujev smo pojasnili oblike vključevanja ukvarjanja s športom na družinskih potovanjih in drugih *»klasičnih«* potovanjih. Možnost ukvarjanja s športom pri teh posameznikih predstavlja pomemben razlog tudi pri izbiri destinacije potovanja. Ugotovili smo, da je za udeležence športnih prireditev značilno, da se raje izogibajo turistično zelo priljubljenih destinacij in organiziranih turističnih potovanj, kar smo ugotovili tudi v anketnem delu raziskovanja. Organizirana turistična potovanja so namreč priljubljena pri zgolj 1,2% udeležencev raziskave.

»Vedno gledava z možem, da greva v takšne kraje, kjer je možno kolesariti in kjer je možno teči. Da ne greva v neka središča, kjer je ogromno prometa, tam kjer je nabasano z ljudmi.« (Tjaša, 48 let)

»Vedno si sama rezervirava apartma, izbereva kraj in tudi tam načrtujeva, kupiva karte tistega območja in potem po kartah gledava kam iti. Nato si pomagava z GPS in internetom. Tako da sva raje sama od sebe odvisna.« (Karmen, 34 let)

Raziskovanje novih krajev in narava (razgibana pokrajina) sta prav tako lahko pomembna razloga pri izbiri potovanj. To smo ugotovili zlasti pri kolesarjih, ki so sodelovali v intervjuju. Kot zelo pomemben razlog pri izbiri potovanj se jim zdi, da lahko kolesarijo po razgibani pokrajini in spoznavajo nove *»klance«*. Kolesarji so med intervjuji večkrat spregovorilo o tem, da ko prispejo v za njih *»nove«* kraje, pogosto opazujejo pokrajino in ob tem razmišljajo, kako bi lahko tam tudi sami kolesarili. Tudi Getz in McConnell (2011) sta med udeleženci kolesarske prireditve ugotovila, da sta zanimiva pokrajina in atraktivnost trase na posameznih prireditvah eden izmed najpomembnejših razlogov za udeležbo na prireditvi.

»V primeru, da se gre na dopust, če je le priložnost gre kolo z mano in grem nato odkrivat nove steze. V primeru, da smo nekje na novi lokaciji. Poiščem zanimiv vzpon in ga preizkušam prevoziti.« (Kristjan, 29 let)

»Če je narava taka, da je veliko lepih kolesarskih poti, je to že dovolj dober razlog, da grem tja. Če je pa še tekma, pa toliko boljše.« (Karmen, 34 let)

V drugo kategorijo športnega turizma sta Robinson in Gammon (2004) uvrstila potovanja, kjer ključno vlogo pri izbiri potovanj predstavlja ukvarjanje s športom. V anketnem delu smo posameznike, ki sodijo v to kategorijo poimenovali »pravi« športni turisti. Med udeleženci obeh množičnih športnih prireditev je njihov delež znašal 23,3%. Green in Jones (2005) sta v opisu značilnosti športnih turistov tem posameznikom pripisala vse lastnosti, po katerih jih uvrščata v kategorijo »resnega« preživljanja prostega časa. Ukvarjanje s športom predstavlja tem posameznikom način življenja, ki se odraža tudi v povezovanju svojih potovanj z udeležbo na različnih športnih prireditvah. Obravnava intervjujev pojasnjuje, da se tovrstni športni turisti poslužujejo in odločajo v glavnem za krajša aktivna potovanja, kamor pogosto sodijo tudi s športom povezani izleti ali potovanja, kjer osrednji motiv predstavlja udeležba na množični športni prireditvi.

»Vedno šport, recimo, če je grdo vreme in res ni mogoče kaj. Potem pač greš na pohod, potem pač ne greš na tekmovanje. Saj ni potrebno ves čas hoditi na tekmovanja. Vedno pa je povezano z gibanjem. Če že gremo, se usedemo v avto in je slabo vreme, ne gremo na prireditev, gremo recimo v Rakov Škocjan na sprehod. Gremo v naravo, se gibljemo, nikakor pa ne gremo, da bi šli recimo v Umag in bi poležavali na plaži. Nikakor.« (Tone, 47 let)

»Večinoma so to enodnevni izleti. So pa, prvenstveno športni. Ali so to tekaško preživeti dnevi ali kolesarski izleti.« (Tina, 64 let)

»Kolesarski izleti so mišljeni tako. Včasih so dolgi tudi tri dni. Skupaj s prijatelji si izlete predstavljamo tako, da imamo v bistvu dve varianti. Ena varianta je, da gre zraven kombi, se pravi nam pelje vso prtljago zraven. Druga varianta, je tri dni ista zgodba, da vzameš nahrbtnik s sabo in v njem vse, kar rabiš za vse dni. Tak izlet je bil lanski Grossglockner.« (Kristjan, 29 let)

Redni in bolj zagnani udeleženci množičnih športnih prireditev združujejo udeležbo na športnih prireditvah tudi s svojim dopustom oziroma daljšimi potovanji. Poglavitni razlog potovanja predstavlja aktivna udeležba na športni prireditvi. Te lastnosti rednih in bolj zagnanih udeležencev so ugotovili že nekateri avtorji v svojih predhodnih raziskavah. Daljša potovanja, kjer so športne aktivnosti osrednjega pomena, so povezovali z udeleževanjem na množičnih športnih prireditvah (Getz in McConnell, 2011; Lamont in Kennelly, 2011; McCarville, 2007; Raya, 2012). Raya (2012) je ugotovila, da so tujci, ki so se udeležili triatlonske prireditve v Barceloni v povprečju bivali pet dni na tej turistično zanimivi destinaciji. Povezava športnih prireditev z turistično atraktivnimi destinacijami vsekakor ponuja možnost za razvoj ponudbe različnih programov, ki so predvsem povezani s športnimi motivi. Značilno za »prave športne turiste« je, da osredotočenost na tekmovanja sicer predstavlja osrednjo temo potovanja. Kljub temu pa se predvsem daljših potovanjih odločajo tudi za druge aktivnosti, ki niso nujno povezane s športom.

»Dopust? V zadnjem času je primarna stvar šport. Tako, da ko gremo za več dni, gremo zaradi športa. Poleg tega so potem še znamenitosti, ne vem, ene dežele kamor gremo. vzamem to tudi kot dopust. Recimo, da gremo za 14 ali 10 dni na potovanje, imam jaz vmes še npr. dirko. Prej mal turizma, pa še potem mal turizma.« (Tone, 47 let)

»Saj grem na prireditve, kar dosti v tujino in to predvsem zaradi dogodka. Ali pa tudi na dopust. Tega iščem po aktivnostih, katere bom tam delal. Na ta način potem iščem destinacijo.« (Klemen, 24 let)

»Če greš na tekmovanje nekje, na športno destinacijo, je pa pač to osredotočeno na to tekmovanje, ki se ga udeležiš, ne. Recimo, mi smo bili v Mehiki. Tam je bilo svetovno prvenstvo najprej v duatlonu, potem triatlonu. Sem se obeh udeležila. Vmes smo se pa seveda snorkljali, potapljali, vse stvari, ki so pač povezane z Mehiko, ne.« (Tamara, 55 let)

Za udeležence množičnih športnih prireditev Wicker, Prinz in Weimar (2012) navajajo, da se skozi kariero ukvarjanja s športom oziroma sodelovanja na prireditvah spreminjajo razlogi udeležbe na prireditvah. Vse večkrat so pri njih tudi potovanja povezana z udeležbo na prireditvah. Namreč doba ukvarjanja in sodelovanja na športnih prireditvah na vsakega posameznika vpliva tako, da le-ti skozi pogostejše sodelovanje na prireditvah postajajo tudi

vse bolj zagnani udeleženci teh prireditev. Avtorji so pojasnili, da se udeleženci v začetku odločajo najpogosteje za prireditve blizu doma, ki nato z bolj resnim ukvarjanjem vzbudijo željo po bolj odmevnih prireditvah. S tem ima za posameznika udeležba na prireditvi večji pomen in hkrati predstavlja tudi pogosto osrednji namen potovanja in celo način preživljanja svojih počitnic.

10.2.1.4 Analiza vsebine: O množičnih športnih prireditvah

Rezultati raziskave v anketnem delu kažejo, da se udeleženci obeh prireditev v povprečju udeležijo pet množičnih športnih prireditev na leto. Prav tako smo ugotovili, da se kar 64,8% udeležencev raziskave nikoli ne udeležuje prireditev v tujini.

S pomočjo analize intervjujev pojasnjujemo, zakaj je temu tako ter kam vse se odpravljajo na prireditve, kar je prikazano v naslednjih izjavah:

»Prireditev je več kot dovolj, zato za zdaj samo v Sloveniji.« (Katja, 21 let)

»Prireditev je v zadnjem času bistveno več, kot ne vem še pet let nazaj. Tako da si poleti lahko vsak vikend, včasih celo v soboto in nedeljo na kakem vzponu, teku, maratonu ali čem podobnem.« (Konrad, 48 let)

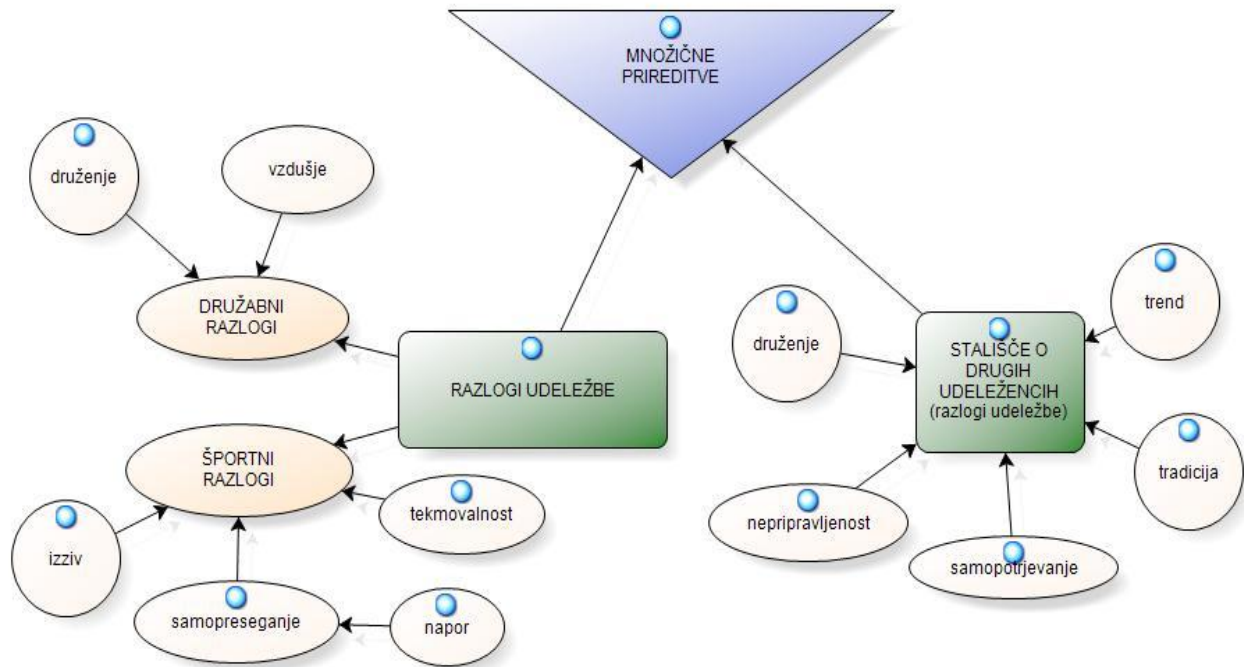
»Približno deset let imam konstantne prireditve, kar se tekov tiče. Začnem s tekom ob žici, potem Radenski maraton in nato Ljubljanski maraton.« (Tibor, 58 let)

»Grem spomladi v Sežano, ko je začetek, a ne. Potem so Radenci, potem je nočna desетка na Bledu, neki dobrodelni teki v Tivoliju, potem na Bledu tud en tek konec avgusta. Potem v jeseni Ljubljanski rekreativni tek za konec.« (Tina, 64 let)

S pomočjo analize intervjujev smo pojasnili tudi njihove razloge udeležbe na različnih množičnih športnih prireditvah ter hkrati odgovorili, zakaj se nekateri posamezniki udeležujejo tudi več kot dvajset športnih prireditev na leto, spet drugi pa so na njih zgolj priložnostni udeleženci. Njih navdušuje predvsem vzdušje na prireditvah ter možnost druženja. Pri rednih in bolj zagnanih udeležencih množičnih športnih prireditev so v ospredju predvsem športni razlogi, zaradi katerih se udeležujejo različnih prireditev. Zanimivo je predvsem to, da se je mnenje sodelujočih v intervjujih razlikovalo, ko smo jih povpraševali o

njihovih razlogih za udeležbo ter o razlogih udeležbe pri drugih udeležencih teh prireditvah (slika 4).

Slika 4: Model, ki prikazuje razloge udeleževanja na množičnih športnih prireditvah

Predvsem med bolj »zagnanimi udeleženci« je opazno nekoliko odklonilno stališče do tistih udeležencev, ki se na prireditve odpravljajo povsem nepripravljeni in samo zaradi tega, ker je udeležba na različnih bolj odmevnih maratonih v današnjem obdobju zelo »moderna«. To nepripravljenost drugih udeležencev mnogi med njimi tudi hitro opazijo. Nepripravljenosti ne podpirajo in so mnenja, da takšni posamezniki nimajo kaj iskati na množičnih športnih prireditvah.

»Saj se na sami prireditvi, še posebno na Franji vidi, kako je kdo pripravljen. Polovica jih sploh ni pripravljenih, saj enostavno kolovratijo po cesti in delajo zmedo.« (Krištof, 56 let)

» So ljudje, ki gredo iz čiste stave iz naslonjača laufat.« (Tilen, 33 let)

Do utrujenih in izčrpanih udeležencev imajo drugačno negativno stališče kot takrat, ko so sami utrujeni. Razlika nastane takrat, ko zlasti manj pogosti udeleženci prireditve opredeljujejo pomen doseganja lastnih želja. V kolikor želijo doseči cilj, predstavlja glavno omejitev dejstvo, da so nepripravljeni. Ampak sami pri sebi to utrujenost pripisujejo kot

posledico napora. Sami pri sebi dojemajo napor in utrujenost bolj v smislu samopreseganja in ob tem občutijo zadovoljstvo.

Ta stališča, ki jih imajo posamezniki do drugih, lahko razložimo s psihološkimi procesi obrambnih mehanizmov. Ti pomenijo trend nezavednega pripisovanja in odkrivanja lastnih napak v drugih. Gre za proces, v katerem oseba brani svoj ego, s tem da nezaželena občutja, impulze in vedenja pripisuje drugim (Praper in Žunter Nagy, 1999).

Sodelujoči v intervjuju pojasnjujejo, da se prireditve udeležujejo pogosto zaradi tega, ker so zelo množično obiskane. Privlači jih predvsem vzdušje, ki ga lahko ustvari množica ljudi na tovrstnih prireditvah, kar predstavlja udeležencem na prireditvah posebno doživetje in dodaten zagon ter motivacijo. Vzpodbuda soudeležencev, gledalcev idr., predstavlja pozitivne občutke pri udeležencih, kar je prikazano v naslednjih izjavah:

»Doživel maso ljudi. To so stvari, ki jih mora človek doživeti. V Radencih, ko sem prvič šel, sem doživel tisto množico. Kot pravim, to so stvari, ki jih moraš videti in občutiti. To ti daje potem naslednjič, ko grem, vsakič ta adrenalin na začetku. Mislim, da je to ta odlična zadeva, da se potem spet odločim, da grem.« (Tilen, 33 let)

»»Seveda. Zelo pozitivni občutki, ki jih imamo na teh maratonih. Tudi potem, ko končamo tak event, tudi ogromno ljudi srečaš, ki so se ga udeležili. Imamo eno skupno točko, se pogovarjamo za naprej, ko se srečamo, na treningih, ko tečemo in tako.« (Tihomir, 39 let)

»Na prireditvah sem rad, ker srečaš veliko ljudi. Da ne vem, pretečeš nekaj teh kilometrov tam v družbi. Saj zmeraj je množica super, nekaj kar te naprej vleče. Boljše tečeš v skupini, kakor posamezno. (Tibor, 58 let)«

Ugotovili smo tudi, da velika množica ljudi lahko udeležencem predstavlja tudi veliko število nevarnosti. To je bilo opazno zlasti pri intervjujih z udeleženci kolesarskih prireditev, ki velikega števila ljudi na prireditvah ne dojemajo vselej pozitivno. Omenjajo veliko večjo nevarnost padcev. Še posebej zato, ker mnogi, zlasti občasni kolesarji, niso večji kolesarjenja v skupini. To negativno plat kolesarjenja v gneči in občutke sta kolesarja opisala v naslednjih dveh izjavah:

»Na Franji so nesreče predvsem zaradi gneče in pa ljudi, ki mislijo, da morajo do Brezovice zmagati. Še povezano s tem, ko se pelješ skozi Ljubljano in v vsakem

križišču samo poslušaj o, o, dum! Vse to se ponavlja do prvega klanca, potem pa se malce umiri.» (Kristjan, 29 let)

»Imam pa tudi izkušnjo s Franje, kjer je moja izkušnja pač taka, adrenalinska. Tik za mano, no mogoče tri metre za mano je prišlo do masovnega padca. Kako je to ropotalo, karbon kolesa, obročniki, vse je pokalo. Mislim, to ne doživiš vsak dan. Sam nisem padel, tako da to zame ni bila negativna izkušnja, ampak bolj doživetje.«(Konrad, 48 let)

Rezultati raziskave anketnega dela kažejo na manjšo pomembnost družabnih vidikov udeležbe. V kvalitativnem delu raziskave smo s pojasnjevanjem razlogov udeleževanja na množičnih športnih prireditvah ugotovili nasprotno. Razumevanje pokaže, da so prav razlogi druženja morda za večino udeležencev lahko primarni razlogi sodelovanja na različnih množičnih športnih prireditvah. Namreč sodelovanje na tovrstnih prireditvah mnogim udeležencem pomeni tudi obliko druženja in vzpostavljanja in navezovanja stikov. Ti posamezniki v ospredje postavljajo družabni vidik prireditev.

»V glavnem, na maratone hodim predvsem zaradi druženja po maratonu. To je glavno. Prijatelje vidiš, tiste ki hodimo več ali manj skupaj. Pa seveda s prijatelji iz drugih klubov, s katerimi se recimo med zimo in mogoče dalj časa ne vidiš. Recimo ti, si tudi tukaj? (Konrad, 48 let)

»Eh, veliko sva hodila oba z ženo na maratone tekaške, tekaške prireditve. Tako da, imava skupaj preko 1000 kolajn. Moje izkušnje so tako dobre, da sva spoznala ogromen krog prijatelj, predvsem tekaški pa triatlonski krogi. Če ne bi bila v tej rekreaciji, naju ne bi toliko ljudi poznalo, kot pa zdaj. Na vse prireditve tekaške, kakorkoli, naju vsi organizatorji poznajo že dolgo let. "Ah, sta tud prišla?" Pa tako, ne. In eh, v glavnem, velik krog prijateljev imava.«(Tomaž, 73 let)

Prav druženje s podobno mislečimi ljudmi in zadovoljstvo, ki ga udeleženci doživljajo ob tem, ko se udeležijo prireditev, pomembno vpliva na to, da se sploh udeležijo prireditev.

»Še ena stvar je, da so tam tudi ljudje, ki podobno razmišljajo kot ti, da je potem tudi druženje po tekmi fino. To je z enako mislečimi ljudmi.« (Karmen, 34 let)

»Sčasoma se ta krog znancev, prijateljev kar malo zoži na tiste, ki se s takimi stvarmi ukvarjajo. Ker taki, ki so apriori proti in tega pač ne razumejo, se je z njimi, potem včasih težko kaj pogovarjat« (Klemen, 24 let)

Stres in razlog udeležbe zaradi »sprostitve« na prireditvah je bil v anketnem delu raziskave ovrednoten kot najpomembnejši razlog udeležbe na množičnih športnih prireditvah.

»Mislim, da je večini, vsaj upam tako udeležba sprostitiv. Nekaterim je dejansko dokazovanje. Večini pa mislim, da je sprostitiv.« (Kristjan, 29 let)

»Tako, da so prireditve že način življenja. Šport in rekreacija, to mi vklapljam, ker imamo noto, da če si fizično dosti pripravljen, lahko uspeš in si na nek način v družbi sprejet. V družbi se lažje znajdeš, boljše funkcioniraš, manj te stresne situacije prizadenejo.« (Karel, 62 let)

Podobno so udeleženci, kot razlog udeležbe, navajali željo po samopotrjevanju, preseganju samega sebe oziroma iskanju lastnih meja na izbranih prireditvah.

»Prva stvar, kar sem rekel, da se vsak človek mora na nekem področju potrjevati, dviguje samozavest človeka. Tudi potrditev, da si nekje kondicijsko fit, da lahko bremene in razne težave lažje prenašaš. Kar je tudi po moje zelo pomembno. Drugače pa tudi malo športnega naboja.« (Karel, 62 let)

»Ta občutek, da zmorem, mi je najlepši.« (Tomaž, 73 let)

»Pri večini je to, da dokazujejo sebi, da so še sposobni, da so še zdravi in da zmorejo, ne. In potem so pa seveda veseli, da to pretečejo. Par tednov govorijo sam o tem. Prijatelji, znanci, jaz sem bil pa na maratonu, sem tekal, brez problemov.« (Tibor, 58 let)

Bolj »zagnani« udeleženci, ki se v svojem prostem času tudi pogosteje ukvarjajo s športom, se prireditiv udeležujejo predvsem zaradi želje po dokazovanju in tekmovalnosti.

»Tudi tekmovalnost, je dovolj dober razlog udeleževanja. Sam sem nekje okrog dvestotega mesta končal Franjo. Na koncu, ko smo se pripeljali v cilj in so tisti s katerimi smo bili takrat skupaj šprintali tako, kot da gre za prvo mesto najmanj na svetovnem prvenstvu. Tako, da je neka vrsta tekmovalnosti tudi prisotna. Ljudje pač moramo to realizirati, tako si sam to razlagam.« (Konrad, 48 let)

Značilno za bolj zagnane udeležence prireditve je to, da se na prireditve tudi temeljito in ustrezno pripravijo, saj se želijo na prireditvi odrezati po svojih najboljši. Zaradi tega se tako kot reden udeleženec kolesarske prireditve odrekajo drugim, po njihovem mnenju nepotrebnim aktivnostim.

»Vedno se pripravljam tako, da sem recimo dva dni pred prireditvijo v karanteni. Dva dni se vzdržiš malo nazaj, da si potem boljši. Seveda pri tem, da ne pretiravaš s kolesarjenjem. Paziš pri prehrani, malce paziš no.« (Krištof, 56 let)

»Moram reči, da se za prireditev kar pripravljam. To pa zato, ker hočem dati malo več od sebe. Tako bi rekla, malo boljši rezultat. Če že grem na to prireditev.« (Teja, 22 let)

Zanimiv in jedrnat odgovor na vprašanje o tem, zakaj se drugi udeležujejo športnih prireditve, je povedal udeleženec tekaškega maratona:

»20000 udeležencev, 20000 zgodb bi rekel...« (Teo, 49 let)

Po mnenju sodelujočih v intervjuju se zelo veliko ljudi udeleži prireditve zato, ker so trenutno moderne in jih predvsem mediji prikazujejo, kot koristno preživljanje prostega časa. Med tako veliko množico ljudi na prireditvah se najdejo tudi taki, ki se udeležijo teh povsem nepripravljeni in zaradi svojega početja niso ravno preveč priljubljeni pri soudeležencih.

»Po moje se večina udeležuje tekmovanj zato, ker je to trend. V bistvu vemo, da zdaj v Sloveniji vlada tekaška mrzlica. Vedno več je teh skupin, kjer se ljudje načrtno pripravljajo na te množične tekaške prireditve in se jih potem tudi udeležijo.« (Tamara, 55 let)

»To se dogaja v Sloveniji. Dva milijona nas je, od tega se dvajset tisoč udeleži teka v Ljubljani. En odstotek, to pomeni. To je tako kot izlet na Triglav. Včasih so moral vsi Slovenci na Triglav, zdaj pa morajo vsi Slovenci na Ljubljanski maraton. Ne glede na to ali je to za njih dobro ali pa ni. Ali so pripravljene ali niso.« (Tilen, 33 let)

10.2.2 Obravnava in ugotovitve razprave v fokusni skupini

V preglednici 31 so prikazane značilnosti udeležencev, ki so sodelovali na razpravi v fokusni skupini. Vsi udeleženci razprave so bili že na različnih množičnih športnih prireditvah in imajo izkušnje z aktivnim sodelovanjem na športnih prireditvah. Glede na njihove izkušnje s predhodnimi športnimi prireditvami in prevladujočimi razlogi ukvarjanja s športom v svojem prostem času, smo udeležence razvrstili v dve skupini. Združili smo bolj zagnane udeležence, ki se pogosteje udeležujejo prireditev in njihov pogost razlog udeležbe predstavlja želja po dokazovanju in tekmovanju. Preostali udeleženci razprave v fokusni skupini so bili manj pogosti udeleženci prireditev in so imeli drugačne razloge udeleževanja na prireditvah. Med sodelujočimi v razpravi so bili štirje tekači in kolesarji ter ena udeleženka, ki se pogosteje udeležuje triatlonskih prireditev.

Preglednica 31: Značilnosti sodelujočih v fokusni skupini

IME	STAROST	PRILJUBLJENA ŠPORTNA ZVRST	POGOSTOST UDELEŽBE NA ŠPORTNIH PRIREDITVAH	PRIMARNI RAZLOG UDELEŽEVANJA PRIREDITEV
Nace	46	Tek	(ni podatka)	Druženje
Nejc	25	kolesarjenje	občasno (1x letno)	Vzdušje
Nino	28	kolesarjenje	občasno (do 2x letno)	Samopotrđitev
Nika	32	triatlon/tek	redno 10 x letno	Sprostitev
Nina	39	Tek	redno 3–4x letno	Samopotrđitev
Nuša	44	Tek	občasno (do 2x letno)	Samopotrđitev
Zdravko	50	Kolesarjenje	pogosto 15 x letno	Izziv in tekmovanje
Zoran	25	Kolesarjenje	pogosto 20–30x letno	Tekmovanje
Zarja	50	Tek	redno 6x letno	Tekmovanje

Legenda: Imena so izmišljena, medtem ko so ostale spremenljivke ob izmišljenih imenih realne. Za lažjo analizo smo na podlagi njihovih značilnosti v zvezi z nivojem ukvarjanja z izbranim športom (priloga 3), poimenovali navdušene udeležence z začetnico N in bolj zagnane udeležence z začetnico Z.

10.2.2.1 Obravnavane teme

Razprava fokusne skupine je bila izvedena z namenom razumevanja in pojasnjevanja vpliva udeležbe na športnih prireditvah v povezavi z načinom preživljanja prostega časa pri udeležencih teh prireditev. Metoda razprave v fokusni skupini ima določene prednosti v primerjavi z intervjuji, ki se kažejo v bolj podrobnem pojasnjevanju posameznih tem. Vprašanja razprave v fokusni skupini so bila osredotočena na naslednja tematska sklopa:

1. Povezanost pogostost ukvarjanja s športom in udeležbe na različnih množičnih športnih prireditvah
2. Doživetja na množičnih športnih prireditvah

10.2.2.2 Analiza vsebine: Povezanost pogostosti ukvarjanja s športom in udeležbe na športnih prireditvah

Analiza razprave v fokusni skupini nam dokaže, da se večina sodelujočih v svojem prostem času pogosto ukvarja s športom. Znotraj udeležencev razprave se pojavljajo razlike glede na pogostost udeležbe na različnih množičnih športnih prireditvah. Eden izmed bolj zagnanih udeležencev razprave je bil tudi Zoran, ki se pogosto udeležuje športnih prireditev.

»Sam sem v bistvu kolesar, na amaterskem nivoju. To pač z licenco, ne v profesionalnem klubu. Sem pa udeleženec približno 25-ih prireditev na leto. Od čist krajših enournih in pa letos tudi do enotedenskih v tujini v Franciji in Italiji.« (Zoran, 25 let)

V razpravi so bili v večini taki, ki se udeležijo le nekaj množičnih športnih prireditev na leto. Razlog udeleževanja na prireditvah predstavlja tovrstnim udeležencem užitek in zadovoljstvo, tako kot jim je v užitek tudi samo ukvarjanje z izbranimi športi v njihovem prostem času.

»Meni pa je prosti čas in v njem ukvarjanje s športom užitek. Čeprav ne maram intervalnih treningov, ampak jih vseeno naredim takrat, ko moram. Če pa pogledam tako na dolgi rok, a ne. Prvo leto, ko sem začela teč, sem pretekla polmaraton. Ampak, ko sem šla s psom na Golovec, sem si takrat rekla, da nikdar ne bom na Golovec pritekla. Zdaj pa ko pritečem na Golovec mimogrede, se mi to zdi blazno fino. Na vsak naslednji polmaraton, kamor bom šla in bo imel tak hrib kot Golovec, potem ne bo to več nič posebnega. Tako, da meni, čeprav sem zdaj stara 44 let, se mi zdi da še toliko napredujem, da mi je sam to, da treniram, da sem v nekem procesu napredovanja. Vidim včasih, ko se mi ne da iti trenirat, si v glavi zarolam en film, vidim, kako bom na cilju spet zadovoljna. Zato pa grem teč. Ko sem prvič pretekla polmaraton, sem bila čisto iz sebe in da sem to zmogla po tolikih letih. Mislim, v bistvu sem se takoj praktično odločila, da začnem resno teč. Tako, da jaz ne morem govoriti o kakšnem trpljenju, ker meni je res to enostavno, tako fino delati. Ampak ne za to, da bi imela premalo prostega časa, ampak ker imam to v tem prostem času.« (Nuša, 44 let)

»Jaz sem začela teč pred tremi leti in takrat sem se tudi začela udeleževati teh prireditev. Ampak tako eno do dve na leto. Sem pa še na začetku kariere, tako da še velik se jih bom udeležila. Letos sem recimo šla na polmaraton, naslednjo leto pa

upam, da bom že napredovala, a ne, tako da se pripravim za cel maraton.« (Nina, 39 let)

»Meni je to izključno prosti čas, pa tako zabava. To, da spoznaš kak nov kraj, ki ga recimo prej nisi ali pa kako novo pot, ki je še prej nisi. Predvsem to. Nikoli pa ne grem na tekme zgolj tekmovat. Imam tako tekmovanje že v službi. Se mi zdi, da je že v službi samo tekmovanje, pa doseganje nekih rezultatov. Potem, da bi potem prosti čas še na ta način preživljala. No nekaj časa sem, pa mi je bilo to potem prenaporno. Tako, da zdaj imam to izključno zgolj samo za dušo.« (Nika, 32 let)

Tekmovalni razlogi udeležbe na prireditvah imajo višji pomen pri bolj »zagnanih« udeležencih športnih prireditvah. Ti svoje prostočasne dejavnosti pogosto dojemajo preveč resno in hočejo v načinu življenja posnemati poklicne športnike. To pomeni, da svoje življenje podredijo zgolj in samo napredovanju v športni panogi, ki jo izvajajo v svojem prostem času. Zoran spada v to skupino, saj si udeležbe na prireditvah ne predstavlja, ne da bi občutil vsaj določeno mero tekmovalnosti. Svoj način življenja je podredil ukvarjanju s športom (kolesarjenju) do te mere, da slednjega ne dojema več kot preživljanje prostega časa, ampak včasih tudi že bolj kot obvezo.

»Jaz bi tu omenil nekaj o prostem času. Saj zame kolesarstvo oziroma športni del sploh ni več zame prosti čas. Dejansko imaš nek program. Ne vem. Moraš opraviti to. Dejansko postane obveza in prosti čas potem izkoriščaš drugače. Ne vem, ali za počitek ali pa drugače. To pomeni, da če imaš v nedeljo dirko, da pač v soboto nič ne počneš. Piješ dost, nisi na soncu, ne greš plavat, nisi na morju. Take zadeve, a ne. Pač res vse je podrejeno temu, tako da se mi zdi pol ko enkrat hočeš neke rezultate dosegať, ali pa siliš v neke rezultate ti zmanjkuje prostega časa. Oziroma to ni več prosti čas. Greš na kolo 6x na teden. Kako naj uživaš? Pač uživaš mogoče enkrat na teden. Trikrat ali štirikrat pa ne ali pa uživaš prvo uro, potem naslednje tri, štiri pa ne. To ni več tak užitek, je pač neka obveznost. Tako jaz gledam na kompletno rekreacijo ali pa šport, ali pa konec koncev tudi množično prireditve, ki se je udeležujem. Bolj kot obveznost. Pač moraš bit tam.« (Zoran, 25 let)

Pomemben dejavnik na prireditvah je tudi organiziranost prireditvah. Zaradi številnih prireditvah ni dovolj le težavna in zanimiva trasa. Zelo pomemben dejavnik in razlog udeležbe predstavlja tudi dejstvo, kaj vse dobimo ob plačilu štartnine. Zdravko pojasni odločitev za izbiro prireditve:

»Pravzaprav se odločam, kam bom šel na podlagi tega, kakšna je organizacija, ker konec koncev greš, plačaš neko prijavnino. Če je to neka organizirana zadeva, se potem s kolegi vedno pogovarjaš, kaj si potem dobil tam zato. Recimo primer Franja. Sam sem tudi bil na Franji in je v bistvu, kar se tega tiče na splošno povedano zelo dobro organizirana. Dobiš ogromno. Tudi ta DM tek recimo. Iz tega stališča dobiš ogromno. Potem se to ljudem dopade. Ne vem za Ljubljanski maraton so pa letos vsi govorili plačaš 35€, pa nič ne dobiš. Kao. Ampak to je samo na splošno, da ne bi kdo narobe tega vzel. Na podlagi tega in organiziranosti se največkrat tudi odločim. Ne vem komaj čakam, da je v Poreču konec septembra tista mtb dirka, tam je to organizirano na nekem nivoju. To že celo leto vem, da bom tja šel. Lansko leto, ko sem se polomil, se nisem mogel tega udeležiti. Za mene je to bila katastrofa. Nisem šel na prireditve, ki mi je najljubša. Celo leto to študiraš, kako boš šel, pa naenkrat zaradi nečesa ne moreš iti.« (Zdravko, 50 let)

10.2.2.3 Analiza vsebine: Doživetja na množičnih športnih prireditvah

Za mnoge udeležence predstavljajo vzdušje in dogodki, ki jih doživijo na prireditvah, posebno doživetje. Zanimiva doživetja ostanejo med udeleženci predmet pogovora še dolgo po sami prireditvi.

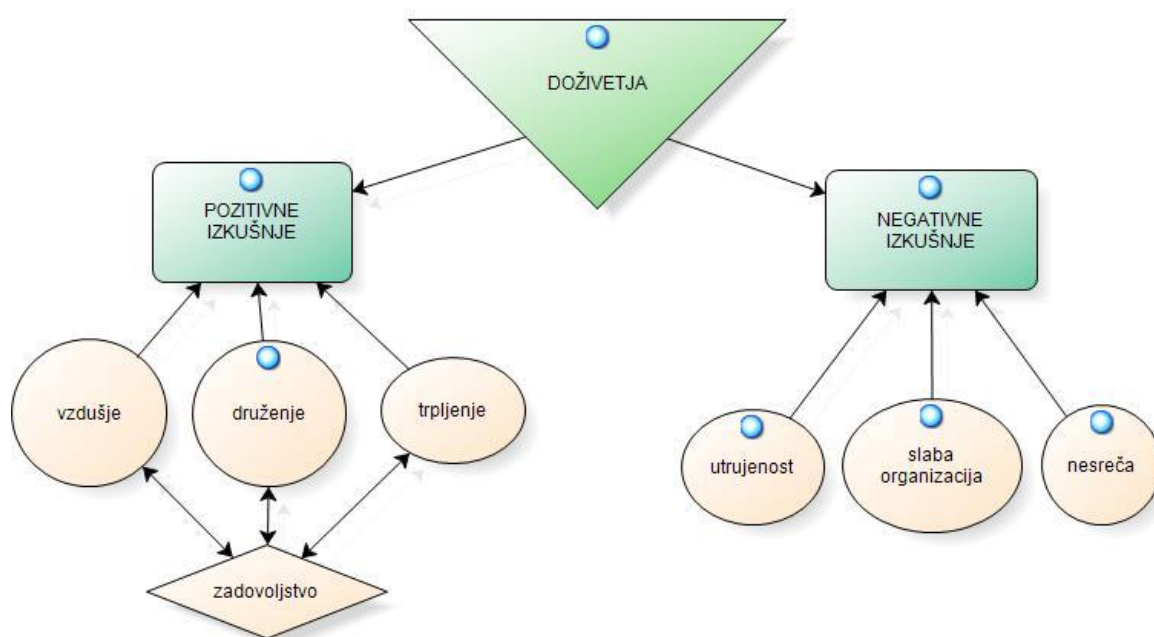
Mnogi so skozi intervjuje in razpravo v fokusni skupini navajali, da posebno doživetje za sodelujoče na prireditvah, pomeni že samo to, da so del množice ljudi. Skupaj s spremljevalci tako velika množica ljudi, velikokrat predstavlja posebno vzdušje.

»Meni je sam blazno všeč, da na teh prireditvah ljudje tako množično navijajo. Meni se zdi to nekaj tako blazno fantastičnega, da zdaj tudi jaz, kadar vidim, da ljudje tekmujejo. Jaz takrat blazno navijam, se čisto vživim. Čisto notri padem.« (Nuša, 39 let)

Pogosto predstavlja množica ljudi na teh prireditvah, kjer se na primer med tekom oblikujejo skupine posameznikov s podobnimi sposobnostmi, dodatno motivacijo in tudi tekmovalni pridih, ki ga ustvari množica. Dokazovanje in tekmovanje s sebi enakimi predstavlja še tisto dodatno motivacijo za aktivno preživljanje prostega časa, ki si ga sami zase velikokrat ne zmorejo ustvariti. Zelo pogosto vsa ta doživetja in pričakovanja predstavljajo posamezniku motiv za ponovni obisk prireditve.

»Tudi, če se odločiš samo, da prideš okrog. Ko se ta množica zažene, takrat te vzdušje potegne. Meni se še nikoli ni zgodilo, da mi ne bi bilo fajn, če sem hitrejši od nekoga, ki je deset let mlajši. Jaz grem v glavnem zaradi tega, ker komaj čakam na tisto nedeljo, na to vzdušje, da bo spet šlo in da moraš sam sebe brezzati.« (Zdravko, 50 let)

Slika 5: Pomen doživetij na različnih množičnih športnih prireditvah

Kljub temu sodelujoči v razpravi opozorijo tudi na negativne izkušnje iz različnih, predvsem manjših in slabše organiziranih prireditev. Predhodno pri obravnavi intervjujev smo že navedli nevarnost padcev na kolesarskih prireditvah. S še bolj negativnim prizvokom so se posamezniki spominjali dogodkov, ki so nastali zaradi slabe organizacije. Nino si bo zapomnil dogodek, ko se je sprva prijetno druženje s prijatelji na kolesarski prireditvi spremenilo v trpljenje in naporno vožnjo do cilja. O tem dogodku pove naslednje:

»Jaz sem šel letos na kolesarski maraton čist za druženje s kolegi. Bili smo bolj počasni. Sem šel malo naprej in se jih potem počakal. Ne vem, na teh postajah, ni bilo nič, samo vodo si dobil. Ni bilo nobenih napitkov, energijskih tablic ali česa podobnega. Zaradi tega smo se takrat v tisti vročini dobesedno komaj kolesarili. Sam niti nisem imel take krize, ampak ti v skupini prijateljev pa so zelo trpeli. In to samo

zaradi žeje. Takrat sem si mislil, ali smo zadnji ali kaj. Potem pa rečem, nič jaz grem zdaj malo naprej. Grem jaz potem v cilj in jih tam čakam 20 minut, pridejo oni in ugotovim, da je še za njimi bila kar velika množica kolesarjev. Res tako malo slaba izkušnja. Se pravi, da je bilo tam ne vem kakih sto tekmovalcev oziroma rekreativcev totalno brez vsega. Enostavno samo tista voda.» (Nino, 28 let)

Tudi slabo označena proga predstavlja dejavnik, ki ni ravno prijeten. Sploh, če smo v neznanem kraju. Občutki na prireditvi, kjer je bila trasa proge zelo slabo označena, niso prijetni. Nika je imela na prireditvi, kjer se ji je zgodilo ravno to, ves čas občutek, da sploh ni na prireditvi in da se je povsem zgubila:

»Ko sem tam v Plitvicah maraton tekla. Prvič 42 km. Prvih 20 km je nekako tam v spodnjem delu parka, in bolj ravno. Potem pa naslednjih 20 km gre pa tako v hrib in je klanec in tako potem tudi vsak km, ko je v klanec se ne pojavi tako hitro, kot po ravnem. Sem se tako bala, da bodo tam kar medvedi in nikjer ni bilo nobene table. Tako pristno naravno je bilo, za pričakovat vse iz nje. Moram reči, me je kar bilo kar strah tistih 20 km. Zdeli so se mi še enkrat daljši, kot na vsakem drugem maratonu. Tako no, ampak to je mogoče zdaj smešno in zanimivo. Ampak takrat ne vem, če sem se imela fajn.» (Nika, 32 let)

Dogodki, ki jih povezujemo s težavnostjo in napornostjo sodelovanja na športnih prireditvah, so za bolj pogoste udeležence oziroma zavzete športnike zelo pomembni. Shipway in Jones (2008) sta med njimi zaznala željo po tem, da so preizkušnje čimbolj naporne. Namreč, bolj kot je aktivnost naporna in težja, večji je njihov ponos in hkrati zadovoljstvo nad samim seboj. Bridel (2010) navaja, da je za te ljudi značilno, da so pri njih priljubljeno naporne in težke preizkušnje. Pogosto se prav zaradi tega udeležujejo različnih prireditev. Pomembno se jim zdi samo to, da so aktivnosti zelo naporne in komaj izvedljive. Vse kar takšnim udeležencem ostane v spominu je le napornost preizkušnje. Vse ostalo pogosto sploh ni pomembno.

»Dejansko si osredotočen na tiste težke trenutke. Šli smo čez cele Alpe, kjer je razgledov še pa še, ti se pa ničesar ne spomniš. Tudi na najvišjo cesto v Evropi smo šli, tam se spomnim samo nekega vetra in pa petih stopinj. V bistvu si osredotočen na svoj pulz, na svojo pijačo, cesto. Ful imaš nekaj takih lukenj v spominu, saj se ti v enem tednu zgodi tolk in tolk stvari. To je bilo enih 800 km v enem tednu in pol, od tega se ne spomniš praktično nič. Ko slike gledaš, sploh ne veš, da si tam bil. Jaz šele

zdaj zastopim profesionalce na dirki, ko jih vprašajo, kaj se je zgodil v 10 ali v 5 etapi. Najprej sploh ne vejo, kaj se je dogajal. Šele potem sestavljaš koščke pol leta potem. Dejansko ne veš, kaj je bilo tretji dan. Kje vse si bil. Ko slike gledaš, sploh ne veš, da si tam bil. Vidiš sliko pa ne veš. Sebe vidiš gor in se tega ne spomniš.» (Zoran, 25 let)

Preostali udeleženci, ki se bolj ljubiteljsko in manj pogosto udeležujejo tovrstnih prireditev, predstavljajo glavnino udeležencev prireditev, kar prikazujejo rezultati anketnega dela raziskave (preglednica 27). Razlogi udeležbe na prireditvah pri teh posameznikih so zelo raznoliki. Z udeležbo na prireditvi zadovoljujejo svoje želje po samopotrjevanju, doseganju lastnih ciljev in se ob vsem tem tudi zabavajo ter družijo. Napornost preizkušenj tem posameznikov predstavlja bolj izziv, kjer je pomembno prispeti v cilj in čas ni tako pomemben. To je tudi razlog, da želja po »trpinčenju« samega sebe, ni edino česar se ti posamezniki spominjajo iz prireditev. V naslednji izjavi Nace podoživlja svoj prvi maraton, kjer omeni napornost preizkušnje in pomen spremljevalcev na prireditvi.

»Ti laufaš prvič na 42 km in prideš tam nekje na 25 km, ta prvi pa so že na cilju. Jaz pa mam še toliko do cilja. Tisto pol po 30 km, ko pride tisti, kako bi rekel black out oziroma neka kriza, je pa res hudo. Rečem, da sem imel eno veliko srečo, da sem kolege vse poslal na cilj. Da bi jih nekje med potjo videl, bi verjetno tam tudi nehal, saj takrat v tistem hipu nisem niti malo užival. Tako, me je pa vseeno gnal, da moram priti do konca, da bom prišel s ta prave strani in ne s ta druge strani. To da te potem na koncu čakajo, familija in prijatelji, je ena lepa izkušnja, ki jo lahko doživiš. Ti čestitajo, so tudi oni veseli, ker si ti prišel v cilj.« (Nace, 46 let)

10.3 Profil udeleženca množičnih športnih prireditev – triangulacija

Raziskovanja smo se lotili tako, da smo uporabili različne metode raziskovanja. Triangulacija nam je omogočila celovitejši vpogled v proučevani problem. S pomočjo kvantitativnega dela raziskovanja smo udeležence razvrstili v različne skupine udeležencev s podobnimi značilnostmi, kjer smo upoštevali pogostost ukvarjanja s športom. Tako smo razvrstili udeležence raziskave v tri skupine s podobnimi značilnostmi in navadami povezanimi z ukvarjanjem s športom. Ugotovili smo značilne razlike pri nekaterih socialno-demografskih značilnostih, aktivnemu preživljanju prostega časa ter navadah na potovanjih (preglednica 32).

Preglednica 32: Značilnosti udeležencev raziskave

	PRILOŽNOSTNI UDELEŽENCI	NAVDUŠENI UDELEŽENCI	ZAGNANI UDELEŽENCI
	N=407 48,5%	N=377 44,9%	N=55 6,6%
Število prireditev na leto	1,92±1,02	5,82±2,68	22,62±9,52
Število ur ukvarjanja s športom na teden	4,34±1,69	8,13±4,18	10,71±4,94
SOCIALNI PROFIL	Visok delež žensk, ki se udeležujejo predvsem tekaških prireditev. Njihova starost znaša med 30 in 35 leti. Visoka izobrazba.	Poročeni moški in ženske. Njihova starost je med 35 in 40 letom. Prevladujejo taki, ki imajo otroke, z visoko izobrazbo in nadpovprečnim dohodki.	Njihova starost znaša med 40 in 50 letom. Prevladujejo moški. Imajo nižjo izobrazbo in nižje dohodke v primerjavi s preostalima dvema skupinama.
UKVARJANJE S ŠPORTOM	S športom se ukvarjajo manj pogosto, ampak še vedno redno. Redko se udeležujejo množičnih športnih prireditev, skoraj nikoli v tujini.	V svojem prostem času se pogosto ukvarjajo s športom. Kljub temu na množičnih športnih prireditvah ne sodelujejo prav pogosto, še posebno ne v tujini. Udeležba na prireditvi jim predstavlja sprostitev.	Svoj prosti čas preživljajo tako, da se skoraj ves prosti čas ukvarjajo s športom. Udeležba na množičnih športnih prireditvah jim predstavlja način življenja, saj se jih udeležujejo zelo pogosto, večkrat tudi v tujini.
POTOVALNE NAVADE	UDELEŽENCI, ki NE zavzemajo vloge ŠPORTNIH TURISTOV	44% ŠPORTNIH TURISTOV	»PRAVI« ŠPORTNI TURISTI 56,4%
	Prevladujejo taki, ki se na svojih potovanjih ne ukvarjajo s športom. Med njimi 81,9% ne zavzema vloge športnih turistov.	Različne navade na potovanjih. Ukvarjanje s športom predstavlja pomembno aktivnost na potovanjih.	Prevladujejo »pravi« športni turisti, ki se na potovanja odpravljajo primarno zaradi športa.

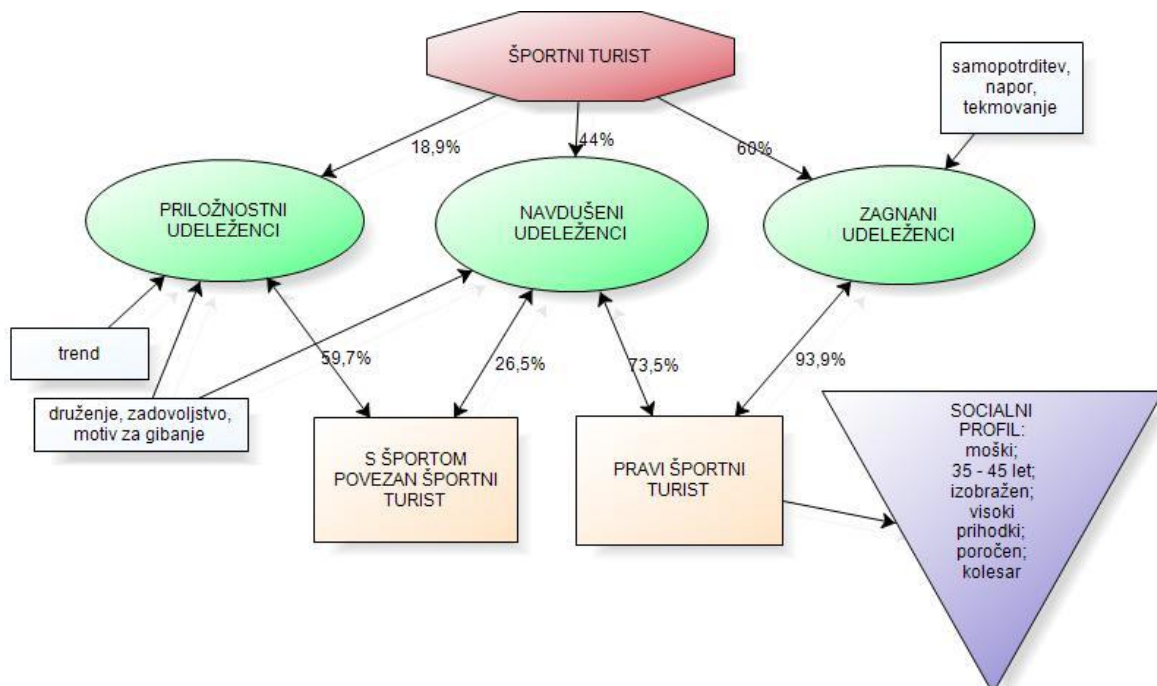
S pomočjo metode anketiranja nismo v celoti pojasnili razumevanja razlogov udeležbe na različnih športnih prireditvah. Prednost uporabe različnih metod raziskovanja je v tem, da smo v kvalitativnem delu raziskave pojasnjevali razloge ukvarjanja s športom v vsakdanjem življenju in na potovanjih ter razloge udeležbe na različnih množičnih športih prireditvah. Zgolj analiza rezultatov ankete, kjer smo ugotavljali pomembnost posameznih razlogov udeleževanja na različnih množičnih športnih prireditvah, ni pokazala statistično značilnih razlik med različnimi skupinami udeležencev raziskave. Vzorec sodelujočih v kvalitativnem delu raziskovanja je vseboval udeležence, ki se v svojem prostem času redno in zelo pogosto ukvarjajo s športom. Tako smo na podlagi značilnosti različnih skupin udeležencev v anketnem delu raziskovanja razvrstili sodelujoče v kvalitativnem delu raziskave v dve skupini. Razlike v preživljanju prostega časa, navadah na potovanjih in razlogih sodelovanja na prireditvah so povzete v obliki stališč v preglednici 33.

Preglednica 33: Stališča udeležencev športnih prireditev – pregled ključnih tem analize kvalitativnega raziskovanja

TEMA	NAVDUŠENI UDELEŽENCI	ZAGNANI UDELEŽENCI
PROSTI ČAS	<p>AKTIVNO IN PASIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA</p> <p>»Prosti čas, če nisem na kolesu, sem na sprehodih. Glede na to, da imam dva otroka je to idealna kombinacija. So pa sprehodi, tukaj v Mariboru z okolico. V gore ne hodimo. Nekje okrog 80% prostega časa pa namenim kolesarjenju.« (Konrad, 48 let)</p> <p>V prostem času se družim s kolegi, grem tudi z njimi na pijačo itn... (Tevž, 42 let)</p>	<p>AKTIVNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA</p> <p>»Zjutraj vsak dan plavam, že pred službo, od šestih do sedmih. Potem grem na delo. Eh, po službi pa če je kakšno izredno lepo vreme mogoče še kakšna rekreacija ali pa sprehod.« (Tamara, 55 let)</p> <p>» Če mi znese, počnem kaj zjutraj ali pa popoldne. Tako ali da grem zjutraj na kolo pa zvečer na tek ali grem zjutraj na tek, popoldne kaj drugega. Tako pač, glavno, da se gibamo.« (Teja, 22 let)</p>
	POTOVANJA	<p>PRILOŽNOSTNO UKVARJANJE S ŠPORTOM</p> <p>»Na dopustu more bit zraven šport, nima veze ali je to kolesarstvo, surfanje, planinarjenje. Dejansko, se na dopustu velik ukvarjaš s športi. Ne mislim tukaj, da je samo šport, ampak, da vsaj pol dopusta preživi športno.« (Kristjan, 29 let)</p>
RAZLOGI UDELEŽEVANJA ŠPORTNIH PRIREDITEV	<p>DRUŽENJE, ZADOVOLJSTVO, RAZLOG ZA GIBANJE</p> <p>»Na prireditvah sem rad, ker srečaš velik ljudi. Da ne vem pretečeš nekaj teh kilometrov tam v družbi. Saj zmeraj je množica super nekaj kar te naprej vleče. Boljše tečeš v skupini, kakor posamezno. (Tibor, 58 let)«</p> <p>»Meni je to izključno prosti čas, pa tako zabava. To, da spoznaš kak nov kraj, ki ga recimo prej nisi ali pa kako novo pot, ki je še prej nisi. Predvsem to. Nikoli pa ne grem na tekme zgolj tekmoval. Imam tako tekmovalje že v službi. Se mi zdi, da je že v službi samo tekmovalje, pa doseganje nekih rezultatov. Potem, da bi potem prosti čas še na ta način preživljala.« (Nika, 32 let)</p>	<p>SAMOPOTRDIITEV, NAPOR, TEKMOVANJE</p> <p>»Moram reči, da se za prireditev kar pripravljam. To pa zato, ker hočem dati malo več od sebe. Tako bi rekla, malo boljši rezultat. Če že grem na to prireditev.« (Teja, 22 let)</p> <p>» Tudi, če se odločiš samo, da prideš okrog. Ko se ta množica zažene, takrat pa vzdušje potegne. Meni se še nikoli ni zgodilo, da mi ne bi bilo fajn, če sem hitrejši od nekoga, ki je deset let mlajši. Jaz grem v glavnem zaradi tega, ker komaj čakam na tisto nedeljo, na to vzdušje, da bo spet šlo in da moraš sam sebe bremsati.« (Zdravko, 50 let)</p>
	DOŽIVETJA	<p>VZDUŠJE</p> <p>»Meni je blazno všeč, da na teh prireditvah ljudje tako množično navijajo. Meni se zdi to nekaj tako blazno fantastičnega, da zdaj tudi jaz, kadar vidim da ljudje tekmujejo. Jaz takrat blazno navijam, se čist vživim. Čist notri padem.« (Nuša, 39 let)</p>

V teoretičnem delu smo omenili pomanjkljivost nekaterih dosedanjih raziskav, ki so obravnavale udeležence množičnih športnih prireditev kot enotno skupino ljudi s podobnimi značilnostmi. S klasifikacijo udeležencev v raziskavi smo dobili tri najbolj pogoste skupine oziroma tipe udeležencev množičnih športnih prireditev z različnimi lastnostmi. Ugotovili smo, da je približno polovica »priložnostnih udeležencev« (48,5%), ki se manj pogosto udeležujejo množičnih športnih prireditev in se v svojem prostem času občasno ukvarja s športnimi aktivnostmi. Vmes so »navdušeni udeleženci«, ki se v svojem prostem času redno ukvarjajo s športnimi aktivnostmi in se občasno udeležujejo množičnih športnih prireditev. Najmanjši in hkrati najbolj prepoznavni so »zagnani udeleženci« (6,6%), ki se zelo pogosto udeležujejo prireditev in so v svojem življenju povsem osredotočeni na aktivno preživljanje svojega prostega časa. Hkrati so tudi najbolj prepoznavni posamezniki na prireditvah in se tovrstnih prireditev pogosto udeležujejo tudi v tujini. Udeležbo na prireditvah v oddaljenih krajih mnogi avtorji povezujejo s terminološkim pojmom »turizem športnih prireditev«. Udeležba na prireditvah pogosto predstavlja tem posameznikom primarni razlog za različna potovanja. S pomočjo nadaljnje obravnave v kvalitativnem delu raziskave smo nato pridobili vpogled v različne vidike ukvarjanja s športom na potovanjih. Za opis značilnosti, ki jih lahko upoštevamo na podlagi triangulacije, smo naredili portret udeleženca množične športne prireditve, ki zavzema vlogo športnega turista (slika 6).

Slika 6: Profil udeleženca množičnih športnih prireditev v raziskavi

Analiza rezultatov spletne ankete nam je pokazala, da tretjina vseh udeležencev obeh športnih prireditev zavzema vlogo športnih turistov. Med njimi prevladujejo tisti, ki se tudi v svojem prostem času bolj pogosto ukvarjajo s športom.

Med njimi prevladujejo moški stari med 35 in 45 letom, ki svoj način življenja in prosti čas prilagajajo ukvarjanju s športom. Pri njih smo ugotovili, da imajo v primerjavi s splošno populacijo nadpovprečne dohodke. Pogosto so poročeni in imajo že svoje lastne otroke.

Podobnosti se kažejo tudi med »zagnanimi udeleženci« in »pravimi športnimi turisti«, kjer šport predstavlja osnovni namen potovanja. Pogosto ti posamezniki tudi združijo svoja potovanja z udeleževanjem na različnih športnih prireditvah, saj se udeležujejo športnih prireditev na različnih destinacijah. To so tudi pri organizatorjih najbolj zaželeni in zanimivi udeleženci množičnih športnih prireditev. Med njimi prevladujejo moški stari med 35 in 45 letom. V primerjavi s splošno populacijo imajo nadpovprečne dohodke in imajo že lastne otroke. Njihova značilnost je tudi ta, da svoj način življenja in preživljanje prostega časa prilagajajo ukvarjanju s športom. Na nastop na izbrani športni prireditvi se tudi načrtno pripravljajo, saj hočejo nenehno izboljševati svoje lastne rezultate.

Medtem, ko imajo preostali udeleženci raziskave povsem drugačne razloge za udeležbo na različnih množičnih športnih prireditvah kot »zagnani udeleženci«. S svojimi pristočnimi aktivnostmi se ukvarjajo bolj na ljubiteljski ravni. Udeležba na prireditvi predstavlja za njih bolj družabno dejavnost ter hkrati tudi motiv za gibanje v vsakdanjem preživljanju prostega časa. Podobno je tudi na potovanjih. Ugotovili smo, da se na njih večinoma priložnostno ukvarjajo s športom.

11 SKLEP

V obravnavani doktorski disertaciji smo ugotavljali socialni profil in pojasnjevali značilnosti in navade udeležencev dveh najbolj odmevnih in »največjih« množičnih športnih prireditev v Sloveniji (Ljubljanski maraton ter Kolesarski maraton Franja). V splošnem so množične športne prireditve med ljudmi vse bolj priljubljene, na njih pa je iz leta v leto več sodelujočih.

Namen disertacije je bil ugotoviti socialno-demografske značilnosti udeležencev množičnih športnih prireditev z aktivnim preživljanjem prostega časa ter njihovimi potovalnimi navadami. Analizirali smo pogostost ukvarjanja s športom v njihovem prostem času in pogostost udeležbe na različnih množičnih športnih prireditvah. Hkrati smo analizirali navade in doživetja aktivnih udeležencev obeh prireditev. Na podlagi tega smo ugotavljali, ne samo kdo vse se udeležuje, temveč predvsem, zakaj se ljudje udeležujejo množičnih športnih prireditev.

Po pregledu literature ugotavljamo, da obravnavano področje raziskovanja v Sloveniji do sedaj ni bilo deležno prav velike pozornosti. Posamezne raziskave, ki so obravnavale področje športno rekreativnih prireditev, so analizirale ali ekonomske vplive prireditev ali ugotavljale nekatere socialno-demografske značilnosti udeležencev tovrstnih prireditev. Nismo pa zasledili podobnih raziskav, ki bi se ukvarjale z razumevanjem navad in preživljanjem prostega časa udeležencev teh prireditev. Prav tako smo vseskozi ugotavljali pomanjkanje literature, ki bi ugotavljala in primerjala aktivno preživljanje prostega časa v vsakdanjem življenju in na potovanjih. Povezavo teh omenjenih področij predstavlja prav udeležba na oddaljenih množičnih športnih prireditvah. Izhodišče za raziskovanje smo oblikovali po pregledu tuje literature na temo aktivnega preživljanja prostega časa in športnega turizma. Oprli smo se predvsem na literaturo, kjer so nekateri avtorji obravnavali aktivne udeležence športnih prireditev. Obravnavano področje predstavlja eno izmed kategorij športnega turizma, ki ga avtorji obravnavajo kot »turizem športnih prireditev« (Chalip in Costa, 2005; Deery idr., 2004; Fan, 2008).

Značilnost in prednost raziskave je v tem, da smo se lotili obravnavanja udeležencev športnih prireditev iz več vidikov. Uporabili smo tako kvantitativno, kot kvalitativno metodo raziskovanja. V prvem kvantitativnem delu smo s pomočjo spletnega vprašalnika analizirali socialni profil udeležencev obeh prireditev. Za ugotavljanje potovalnih navad udeležencev v povezavi z ukvarjanjem s športom smo uporabili in prilagodili vprašalnik TRPS (Gibson in

Yiannakis, 2002). Vzorec raziskave je v prvem delu zajemal 858 udeležencev obeh prireditvev. Kvalitativni del raziskave smo izvedli, da bi dodatno pojasnili značilnosti in lastnosti udeležencev, ki jih z anketnim vprašalnikom ni bilo mogoče natančno ugotoviti. S pomočjo poglobljenih intervjujev (24 udeležencev) in razprave v obliki fokusne skupine (9 udeležencev) smo pojasnili razloge in načine ukvarjanja s športom, tako na potovanjih, kot v vsakdanjem življenju.

11.1 Preverjanje hipotez

HIPOTEZA 1: Socialni profil udeležencev kolesarske in tekaške prireditve se razlikuje.

*Na množičnih športnih prireditvah prevladujejo ljudje srednjih let. Med sodelujočimi na prireditvah je opaziti višji delež moških udeležencev, kar velja zlasti za udeležence kolesarskih prireditvev. Kljub temu, pri ostalih socialno-demografskih značilnostih udeležencev obeh prireditvev rezultati niso pokazali statistično značilnih razlik. Iz tega razloga smo **hipotezo zavrnil**.*

Analiza socialno-demografskih značilnosti pokaže, da je povprečna starost udeležencev obeh množičnih prireditvev v raziskavi znašala $36,51 \pm 9,97$ let. Med njimi so v vzorcu udeležencev prevladovali moški (56,9%). To velja zlasti za udeležence kolesarske prireditve (78,9%), če primerjamo delež moških udeležencev tekaške prireditve (50,5%), kjer so bile razlike statistično značilne ($\chi^2=49,42$; $p=0,000$). Med povprečno starostjo udeležencev kolesarske in tekaške prireditve ni bilo značilnih razlik ($F=2,665$; $p=0,103$). Moški udeleženci prireditvev so bili v primerjavi z ženskami starejši ($F=19,14$; $p=0,000$). Podobno ugotavljajo že nekateri predhodni avtorji, ki so raziskovali množično športne prireditve (Getz in McConnell, 2011; Hallman idr., 2010; Kaplanidou in Gibson, 2010). Med moškimi udeleženci obeh prireditvev smo ugotovili, da se v najvišjem deležu udeležujejo prireditvev že poročeni udeleženci (40,2%) in imajo že svoje otroke (55,9%) . Med udeleženci kolesarske in tekaške prireditve ni bilo razlik pri tem, kakšen je zakonski stan teh posameznikov ($F=2,834$; $p=0,586$). Ugotovili smo, da se športnih prireditvev udeležujejo ljudje z višjimi dohodki, ki so tudi izobraženi. Med njimi ima namreč več kot polovica udeležencev v raziskavi vsaj univerzitetno izobrazbo (55,3%). Med tistimi, ki so se udeležili kolesarske ali tekaške prireditve ni bilo značilnih razlik v izobrazbeni strukturi ($\chi^2=1,119$; $p=0,981$). Prav tako ni bilo značilnih razlik med udeleženci kolesarske in tekaške prireditve pri višini mesečnega dohodka ($\chi^2=10,03$; $p=0,263$).

HIPOTEZA 2: Pogostost ukvarjanja udeležencev množičnih športnih prireditev s športom, je odvisna od socialno-demografskih značilnosti.

Hipotezo lahko potrdimo, saj smo na podlagi rezultatov ugotovili določene razlike v pogostosti ukvarjanja s športom v povezavi s spolom, izobrazbo in mesečnimi dohodki udeležencev v raziskavi.

Značilnost udeležencev obeh prireditev v raziskavi je ta, da se v primerjavi s splošno populacijo pogosteje ukvarjajo s športom. Delež udeležencev raziskave, ki se v svojem prostem času ukvarja s športom več kot trikrat tedensko, znaša 54,7%. V povprečju se na teden ukvarjajo s športom $6,45 \pm 3,92$ ur. Na leto sodelujejo v povprečju na $5,01 \pm 5,62$ množičnih športnih prireditvah. Glede na pogostost ukvarjanja s športom in udeležbo na množičnih športnih prireditvah smo s pomočjo metode razvrščanja v skupine razvrstili udeležence raziskave v tri skupine in sicer: »priložnostni udeleženci« (48,5%); »navdušeni udeleženci« (44,9%); »zagnani udeleženci« (6,6%).

Rezultati raziskave so pokazali statistično značilne razlike ($F=23,94$; $p=0,000$) pri tem, da moški več svojega prostega časa namenijo ukvarjanju s športom v primerjavi z ženskami. Prav tako se moški v primerjavi z ženskami pogosteje udeležujejo množičnih športnih prireditev ($F= p=0,000$). To je tudi razlog, da je bilo več moških (9%) kot žensk (3,2%) med skupino »zagnanih udeležencev«. Med manj športno aktivnimi (»priložnostnimi udeleženci«) je bil večji delež žensk (58,4%) kot moških (41%).

Izobrazbena struktura udeležencev raziskave razvrščenih v skupine kaže na statistično značilne razlike med skupinami ($\chi^2=22,77$; $p=0,030$). Rezultati kažejo, da imajo »priložnostni udeleženci«, ki so zmerno športno aktivni, višjo izobrazbo od »navdušenih udeležencev« in le-ti od bolj »zagnanih udeležencev«. V predhodnih raziskavah so številni avtorji (Doupona Topič, 2010; Eurobarometer, 2010; Stamm in Lamprecht, 2011) ugotovili pozitivno korelacijo med stopnjo izobrazbe in pogostostjo ukvarjanja s športom. Temu lahko dodamo, da so višje izobraženi ljudje med tistimi, ki se zmerno ukvarjajo s športom, medtem ko imajo tisti, ki se zelo pogosto ali prepogosto v svojem prostem času ukvarjajo s športom, nižjo izobrazbo.

HIPOTEZA 3: Med udeleženci množičnih športih prireditev prevladujejo tisti, ki zavzemajo vlogo športnega turista.

*Ugotavljanje potovalnih navad pokaže, da največji delež, ki predstavlja tretjino vseh udeležencev obeh prireditev, zavzema vlogo športnih turistov, zato lahko to **hipotezo potrdimo**.*

Potovalne navade udeležencev raziskave smo preverili s pomočjo posebej prirejenega vprašalnika »Tourist Roles Preference Scale«. Največ udeležencev raziskave in sicer v deležu 32,5% na svojih potovanjih zavzema vlogo športnih turistov. Ugotovili smo, da so ljudje, ki na potovanjih zavzemajo vlogo športnih turistov, tudi pogosteje športno aktivni. Obenem se pogosteje udeležujejo tudi množičnih športnih prireditev tako doma kot v tujini. Manjši delež 10,8% je takih, ki uživajo v spoznavanju domačinov ter njihove kulture (»raziskovalec kultur«). Med udeleženci v raziskavi je tudi 8,5% takih, ki so ljubitelji sonca in toplih krajev (»ljubitelj sonca in vročine«).

Med udeleženci raziskave – športnimi turisti je 71,7% takih, ki se na svoja potovanja odpravljajo primarno zaradi ukvarjanja s športom in smo jih poimenovali »pravi športni turisti«. Preostale športne turiste (28,3%) smo poimenovali »s športom povezani športni turisti«, saj se na potovanjih zgolj priložnostno ukvarjajo s športom.

HIPOTEZA 4: Športni turisti se razlikujejo od drugih skupin turistov glede na socialno-demografske značilnosti.

Hipotezo smo zavrnil. S primerjavo udeležencev raziskave, ki zavzemajo vlogo športnih turistov in preostalimi skupinami turistov, rezultati niso pokazali statistično značilnih razlik pri posameznih socialno-demografskih značilnostih. Delež moških in žensk, ki zavzemajo vlogo športnih turistov, je bil podoben. Prav tako nismo ugotovili statistično značilnih razlik glede na izobrazbeno strukturo in višino mesečnega dohodka pri športnih turistih in preostalih skupinah turistov. Kljub vsemu smo ugotovili, da imajo športni turisti manjše število otrok, kar lahko vpliva na odločitev o izbiri potovanja.

Analiza rezultatov raziskave je pokazala, da med spoloma ni bilo statistično značilnih razlik in sicer v kolikor primerjamo delež žensk in moških, ki zavzemajo vlogo športnih turistov ($\chi^2=0,002$; $p=0,526$). V povprečju so udeleženci, ki zavzemajo vlogo športnih turistov skoraj za tri (2,87) leta starejši v primerjavi s preostalimi skupinami turistov ($F=15,38$; $p=0,000$). Znotraj udeležencev športnih turistov razlike v starosti niso bile več statistično značilne med

»pravimi športnimi turisti« ter s »športom povezanimi turisti« ($F= 2,22$; $p=0,138$). Izobrazbena struktura udeležencev v raziskavi se statistično ne razlikuje po tem, ali udeleženci zavzemajo vlogo športnih turistov ali ne ($\chi^2=3,55$; $p=0,783$). Prav tako ni bilo statistično značilnih razlik pri mesečnem neto dohodku med športnimi turisti in preostalimi skupinami turistov ($\chi^2=6,54$; $p=0,587$). Med udeleženci raziskave – športnimi turisti (46,4 %) je v primerjavi s preostalimi skupinami turistov (37,2%) večji delež poročenih posameznikov. Ne glede na to razlike pri spremenljivki zakonski stan med športnimi turisti in preostalimi skupinami turistov niso bile statistično značilne ($\chi^2=8,14$; $p=0,087$). Navkljub temu, da smo hipotezo zavrnil, smo s pomočjo intervjujev podrobneje pojasnjevali tudi navade, ki jih imajo posamezniki na svojih potovanjih. Analiza intervjujev je pokazala, da predvsem družinski status in dejavnik pomanjkanja prostega časa, vplivata na razlog izbire potovanja.

HIPOTEZA 5: Razlogi udeležbe na množični športni prireditvi se pri udeležencih razlikujejo glede na pogostost ukvarjanja s športom.

Hipotezo lahko potrdimo, saj rezultati raziskave kažejo na značilne razlike med tistimi udeleženci, ki se manj pogosto ukvarjajo s športom ter tistimi, ki so bolj športno aktivni. Pri njih je v ospredju želja po samopotrjevanju in temu, da šport postane njihov način življenja. Manj pogosto športno aktivni se množičnih športnih prireditev udeležujejo zaradi sprostitve in družabnosti dogodka.

Rezultati raziskave kažejo, da so udeleženci najvišje ovrednotili »sprostitvev« ($4,23 \pm 0,89$) kot najpomembnejši razlog, zaradi katerega se udeležujejo množično športnih prireditev. Podobno so zelo visoko ovrednotili tudi »željo po samopotrjevanju« oziroma »doseganju lastnih želja« ($4,0 \pm 1,1$) kot razlogu, zaradi katerega se udeležujejo tovrstnih prireditev.

Tudi med posameznimi skupinami, kjer so bili udeleženci razvrščeni glede na pogostost ukvarjanja s športom, rezultati kažejo na statistično značilne razlike med posameznimi razlogi udeležbe. Bolj »zagnanim udeležencem« predstavlja udeležba na prireditvi način življenja. V primerjavi s preostalimi manj pogosto športno aktivnimi udeleženci raziskave (»priložnostnimi udeleženci« in »navdušenimi udeleženci«) rezultati tega razloga udeležbe kažejo statistično značilne razlike ($F=187,1$; $p=0,000$). Tudi željo po samopotrjevanju oziroma omogočanju lastnih želja so bolj športno aktivni udeleženci raziskave vrednotili višje ($F=12,19$; $p=0,000$).

Tudi s pomočjo analize kvalitativnega dela raziskave smo pojasnili, da pri bolj »zagnanih udeležencih«, ki sicer predstavljajo najmanjši delež posameznikov v vzorcu raziskave, sodelovanje na različnih in hkrati številnih prireditvah skozi leto, pomeni svojevrsten način življenja. Ugotovili smo, da med njimi prevladujejo taki, ki se načrtno in organizirano ukvarjajo s športom in pripravljajo na posamezne prireditve z namenom, da bi bili na njih uspešni. Pogosto si prostočasne aktivnosti organizirajo tako, da ukvarjanje s športom predstavlja osrednjo dejavnost prostega časa za razliko od kvantitativnega dela raziskave, kjer so udeleženci v spletni ankete nižje vrednotili razloge udeležbe na prireditvah povezane s druženjem in družabnimi vidiki udeležbe na prireditvah. Ugotavljamo, da imajo predvsem tisti, ki se manj pogosto, ampak še vedno redno v svojem prostem času ukvarjajo s športom, povsem drugačne razloge za udeležbo na različnih množičnih športnih prireditvah, kot bolj »zagnani udeleženci«. S športom se ukvarjajo bolj na ljubiteljski ravni in neorganizirano. Udeležba na različnih množično športnih prireditvah predstavlja za njih bolj kot tekmovalno dejavnost, bolj družabno preživljanje svojega prostega časa. Podobno velja tudi za ukvarjanje s športom na potovanjih. Ugotovili smo, da se na njih večinoma priložnostno ukvarjajo s športom.

HIPOTEZA 6: *Izkušnje in doživetja udeležencev množičnih športnih prireditev so povezana s pogostostjo udeleževanja na množičnih športnih prireditvah.*

*V kvalitativnem delu raziskave so bila analizirana mnenja udeležencev v povezavi z njihovimi navadami na različnih potovanjih in njihova doživetja ter občutki, ki so jih doživljali na različnih množičnih športnih prireditvah. Ugotovili smo, da različne navade na potovanjih in doživetja na preteklih športnih prireditvah vplivajo na njihov način preživljanja prostega časa. Udeležba na prireditvi jim v največji meri predstavlja družabni dogodek ter posledično tudi motiv za gibanje. Le-ta prispeva k pogostejšemu preživljanju prostega časa na športno aktiven način, bodisi v domačem okolju ali na različnih potovanjih. Iz vseh teh ugotovitev lahko **potrdimo hipotezo.***

11.2 Doprinos raziskave k znanosti in praksi

Večina znanstvenih del s področja turizma v povezavi s športnimi prireditvami daje poudarek raziskovanju ekonomskih učinkov športnih prireditev. V teh delih se večinoma ne obravnava udeležencev tovrstnih športnih prireditev (Yusof idr., 2009). Pomanjkanje takih raziskav ni opazno le v slovenskem prostoru, temveč tudi v svetovnem merilu. Naša raziskava je zato povsem izvirna na področju množičnih športnih prireditev in z njo vsaj delno zapolnjujemo vrzel tako v slovenski kot svetovni literaturi.

Dosedanje raziskave so pokazale potencial množičnih športnih prireditev za razvoj turizma, kar predstavlja razlog za povezavo s športnim turizmom. Najpogosteje so avtorji udeležence množičnih športnih prireditev označili za športne turiste in jih nato niso ločeno obravnavali ter klasificirali glede na njihove dejanske značilnosti in navade na različnih potovanjih, ki se jih udeležujejo (Bull, 2006; Geok, 2006; Getz in McConnell, 2011; Hallman in Breuer, 2010; Kaplanidou in Vogt, 2007; Nogava idr., 1996; Yusof, idr., 2009). V obravnavani disertaciji smo udeležencem množičnih športnih prireditev pripisali turistične vloge, ki jih zavzemajo na potovanjih. Na podlagi tega smo lahko potem posredno ugotavljali pomen in vpliv množičnih športnih prireditev na razvoj športnega turizma.

Množičnih športnih prireditev se lahko ljudje udeležujejo iz povsem različnih razlogov. Večji delež udeležencev se zgolj priložnostno udeleži tovrstnih prireditev. Pogosto iz razloga, ker so te prireditve »moderne« in jim sodelovanje na prireditvi predstavlja družabni dogodek. Na drugi strani pa imamo povsem »resne« in zagnane udeležence, katerim ukvarjanje s športom in udeležba na prireditvi, pomeni način preživljanja prostega časa. Zanje so dogodki in doživetja iz preteklih športnih prireditev zelo pomembna in predstavljajo vzrok za pogostejše udeleževanje na športnih prireditvah.

To je bil tudi osrednji razlog, da smo se odločili za razvrščanje udeležencev v različne podskupine udeležencev s podobnimi značilnostmi, kjer smo za kriterij izbora v podskupine izbrali pogostost ukvarjanja s športom in pogostost udeleževanja na različnih množičnih športnih prireditvah. S tem, ko smo upoštevali nivo ukvarjanja s športom ter turistično vlogo, ki jo udeleženci teh prireditev zavzemajo na potovanjih, smo lahko bolje pojasnili značilnosti udeležencev športnih prireditev. Po našem mnenju je to tudi glavna pomanjkljivost dosedanjih raziskav, ki so se lotevale področja raziskovanja poimenovanega »turizem športnih prireditev« in obravnavale udeležence športnih prireditev kot športne turiste. Zaradi tega smo

upoštevali kritiko nekaterih predhodnih preglednih člankov in v raziskavo vključili tudi kvalitativne metode raziskovanja, kjer smo pojasnjevali značilnosti in navade udeležencev množičnih športnih prireditev.

Doprinos naše raziskave je v izdelavi ustreznega merskega postopka za analizo proučevanja udeležbe na množičnih športnih prireditvah. Izvirnost doktorske disertacije in pridobljena spoznanja za znanost so prikazana v kompleksnem obravnavanju udeležencev množičnih športnih prireditev, saj smo se raziskovanja lotili tako, da smo uporabili različne metode raziskovanja (kvalitativno in kvantitativno metodologijo). Triangulacija nam je omogočila celovitejši vpogled v raziskovalni problem disertacije. S pomočjo spletnega vprašalnika smo udeležencem pripisali različne turistične vloge, ki jih ti zavzemajo na potovanjih. Ob tem smo jih razvrstili v različne podskupine udeležencev, kjer smo upoštevali različne vidike ukvarjanja s športom. Na podlagi tega smo z vidika socialno-demografskih značilnosti definirali socialni profil športnega turista kot udeleženca množičnih športnih prireditev. S pomočjo kvalitativnega obravnavanja udeležencev množičnih športnih prireditev smo zaradi doživetij, ki se pojavljajo pri udeležbi na teh prireditvah, pojasnili vpliv na njihovo ukvarjanje s športom pri preživljanju prostega časa. Številni avtorji poudarjajo pomanjkanje raziskav na tem področju prav v razumevanju subjektivnih dejavnikov za odločitev udeleževanja na različnih športnih prireditvah (Gibson, 2004; Wedd, 2006; Yusof idr., 2009).

11.3 Omejitve raziskave in možnosti za nadaljnje raziskovanje

Pregled in primerjava z literaturo raziskovalnega področja »turizma športnih prireditev« kaže na omejitve raziskave, kjer lahko izpostavimo reprezentativnost vzorca. Nekateri avtorji so v svojih raziskavah dosegli primerno stopnjo reprezentativnosti, kadar so uporabljali in analizirali podatke o udeležencih, ki so jih dobili od organizatorjev. Pogosto so ti podatki bili sestavljeni iz podatkov udeležencev ob prijavi, kjer so imeli na voljo zgolj posamezne socialno-demografske značilnosti udeležencev množičnih športnih prireditev (Martos in Salguero, 2009a). Na drugi strani so se številni avtorji (Getz in McConnell, 2011; Hallman idr., 2010; Kulczycki in Halpenny, 2011; Yusof idr., 2009) uporabljali metode spletnega anketiranja, kjer se pogosto pojavlja vprašanje veljavnosti raziskovanja. Kljub temu Lozar Manfreda, Berzelak, in Vehovar (2006) pojasnjujejo, da spletne ankete postajajo pomemben način zbiranja družboslovnih podatkov in se kljub problemu »nepokritja«, uveljavlja kot

komplementarna ali alternativna metoda anketnega raziskovanja. V številnih primerih je njihova uporaba ustrezna zaradi relativno nizkih stroškov, hitrosti ter predvsem enostavnosti izvedbe, zaradi česar smo tudi uporabljali ta raziskovalni pristop v disertaciji.

Opozoriti je potrebno na določene pomanjkljivosti in omejitve uporabljenih raziskovalnih metod v disertaciji. Omejitve raziskave se navezujejo predvsem na vzorčenje v obeh delih (kvantitativno in kvalitativno raziskovanje) raziskovanja. To pomanjkljivost smo želeli odpraviti na ta način, da smo ob pomoči organizatorjev obeh prireditev poslali vsem prijavljenim udeležencem preko elektronske pošte povezavo do spletnega vprašalnika. Ta raziskovalni pristop smo uporabili z namenom, da bi zagotovili vsem udeležencem podobne možnosti sodelovanja v raziskavi. Dejstvo je tudi to, da so se posamezniki prostovoljno odločili za sodelovanje v intervjujih in razpravi v fokusni skupini. Zaradi tega je bil vzorec sestavljen predvsem iz posameznikov, ki so pokazali višjo pripravljenost na sodelovanje. To lahko pomeni tudi večjo stopnjo motivacije, v našem primeru glede ukvarjanja s športom in s tem potencialno pristranskost oziroma naklonjenost do posameznih stališč raziskave.

Nastale pomanjkljivosti vzorčenja, smo odpravljali s pomočjo ustreznih metod uteževanja, s katerimi smo udeležence v raziskavi po nekaterih socialno-demografskih značilnostih (spol in starostna struktura udeležencev obeh prireditev) poskusili približati populaciji udeležencev obeh prireditev.

Pri nadaljnjem raziskovanju udeležencev množičnih športnih prireditev, bi bilo smiselno še bolj uporabljati kvalitativne metode raziskovanja, kjer bi se tematika osredotočala na vprašanja v smislu: *»Zakaj in na kakšen način so športne aktivnosti del življenja posameznika?«*

Naša raziskava ob znanstvenem doprinosu predstavlja pomemben doprinos tudi za prakso. Organizatorji, ki se lotevajo organizacije množičnih športnih prireditev, bi se morali zavedati, da je za njih še posebej pomembno poznavanje značilnosti, obnašanja in posredno tudi želja udeležencev prireditev. S pomočjo ustreznih raziskovalnih metod bi lahko ugotovili socialni profil ljudi, ki se udeležujejo posameznih prireditev in njihove pogloblitve razloge udeleževanja na teh prireditvah. To bi predstavljalo pomoč organizatorjem prireditev, ki bi lahko nato na podlagi ugotovitev, skupaj s turističnimi ponudniki načrtovali športne prireditve in hkrati vplivali na razvoj športnega turizma. Uporabnikom storitev - udeležencem

množičnih športnih prireditev bodo lahko ponudili storitve, ki si jih le-ti dejansko zares želijo. Omenjena spoznanja raziskovalne naloge bodo predstavljala nova izhodišča za razvoj strategije ponudbe športnih prireditev v slovenskem športnem turizmu in na ta način odprla številne možnosti implementacije množičnih športnih prireditev v celostno podobo turistične ponudbe, kar lahko bistveno prispeva k odličnosti na vse bolj zahtevnem turističnem trgu.

12 LITERATURA:

- Albert, E. (1999). Dealing with danger: The Normalization of Risk in Cycling. *International Review for the Sociology of Sport International Review for the Sociology of Sport*, 34(2), 157–171.
- Ali-Knight, J., Robertson, M., Fyall, A. in Ladkin, A. (2008). *International Perspectives of Festivals and Events: Paradigms of Analysis*. San Diego: Elsevier.
- Ambrož, M. (2005). *Sociologija turizma: Izhodišča za proučevanje potovalnih kultur. Portorož: Turistica, Visoka šola za turizem.*
- Anthony, D. (1966). *Sport and Tourism*. London: Central Council for Physical Recreation.
- Barnett, L. (2008). Predicting youth participation in extracurricular recreational activities: Relationships with individual parent, and family characteristics. *Journal of Park and Recreation*, 26(2), 28–60.
- Beranič, L. (2001). Športno-rekreativna dejavnost v odvisnosti od socialno-demografskih značilnosti. *Šport*, (49), 56–60.
- Berčič, H. (2001). *Šport v obdobju zrelosti*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Berčič, H. (2005). Šport starejših za danes in jutri. *Strokovni posvet, Ljubljana, 3. 12. 2005. Ljubljana: Olimpijski komite Slovenije - Združenje športnih zvez, Odbor športa za vse.*
- Berčič, H. (2008). Uveljavljanje športa v strategijah razvoja in usmeritvah slovenskega turizma. *Šport*, 2–12.
- Berčič, H., Sila, B., Slak Valek, N. in Pintar, D. (2010). *Šport v turizmu*. Ljubljana: Inštitut za šport.
- Bertozi, E. (2008). „You Play Like a Girl!“: Cross-Gender Competition and the Uneven Playing Field. *The International Journal of Research into New Media Technologies*, 14(4), 473–487.
- Best, S. (2010). *Leisure studies: themes and perspectives*. London; CA: SAGE.
- Brečko, N. (2005). Istospolno usmerjeni: metodologija raziskovanja skritih populacij. *Družboslovne razprave*, 21(49-50).
- Brey, E. in Lehto, X. (2007). The relationship between daily and vacation activities. *Annals of Tourism Research*, 34(1), 160–180.

- Bridel, W. F. (2010). "Finish... Whatever it Takes" *Considering Pain and Pleasure in the Ironman Triathlon: Socio-Cultural Analysis*. Doktorska disertacija, Kingston: Queen's University, School of Kinesiology and Health Studies.
- Bryan, H. (2000). Recreation specialization revisited. *Journal of Leisure Research*, 32(1), 18-21.
- Bull, C. J. (2006). Racing Cyclists as Sports Tourists: The Experiences and Behaviours of a Case Study Group of Cyclists in East Kent, England. *Journal of Sport and Tourism*, 11(3), 259–274.
- Carr, N. (2002). The tourism-leisure behavioral continuum. *Annals of Tourism Research*, 29(4), 972–986.
- Chalip, L. in Costa, C. (2005). Sport Event Tourism and the Destination Brand: Towards a General Theory. *Sport in Society*, 8(2), 218–237.
- Chen, J., Prebensen, N. in Huan, T. (2008). Determining the Motivation of Wellness Travelers. *An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 19(1), 103–115.
- Chen, N. in Funk, C. D. (2010). Exploring Destination Image, Experience and Revisit Intention: A Comparison of Sport and Non-Sport Tourist Perceptions. *Journal of Sport and Tourism*, 15(3), 239–260.
- Coakley, J. (2008). *Sport in society: issues and controversies*. New York: McGraw-Hill.
- Cohen, E. (1978). The impact of tourism on the physical environment. *Annals of Tourism Research*, 5(2), 215-237.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Hillsdale, N.J.: L. Erlbaum Associates.
- Cunningham, G. (2005). The Application of Social Cognitive Career Theory to Sport and Leisure Career Choices. *Journal of Career Development*, 32(2), 122–138.
- Černigoj-Sadar, N. (1991). *Moški in ženske v prostem času: socialne in psihološke dimenzije načinov preživljanja prostega časa*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Daniels, M. (2007). Central place theory and sport tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 34(2), 332–347.
- Dann, G. in Sethna, R. (1977). *Guide to the tourist*. Bridgetown: Eastern Caribbean Printers.
- Darity, W. A. (2007). *International encyclopedia of the social sciences*. Detroit: Macmillan Library Reference.

- Deci, E. L. in Ryan, R. M. (1987). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press.
- Deery, M., Jago, L. in Fredline, L. (2004). Sport tourism or event tourism: Are they one and the same? *Journal of Sport in Tourism*, 9(3), 235–245.
- Donnelly, M. (2006). Studying Extreme Sports: Beyond the Core Participants. *Journal of Sport and Social Issues*, 30(2), 219–224.
- Doupona Topič, M. (2004). *Ženske in šport*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Doupona Topič, M. (2010). Vpliv socialne stratifikacije na značilnosti športno rekreativne dejavnosti v Sloveniji. *Šport*, (58), 100–104.
- Doupona Topič, M. in Petrović, K. (2000). *Šport in družba: sociološki vidiki*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Doupona Topič, M. in Petrović, K. (2007). *Šport in družba: sociološki vidiki*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Drožg, V. (2006). Odnos med življenjskim stilom in tipom stanovanjske hiše. *Dela*, 25, 123–132.
- Dumazedier, J. (1967). *Toward a society of leisure*. New York: Free Press.
- DuRoy, L. C. (2000). *A comparison of sensation seeking and personality measures between road cyclists and mountain bikers*. Doktorska disertacija, Oklahoma City: Oklahoma State University, Faculty of the Graduate College.
- Eagly, A. H., Beall, A. E. in Sternberg, R. J. (2005). *The psychology of gender*. New York: Guilford.
- Eitzen, S. (2009). *Sociology of North American sport*. Boulder: Paradigm Publishers.
- Elias, N. in Dunning, E. (1986). *Quest for excitement: sport and leisure in the civilizing process*. Oxford, OX,: B. Blackwell.
- Erickson, G. S. in Kushner, R. J. (1999). Public event networks: an application of marketing theory to sporting events. *European Journal of Marketing European Journal of Marketing*, 33(3/4), 348–365.
- Eurobarometer. (2010). *Sport and Physical Activity*.
- Fan, Y. (2008). *An investigation of the interrelationship among a Taiwan sport tourism event image, destination image and the participants intention to revisit*. Doktorska disertacija, Daphne: United States Sports Academy.
- Ferligoj, A. (1989). *Razvrščanje v skupine: teorija in uporaba v družboslovju*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo, Raziskovalni inštitut.

- Filo, R. K., Funk, C. D. in O'Brien, D. (2008). It's Really Not About the Bike: Exploring Attraction and Attachment to the Events of the Lance Armstrong Foundation. *Journal of Sport Management*, 22, 501–525.
- Flak, N. (2008). *Sponzorstvo kot oblika trženjskega komuniciranja na množičnih športno rekreativnih tekaških prireditvah*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Flere, S. (1999). *Sociologija*. Maribor: Pravna fakulteta.
- Foo, J. (2004). Roles tourists play: An Australian Perspective. *Annals of Tourism Research*, 31(2), 408–427.
- Fox, M. (1982). The So-Called Unreality of Sport. *Quest*, 34(1), 1–11.
- Funk, D., Alexandris, K. in Ping, Y. (2009). To go or stay home and watch: exploring the balance between motives and perceived constraints for major events: A case study of the 2008 Beijing Olympic Games. *International Journal of Tourism Research*, 11(1), 41–53.
- Funk, D. in Bruun, T. (2007). The role of socio-psychological and culture-education motives in marketing international sport tourism: A cross-cultural perspective. *Tourism Management*, 28(3), 806–819.
- Galloway, J. (2003). *Od jogginga do maratona*. Ljubljana: Grahovac in Co.
- Gammon, S. in Kurtzman, J. (2002). *Sport tourism: principles and practice*. Eastbourne: Leisure Studies Association.
- Getz, D. (1997). *Event management in event tourism*. New York: Cognizant Communication Corporation.
- Getz, D. (2007). *Event Studies. Theory, research and policy for planned events*. Oxford: Elsevier.
- Getz, D. (2008). Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism Management*, 29(3), 403–428.
- Getz, D. in McConnell, A. (2011). Serious Sport Tourism and Event Travel Careers. *Journal of Sport Management*, 25(4), 326–338.
- Getz, D. in Andersson, D. T. (2011). The Event-Tourist Career Trajectory: A Study of High-Involvement Amateur Distance Runners. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10(4), 468–491.
- Gibbs, A. (1997). *Focus groups. Social Research Update. University of Surrey*. Pridobljeno 3.5.2011, s <http://www.soc.surrey.ac.uk/sru/SRU19.html>.

- Gibson, H, in Yiannakis, A. (2002). Tourist roles needs and the lifecourse. *Annals of Tourism Research*, 29(2), 358–383.
- Gibson, H. (1998). Active sport tourism: Who participates? *Leisure studies*, 17(1), 155–170.
- Gibson, H. (2004). Moving beyond the „what is and who“ of sport tourism to understanding „why“. *Journal of Sport Tourism*, 9(3), 247–265.
- Gibson, H. (2006). *Sport Tourism: Concepts and Theories*. London: Routledge.
- Gibson, H. in Pennington-Gray, L. (2005). Insights from Role Theory: Understanding Golf Tourism. *European Sport Management Quarterly*, 5(4), 443–468.
- Gilchrist, P. (2007). ‘Motherhood, ambition and risk’: mediating the sporting hero/ine in Conservative Britain. *Media, Culture in Society*, 29(3), 395–414.
- Glyptis, S. (1982). *Sport and tourism in Western Europe*. London: British Travel Educational Trust.
- Glyptis, S. (1989). *Leisure and unemployment*. Philadelphia: Open University Press.
- Green, C. in Chalip, L. (1998). Sport tourism as the celebration of subculture. *Annals of Tourism Research*, 25(2), 275–291.
- Green, C. in Jones, I. (2005). Serious Leisure, Social Identity and Sport Tourism. *Sport in Society*, 8(2), 164–181.
- Green, C. (2007). *Leveraging subculture and identity to promote sports events. Sport and Tourism: a reader*. London: Routledge.
- Hall, C. M. (1992). *Hallmark tourist events: impacts, management, and planning*. London: Halstead.
- Hallman, K. in Breuer, C. (2010). Image Fit between Sport Events and their Hosting Destination from an Active Sport Tourist Perspective and its Impact on Future Behaviour. *Journal of Sport and Tourism*, 15(3), 215–238.
- Hallman, K., Kaplanidou, K. in Breuer, C. (2010). Event image perceptions among active and passive sports tourists at marathon races. *International Journal of Sports Marketing in Sponsorship*, 37–52.
- Hanold, M. T. (2008). *Ultrarunning: a Foucauldian analysis of female body experiences in high level performance*. Doktorska disertacija, Seattle: Seattle University.
- Haralambos, M. in Holborn, M. (2001). *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- Harrison-Hill, T. in Chalip, L. (2005). Marketing Sport Tourism: Creating Synergy between Sport and Destination. *Sport in Society*, 8(2), 302–320.

- Heo, J. in King, C. (2009). Senior games as Serious sport Tourism. *Journal of Research*, 4(2), 45-48.
- Higham, J. in Hinch, T. (2006). Sport and Tourism Research: A Geographic Approach. *Journal of Sport in Tourism*, 11(1), 31–49.
- Hinch, T. D. in Higham, J. (2001). Sport Tourism: a Framework for research. *International Journal of Tourism Research*, 3(1), 45–58.
- Hoye, R. (2006). Leadership within Australian voluntary sport organization boards. *Nonprofit Management and Leadership*, 16(3), 297–313.
- Jeffery, K. A. (2010). *A quantitative study of the motivations of runners in a cause-based marathon-training program*. Magistrsko delo, San Jose: San Jose State University. The Faculty of the Department of Kinesiology.
- Jelinčić, A. (2009). Splintering of Tourism Market: New Appearing Forms of Cultural Tourism as a Consequence of Changes in Everyday Lives. *Collegium Antropologicum*, 33(1), 259–266.
- Jenkins, J. M. in Pigram, J. (2003). *Encyclopedia of leisure and outdoor recreation*. London; New York: Routledge.
- Joanne, M. in Hamm, S. (2006). An introduction to the sociology of sports mega-events. *Leisure*, 31(2), 523–556.
- Judt, T. (2011). *Deželi se slabo godi: razprava o sedanjem nezadovoljstvu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kahma, N. (2012). Sport and Social Class: The Case of Finland. *International Review for the Sociology of Sport*, 47(1), 113–130.
- Kaplanidou, K. in Gibson, H. (2010). Predicting Behavioral Intentions of Active Event Sport Tourists. *Journal of Sport and Tourism*, 15(2), 163–181.
- Kaplanidou, K. (2006). *The impact of sport tourism event image on destination image and intention to travel. A structural equating model analysis*. Doktorska disertacija, Michigan: Michigan State University, Department of Park, Recreation and Tourism Resources.
- Kaplanidou, K. in Gibson, H. (2010). Predicting Behavioral Intentions of Active Event Sport Tourists: The Case of a Small-scale Recurring Sports Event. *Journal of Sport and Tourism*, 15(2), 163–179.
- Kaplanidou, K. in Vogt, C. (2007). The Interrelationship between Sport Event and Destination Image and Sport Tourists' Behaviours. *Journal of Sport and Tourism*, 12(3), 183–206.

- Karadakis, K., Kaplanidou, K. in Karlis, G. (2010). Event leveraging of mega sport events: A SWOT analysis approach. *International Journal of Event and Festival Management*, 1(3), 170–185.
- Kay, J. (2001). *The social signification of new sport practice the case of adventure racing*. Doktorska disertacija, Montreal: Université de Montréal, Faculté des études supérieures
- Kei, N. (2004). Exercise Time: Gender Differences in the Effects of Marriage, Parenthood, and Employment. *Journal of Marriage and Family*, 66(5), 413–430.
- Keng, K. A. in Cheng, J. (1999). Determining Tourist Role Typologies: An Exploratory Study of Singapore Vacationers. *Journal of Travel Research*, 37(4), 382–390.
- Kerbo, H. R. (1983). *Social stratification and inequality*. New York: McGraw-Hill.
- Kristan, P. (2006). *Rekreativni šport in socialni kapital: Študija primera Poletove tekaške ekipe*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Kulczycki, C, in Halpenny, E. (2011). Who are Repeat Active Sport Tourists at Small-Scale Sport Events and Why do They Keep Coming Back? *Predstavljeno na 2011 North American Society for Sport Management Conference (NASSM 2011)*, London, Ontario.
- Kurtzman, J. (2005). Sports tourism categories. *Journal of Sport Tourism*, 10(1), 15–20.
- Lamont, M. in Kennelly, M. (2011). I Can't do Everything! Competing Priorities as Constraints in Triathlon Event Travel Careers. *Tourism Review International*, 14(2), 85–97.
- Laurendeau, J. in Sharara, N. (2008). „Women Could Be Every Bit As Good As Guys“: Reproductive and Resistant Agency in Two „Action“ Sports. *Journal of Sport and Social Issues*, 32(1), 24–47.
- Lee, Y. G. in Bhargava, V. (2004). Leisure Time: Do Married and Single Individuals Spend It Differently? *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 32(3), 254–274.
- Lepp, A. (2003). Tourist roles, perceived risk and international tourism. *Annals of Tourism Research*, 30(3), 606–624.
- Lorch, J. (1995). *Trendsportarten in den Alpen: Konflikte, rechtliche Reglementierungen, Lösungen*. Vaduz: CIPRA.
- Lozar, M., K., Berzelak, J. in Vehovar, V. (2006). Programska orodja za družboslovne ankete na spletu. *Teorija in praksa*, 43(5–6), 792–813 .

- Mansfield, L. (2007). Involved-Detachment: A Balance of Passion and Reason in Feminisms and Gender-related Research in Sport, Tourism and Sports Tourism. *Journal of Sport and Tourism*, 12(2), 115–141.
- Martos, P. in Salguero, A. (2009a). Gender differences between international and Spanish participation in mass running competitions. *V G. Bizzaglia in P. Ogliotti (Ur), 6. EASS Conference "Sport, Bodies and Identities (str. 192).*
- Martos, P. in Salguero, A. (2009b). International participation analysis in the New York City Marathon 2008. *V G. Bizzaglia in P. Ogliotti (Ur), 6. EASS Conference "Sport, Bodies and Identities (str 191).*
- McCabe, S. (2005). „Who is a tourist?": A critical review. *Tourist Studies*, 5(1), 85–106.
- McCarville. (2007). From a Fall in the Mall to a Run in the Sun: One Journey to Ironman Triathlon. *Leisure Sciences*, 29(2), 159–173.
- McGehee, N., Yoon, Y. in Cardenas, D. (2003). Involvement and Travel for Recreational Runners in North Carolina. *Journal of Sport Management*, 17, 305-324.
- McGuiggan, R. in Foo, J.-A. (2004). Who Plays Which Tourist Roles. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 17(1), 41–54.
- McIntosh, R. W. in Goeldner, C. R. (1986). *Tourism: principles, practices, philosophies*. New York: Wiley.
- Meng, F. in Uysal, M. (2008). Effects of Gender Differences on Perceptions of Destination Attributes, Motivations, and Travel Values: An Examination of a Nature-Based Resort Destination. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(4), 445-466.
- Millet, G. P., Vleck, V. E. in Bentley, D. J. (2009). Physiological differences between cycling and running: lessons from triathletes. *Sports Medicine*, 39(3), 179–206.
- Murdy, J., Gibson, H. in Yiannakis, A. (2003). Predicting nature - based Tourist roles: A life span perspective. *Northeastern Recreation Research Symposium*; (str 189–193.).
- Murphy, P. E. (1985). *Tourism: a community approach*. New York: Methuen.
- Nicholson, M., Hoyer, R. in Houlihan, B. (2011). *Participation in sport: International policy perspectives*. New York: Routledge.
- Nogawa, H., Yamaguchi, Y. in Hagi, Y. (1996). An Empirical Research Study on Japanese Sport Tourism in Sport-for-All Events: Case Studies of a Single-Night Event and a Multiple-Night Event. *Journal of Travel Research Journal of Travel Research*, 35(2), 46–54.

- Nomaguchi, K. in Bianchi, S. (2004). Exercise Time: Gender Differences in the Effects of Marriage, Parenthood, and Employment. *Journal of Marriage and Family*, 66(5), 413–430.
- Ogles, B. M. in Masters, K. S. (2003). A Typology of Marathon Runners Based on Cluster Analysis of Motivations. *Journal of sport behavior*, 26(1), 69–85.
- Onwuegbuzie, A. A., Leech, N. in Collins, K. (2009). Mixed data analysis: Advanced integration techniques. *International Journal of Multiple Research Approaches*, 3(1), 13–33.
- Pate, R. in O'Neill, J. (2007). American Women in the Marathon. *Sports Medicine*, 37(4), 294–298.
- Perić, M. (2010). Sports tourism and system of experiences. *Tourism and Hospitality Management*, 16(2), 197-206.
- Petrović, K. in Doupona Topič, M. (1996). *Sociologija športa*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Podobnik, S. (2007). *Povezanost kolesarjenja kot turističnega proizvoda s socialno-demografskimi značilnostmi udeležencev akcije Slovenija kolesari*. Magistrsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- Pons, F., Mourali, M. in Nyeck, S. (2006). Consumer Orientation Toward Sporting Events. *Journal of Service Research*, 8(3), 276–287.
- Pori, M. in Sila, B. (2010). Priljubljenost športnorekreativnih dejavnosti v povezavi s spolom in izobrazbo. *Šport*, (58), 108–111.
- Praper, P. in Žunter Nagy, A. M. (1999). *Razvojna analitična psihoterapija*. Ljubljana: Inštitut za klinično psihologijo.
- Rauter, M. (2005). *Športna dejavnost v prostem času kot dejavnik kakovosti življenja*: doktorska disertacija. Doktorska disertacija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- Rauter, S. in Doupona Topič, M. (2007). Življenjski stil in navade cestnih ter gorskih kolesarjev. *Šport*, 44–48.
- Rauter, S. in Doupona Topič, M. (2011). Are participants of mass sport events, sport tourists? V: *[A social perspective on sport, health and environment, (Revista portuguesa de ciências do desporto, Vol. 11, no. 1 (supl.1))]*. Porto: Faculdade de Desporto da Universidade do Porto, 11(1), 317-320. tabela.

- Rauter, S. in Doupona Topič, M. (2012). Runners as Sport Tourists: The Experience and Travel Behaviours of Ljubljana Marathon Participants. *Collegium Antropologicum*, Članek oddan v objavo.
- Raya, J. M. (2012). Length of Stay for Triathlon Participants in the Challenge Maresme-Barcelona: A Survival Approach. *Journal of Sport in Social Issues*, 36(1), 89–105.
- Reeves, L. (2000). *Expectations and current satisfaction levels of the Japanese tourist experience in Queensland, Australia*. Doktorska disertacija, Queensland: Central Queensland University Faculty of Arts.
- Rinehart, R. (2005). „Babes“ in Boards: Opportunities in New Millennium Sport. *Journal of Sport and Social Issues*, 29(3), 232–255..
- Roberts, R. in Olson, J. S. (1989). *Winning is the only thing: šports in America since 1945*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Robinson, T. in Gammon, S. (2004). A question of primary and secondary motives: revisiting and applying the sport tourism framework. *Journal of Sport Tourism*, 9(3), 221–233.
- Roche, M. (2003). Mega-events, Time and Modernity: On Time Structures in Global Society. *Time in Society*, 12(1), 99–126.
- Ryan, C. in Glendon, I. (1998). Application of leisure motivation scale to tourism. *Annals of Tourism Research*, 25(1), 169–184..
- Schmid, U. (2006). *Event-Management im Spitzen-Wettkampfsport: Entwicklungen, Ziele und Organisationsprinzipien*. Doktorska disertacija, Hamburg:Kovac.
- Seeohe, C. (2009). *Relationship between active leisure and active vacation*. Doktorska disertacija, Gainesville: University of Florida.
- Sheerder, J., Vanderneerschen, H., Tuyckom, C., Hoekman, R., Breedveld, K. in Vos, S. (2011). *Understanding the game sport participation in Europe: Facts, reflections and recommendations*. Leuven: Research Unit of Social Kinesiology in Sport Management of the K.U. Leuven. Sport, Policy and Management.
- Shipway, R. in Holloway, I. (2010). Running free: Embracing a healthy lifestyle through distance running. *Perspectives in Public Health*, 130(6), 270–276.
- Shipway, R. in Jones, I. (2007). Running away from home: understanding visitor experiences and behaviour at sport tourism events. *International Journal of Tourism Research*, 9(5), 373–383.

- Shipway, R. in Jones, I. (2008). The Great Suburban Everest: An „Insiders“ Perspective on Experiences at the 2007 Flora London Marathon. *Journal of Sport and Tourism*, 13(1), 61–77.
- Sila, B. (2010). Delež športno dejavnih Slovencev in pogostost njihove športne dejavnosti. *Šport*, (58), 94–99.
- Slak, N. (2008). *Primernost turistične ponudbe destinacije za povpraševanje športno-aktivnega turista - primer Slovenije*. Doktorska disertacija, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (2002). Ljubljana: DZS.
- Smeral, E. (1994). *Tourismus 2005: entwicklungsaspekte und szenarien für die tourismus- und freizeitwirtschaft*. Wien: Ueberreuter.
- Smith, B. in Weed, M. (2007). The Potential of Narrative Research in Sports Tourism. *Journal of Sport and Tourism*, 12(3), 249–269.
- Snelgrove, R. in Wood, L. (2010). Attracting and Leveraging Visitors at a Charity Cycling Event. *Journal of Sport and Tourism*, 15(4), 269–286.
- Stamm, H, in Lamprecht, M. (2011). Swiss sports participation in an international perspective. *European Journal for Sport and Society*, 8(1-2), 15– 31.
- Standeven, J. in De Knop, P. (1999). *Sport Tourism*. Champaign, IL.: Human Kinetics.
- Stanković, P., Tomc, G. in Velikonja, M. (1999). *Urbana plemena: subkulture v Sloveniji v devetdesetih*. Ljubljana: ŠOU--Študentska založba.
- Stebbins, R. A. (1992). *Amateurs, professionals, and serious leisure*. Montreal; London: McGill-Queen's University Press.
- Stebbins, R. A. (2001). *New directions in the theory and research of serious leisure*. Lewiston: Edwin Mellen Press.
- Stebbins, R. A. (2007). *Serious leisure: a perspective for our time*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
- Swarbrooke, J. in Horner, S. (1999). *Consumer behaviour in tourism*. Oxford; Boston: Butterworth-Heinemann.
- Switzer, K. (2007). *Marathon woman: running the race to revolutionize women's sports*. New York: Publishers Group West.
- Šetina, T. in Pišot, R. (2009). Differences in characteristics of cycling event participants in slovenia in years 2005 and 2006. *Acta Universitatis Palackianae Olomuc, Gymnica*, 39(1), 7–15.
- Šugman, R. (1995). *Športna prireditel*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

- Tonge, V. (2007). *A Study of the Literature and Current Research into Responsible Tourism and the Sport of Skiing, Skier Motivation and Destination Choice and Ski Resort Destination Management Strategies*. Pridobljeno 3. 2. 2012, s <http://www.icrtourism.org>.
- Tušak, M. in Tušak, M. (2001). *Psihologija športa*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Ule, M. in Kuhar, M. (2003). *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Urry, J. (2001). *The tourist gaze*. London: SAGE.
- Wang, C.-H. (2007). *Sport tourists' consumption behavior: An empirical model*. Doktorska disertacija, Greeley: University of Colorado, College of Natural and Health Sciences.
- Weed, M. (2006). Epilogue: The Relationship between Sport Research, Tourism Research and Sports Tourism Research, and the role of the Journal of Sport in Tourism. *Journal of Sport and Tourism*, 11(3), 303–306.
- Weed, M. (2008). *Sport in tourism: a reader*. London: Routledge.
- Weed, M. (2009). Progress in sports tourism research. A meta-review and exploration of futures. *Tourism Management*, 30(5), 615–628.
- Weed, M. in Bull, C. (2004). *Sports tourism: participants, policy, and providers*. Boston: Elsevier.
- Weed, M. in Bull, C. (2004). *Sports tourism: participants, policy, and providers*. Boston: Elsevier/Butterworth Heinemann.
- West, C. P. (2009). Outdoor Recreation and Family Cohesivness: A Research Approach. *Journal of Leisure Research*, 41(3), 351–359.
- Wheaton, B. (2004). *Understanding lifestyle sports: consumption, identity, and difference*. London; New York: Routledge.
- Wicker, P., Hallman, K., Prinz, J. in Weimar, D. (2012). How takes part in triathlon events? An application of lifestyle segmentation to triathlon participants. *International Journal of Sport Managment and Marketing*, 11 (5-6).
- Willey, D. (2010). *Going Long: Legends, oddballs, comebacks and adventures. The best stories from Runner's world*. New York: Rodale Inc.
- Willig, C. (2008). A Phenomenological Investigation of the Experience of Taking Part in 'Extreme Sports'. *Journal of Health Psychology*, 13(5), 690–702.

- Willig, C. (2008). *Introducing Qualitative Research in Psychology*. New York: McGraw Hill/Open University Press.
- Wilson, T. C. (2002). The Paradox of Social Class and Sports Involvement The Roles of Cultural and Economic Capital. *International Review for the Sociology of Sport*, 37(1), 5–16.
- World Tourism Organization in International Olympic Committee (2001). *Sport activities during the outbound holidays of the Germans, the Dutch in the French*. Madrid: World Tourism Organization?: International Olympic Committee.
- Yair, G. (1990). The commitments to long distance running and levels of activity: personal or structural? *Journal of Leisure Research*, 22(3), 213–227.
- Yfantidou, G., Costa, G. in Michalopoulos, M. (2008). *Tourist Roles, Gender and Age in Greece: A Study of Tourists in Greece*. Pridobljeno 4. 4. 2012, s <http://www.ijsmart.eu/Contents.aspx?Y=2008inV=1inIs=b>
- Yiannakis, A. in Gibson, H. (1992). Roles tourists play. *Annals of Tourism Research*, 19(2), 287–303.
- Yusof, A., Omar-Fauzee, M., Shah, P. in Geok, S. (2009). Exploring Small-Scale Sport Event Tourism in Malaysia. *Research Journal of International Studies*, 9, 47- 58.
- Zauhar, J. (2004). Historical perspectives of sports tourism. *Journal of Sport Tourism*, 9(1), 5–101.

13 Priloge

1.1 Priloga 1: Anketni vprašalnik

MNOŽIČNE ŠPORTNE PRIREDITVE

Pozdravljeni,

Vljudno vas prosim za pomoč pri zbiranju podatkov za namen doktorske disertacije, ki jo opravljam na Fakulteti za šport. Namen doktorske disertacije je ugotoviti stratifikacijske značilnosti udeležencev množičnih športnih prireditev v povezavi s potovalnimi navadami, doživetji na tovrstnih športnih prireditvah ter ukvarjanjem s športnimi aktivnostmi. Sodelovanje v raziskavi je prostovoljno ter anonimno, rezultati bodo uporabljeni zgolj v raziskovalne namene.

1. Kako pogosto ste bili v zadnjem mesecu športno aktivni? *Pri tem mislimo organizirano ali neorganizirano ukvarjanje s telesno aktivnostjo najmanj 30 min.*

- se ne ukvarjam s športom
- 1–3 x na mesec
- 1x tedensko
- 2–3 x tedensko
- več kot 3x teden

2. Koliko ur športne aktivnosti je to povprečno na teden? ____ ur
3. V primeru, da se redno ukvarjate s športom (vsaj 1x/teden), napišite tistega, s katerim se ukvarjate najpogosteje oziroma najraje? _____

NASLEDNJA VPRAŠANJA SE NAVEZUJEJO NA UDELEŽBO NA RAZLIČNIH MNOŽIČNIH ŠPORTNIH PRIREDITVAH.

4. Kolikokrat letno se udeležite množičnih športnih prireditev, kot so npr. kolesarski maratoni, tekaške prireditve, plavalni maratoni, pustolovske dirke ... _____
5. Ko se udeležite tovrstnih prireditev, ali potovanje vključuje tudi prenočevanje v kraju prireditve? nikoli redko občasno pogosto vedno
6. Ali se udeležujete množičnih športnih prireditev tudi v tujini? nikoli redko (2x na leto) pogosto
7. Ali so množične športne prireditve v Sloveniji dovolj dobro organizirane in dovolj pogoste? Prosimo opišite...

8. Udeležba na množično rekreativnih prireditvah predstavlja zame...	Prosim obkrožite...				
	Nikakor se ne strinjam				Popolnoma se strinjam
Beg od vsakdanjih aktivnosti	1	2	3	4	5
Pridobivanje novih prijateljstev	1	2	3	4	5
Preživljanje prostega časa z družino	1	2	3	4	5
Sprostitev telesa in duha	1	2	3	4	5
Iskanje novih in drugačnih doživetij	1	2	3	4	5
Izboljšanje ugleda med prijatelji in znanci	1	2	3	4	5
Moj način življenja	1	2	3	4	5
Omogočanje in doseganje lastnih želja in sanj	1	2	3	4	5

Naslednji sklop vprašanj oziroma trditev se navezuje na vaše splošne NAVADE NA POTOVANJIH oz. POČITNICAH. Ko se ljudje odpravljamo na potovanja in počitnice, imamo določene prednostne aktivnosti, v katerih uživamo, ko jih DEJANSKO POČNEMO.

9. Katere izmed naslednjih turističnih aktivnosti VAS NAJBOLJE OPIŠEJO? Prosimo, da razporedite VSE naslednje trditve z uporabo sledeče lestvice:	Nikoli ne velja zame	Redko velja zame	Včasih velja zame	Pogosto velja zame	Vedno velja zame
Na počitnicah se večinoma sproščam in sončim.	1	2	3	4	5
Večino dneva preživim na plaži, vsak večer se odpravim ven s prijatelji in počnem nore stvari.	1	2	3	4	5
Uživam v spoznavanju domačinov, preizkušanju domače hrane in uporabi tujega jezika.	1	2	3	4	5
Rad obiskujem muzeje.	1	2	3	4	5
Ko odhajam na počitnice, prepustim vso načrtovanje, urejanje hotelskih rezervacij, vodenih ogledov, idr. svojemu turističnemu agentu.	1	2	3	4	5
Na počitnicah sodelujem v aktivnostih, ki vključujejo faktor tveganja, kot so denimo padalstvo, prosto plezanje, rafting...	1	2	3	4	5
Zanimajo me pustolovska potovanja, kot so denimo trekking potovanja.	1	2	3	4	5
Obiskujem ekskluzivne nočne klube, udeležujem se zabav na jahtah in se družim z znanimi osebnostmi.	1	2	3	4	5
Zame so počitnice neke vrste duhovno iskanje, kjer želim imeti svoj mir.	1	2	3	4	5
Obiskujem običajne turistične znamenitosti, a se izogibam turističnih aranžmajev in vodenih ogledov.	1	2	3	4	5
Bivam v hotelih najvišje kategorije, obiskujem prireditve in obedujem v najboljših restavracijah.	1	2	3	4	5
Poizkušam preživeti tako, da sem odvisen od samega sebe; bivam z domačini in pogosto poiščem delo, da lahko še naprej shajam.	1	2	3	4	5
Sprostim se in pobegnem od vseh bremen in težav.	1	2	3	4	5
Ostajam fizično aktiven, ko se ukvarjam s svojimi najljubšimi	1	2	3	4	5

športi.					
Sodelujem v načrtovanih študijskih programih, ki lahko vključujejo predavanja, delavnice in podobno.	1	2	3	4	5
Odidem v tople kraje z veliko sonca, morja in peska.	1	2	3	4	5
Poizkusim srečevati osebe nasprotnega spola za nezahtevne in sproščene romantične izkušnje.	1	2	3	4	5
Poizkusim spoznati kulturno raznolikost in se nasploh izogibam običajnih turističnih poti.	1	2	3	4	5
Obiskovanje najdišč in preučevanje zgodovine starodavnih civilizacij imata zame poseben pomen.	1	2	3	4	5
Udeležujem se počitnic v obliki turističnih aranžmajev in vodenih ogledov.	1	2	3	4	5
Vključujem se v tvegane/razburljive aktivnosti, ki mi nudijo čustvene viške.	1	2	3	4	5
Raziskujem obrobne kraje in uživam v izzivih in tegobah, ki spremljajo mojo pot do njih.	1	2	3	4	5
Počitnikujem v elitnih, eksotičnih, ali oddaljenih prvovrstnih svetovnih letoviščih.	1	2	3	4	5
Namen mojih potovanj je raziskovati smisel življenja in možnih spoznanj o sebi.	1	2	3	4	5
Medtem ko prepustim nekaj načrtovanja potovanj svojemu potovalnemu agentu, sam načrtujem svojo pot/destinacijo, si rezerviram bivanja v hotelih in pogosto v tem sproti improviziram.	1	2	3	4	5
Potujem v prvem razredu in bivam v najboljših luksuznih letoviščih.	1	2	3	4	5
Gibam se od enega do drugega kraja, kjer se sproti znajdem in se tako tudi preživljam.	1	2	3	4	5
Namenim se v kraje, ki so tihi in mirni, kot so denimo zapuščena	1	2	3	4	5

plaža, koča v hribih, itd.					
Na počitnice odidem večinoma zato, da se ukvarjam s svojimi najljubšimi športi (npr.: tenis, jadranje, golf, smučanje, kolesarjenje, tek itd.).	1	2	3	4	5
Odločim se za izobraževalno usmerjene počitnice, ki mi omogočijo učenje in/ali pridobivanje novih veščin in znanja.	1	2	3	4	5

10. Športne aktivnosti na potovanjih, počitnicah, izletih predstavljajo zame:

- Osnovni namen potovanja, izleta ali počitnic.
- Naključno dejavnost (ni primarni razlog izleta ali potovanja).
- Na potovanjih pasivno spremljam športne dogodke (kot gledalec npr. športne prireditve).
- Na potovanjih se sploh ne ukvarjam s športnimi aktivnostmi.
- Ne hodim na počitnice ali potovanja.

SOCIALNO- DEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI:

11. *Spol :*

- moški ženski

12. *Starost:* _____

13. *Poštna številka vašega kraja bivanja* _____

14. *Vaša dosežena stopnja izobrazbe?* brez formalne izobrazbe

- osnovna šola
 Poklicna šola
 srednja šola
 višja šola
 visoka šola (univerzitetna izobrazba)
 magisterij ali doktorat znanosti

Vaši mesečni neto dohodki?

- ne želim odgovoriti
 nimam lastnih dohodkov
 do 200€
 od 201 do 500 €
 od 501 do 800 €
 od 801 do 1.100 €
 od 1.101 do 1.400 €
 od 1.400 do 2.000 €
 nad 2.001 €

1. Ali ste:

- samski
 poročeni
 partnerska zveza in živita v skupnem gospodinjstvu
 partnerska zveza, vendar ne živita skupaj
 ločeni

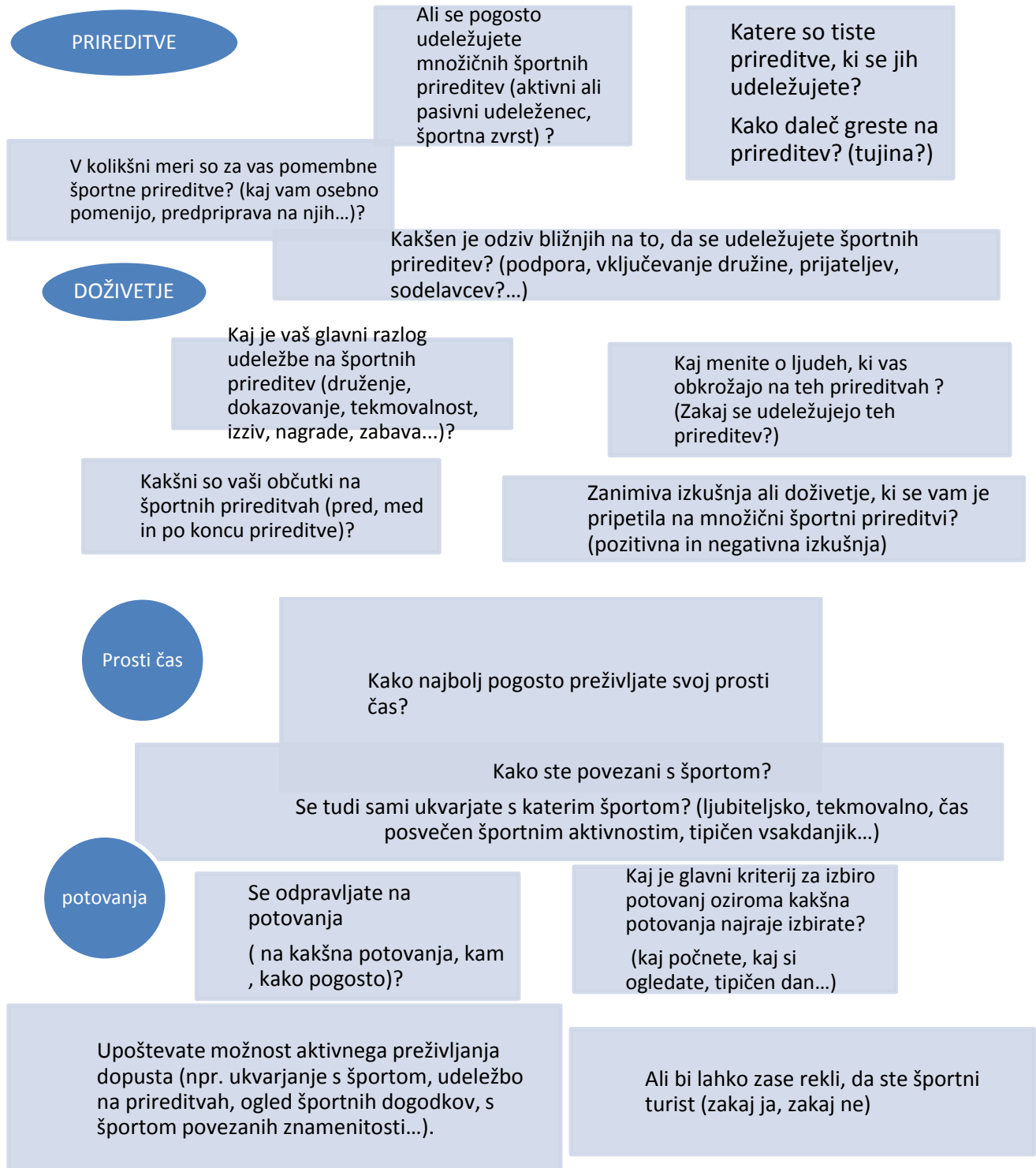
2. Ali imate otroke in koliko?

- ne da _____ (število)

ZAHVALJUJEMO SE VAM ZA SODELOVANJE

13.1 Priloga 2: Priprava na intervju

OPORNE TOČKE – INTERVJU

PODATKI O INTERVJUVANCU

Ime in priimek

Starost

Izobrazba

Poklic

**Prevladujoča
športna aktivnost**

**Udeležba na
rekreativnih
tekmovanjih** Kako pogosto?

VZDEVEK

13.2 Priloga 3: Priprava razprave v fokusni skupini

TEMA: MNOŽIČNE ŠPORTNE PRIREDITVE

PRIPRAVA ZA FOKUSNO SKUPINO

KRATKE OPREDELITVE POJMOV:

PROSTI ČAS je sestavljen iz številnih dejavnosti, v katerih posameznik lahko izrazi svojo lastno svobodno voljo do počitka, zabave, izpopolnjevanja znanja, izboljšanja svojih sposobnosti ali povečanja prostovoljnega sodelovanja v družbenem življenju – potem ko je opravil svoje poklicne, družinske in socialne obveznosti.

MNOŽIČNE ŠPORTNE PRIREDITVE se v svojem bistvu od običajnih športnih dogodkov razlikujejo predvsem v velikem številu udeležencev (lahko se jih udeleži vsak izmed nas), na njih tekmovalnost naj ne bi bila preveč prisotna.

ŠPORTNI TURIZEM lahko generalno delimo na aktivno in pasivno ukvarjanje s športom na potovanjih. Ljudje se odpravljajo na potovanja zaradi udeležbe v športnih aktivnostih, gledanja športnih aktivnosti ali občudovanja atrakcij povezanih s športom.

PREDSTAVITEV RAZPRAVLJAVCEV

Ime in priimek	
Starost	
Izobrazba	
Poklic	
št. otrok v gospodinjstvu	
Prevladujoča športna aktivnost	
Udeležba na rekreativnih tekmovanjih	Kako pogosto Katera tekmovanja
Preživljanje prostega časa	Na kakšen način:
Preživljanje dopusta	Najpogosteje kje?
VZDEVEK	

Vsi osebni podatki merjencev bodo ostali anonimni. Celoten proces zbiranja podatkov bo izveden v skladu z zahtevami Zakona o varovanju osebnih podatkov (Uradni list RS, št.86/2004).

a) RAZLOGI IN MOTIVI ZA UDELEŽBO NA REKREATIVNIH PRIREDITVAH

Navedite 3–5 najpomembnejših razlogov za udeležbo na rekreativnem tekmovanju.

b) DOŽIVETJA NA REKREATIVNIH PRIREDITVAH

Navedite 3–5 besed ali besednih zvez, ki se vam porodijo ob misli na Ljubljanski maraton ali Maraton Franja.

c) ŠPORTNI TURIZEM KOT NAČIN ŽIVLJENJA

Navedite 3–5 najpomembnejših dejavnikov, ki vas (ne) opredeljujejo kot športnega turista

E) SKLEP

5–10 pomembnih točk razprave: